

© **DELOVNI ZVEZKI**
URADA ZA MAKROEKONOMSKE ANALIZE IN RAZVOJ

št. 10/letnik X/2001

**RAZVOJ ANALIZE IN DIAGNOZE
NACIONALNE KONKURENČNE
SPOSOBNOSTI SLOVENIJE**

Dr. Pavle Gmeiner,
Andrej A. Chiaiutta,
Gorazd Kovačič,
mag. Brigita Lipovšek,
mag. Ana Sečnik

Ljubljana, 2001

DELOVNI ZVEZKI URADA ZA MAKROEKONOMSKE ANALIZE IN RAZVOJ
ISSN 1318-1920

Št. 10/letnik X/2001

Izdajatelj:

Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj,
Gregorčičeva 27, 1000 Ljubljana.

Telefon: 01 478 10 12

Fax: 01 478 10 70

Elektronska pošta: gp.umar@gov.si

<http://www.gov.si/umar/publicis/dz.html>

Urednica zbirke: Ana TRŠELIČ

Prelom strani, tehnična urednica: Saša DOLENC

Prevod povzetka: Marko GERMOVŠEK

Lektoriranje: Julijana ČUFER

Distribucija: Simona ZRIM

Tisk: SOLOS, Ljubljana

Odgovorna oseba: dr. Janez ŠUŠTERŠIČ, direktor

Naklada:

200 izvodov

Pisna naročila za zbirko ali posamezno publikacijo sprejemamo na naslov izdajatelja.

Ključne besede: globalna konkurenčna sposobnost, ekspertna ocena Slovenije po metodi WEF, domači koncept merjenja globalne konkurenčne sposobnosti in predvidevanja, agregatne razvojne disparitete globalne konkurenčnosti, ugled države v tujini, nacionalni trg in konkurenca, politika konkurence, alokacijska atraktivnost predelovalnih dejavnosti, tehnološki razvoj in inovacije (po WEF in IMD), učinkovitost države

DZ št. 10 so pripravili:

dr. Pavle Gmeiner

Predgovor in urejanje

Povzetek

Uvod

1. Pregled razvoja merjenja nacionalne konkurenčnosti v Sloveniji
2. Sistemi indikatorjev globalne konkurenčne sposobnosti po IMD in WEF
3. Analiza globalne konkurenčne sposobnosti Slovenije v letih 1999-2001 (IMD)
 - 4.2. Učinkovitost države
 - 4.5.1. Znanost in tehnologija: od domačih poizkusov do sistema IMD 2001
5. Sklep

Andrej Chiajutta

- 4.3. Nacionalni trg in konkurenca

Gorazd Kovačič

- 4.4. Predelovalne dejavnosti in nacionalna konkurenčnost

mag. Brigita Lipovšek

- 4.1. Ugled države v tujini

mag. Ana Sečnik

- 4.5.2. Inovacije, prenos tehnologije ter informacijske in komunikacijske tehnologije kot središče WEF-ovega modela nacionalne konkurenčne sposobnosti

Seznam najpogosteje uporabljenih kratic:

BDP	Bruto domači proizvod
CCI	Current Competitiveness Index (od leta 2001 po WEF metodologiji)
CEB	Centralno evropske države
CIS	Vzhodne neodvisne države
EBRD	European Bank for Reconstruction and Development
EF	Ekonomska fakulteta
FTE	Full-time work hours equivalent
GCI	Growth Competitiveness Index, do leta 2000 kot CI (Competitiveness Index), prevajamo kot indeks sposobnosti rasti (WEF metodologija)
GKI	Indeks globalne konkurenčnosti kot IMD sintezni indeks
ICT	Information and Communications Technology, najčešče kot subindeks informacijske komunikacijske tehnologije ICT
IER	Inštitut za ekonomska raziskovanja
ILO	International Labour Organization
IMD	The International Institute for Management Development, Lousanne
IMF	International Monetary Fund, Washington
IMF	International Monetary Fund
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
p.c.	Na prebivalca
PPP	Purchasing Power Parity
RRD	Raziskovalno razvojna dejavnost
SGRS	Strategija gospodarskega razvoja Slovenije – približevanje Evropi
SGRS06	Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001-2006
SEE	Jugovzhodne evropske države
SMD	Standardna mera variacije
UN	United Nations
UVK	Urad za varstvo konkurence
WB	World Bank, Washington
WCI	World Competitiveness Index oz. indeks nacionalne (svetovne, globalne) konkurenčnosti (IMD metodologija)
WEF	World Economic Forum
WIFO	Österreichisches Institut für Wirtschaftsforschung
WTO	World Trade Organizations, Geneva
ZPOmK	Zakon o preprečevanju omejevanja konkurence

Mednarodne kratice držav

AUT	Avstrija
BEL	Belgija
CZ	Češka republika
DK	Danska
ES	Španija
FI	Finska
GR	Grčija
HU	Madžarska
IRL	Irska
NL	Nizozemska
P	Portugalska
POL	Poljska
SI	Slovenija

KAZALO

PREDGOVOR _____	7
POVZETEK/SUMMARY _____	9
UVOD _____	11
1. PREGLED RAZVOJA MERJENJA NACIONALNE KONKURENČNOSTI V SLOVENIJI (OD EKSPERIMENTALNE OCENE V LETU 1997 DO PROJEKTA GLOBALNE KONKURENČNE SPOSOBNOSTI SLOVENIJE V KONTEKSTU TRAJNOSTNEGA RAZVOJA) _____	13
1.1. Pregled in ocena dosedanjega dela 1997-2001 _____	14
1.1.1. Problemi in rezultati ekspertne ocene Slovenije po metodi WEF _____	16
1.1.2. Od ekspertne ocene na domači koncept merjenja nacionalne konkurenčnosti Slovenije in predvidevanja v obdobju 1998-2002 _____	18
2. SISTEMI INDIKATORJEV GLOBALNE KONKURENČNE SPOSOBNOSTI PO IMD IN WEF _____	23
2.1. Pregled koncepta nacionalne konkurenčnosti _____	23
2.1.1. Evolucija sistema IMD v letih 1997-2001 _____	25
2.1.2. Evolucija sistema WEF v letih 1996-2001/2002 _____	27
2.2. Merjenje nacionalne konkurenčne sposobnosti po metodi IMD in WEF _____	29
3. ANALIZA GLOBALNE KONKURENČNE SPOSOBNOSTI SLOVENIJE V LETIH 1999-2001 (IMD) _____	34
4. ANALIZA IN DIAGNOZA NEKATERIH PODROČIJ KONKURENČNOSTI V SLOVENIJI (POROČILO IMD 2001, WEF 2001/2002) _____	42
4.1. Ugled države v tujini _____	42
4.2. Učinkovitost države _____	50
4.3. Nacionalni trg in konkurenca _____	59
4.3.1. Koncept prostega trga _____	59
4.3.2. Motnje in odprtost nacionalnega trga _____	71
4.3.3. Regulacija konkurence _____	72
4.3.3.1. Politika konkurence _____	72
4.3.3.2. Stanje regulacije konkurence v Sloveniji _____	76
4.3.3.3. Indeks politike konkurence _____	78
4.3.3.4. Viri politike konkurence v Sloveniji _____	80
4.3.3.5. Ugotovitve regulacije konkurence v Sloveniji _____	81
4.3.4. Transparentnost vladnih politik in ukrepov _____	83
4.3.5. Stanje odprtosti in regulacije trga _____	84
4.3.6. Stanje regulacije trga kapitala _____	86

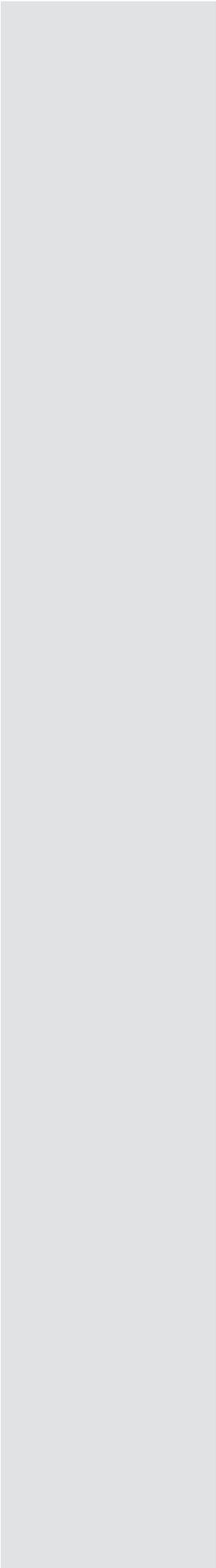
4.3.7. Zaščita patentnih in avtorskih pravic in birokracija _____	88
4.3.8. Izid analize konkurenčnosti nacionalnega trga Slovenije _____	89
4.4. Predelovalne dejavnosti in nacionalna konkurenčnost _____	91
4.4.1. Alokacijska atraktivnost predelovalnih dejavnosti skozi indikatorje IMD _____	92
4.4.1.1. Mednarodno-konkurenčna pozicija slovenskih predelovalnih dejavnosti _____	96
4.4.1.1.1. Teoretično izhodišče _____	96
4.4.1.1.2. Analiza indikatorjev _____	96
4.4.1.2. Smeri ukrepov za dvig konkurenčne sposobnosti slovenskih predelovalnih dejavnosti _____	103
4.5. Tehnološki razvoj in inovacije _____	104
4.5.1. Znanost in tehnologija: od domačih poizkusov merjenja do sistema IMD 2001 _____	104
4.5.2. Inovacije, prenos tehnologije ter informacijske in komunikacijske tehnologije kot središče WEF-ovega modela nacionalne konkurenčne sposobnosti _____	114
4.5.2.1. Tehnološki indeks _____	115
4.5.2.1.1. Inovacijski podindeks _____	117
4.5.2.1.2. Podindeks prenosa tehnologije _____	120
4.5.2.1.3. Podindeks informacijskih in komunikacijskih tehnologij _____	122
4.5.3. Primerjalna uporabnost IMD in WEF glede na cilje tehnološkega razvoja v SGRS 2001-2006 _____	126
5. SKLEP _____	131
6. LITERATURA IN VIRI _____	132
Do sedaj izšlo _____	136

PREGOVOR

Letos mineva 10 let, odkar je zbirka »Delovni zvezki UMAR« v svojem prvem letniku prvič izmerila konkurenčno sposobnost takratnih industrijskih panog Slovenije in to z domačim konceptom ponderiranega merjenja na podlagi kvantitativnih podatkov, simulacije finančnih rezultatov in t.i. mehkih ocen pri razvoju reprezentativnega vzorca 632 industrijskih podjetij. Zato smatramo zvezek iz leta 1992 »Panožne prognoze na podlagi ocenjevanja perspektivne sposobnosti industrijskih podjetij za obdobje 1992 – 1995« v nekem smislu (le na panožni ravni) za predhodnika ocenjevanja nacionalne konkurenčne sposobnosti na našem uradu, ki smo se je lotili leta 1997, ko Slovenija še ni bila uvrščena med države v letopisih IMD ali WEF. To se je namreč zgodilo šele leta 1999 oz. 2001. Izkušnje, začete pred desetimi leti, so v letu 1988 pripomogle do oblikovanja UMAR-ovega sistema 62 kvantitativnih kazalnikov, ki so začetek priprave nove strategije pospremile z analizo in prognozo temeljnih sestavin nacionalne konkurenčne sposobnosti Slovenije.

Nimamo namena, da podrobneje analiziramo globalno razvrstitev Slovenije v dosedanjih prikazih mednarodnih institucij. Takšen namen velja le za nekatera ožja področja nacionalne konkurenčne sposobnosti, ki so posebnega pomena za povečanje konkurenčne sposobnosti Slovenije in so predstavljena v četrtem poglavju. Nacionalno konkurenčno sposobnost Slovenije namreč že tekoče spremlja v družbi referenčnih držav Ekonomsko ogledalo kot tudi Pomladanska oz. Jesenska poročila. Zato prva poglavja predvsem prikazujejo eksperimentalno ocenjevanje nacionalne konkurenčne sposobnosti na našem uradu, izbor selekcioniranih kvantitativnih indikatorjev, ki anticipirajo v naslednjih letih tudi gospodarsko rast in razvoj Slovenije ter uporabo analitičnih sredstev, uporabljenih pri ocenjevanju rezultatov Slovenije in zajetih držav v sistemu IMD in WEF. Oba najbolj znana sistema se stalno spreminjata, v letu 2000/2001 pa so bile izvršene radikalnejše spremembe, prikazane tudi v tem delovnem zvezku. Upati je, da bo zadnji poseg zagotovil stabilnejšo indikatorsko podlago in omogočil tudi uporabo novih analitičnih orodij pri trendnih prikazih agregatnih sestavin konkurenčne sposobnosti kot tudi njenih podsestavin. Le-te namreč šele omogočajo kvalifikacijo za izbor prednostnih smeri pri politiki trajnostnega razvoja Slovenije. Dosedanje izkušnje mlade generacije Andreja, Ane, Brigitte in Gorazda, predstavljene v četrtem poglavju, so zelo vzpodbudne.

dr. Pavle Gmeiner

POVZETEK

Dva namena ima ta delovni zvezek: splošnega, da prikaže razvoj empiričnih konceptov nacionalne konkurenčne sposobnosti in to tudi v času, ko Slovenija še ni kotirala na lestvicah priznanih mednarodnih institucij, ter specifičnega, ki se je pojavil leta 1999 z uvrščanjem Slovenije v sistem IMD in lani še v sistem WEF, in sicer da analizira oba koncepta in položaj Slovenije v družbi referenčnih držav. Pa ne le zaradi skope odmere besed o Sloveniji pri obeh institucijah, temveč predvsem zaradi ugotavljanja lastnih prednosti in slabosti Slovenije kot jo vidita IMD in WEF v procesu globalizacije. V tem je posebej zanimivo iskati odgovor, koliko in s kakšnim napredkom odgovarja bilanca kazalcev, podskupin in agregatov smerem Strategije gospodarskega razvoja Slovenije.

Specifičen namen pride za Slovenijo do izraza predvsem v sektorski mednarodni analizi in diagnozi področij nacionalnega pomena, ki niso slučajno izbrana. V tem delovnem zvezku je odprto pet takih področij: (i) ugled države v tujini, kjer mora Slovenija povečati svojo razpoznavnost, pri čemer je gradnja ugleda dolgotrajen, zahteven in drag proces; (ii) nacionalni trg v konceptu prostega trga in regulacija njegovih motenj, kjer se Slovenija kot mlada država še le uči učinkovitih institucionalnih odnosov; (iii) (predelovalna) industrija s široko in ožjo identifikacijo ključnih slabosti, ki danes določajo v povprečju nizko raven mednarodne konkurenčnosti in alokacijske atraktivnosti; (iv) tehnološki razvoj in inovacije, ki v domačem, IMD in WEF sistemu pogojujejo napredek v slovenski nacionalni konkurenčni sposobnosti še posebej z odpravo kritičnih ocen inovacij, prenosa tehnologije ter informacijsko komunikacijske tehnologije; (v) učinkovitost države, ki bi z načrtovanjem in uresničevanjem makroekonomskih in socialnih pogojev zmanjševala notranja in zunanja tveganja, in to z ustvarjanjem konkurenčnih, a fleksibilnih pogojev glede na spremembe v mednarodnem okolju. Orodja za to diagnozo so različna in jih je mogoče z matematično-statističnimi metodami še izboljševati, ne nazadnje tudi, da prispevamo k teoretičnim razpravam »nove« razvojne teorije deželnih vzorcev.

SUMMARY

This working paper has two aims. First, it tries to present the development of the empirical concepts of national competitiveness, including the period of time before Slovenia's inclusion in assessments made by renowned international institutions. Second, it analyses the IMD's and the WEF's national competitiveness concepts and Slovenia's position in the group of reference countries. The aim of the latter is not to make up for the low level of attention paid to Slovenia, but mainly to identify Slovenia's strengths and weaknesses in globalisation processes as seen by the IMD and the WEF. What is of particular interest is establishing the extent to which these indicators, subgroups and aggregates correspond to the guidelines of the Strategy for the Economic Development of Slovenia.

The analysis of individual sectors in the international context and the examination of areas of national interest, which have been carefully selected, have been prepared specifically for Slovenia. We have identified five areas of great national interest: a country's image abroad, an area where Slovenia will have to make a significant improvement as well as bear in mind that building up a reputation is a long-term and expensive process; the national market shown in the context of a free market and the regulation of market distortions, an area where Slovenia is still learning to create efficient institutional relations; industry and manufacturing and the broad and narrow identification of their main weaknesses leading to the currently low average level of international competitiveness and allocative attractiveness; technological development and innovation, which have been identified as generators of progress in raising national competitiveness, according to domestic, the IMD's and the WEF's systems. This may be achieved by raising the low scores achieved in innovation, technology transfer, and information and communications technologies. Another area is state efficiency, which helps minimise internal and external risks by planning and creating appropriate macroeconomic and social conditions by competitively and flexibly adjusting to the international environment. There are a number of methodological tools which can be improved by mathematical and statistical methods. Last but not least, they should also contribute to theoretical discussions about the new theory of national development patterns.

UVOD

Predstava o nacionalni konkurenčni sposobnosti je v zgodovini ekonomske misli dokaj nihala. Merkantilizem si je glede na fiziokrate drugače predstavljal nacionalno bogastvo in konkurenčne sposobnosti, spet drugače kasneje klasični ekonomisti. Smith in Ricardo sta bogastvo narodov utemeljevala s koriščenjem sposobnosti glede absolutne in relativne komparativne prednosti držav v mednarodni menjavi. Tudi danes so diskusije o gospodarski nacionalni konkurenčni sposobnosti aktualne in intenzivne – tako v gospodarskih raziskavah kot tudi v gospodarski politiki. Tudi konkurenca med »vzhodom« in zahodnoevropskim gospodarskim sistemom je bila ob visokih stopnjah gospodarske rasti socialističnih držav vse do sedemdesetih let odprta. »Ostarelost« Evrope je v osemdesetih letih pripeljala do notranjega programa Evropske unije. Nemčija je od leta 1991 obremenjena z visokimi stroški združevanja, kar lahko ogrozi nemško tekmovalno sposobnost. Lahko bi rekli, da je vprašanje konkurenčne sposobnosti aktualno še posebej takrat, ko v nacionalno gospodarstvo poseže tuja konkurenca, ko narašča zunanja zadolžitev in ko fiskalni sistem že duši tekmovalnost in razvoj nadpovprečno uspešnih podjetij.

Konkurenčnost lahko preučujemo z vidika podjetij, panog ali držav. Ali države med seboj res tekmujejo tako kot podjetja, je sporno že zato, ker država v primeru nekonkurenčnosti ne more propasti tako kot podjetje. Nekateri avtorji celo zanikajo smiselnost koncepta konkurenčnosti narodnega gospodarstva, še zlasti v sistemu drsečih tečajev. Krugman konkurenčnost narodnega gospodarstva označi kot »nevarno obsedenost« in podobno kot Porter pride do ugotovitve, da je nacionalna produktivnost edini smiselni koncept konkurenčnosti na ravni države. V nasprotju s podjetji države praktično niso pomembnejši ekonomski konkurenti, kajti mednarodna trgovina ni igra z ničelno vsoto, prav tako pa država ne more biti konkurenčna v vseh panogah. Porter poudarja inovacijsko-tehnološki vidik delovanja nacionalne produktivnosti. Hufbauer in Stephenson definirata produktivnost z vidika odprtosti, davčnega sistema in investicij, ki jih dosega nacionalno gospodarstvo, čeprav nekoliko dvomita o smiselnosti merjenja konkurenčnosti na nivoju nacionalne države.

Vprašanje konkurenčnosti je vedno pomembno, ne glede na to, ali podjetja poslujejo na domačem ali mednarodnem tržišču. Konkurenčnost je pomembna tudi zato, ker je tekoči in bodoči profit podjetij odvisen od proizvodnih, tržnih, finančnih ter drugih sposobnosti le teh v primerjavi s konkurenco. Konkurenčnost je tako makroekonomska kot mikroekonomska kategorija.

Slovenija se je prvič pojavila v sistemu ocenjevanja nacionalne konkurenčne sposobnosti IMD leta 1999, v WEF pa 2001. Vendar je UMAR že v letu 1997 opravil eksperimentalno oceno po metodi WEF tudi za Slovenijo, s čimer smo lahko prvič merili kotacijo Slovenije v družbi drugih 47 držav, predvsem pa razvojne divergence (disparitete) na ravni 8 agregatnih skupin globalne konkurenčnosti: odprtosti, učinkovitosti vlade, financ, razvitosti infrastrukture, tehnologije, managementa, trga dela in civilno pravnih institucij. Tako smo spoznali, da ne gre ob vstopanju v EU samo za skoraj nujno diagnoziranje nacionalne konkurenčne sposobnosti Slovenije v družbi držav, ampak mnogo več: za podrobnejšo alokacijo kritičnosti v sestavi konkurenčnosti ter za vpeljavo lastnega, slovenskega koncepta merjenja nacionalne konkurenčnosti, in to v razmerah, ko je SGRS do leta 2000

implicitno, vsekakor pa ne celovito in sistemsko opredeljevala konkurenčno sposobnost Slovenije, pa čeprav je pozitiven scenarij (ugodno mednarodno okolje, prilagajanje gospodarsko-socialne strukture evropskim standardom ter visoko povprečno rast BDP) podprla z državnimi investicijskimi programi v izobraževanje, tehnološki razvoj, v raziskovalno in razvojno dejavnost ter v gospodarsko infrastrukturo. To prednostno usmeritev je pozneje domači koncept merjenja konkurenčnosti tudi uporabil za ocenjevanje pomena (ponderjev) posameznih sestavin konkurenčne sposobnosti, seveda ob vključitvi tudi drugih sestavin te sposobnosti, kot jih je imela takrat metodologija WEF. Odločitev za WEF je ob konkurenčni metodi IMD izhajala iz skrčenega obsega meril in črtanja tistih, ki so že posledica delovanja konkurenčne sposobnosti kot tudi zaradi prilagajanja teoriji »nove« rasti, ki ji je poseben pomen izkazan z reformirano vsebino nacionalne konkurenčnosti v WEF-ovem poročilu 2001–2002.

1. PREGLED RAZVOJA MERJENJA NACIONALNE KONKURENČNOSTI V SLOVENIJI (OD EKSPERIMENTALNE OCENE V LETU 1997 DO PROJEKTA GLOBALNE KONKURENČNE SPOSOBNOSTI SLOVENIJE V KONTEKSTU TRAJNOSTNEGA RAZVOJA)

Pred letom 1997 se v Sloveniji nismo načrtno ukvarjali s preučevanjem gibanja nacionalne konkurenčne sposobnosti. Slovenija ni kotirala ne pri WEF ne pri IMD kot najbolj sistematičnih in po številu držav kar obsežnih poročilih globalne konkurenčnosti, stanja nacionalnih profilov, bilanc prednosti in slabosti posameznih skupin in kazalcev ter simulacij za napredovanje. Prvi korak UMAR je bil (leta 1997) poizkus eksperimentalne ocene nacionalne konkurenčne sposobnosti Slovenije po metodologiji WEF. S tem nismo samo ocenili mesta Slovenije v družbi 47 držav, posebno še z ozirom na tiste, ki so bile v procesu približevanja EU, ampak spoznali različne pristope v diagnozi kritičnih kazalcev in smeri predlogov za njihovo izboljšanje.

Naslednji korak je bila konstrukcija nacionalne konkurenčne sposobnosti Slovenije (l. 1998) v ožjem obsegu (62) kazalcev in priprava podatkovne osnove za obdobje od 1995. do 1998. leta, ki je bila izdelana na podlagi takratnih kritičnih pripomb na metodologijo WEF in IMD. To je poleg drugih praktičnih razlogov tudi pripomoglo, da je upoštevala samo podatkovne ocene, torej brez ocen na podlagi anketiranih podjetij, kar je zahtevno in drago opravilo. Osem agregatov z 62 kazalci konkurenčne sposobnosti in z upoštevanjem ponderjev je v končnem rezultatu v zadovoljivi meri zaupanja ustrezalo razporeditvi dvanajstih držav, ki jih je že ocenil WEF po 155 kazalcih, od tega 114 kot »soft data« in za nekatere od njih smo zlasti v skupini »pravne varnosti« morali poiskati podatkovne kazalce. Dinamika gibanja ocenjenih agregatov v letih 1995–1998 in cilji iz SGRS – Približevanje Evropi – so bili tudi izhodišče za napoved gibanj do leta 2002, seveda v edino možni statični analizi mesta Slovenije v družbi drugih 12 držav po njihovem stanju v letu 1998. Za približno šest let bi v letu 2002 zaostajali za Irsko po BDP na prebivalca po kupni moči.

V letu 2001 se je precej spremenila metodologija globalne konkurenčnosti tako pri IMD kot pri WEF, v Sloveniji pa je Vlada v juliju sprejela SGRS 2001–2006 (Trajnost, konkurenčnost, članstvo v EU). Spremenjeno razumevanje razvoja (nova razvojna paradigma) in v SGRS integralna opredelitev razvojnih ciljev sta našla uresničitev v trajnostnem razvoju, ki je medtem postal tudi uradna razvojna usmeritev EU. Rezultat trajnostnega razvoja je dolgoročno uravnovešeno izboljševanje vseh sestavin blaginje. Doktrina njenega uresničevanja pa je na dolgi rok - v svetu naraščajočega globalizma - v diagnozi nacionalne konkurenčne sposobnosti in v načrtnem odpravljanju razvojnih disparitet, ki najbolj odstopajo od nacionalnega povprečja (posebno še tistih, ki padejo iz intervala dveh standardnih deviacij). Pomembnost razvojnih disparitet lahko določimo potem, ko ugotovimo s pomočjo korelacijske matrike stopnjo povezanosti agregata, podskupine ali kazalca z nacionalno konkurenčno sposobnostjo. Izvedljivost takega postopka je bila preizkušena na nekaterih področjih v letu 2001 in je predstavljena v poglavju »Sektorske analize na področjih skupnega pomena« s koriščenjem kazalcev IMD 2001.

Spremenjena metodologija IMD in WEF (skoraj istočasna sprememba ni slučajna!) v nekem smislu potencira pomen doktrine trajnostnega razvoja. Makroanaliza štirih agregatov IMD (ekonomske spremembe, učinkovitost države, učinkovitost managementa in infrastrukture – v najširšem smislu) omogoča izračune »pripravljenosti države za prihodnost«. Slovenija ima 9. rang te »pripravljenosti« med trinajstimi zajetimi državami in to zlasti v še neizkoriščenih potencialih tehnološkega razvoja in učinkovitosti državne uprave. Seveda je možno razvojne disparitete prikazati tudi na ravni posameznih kazalcev.

Letos bodo na podlagi Poročila WEF o globalni konkurenčnosti v letih 2002–2003 možne še subtilnejše diagnoze in razvojne disparitete dežel, ki izhajajo iz teoretičnih spoznanj trajnostnega razvoja in upoštevanja različnih parametrov za različne razvojne vzorce. Z nekdanj homogeno predstavo dejavnikov globalne konkurenčne sposobnosti se nismo strinjali že v naši eksperimentalni oceni konkurenčne sposobnosti Slovenije v letu 1997. Sedaj, ko je zajeta tudi Slovenija, imamo priložnost, da prvič tudi po metodologiji WEF ugotavljamo področja naših prednosti, slabosti in disparitet.

1.1. Pregled in ocena dosedanjega dela 1997–2001: Od indikatorskih in agregatnih ocen ter diagnoz do njihovih prognoz na osnovi kombinacije selekcioniranih indikatorjev WEF in IMD

Več razlogov je narekovalo potrebo po (eksperimentalni) oceni indeksa globalne konkurenčnosti Slovenije v primerjavi z drugimi državami, odkar je WEF konec sedemdesetih let razvil originalni koncept za njeno merjenje in začel objavljati rezultate, med katerimi so od leta 1996 tudi ocene treh tranzicijskih držav CEFTE: Češke, Poljske, Madžarske. Vendar razlogi za eksperimentalno oceno Slovenije ne izhajajo toliko iz potrebe o poznavanju njenega mesta v družbi drugih kot iz uporabnosti analitike meril, ki opredeljujejo to mesto. Merila WEF ocenjujejo preteklost in presojujejo sedanost. Izbrana pa so med merili tako, da v kar najbolje izražajo tudi deželno zmogljivost za rast in razvoj v naslednjem obdobju štirih, petih let. Sinteza meril v sestavljenem indeksu je sposobnost, ki presega običajno merilo doseženega ali prognoziranega bruto domačega proizvoda na prebivalca. Izraža namreč sposobnost države, da z natančnejšo alokacijo razvojnih dejavnikov in potencialnih ukrepov utemeljuje možnosti za rast BDP in blagostanja.

Dokumenti, ki jih je odobrila slovenska vlada v procesu približevanja Evropi (Strategija gospodarskega razvoja Slovenije – Približevanje Evropi, rast, konkurenčnost in integriranje, Strategija ekonomskih odnosov s tujino – Od pridruženega do polnopravnega članstva v EU – in Strategija povečanja konkurenčne sposobnosti slovenske industrije), so izhajali iz ključnega cilja večje konkurenčnosti slovenskega gospodarstva in preko nje tudi razvojnega dohitevanja razvitih evropskih držav. Zato je taka ocena in analiza lahko kačipot za presojo in konkretizacijo smernic.

Smernice so imele, kot ugotavlja Strategija Republike Slovenije za vključitev v EU (Poročevalec št 48, 17. oktober 1997, str. 11), dve pomanjkljivosti: da vsebujejo načela in cilje, ki jih je treba doseči, ne pa potrebnih ukrepov politike in rokov za doseg. Drugič, da dokumenti, sploh pa strategije za

posamezne sektorje in področja, niso med seboj v celoti usklajene. Strategija vključevanja je zato opredelila niz (uskklajenih) srednjeročnih ekonomskih in socialnih politik, ki so potrebne za zaključek ekonomske preobrazbe Slovenije in pripravo gospodarstva za vključitev.

Z vidika takratnega stanja še neocenjene slovenske globalne konkurenčnosti, zlasti nacionalne bilance prednosti in slabosti konkurenčnosti Slovenije, pa bi se dalo preveriti, ali je analiza stanja in potrebnih ukrepov za izboljšanje konkurenčnosti kanalizirana prioriteto v tiste strateške točke, ki so najbolj odmaknjene od primerljivih standardov in najbolj potiskajo Slovenijo stran od razvojnega vzorca držav z višjo narodnogospodarsko konkurenčnostjo. Zvedeli bi potrditev, kje je prednost in kje slabost agregatov, ki dajejo tempo, in koliko je uravnoveženosti za trajni razvoj. To je razvidno ravno iz diagnoze konkurenčne sposobnosti Slovenije. Eksperimentalno oceno konkurenčne sposobnosti Slovenije smo v letu 1998 obravnavali v skupini 49 držav, podrobneje pa v dvanajsterici, ki imajo ali so imele vsaj nekatere elemente razvojnih značilnosti, podobne slovenskim. Štiri od njih so članice EU z nadpovprečnim BDP p.c. (Danska, Finska, Nizozemska, Avstrija), štiri z manjšim od takrat Sloveniji primerljivim (17.000 dolarjev p.c.) in z nadpovprečno nezaposlenostjo (Irska, Španija, Portugalska, Grčija) ter štiri tranzicijske države CEFTE s kandidaturo za članice EU (Češka, Poljska, Madžarska in Slovenija).

WEF je v Poročilu za leto 1996, na osnovi katerega je UMAR ocenil položaj Slovenije, opredelil 155 meril (leto prej jih je imel 378) in to v 8 agregatih, ki opredeljujejo področno okolje konkurenčne sposobnosti:

1. Odprtost gospodarstva za mednarodno trgovino in finance (24 meril)
2. Vloga vladnega proračuna in intervencij (23)
3. Razvoj finančnega trga (20)
4. Kvaliteta infrastrukture (17)
5. Kvaliteta tehnologije (18)
6. Kvaliteta poslovnega managementa (17)
7. Fleksibilnost delovnega trga in izobraževanja (28)
8. Kvaliteta pravnih in političnih institucij (8)

Prvotno je WEF ob vsej številčnosti meril pripisoval vsakemu enako težo, pozneje pa jih tehta. Največjo težo v letu 1996 pripiše družinam odprtosti (1), vlogi proračuna (2), razvoju finančnega trga (3) in trgu delovne sile (7), vsakemu po 1/6 oziroma skupaj dve tretjini celotne sposobnosti. Tudi preostalo tretjino razlikuje in da kvaliteti infrastrukture (4) ter tehnologije (5) težo, vsaki po 1/9, ostanek pa enakomerno pripiše kvaliteti managementa (6) in pravnih institucij (8). Najširše ocenjuje z 28 merili/sodili fleksibilnost delovnega trga in izobraževanja, na drugi strani pa mu za oris kvalitete pravnih in političnih institucij zadošča osem sodil, pa čeprav je ravno kvaliteta pravnih in političnih institucij zrcalo odprtosti in ekonomskih izzivov, ki neposredno in posredno vplivajo na rast in učinkovitost.

Kritiko glede takratnega koncepta globalne konkurenčnosti WEF smo usmerili v vprašljivo relevantnost in reprezentativnost posameznih meril ter v ponderacijo posameznih skupin. Koncept izvira namreč iz uresničevanja zamisli poslovnih in finančnih mednarodnih podjetij in inštitucij, ki optimalno deluje v odprtem gospodarskem prostoru, brez nacionalnih preprek, brez protekcionizma. Dvom glede univerzalnega

ponderja v posameznih agregatih je bil podan zato, ker je veljal enako za različne razvojne vzorce in faze gospodarsko-socialnega razvoja. Najnovejše poročilo WEF 2001/02 že upošteva ponderacijo glede na različno razvojno fazo.

1.1.1. Problemi in rezultati ekspertne ocene Slovenije po metodi WEF

Konceptualna konstrukcija globalne konkurenčnosti in empirični problemi njenega merjenja so bili ob pristopu k eksperimentalni oceni oteževalna okoliščina za merjenje položaja Slovenije iz več razlogov. Ali so merila WEF značilna za slovenske razmere v gospodarstvu, ki je v tranziciji? Katere značilnosti niso izmerjene in kako bi jih merili? Kaj storiti z merili WEF o nekem (finančnem) instrumentu, ki še ni uveljavljen v Sloveniji? Ali standardizirani ponderji dajejo slovenskim razmeram v opazovanem obdobju opravičljiv poudarek? Ali sploh lahko svetovalec v vladni instituciji poseže v ekspertno ocenjevanje »meril«, ne da bi bil povezan z mrežo ekspertov v podjetjih oz. s sodelavci v partnerskem inštitutu WEF, ki mu daje podrobnejša navodila? (Poročilo same metodologije podrobneje ne objavlja.) Ekspertna mreža WEF vsebuje nad 2000 sodelavcev in 24 partnerskih inštitutov, kar bi v slovenskih razmerah pomenilo začasno angažiranje okrog 30 zunanjih sodelavcev v izbranem partnerskem inštitutu. Ali bi bili stroški opravičljivi z rezultati in ali bi časovna vrsta indeksa globalne konkurenčnosti zadovoljivo (reprezentativno) izmerila spremembe značilnosti slovenskega gospodarstva in, recimo, kvaliteto pravnega sistema primerno vključila v sintezno mero? Že Paul Krugman (WEF 1996) je kritiziral globalno konkurenčnost kot »a dangerous obsession«, saj narodna gospodarstva ne tekmujejo drugo z drugim v istem poslovnem okolju.

Pri več podatkih so morale biti uporabljene ocene, ker je statistika opustila spremljavo (npr. število računalnikov). Problematično ocenjevanje je bilo zlasti pri merilih, kjer se ne more nadomestiti managerski pogled in se ga lahko le oceni s pomočjo raznih objavljenih anket (Manager, Gral marketing, Glas gospodarstva, Gospodarski vestnik). Vse to so bili razlogi, da je bilo sintezno mesto Slovenije tako zaradi osmih neocenjenih meril (ki bi verjetno potiskala Slovenijo v zadnji del lestvice) kot zaradi možnega, od podjetniških problemov odmaknjenega pogleda, korigirano z dobrimi 4 odstotki navzdol. Slovenija je tako po ponderiranju osmih skupin zasedla 35. mesto neposredno za Portugalsko in z dokajšnjim razmakom do naslednje, Češke, kot 36. v rangi takrat zajetih držav.

Ocene (po posameznih merilih prikazane v Delovnem zvezku 12/1997) so uvrstile Slovenijo v naslednji rang 12 primerljivih držav (Tabela 1).

Slovenija bi izboljšala IC, če bi ukrepi delovali v smeri izboljšanja razmer na področju managementa, zmanjšanja stroškov kapitala in sploh izboljšanja zaupanja v finančne institucije, v sproščanje kontrole v javnih podjetjih in prejemanja subvencij le v podjetjih, ki imajo sposobnost ustvariti dobiček. Ne nazadnje je negativni IC (-0,59) Slovenije rezultat kvalitete stanja pravnih in političnih institucij, konkretno pravne varnosti in spoštovanja instituta lastnine, odprave težav pri pridobivanju lastnine (posesti) in takšne zaščite okolja, ki še vedno dopušča podjetniško konkurenčnost.

Če je bila eksperimentalna ocena kolikor toliko realna, potem – ob

Tabela 1: Rangirani 12 držav po skupinskih sestavinah globalnega konkurenčnega indeksa

Država	Ponder ä t. meril	Razvrstitev društin globalnega konkurenčnega indeksa znotraj dvanajsterice								Kompetitivni indeks IC			BDP/pc v \$ po PPP
		1	2	3	4	5	6	7	8	Indeks	Mesto v 50- erici	Mesto v 12- erici	
		1/6	1/6	1/6	1/9	1/9	1/18	1/6	1/18				
Danska		3	1	3	2	3	3	1	2	0,75	11	1	33,416
Finska		4	9	5	1	1	1	11	1	0,61	16	2	24,851
Nizozemska		1	8	2	3	2	2	7	3	0,50	17	3	25,727
Avstrija		2	5	1	4	3	5	4	5	0,40	19	4	28,908
Irska		7	5	6	5	5	4	2	4	0,13	26	5	17,061
Španija		9	5	4	6	7	7	8	7	-0,57	32	6	14,345
Portugalska		5	2	7	7	12	12	6	8	-0,58	34	7	11,140
Grčija		10	10	11	9	8	6	10	6	-0,78	39	10	10,593
Slovenija		8	4	9	8	6	8	3	10	-0,59	35	8	11,230
» eöka		6	3	8	11	10	11	5	9	-0,64	36	9	4,331
Poljska		11	11	10	12	9	10	8	11	-1,15	45	11	3,057
Madžarska		12	12	12	10	11	9	12	12	-1,48	47	12	4,459

Opombe:

- 1 - Odprtost gospodarstva za mednarodno trgovino in finance (24 indikatorjev s ponderjem 1/6)
- 2 - Vloga vladnega proračuna in intervencij (23, 1/6)
- 3 - Razvoj finančnega trga (20, 1/6)
- 4 - Kvaliteta infrastrukture (17, 1/9)
- 5 - Kvaliteta tehnologije (18, 1/9)
- 6 - Kvaliteta poslovnega managementa (17, 1/18)
- 7 - Fleksibilnost delovnega trga in izobraževanja (28, 1/6)
- 8 - Kvaliteta pravnih in političnih institucij (8, 1/18)

Viri:

- The Global Competitiveness Report, 1996 (World Economic Forum)
- Ekspertne ocene za Slovenijo: UMAR (P. Gmeiner s sodelovanjem P. Stanovnik, J. Povönar, V. Brus, M. öigman, ä. Skledar)
- Statistični letopis, 1996

upoštevanju spremenjene metodologije WEF – za Slovenijo lahko danes trdimo, da je bil v petih letih narejen z 31. mestom zmeren napredek kot je razvidno iz poročila WEF 2001/2002. Źal zaradi metodoloških sprememb ni možno spremljati agregatnih sprememb, ki smo jih leta 1997 imenovali »razvojne disparitete« in so bile za Slovenijo v primerjavi z njeno povprečno konkurenčno sposobnostjo najbolj »devalvirane« na dveh področjih, kot je razvidno iz primerjalne tabele.

Tabela 2: Agregatne razvojne disparitete globalne konkurenčnosti znotraj povprečja v Sloveniji in v petih državah

	1	2	3	4	5	6	7	8
Irska	109,5	151,6	126,3	88,4	80,0	88,4	92,6	63,2
Španija	100,4	112,8	72,1	78,4	103,5	122,3	106,6	103,5
Portugalska	52,7	93,0	99,2	80,6	142,6	145,7	93,0	93,0
Slovenija	86,8	98,9	109,9	82,7	97,1	120,2	80,2	113,3
» eöka	60,4	95,0	97,8	112,2	118,0	129,5	83,5	103,6
Grčija	91,4	119,0	116,3	91,4	99,7	102,4	99,7	80,3

- 1. Odprtost gospodarstva za mednarodno trgovino in finance
- 2. Vloga vladnega proračuna in intervencij
- 3. Razvoj finančnega trga
- 4. Kvaliteta infrastrukture
- 5. Kvaliteta tehnologije
- 6. Kvaliteta poslovnega managementa
- 7. Fleksibilnost delovnega trga in izobraževanja
- 8. Kvaliteta pravnih in političnih institucij

Opomba: Indeks agregatne paritete izraža razmerje posamezne sestavine globalne konkurenčnosti glede na ocenjeno globalno deželno konkurenčnost. Indeks nad 100 se lahko tolmači kot deprecijacija, pod 100 pa kot apreciacija globalne konkurenčnosti. Apreciacija pomeni višjo nacionalno veljavo glede na dravno povprečje. WEF takih prikazov ne uporablja.

Vira: - za Slovenijo eksperimentalna ocena 8 sestavin na podlagi 155 meril
- za druge države: The Global Competitiveness Report 1996

1.1.2. Od ekspertne ocene k domačemu konceptu merjenja nacionalne konkurenčnosti Slovenije in predvidevanja v obdobju 1998–2002

Ker je ekspertna ocena nacionalne konkurenčne sposobnosti Slovenije pokazala v odsotnosti WEF in IMD zadovoljivo uporabnost za mednarodno primerjavo, je sledil naslednji korak v nalogi, da ob upoštevanju prednosti in slabosti obeh metodologij razvijemo domači merljiv sistem, dovolj enostaven ne samo za analizo preteklih podatkov kotacije nacionalne konkurenčne sposobnosti, ampak tudi za njeno predvidevanje, če se uresničujejo smeri strategije približevanja Evropi. Izhodišče je bilo, naj bi se rezultat reprezentativnih kazalcev omejenega števila (okrog 60) v osmih agregatih kar najbolj približal tistim mestom vseh 12 držav in Slovenije, kot jih je dala ekspertna ocena vseh zajetih meril (155). Zato so bile izbrane spremenljivke ob izločanju avtokorelacijskih kazalcev in »mehkih« ocen (tkzv. sodil, ki bi zahtevala anketno oceno iz podjetij). Spremenjen je bil tudi ponderacijski sistem agregatnih skupin, ki bolj odgovarja tranzicijskemu prehodu na poti h globalnemu gospodarstvu in to ob upoštevanju matrike medsebojnih vplivov agregatov zajetih držav.

Tabela 3: Matrika rangiranih vplivov sestavin v deželni (globalni) konkurenčnosti 12 EU držav (Danske, Finske, Nizozemske, Avstrije, Irske, Španije, Portugalske, Slovenije, Češke, Grčije, Poljske, Madžarske)

Na	Vpliv iz	Odprtost	Proraèun	Finanèni trg	Infra-struktura	Tehnologija	Management	Delovni trg	Pravne institucije	Gosp. svoboda*
Odprtost			0,507	0,861	0,769	0,661	0,538	0,448	0,741	0,636
Proraèun	0,507			0,472	0,29	0,049	-0,115	0,808	0,231	0,186
Finanèni trg	0,861	0,472			0,806	0,724	0,601	0,453	0,735	0,728
Infrastruktura	0,769	0,291	0,806			0,843	0,847	0,256	0,909	0,832
Tehnologija	0,661	0,049	0,724	0,843			0,934	0,248	0,829	0,654
Management	0,538	-0,115	0,601	0,847	0,934			0,098	0,875	0,769
Delovni trg	0,448	0,808	0,453	0,256	0,248	0,098			0,341	0,255
Pravne inst.	0,741	0,231	0,735	0,909	0,829	0,875	0,341			0,861
Gosp.svoboda*	0,636	0,186	0,728	0,832	0,654	0,769	0,255	0,861		

Vir: P. Gmeiner: Globalna konkurenčnost Slovenije - eksperimentalna ocena njenih prednosti in slabosti po metodi Svetovnega ekonomskega foruma; UMAR, Delovni zvezek št. 12/letnik VI/1998. *Indeks ekonomske svobode je sestavljen iz 25 meril in je povzet iz Interim Reporta 1998. Avtorja James Gwartney (Florida) in Robert Lawson (Ohio).

Opomba: Koefficienti ranga v višini 0,99-0,80 so znaki tesne povezave, v višini 0,29 in manj pa zelo šibki. Znak - pomeni obstoj negativne korelacije.

Tako je bilo izbrano 62 kvantitativnih indikatorjev (pregled, definicija in ocene so v Delovnem zvezku št. 11/1998), in to 25 iz sistema WEF, 31 iz sistema IMD, 6 kazalcev za opredelitev stanja prava in varnosti pa smo opredelili sami iz razpoložljivih statistik (SURS, MNZ in varuha človekovih pravic), vse za obdobje 1995–1998 kot analitične podlage za poznejšo prognozo do leta 2002 (Tabela 4).

Za razvrščanje držav po globalni konkurenčnosti in njenih sestavinah smo uporabili standardno mero deviacije (SMD) kot konsolidirano osnovo za razvrščanje med seboj raznovrstnih pojavov in podatkov. Konsolidirane rezultate omogoča SMD kot sledi:

$$SMD = \frac{(x_1 - \bar{x})}{\delta}$$

Tabela 4: Pregled vključenih kvantitativnih meril iz WEF in IMD metodologije za testiranje slovenske konkurenčne sposobnosti v letih 1995-1998

Drušina	Merila številno	WEF ponderji	IMD številno	NOVA merila	SKUPAJ številno	Ponderji
Odpriost	2	1/6	6	0	8	13,5
Vlada	6	1/6	1	0	7	13,5
Finance	6	1/6	1	0	7	12,5
Infrastruktura	4	1/9	4	0	8	11,5
Tehnologija	3	1/9	6	0	9	16,5
Management	0	1/18	7	0	7	10,0
Delo	4	1/6	5	0	9	12,5
Pravne civilne institucije	0	1/18	1	6	7	10,0
SKUPAJ	25	1	31	6	62	100,0

Vir: The World Competitiveness Yearbook 1998, IMD International 1998.

$$\delta = \frac{\sqrt{\sum (x_i - \bar{x})^2}}{N}$$

Pri čemer je:

x_i

originalen podatek določenega merila v deželi i

\bar{x}

aritmetična sredina istovrstnih meril, kjer je $N=12$ držav

Možne so tudi drugačne »konsolidirane« razvrstitve. Tako je npr. Interim Report 1998/99 pri razvrščanju držav po gospodarski svobodi (25 meril za 121 držav) uporabil merilo $(x_{max} - x_i) : (x_{max} - x_{min})$, pomnožen z 10.

Uporaba standardne mere variacije daje po našem mnenju zaradi upoštevanja vseh možnih odklonov realnejše rezultate.

Ker nam je primerjava ranga ob uporabi 62 kazalcev s pomočjo SMD dala zelo podobno razvrstitev, kot jo daje WEF na podlagi 155 meril (Spearmanov koeficient ranga 0,958), smo izbrano metodo na podlagi 62 kazalcev smatrali za dovolj meritorno, da i) zberemo za te kazalce podatkovne osnove Slovenije v letih 1995-98, ii) izračunamo SMD, iii) analiziramo razvrstitev Slovenije v skupini drugih 12 držav. Pri zbiranju podatkov smo naleteli na številne težave, ki so podrobneje opisane v Gmeiner (1999, str. 14). Za agregat »pravo in varnost« smo oblikovali novo opredelitev dosegljivih 8 kvantitativnih meril, saj WEF pravno zgradbo ocenjuje zgolj kvalitativno.

Slovenija se leta 1995 uvršča na 11. mesto, to je za Češko ter pred Madžarsko in Poljsko. V letu 1996 in 1997 jo izračunane vrednosti SMD uvrščajo na 10. mesto, to je pred Češko, Madžarsko in Poljsko. V letu 1998 pa prehiti tudi Portugalsko in Grčijo.

Iz izračunanih SMD lahko ugotovimo, da je največji premik k izboljšanju konkurenčnosti zaznati v letu 1996 in v letu 1998. Leta 1998 se je konkurenčnost, merjena s SMD, glede na leto 1995 občutno izboljšala. Največji doprinos k skupnemu izboljšanju konkurenčnosti so opravili faktorji, vključeni v skupino »infrastruktura« (0,8897 SMD-ja), »finance« (0,582198

SMD-ja) in »odprtost« (0,501558 SMD-ja). Edina skupina, ki ni prispevala k izboljševanju konkurenčnosti in je nanjo delovala negativno, je skupina »civilnih institucij« (-0,27872 SMD-ja).

Tabela 5: Vrednosti izračunanih ponderiranih SMD po letih za Slovenijo

	Ponder	1995	1996	1997	1998
Odprtost	0,135	-0,04569	0,00181	-0,0181	0,0220
Vlada	0,135	0,01201	0,00404	-0,0003	-0,0060
Finance	0,125	-0,03944	-0,00440	0,0060	0,0333
Infrastruktura	0,115	-0,13271	-0,09510	-0,0612	-0,0300
Tehnologija	0,165	-0,07234	-0,07875	-0,0787	-0,0583
Management	0,100	-0,00771	-0,00840	-0,0042	-0,0070
Delo	0,125	0,04222	0,04310	0,0536	0,0594
Pravo in varnost	0,100	-0,12281	-0,09230	-0,1087	-0,1260
Vsota SMD - ponderirana		-0,36650	-0,23004	-0,2116	-0,1134
Mesto Slovenije v dvanajsterici		11. mesto	10. mesto	9. mesto	8. mesto

Vir: Izračun UMAR, 1998 (Delovni zvezek 11/1998).

Slovenija je v obravnavanem obdobju statično nedvomno izboljšala svojo konkurenčnost. Napredovale pa so tudi ostale države. Naš izračun ugotavlja dinamičnost slovenskega napredka v obdobju štirih let ter ga uvršča v statični izračun konkurenčnosti dvanajstih držav. Ob upoštevanju istoobdobjnih primerjav vseh držav uvrstitve Slovenije ne bi bile tako ugodne, ostaja pa izboljševanje njene konkurenčnosti. Uporabljeni pristop ima možnost ponovnega testiranja meril, pa tudi njenega dograjevanja, ki ga nudi zlasti v letu 2001 izpopolnjena metodologija WEF.

Podatkovna osnova za oceno perspektive slovenske konkurenčnosti do leta 2002 izhaja iz preteklega gibanja sumarnega SMD in vseh agregatov posamezno. Kot kaže preglednica sumarnih SMD (tabela 6), je Slovenija v letu 1998 po ocenjenih 62 podatkih v primerjavi s prejšnjim letom dokaj napredovala. Ocena predstavlja torej (zahtevno) izhodiščno leto za prognozo nadaljnjih let, vse do v Sloveniji pričakovanega zaključka pogajanj z EU leta 2002. Čeprav je projekcija nevhvaležno delo že za agregirani kazalec (ki nevtralizira variabilnost njegovih sestavin), pa je prednost in obenem rizičnost prognoze posameznih skupin meril v tem poizkusu ravno to, da nakaže različna gibanja posameznih skupin kot posledico že začelih in pričakovanih sprememb: bodisi vlaganj (vseh oblik), bodisi institucionalnega okolja kot razvojnega dejavnika in (koordiniranega) mobilizatorja preteklih in sedanjih resursov s pomočjo ekonomske politike.

Tabela 6: Preglednica sumarnih SMD Slovenije 1995-1998

	1995	1996	1997	1998
Ponderirani povprečni SMD	0,36650	-0,23013	-0,21170	-0,11340
Neponderirani povprečni SMD	-0,35992	-0,22181	-0,22475	-0,13638
Država, ki konvergira Sloveniji	Madžarska (-0,4115)	» eöka (-0,2752)	» eöka (-0,2752)	äpanija (-0,226)
Mesto Slovenije - neponderirano	11	10	10	8
Mesto Slovenije - ponderirano	11	10	9	8

Vir: UMAR, Delovni zvezek 11/1998.

Pri projekciji posameznih agregatov do leta 2002 je izhodišče v pozitivnem scenariju SGRS, ki mobilizira resurse v gospodarsko rast. So pa na

posameznih področjih prelomne točke locirane v različnih časovnih obdobjih in tudi hitrosti sprememb niso enakomerne. Pri tem so odpadla razmišljanja o sicer možnih daljših zastojih, ki vodijo npr. zaradi stopnjevanja pravne neurejenosti ali socialne problematike (brezposelnost!) do začasnega zastoja. Morda se problem projekcije v tem pogledu izraža tudi v ogledalu vzorčne države, ki ostaja ista tudi v letih 1999 in 2000, pa čeprav se ravno v tem letu (prognostično) premakne v pozitivno rast SMD (plavanje Slovenije v smeri boljše polovice referenčnih držav). Veliko je odvisno od Državnega programa za uveljavljanje pravnega reda oz. od institucij na posameznih področjih, tako izvršilne kot tudi zakonodajne in sodne oblasti, kjer je izhodiščno stanje napram referenčni dvanajsterici najslabše.

Jedro sprememb iz posameznih meril v obdobju do leta 2002 se bo v večji ali manjši povezanosti odrazilo v pričakovani gospodarski rasti oz. njenem prispevku k BDP po (notranji) kupni moči. Korelacija (Spearmanov koeficient) BDP/p.c. po kupni moči referenčnih držav in sinteze 62 meril nacionalne konkurenčnosti znaša 0,903. Višjo stopnjo te povezanosti bi referenčni vzorec imel, če bi iz njega izločili »moteči« državi: Finsko (ki preferira najvišja konkurenčnost v infrastrukturi in tehnologiji) in Belgijo (ki ustvarja visok BDP z odličnim managementom mednarodnih poslov).

Tabela 7: Elementi nacionalne konkurenčnosti v enotah SMD - neponderirane ocene Slovenije v letih 1998-2002

Skupine meril	IzraĚun		Prognoza		
	1998	1999	2000	2001	2002
Odprtost	0,1631	0,1700	0,1800	0,1900	0,2100
Vlada	-0,0458	-0,0500	-0,0300	0,0000	0,0200
Finance	0,2667	0,3000	0,3400	0,3800	0,4500
Infrastruktura	-0,2643	-0,1500	-0,0500	0,0100	0,0600
Tehnologija	-0,3533	0,0000	0,1200	0,1200	0,1400
Management	-0,0716	-0,0600	-0,0500	-0,0300	0,0000
Delo	0,4753	0,4300	0,4000	0,4000	0,4500
Civilne institucije	-1,2612	-1,0800	-0,8200	-0,4600	-0,2000
PovpreĚje Slovenije	-0,1364	-0,0550	0,0112	0,0762	0,1412
VzorĚna drĚava, ki je v prognosti Ěnem letu najbliĚja po statiĚni analizi glede na leto 1998	GrĚĚja (-0,1807)	Ěpanija (-0,0226)	Ěpanija (-0,0226)	Irska (0,1180)	Irska(0,1180)
Vrstni red te drĚave	8	7	7	6	6

Opomba: Poudarjeni tisk pomeni leto, ko je prognoziran preobrat skupine meril, ki se spreminjajo poĚasneje kot njeni sestavni deli.
Vir: ocene UMAR, delovni zvezek 11/1998.

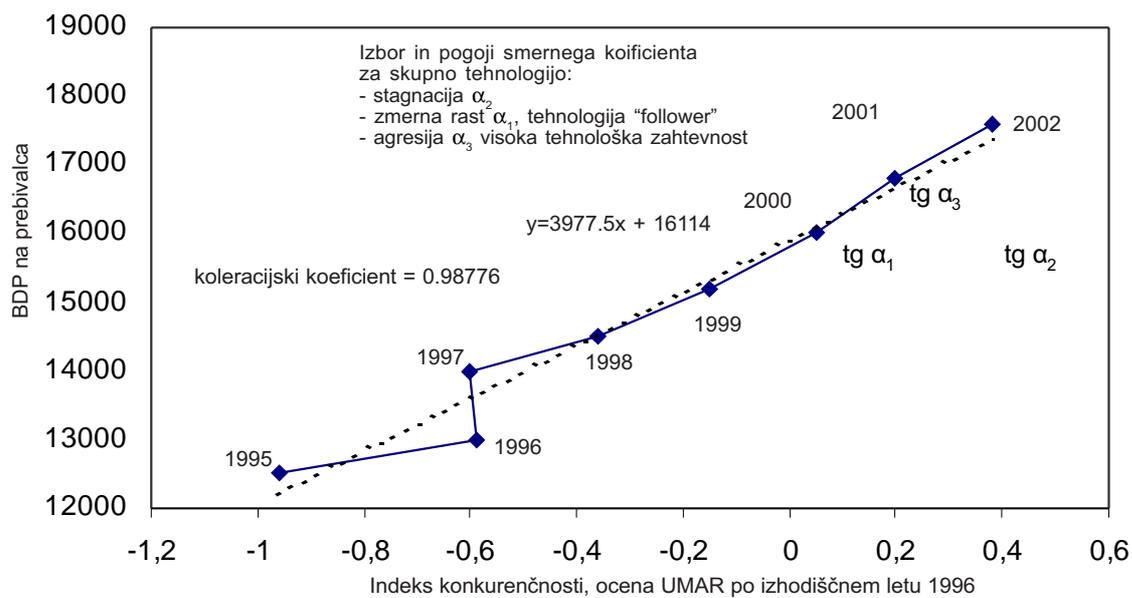
Ĉe sooćimo projekcijo slovenske konkurenčnosti v letu 2002 (SMD znaša 0,1412) Źe doseŹenemu SMD Irske v letu 1996 (0,1180) kot najbolj sorodni drĚavi po 62 znakih, seveda ob 6-letnem zamiku, lahko na projekciji BDP/pc PPP opazujemo to gibanje Slovenije do leta 2002.

Irsko napredovanje v letu 2000 v BDP na prebivalca po kupni moći na 25.000 \$ kaŹe, da bo Slovenija Źe povećala časovno razvojno distanco. V tem času ni namreć ustvarila takih makroekonomskih razmer, da bi preko novih in izpopolnjenih tehnologij in izdelkov viŹje zahtevnosti progresivno porasla tudi dodana vrednost. Zmerna rast v uporabi znane tehnologije pomeni danes zaostajanje, progresiven napredek pa tehnoloŹko inovacijsko gospodarstvo. Za tako »agresijo« pa so potrebne spremembe na celotnem podroćju konkurenćne sposobnosti, najprej na odpravi tistih kritićnih toćk, ki so najvplivnejŹe in medsebojno odvisne pri oblikovanju njenega nivoja.

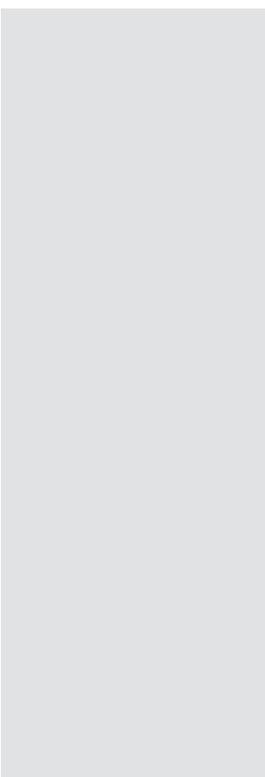
Tabela 8: Primerjave soodvisnosti standardne mere deviacije in bruto domačega proizvoda na prebivalca v letih 1995-2002

	Podatki			Ocene*				
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
SMD	-0,350	-0,222	-0,225	-0,136	-0,055	0,0112	0,0762	0,1412
BDP p.c. v \$*	12,600	13,200	14,000	14,640	15,380	16,150	16,950	17,800
Primerjalno v letu 1996	IRSKA 18,018 \$, SMD 0,1180							

Vir: *Delovni zvezek 3/1997, tretji scenarij BDP.

Slika 1: Soodvisnost indeksa konkurenčnosti in BDP na prebivalca po notranji kupni moči – Slovenija 1995 do 2002

Vir: UMAR: Delovni zv. št. 12/1997, Delovni zv. 11/1998, World Economic Forum: The Global Competitiveness Report 1996, Geneva 1996

2. SISTEMI INDIKATORJEV GLOBALNE KONKURENČNE SPOSOBNOSTI PO IMD IN WEF

2.1. Pregled koncepta nacionalne konkurenčnosti

Danes je vrednotenje nacionalne konkurenčne sposobnosti čedalje celovitejše. Vodilni instituciji na tem področju IMD in WEF sta na poti k čedalje kompleksnejšemu sistemu spremljanja in tudi prognoziranja trajnostnega razvoja. Kompleksnost pomeni, da istočasno ne merimo in ne presojamo samo agregatnih cenovnih oziroma stroškovnih komponent konkurenčne sposobnosti, temveč tudi sociološke, pravno-varnostne kvalitete učinkovitosti v raznih podsistemih in ekološke razmere, kar vse oblikuje nivo socialnega blagostanja in trajnostni razvoj. Te sposobnosti merita obe instituciji tudi s pomočjo anketnih vprašalnikov ob pomoči partnerskih inštitutov.

Nista pa navedeni instituciji edini, ki se ukvarjata s primerjavo nacionalnih konkurenčnosti. Tako poročilo WB World Development Report (1996) komentira na podlagi številnih indikatorjev razvojno politiko države na dolgi rok, njihovo prestrukturiranje in splošno oceno razvoja držav, ločeno po skupinah razvojnih vzorcev (Patterns of Development). Vse do leta 2001, ko je WEF prvič uvrstil vse tranzicijske države, so se njihove posebnosti izgubljale med drugimi.

Primanjkljaj specifičnih posebnosti je zatorej nekoliko zapolnjevala EBRD s »Transition Report«. Vendar ne bi bilo primerno, da letna poročila Transition Report, ki izhajajo od leta 1989 dalje, uvrstimo v skupino poročanj o nacionalni konkurenčnosti. EBRD namreč namensko spremlja **mere napredka** centralno evropskih (CEB), jugovzhodnih (SEE) in vzhodnih neodvisnih držav (CIS); in v letu 2001 (Transition Report 2001: Energy in Transition), skupaj za 27 držav. Od leta 1994 dalje prilagaja indikatorje tako, da ocenjuje v lestvici 1 do 4 razvoj in spremembe tržno podpornih institucij, in to v naslednjem zaporedju, v katerem so bile reforme podvzete: podjetij, trgov, infrastrukture in finančnih institucij. S pomočjo svojih državnih specialistov (country economists) pripravlja ocene pravne urejenosti, in javne udeležbe v okoljskih odločitvah glede razširjenosti in učinkovitosti trgovinskih in finančnih predpisov, to pa s posebnim poudarkom na zakonodaji in pravilih, ki so osnova za investiranje in finančne odločitve. S takšnim namenom spremlja EBRD, ki je predvsem evropska razvojno komercialna banka (in deluje po principu »quid pro quo«), v nekem smislu torej »podnebje« za svoje naložbe v 27 deželah, ki je prva preizkušnja za njihove odločitve. Druga stopnja pa so sektorske študije v posamezni deželi, npr. Energy Master Plan, ki jih naroča EBRD pri specializiranih agencijah, kot je za omenjeni primer Coopers and Lybrandt (v tem je sodeloval tudi UMAR: Slovenia, Energy Sector Investment Masterplan, June 1994). V primerjavi z metodološkimi podlagami WEF ali IMD za diagnozo globalne konkurenčne sposobnosti na osnovi statistične baze in reprezentativnih anket partnerskih institutov v 75 oz. 49 državah vseh celin je torej Transition Report geografsko odrejena analiza tranzicije: V njem je sicer globalizacija katalizator za reforme, ki jih EBRD v dokaj grobih merilih tudi spremlja, sam pa zaradi pomanjkljivih ocen v posameznih deželah opozarja (zlasti kako se na lokalni ravni izvaja zakonodaja) na previdnost v interpretaciji ocen (»with extra caution«, Transition Report 2001, str. 32).

V letu 2002 naj bi tudi WEF poleg posameznih državnih profilov usmeril pozornost še na oceno konkurenčne politike tranzicijskih držav v posebnem gradivu, kjer bo podan pogled na tranzicijski proces več držav, tudi Slovenije, zato je v letu 2001 zasnoval posebno anketo.

Sistemi globalne konkurenčne sposobnosti so zaradi vse večje globalizacije tudi pri istih institucijah podvrženi kar hitrim spremembam. Če teorije gospodarske rasti opredeljujejo raven BDP/p.c. s človeškimi, naravnimi, kapitalskimi in tehnološkimi faktorji, so za trajnostni razvoj nujne spremembe institucionalnega okolja, pa tudi razvojna vloga države pri vodenju razvojne politike na gospodarskem, socialnem in okoljskem področju. Ravno leto 2001 je tako pri IMD kot pri WEF prineslo doslej največje metodološke spremembe v zgradbi samih temeljnih agregatov, in to pri IMD s kontrakcijo na štiri, pri WEFu pa se dolgoletna struktura osmih agregatov razgradi v enajst dejavnikov, v katerih imajo vlogo tudi mreže (clustri), kvaliteta

Tabela 9: Opredelitve nacionalne konkurenčnosti

Institucija oz. avtor	Definicija	Poudarek
WEF: The Global Competitiveness Report 1996, Lausanne	Konkurenčnost kot sposobnost dežele, da dosega trajno visoko rast BDP na prebivalca	Mednarodna primerjava 49 držav
IMD: The World Competitiveness Yearbook 1998, Gent	Konkurenčnost kot sposobnost dežele, da povečuje nacionalno bogastvo z upravljanjem premoženja in procesov, k povečanjem svojih prednosti, tudi z ofenzivnimi metodami, z upoštevanjem globalnosti in z integriranjem v ekonomsko-socialni model	Ugotavljanje lokacije za mednarodne naložbe na podlagi atraktivnosti in agresivnosti 46 držav
Sachs (WEF), 1996	Konkurenčnost kot sposobnost nacionalnega gospodarstva, da ustvarja hiter in trajen donos (gains) v življenjskem standardu	Na podpori WEFove metodologije
WIFO, Aiginger, 1997	Konkurenčnost kot sposobnost države, da pri uveljenih faktorskih dohodkih in okvirnih gospodarskih pogojih ustvari zadovoljiv nivo blaga in storitev	Na merilih rasti (Standort-qualität) v smislu produkcijskih faktorjev za konkurenčnost
UMAR, 1998 (Delovni zvezek 11/1998)	Konkurenčnost kot sposobnost uveljavljanja nacionalnih relativnih prednosti pri povečanju BDP/p.c. in kot mehanizem kontrole in predčasnega odpravljanja sektorskih neravnotežij in problemov pri močnih pretresih	Na alokaciji odpravljanja sedanjih slabih rezultatov in povečanju konkurenčnih prednosti - empirični rezultati merjenja 1995-1998 in napovedi do 2002 na podlagi 62 meril
IMD: The World Competitiveness Yearbook, 2001, Lausanne	Konkurenčnost kot narodnogospodarska sposobnost za razvoj nacionalnega okolja, ki omogoča preko ekonomskega prestrukturiranja, državne in podjetniške učinkovitosti ter infrastrukture, konkurenčnost podjetij	^a Poenostavitev metodologije in transparentnost pri analizi nacionalne konkurenčne sposobnosti, ki opredeljuje lokacijsko atraktivnost 49 dežel za predelovalno industrijo, raziskave in razvoj ter storitve. Slovenija kotira tretje
WEF The Global Competitiveness Report 2001-2002, New York 2002	Konkurenčnost kot istematično spremljana narodnogospodarska sposobnost, ki preko dveh sinteznih indeksov konkurenčnosti (GCI in CCI) identificira razvojne in usmeritvene izzive, s katerimi se soočajo vlade na različnih razvojnih nivojih, s ciljem trajnostnega razvoja	Na podlagi izpopolnjene primerjave 75 nacionalnih profilov (prvič Slovenije) z različnimi ponderji pri sestavi indeksov glede na inovacijsko sposobnost dežel
UMAR, SGRS, 2001	Konkurenčnost narodnega gospodarstva kot merljiva sposobnost proizvodnje in trženja na način, ki zagotavlja ob trajnostnem razvoju zadovoljiv življenjski standard	Dejavniki v funkciji dolgoročne uravnotežene razvitosti gospodarske, socialne in okoljske blaginje. Empirični rezultati na podlagi indikatorskega sistema za spremljanje SGRS v testiranju, rezultati so v Poročilu o razvoju (2002)

Vir: WEF 1996, 2002, IMD 1998, 2001, WIFO 1997, UMAR 1998, 2001

javnih institucij (pravičnost in nepodkupljivost) in okoljska politika kot »osamosvojeni« agregati, ki omogočajo natančnejšo analizo in prognozo razvoja posameznih držav in skupin. Posebno še, če je pri tem navzoča tudi njihova kvantitativna pomembnost (ponderji). K bolj izpopolnjeni in namensko selekcionirani rabi sistemov nacionalne konkurenčnosti pripomorejo tudi kritične razprave, ki so bodisi državnega izvora bodisi rezultat ekonometričnih izračunov, ki se križajo z dosedanjimi ekonomskimi teoremi.

2.1.1. Evolucija sistema IMD v letih 1997-2001

Inštitut IMD ima danes petdesetletno tradicijo z managersko visoko šolo s programsko globalno usmeritvijo. V njenem okviru okrog deset raziskovalcev pod vodstvom prof. Stephane Garellija ocenjuje od leta 1989 dalje skupaj z 29 partnerskimi inštituti vsako leto nacionalno konkurenčnost in izdaja Letopis svetovne konkurenčnosti (WYC, imenovan tudi »Garellijev indeks«) – v letu 1997 za 46, v letu 2001 pa za 49 držav, zlasti tistih, ki so najpomembnejše za svetovno gospodarstvo. Iz OECD je 28 držav, 14 iz novoindustrijskih, sedem pa iz srednje- in vzhodnoevropskih tranzicijskih gospodarstev. Do leta 2001 je bilo v osmih skupinah, ki oblikujejo sintezno nacionalno konkurenčnost in s tem rang posamezne države, upoštevano 259 kazalcev, od tega 87 na podlagi anketne ocene okrog 4300 podjetnikov, ki so izpolnili vprašalnike IMD. Slovenija je v letu 1998 sprejela ponudbo IMD za spremljanje in to preko dveh partnerskih inštitutov (IER in EF Ljubljana).

Prednost letopisa IMD je in bo ostala v analitični vrednosti bogastva posameznih kazalcev, ki so pomembni pri investicijskem ali poslovnem odločanju mednarodnega podjetnika. Iz teh razlogov lahko tudi zanemarimo metodološko nedoslednost IMD, da so v kazalcih zajeta merila, ki so posledica in ne izvor nacionalne konkurenčnosti (WEF je v poročilu za leto 1997 selekcioniral kazalce, zato lahko njegovo izčiščeno definicijo in sestavo globalne konkurenčnosti smatramo v makroekonomiji za

Tabela 10: Rangji in sestava konkurenčnosti 11 držav po IMD med 46, ko Slovenija še ni bila ocenjena

	Rangji izbranih držav (od 46-ih) za leti 1997 in 1998																	
	97	98	97	98	97	98	97	98	97	98	97	98	97	98	97	98	97	98
	Domaše gospodarstvo		Internacionalizacija		Vlada intervencije		Finančni trg		Infrastruktura		Management		Znanost in tehnologija		»loveški faktor		Sintezni rang	
št. kriterijev	28		40		43		20		30		34		20		44		259	
Danska	18	14	9	12	23	20	4	4	5	5	5	8	23	14	3	2	8	8
Finska	23	20	13	11	15	15	13	8	3	3	8	5	6	6	1	3	4	5
Nizozemska	16	13	6	6	22	17	2	2	12	8	4	3	12	11	10	9	6	4
Avstrija	27	37	18	25	26	32	21	2	14	12	21	25	19	22	9	12	20	22
Irska	5	6	12	7	12	6	20	15	22	23	12	10	7	8	20	19	15	11
Španija	33	31	14	18	21	23	22	21	21	25	28	28	27	30	26	27	25	27
Portugalska	40	35	15	13	30	29	27	22	35	32	43	39	43	38	32	31	32	29
Slovenija	Neocenjena. Prvič leta 1999																	
»eoka	36	43	24	29	41	40	35	36	29	27	42	42	44	37	24	28	35	38
Grčija	38	33	33	35	40	43	33	34	37	37	32	36	34	33	30	29	37	36
Poljska	39	41	44	43	45	46	45	43	36	36	44	43	42	44	35	41	43	45
Madžarska	44	42	21	26	39	26	38	30	23	20	40	35	28	27	29	30	36	28

Vir: The World Competitiveness Yearbook, IMD, Lousanne 1998.

primernejšo od IMD). Mednarodni podjetniki in investitorji, ki imajo projektne ambicije, pa lahko meritorno uporabljajo številne IMD kazalce, bilance prednosti in slabosti ter trende posameznih skupin.

Uporabnost mreže kazalcev, predstavljenih v osmih državah, je povečana še z oblikovanjem dveh posebnih sinteznih meril nacionalnega in mednarodno primerljivega nivoja. Skupina 134-ih kazalcev predstavlja **atraktivnost**, ki izraža primernost in pripravljenost za tuje naložbe. Druga skupina 131-ih kazalcev, imenovana **agresivnost** (le do leta 1998), pa sintetizira državno dinamiko pri uveljavljanju na tujih trgih. Pri tem je 49 kazalcev uporabljenih hkrati v obeh skupinah (dobra polovica jih je iz sestavin globalne konkurenčnosti managementa in človeškega faktorja), izločenih pa je 34 kazalcev. Kazalci so razvrščeni v skupini glede na jakost njihovega vpliva. Nedvomno je oblikovanje teh dveh skupin dobro za identifikacijo dveh ločenih, a hkrati uporabnih poti za večjo konkurenčnost. Državi z enako oceno sintezne nacionalne konkurenčnosti imata lahko različno rangiranje glede na atraktivnost in agresivnost. V skupini iz tabele, kamor bi sodila tudi Slovenija, ki ni ocenjena, je prekrivanje rangov atraktivnosti in agresivnosti zelo veliko (Spearmanov koeficient 0,997), razpon konkurenčnosti med vodilno Nizozemsko in Poljsko pa širok (1,7 : 1,0).

Tabela 11: Konkurenčni rangi držav po atraktivnosti in agresivnosti v obdobju 1994-1998

Države po redu konkurenčnosti 1998	Atraktivnost					Agresivnost				
	1994	1995	1996	1997	1998	1994	1995	1996	1997	1998
Nizozemska	13	12	13	9	6	8	6	5	7	4
Finska	14	11	8	5	3	20	17	13	6	6
Danska	4	5	6	7	5	7	8	8	10	9
Irska	20	22	20	15	11	21	22	20	11	10
Avstrija	9	9	11	16	18	12	15	18	21	24
Španija	26	26	27	21	25	31	29	31	27	26
Madžarska	35	34	32	29	27	43	43	40	36	29
Portugalska	27	29	29	30	29	36	36	39	38	32
Grčija	36	36	36	32	31	42	42	43	39	38
» eöka	37	35	33	34	32	37	39	34	34	36
Poljska	43	43	38	41	43	45	44	42	43	45

Vir: The World Competitiveness Yearbook 1998, IMD International, May 1998, str. 277-287.

Med državami **CEFTA** je izkazovala v petletnem obdobju največji napredek Madžarska, ki se uvršča med Španijo in Portugalsko. Največji skok v letu 1998 glede na leto 1994 izkazuje v agresivnosti in to zaradi uspehov pri relativnem zniževanju javnih izdatkov (5. mesto med 46 državami) in primanjkljaja državnega proračuna (8), pri upravljanju z javnimi financami (15) in državnemu zadolževanju v tujini (16). Zelo opazno je tudi izboljšanje njene atraktivnosti. Pri tem izstopa kazalec podjetniškega davka na dobiček (2), fleksibilnost pri regulaciji zaposlovanja (7), vladna ekonomska politika glede na nove okoliščine (8) in adaptacija političnega sistema glede na ekonomske izzive (119). Pri prvih dveh kazalcih znatno prekaša Nizozemsko.

Od leta 1999 dalje IMD ne spremlja več »agresivnosti«, ampak le atraktivnost. Razvrstitev držav po kriterijih IMD kaže tekom zadnjih let, da globalizacija zmanjšuje nacionalne disparitete v konkurenčnosti in da države s podobnimi

rangi tvorijo podobne strukturne oz. razvojno-behavioristične vzorce. Garelli jih je razvrstil v 10 skupin (podrobneje v Gmeiner, Figar, 1998).

Garellijeva sporočila o tem razvrščanju odražajo globalizacijo gospodarstev na osnovi konkurenčnosti in ugodne lokacije za poslovanje, t. j. na primerjalni oceni komparativnih prednosti, optimalni uporabi zmogljivosti pri pospeševanju produktivnosti in na razvoju interaktivnih in skritih možnosti pri pospeševanju rasti. V tem smislu je pripomoček v poslovnem in državnem odločanju pri investiranju: kje, zakaj in kako.

Konkurenčnost se spreminja. Po podatkih za leto 1997 je znašala korelacija ranga 46 držav le 0,606. Očitno je, da je korelacija višja (0,87) v prvi polovici držav, ki so že dosegle določen nivo konkurenčnosti (zadnji je Izrael z 10,500\$ BDP/pc), druga polovica držav, ki se začneja z Avstrijo (!), pa ima hitrejše spreminjanje ranga (0,82). Zato ne preseneča, da je Avstrija, ki je v letu 1998 po metodologiji IMD za tri mesta poslabšala rang, skušala dokazati, da je ravno ob prehodu v EU poslabšala že doseženo konkurenčnost. Iz tega sklepamo, da spremembe v lestvici mednarodne konkurenčnosti za države niso brez politične in strokovne odmevnosti. Ne nazadnje zato, ker se da to zaostajanje locirati na konkretno področje ali še ožje: na vpliv uvedenih ali opuščenih vladnih ukrepov.

Sestava nacionalne konkurenčnosti in zajetje držav v letih do vključno leta 2000 se nista bistveno spreminjali, v letu 2001 pa je prišlo do bolj »radikalnih« sprememb glede na povečano sproščanje trga in tehnološke spremembe. Kot trdijo v Poročilu (str. 52), so tudi »kapitalizirali« nabrane izkušnje in analize nacionalnih konkurenčnosti tekom let. Smatrajo, da so metodologijo poenostavili in jo približali uporabnikom. Pri tem so le malenkostno spremenili število kazalcev oz. anketnih »sodil«.

Tabela 12: Agregatne skupine, število kazalcev ter število zajetih držav v obdobju 1998-2001

	Skupaj IMD	Internacionalizacija	Vlada	Finance	Infrastruktura	Znanost in tehnologija	Management	Človeški faktor	Domače gospodarstvo	Št. zajetih držav	Delež »sodil« (survey) v %
Leto 1998	259/87	40/12	43/21	20/11	30/5	34/14	20/10	44/11	28/3	46	33,6
Leto 1999	288/106	45/14	48/26	27/16	32/8	26/11	36/16	44/11	30/4	47	36,8
Leto 2000	290/110	45/14	46/24	27/16	37/11	25/11	37/18	43/11	30/5	47	37,9
Leto 2001	286/104	Ekonomske spremembe		Vladna učinkovitost		Poslovna učinkovitost		Infrastruktura			
		68/0		84/49		60/30		74/25		49	36,4

Vir: The World Competitiveness Yearbook 1998, 1999, 2000, 2001.

Opomba: Prvo število označuje vse kazalce, drugo pa število »sodil«.

2.1.2. Evolucija sistema WEF v letih 1996–2001/2002

V letu 1996 je WEF občutno skrčil število kazalcev, tudi tistih, ki so pomenili predvsem posledico in ne oblikovanje nacionalne konkurenčne sposobnosti. Zato lahko smatramo leto 1996 kot dovolj meritorno, da po petih letih ocenimo nadaljnji napredek merjenja nacionalne konkurenčne sposobnosti, ki se je pretežno realiziral v poročilu za obdobje 2001–2002.

V primerjavi z letom 1996, katerega vsebino in rezultate smo v UMAR-u

obdelali kot eksperimentalni poizkus ocenjevanja Slovenije, je sistem kazalcev WEF v letu 2001 agregatno tako rekoč docela preoblikovan, kot je razvidno tudi iz naslednje preglednice:

Tabela 13: Agregatna sestava nacionalne konkurenčnosti leta 1996 in 2001, WEF

Leto 1996	Skupaj kazalcev 155/114	Odprtost 24/20	Vlada 23/13	Finance 20/11	Infrastruktura 17/10	Tehnologija 18/14	Management 17/17	Trg dela 28/21	Pravne civ. inst. 8/8	Delež sodil v % 73,5
2001/02:najbližja nova skupina št.kazalcev	174/140	-	-	-	Splošna infra-struktura 15/15	Tehno. inovacije in difuzija 23/14	Podjetniška strategija 23/23	-	Javne institucije v službi pravne varnosti 14/14	
Nadaljevanje 2001/02	Agregatni narodno-gosp. profil 9/0	Makro-ekonomsko okolje 33/22	Inform. in komunik. tehnologija 17/12	Javne institucije - korupcija 7/7	Domača konkurenca 7/7	Mreže (Clustri) 11/11	Okoljska politika 15/15			80,5

Vir: The Global Competitiveness Report 2001-2002.

Opomba: Prvo število označuje vse kazalce, drugo pa »sodila«.

Število kazalcev se je povečalo za eno osmino zaradi odpiranja treh dodatnih agregatov pa tudi premeščanja in dopolnjevanja kazalcev v agregatih, ki se ne prekrivajo (ali pa samo zelo bežno) z nekdanjimi osmimi. Spremembe so podrejene opravljenim teoretičnim in empiričnim raziskavam, ki so imele za posledico tudi oblikovanje dveh konkurenčnih indeksov namesto nekdanjega enotnega CI: i) indeks GCI (Growth Competitiveness Index), ki predstavlja »kar najboljšo ocenjeno podlago za rast 75 dežel v **naslednjih petih letih**«, in ii) indeks CCI (Current Competitiveness Index), ki na podlagi mikroekonomskih kazalcev meri niz institucij, tržnih struktur in ekonomskih politik, ki prispevajo k napredku v **tekočem** obdobju, nanašajo pa se pretežno na gospodarno rabo tekočih zmogljivosti pri resursih (tkzv. tekoča produkcijska zmogljivost 75 dežel). Skupaj pa GCI in CCI predstavljata komplementaren vpogled v resurse nacionalne konkurenčne sposobnosti. Indeksa sta sestavljena s selektivnim izborom iz nabora 34 kvantitativnih kazalcev in z anketo zbranih ocen (140) obsežnega vzorca v posameznih državah. V petletnem obdobju lahko celotno povečanje kazalcev pripišemo ravno »soft« ocenam, kot je npr. učinkovitost državnih institucij, kvaliteta in narava ponudbenikov ter spoštovanje pravnega reda in varnosti. V WEF so mnenja, da informacije podjetnikov o okolju, v katerem deluje poslovni svet, dajejo mnogo boljšo in zanesljivejšo sliko kot razpoložljivi podatki »hard«. »Soft« ocene in pogledi managerjev v podjetjih z mednarodnim poslovanjem in perspektivnostjo uvajajo bolj »sophisticirano razumevanje razvojne dinamike« na področjih:

- kvalitete in učinkovitosti v splošni infrastrukturi
- pri tendencah podjetniške strategije
- pri oceni domače konkurence
- pri javnih institucijah, ki nudijo pravno varnost
- pri javnih institucijah, ki preganjajo korupcijo
- pri razširjenosti in kvaliteti mrežnega delovanja in
- pri okoljski politiki.

Našteta področja, ki oblikujejo kot agregati sedanjo nacionalno konkurenčnost, so izključno »soft« ocene – sodila, zbrana na podlagi odgovorov 4600 poslovnežev, brez kombinacije s kvantitativnimi merili (nasprotno pa metodologija IMD v treh od štirih agregatov konkurenčnosti kombinira podatke in ocene).

Če je povečano število »soft« ocen in nizki delež (manj kot petina) kvantitativnih statističnih podatkov prva posebnost WEF, je njegova druga ponderacijski sistem s poudarkom na tehnologiji, tretja pa razlikovanje med gospodarstvi, ki kreirajo zmogljivosti za inovacije glede na tista, ki samo uporabljajo znano tehnologijo preko tehnološke difuzije. Te države (non core) dajejo po raziskavah Centra za mednarodni razvoj na Harvardski univerzi sorazmerno več vzpodbud za gospodarsko rast preko javnih institucij in makroekonomskega okolja. Vse to seveda do določene prelomne točke, saj se sčasoma zmanjšajo prirasti gospodarske rasti preko obeh omenjenih področij in stopa v ospredje kreacija sposobnosti za inovacije. Po mnenju WEF dajejo na novo uvedene spremembe preko indeksa GCI kar najboljšo oceno za perspektivo vsake dežele, upoštevajoč njen sedanji BDP.

Lestvica GCI 12 držav in Slovenije, ki je običajno v naših primerjavah globalne konkurenčnosti, daje v letu 2001 vključeni Sloveniji 31. mesto, pri čemer zaostaja za 28. –Madžarsko le za 3,6 indeksne točke. Lestvico (glej tabelo 14) posredujemo predvsem zaradi metodološke primerjave z IMD, ki bistveno odstopa od zgradbe WEF. Vendar je prekrivanje z vrstnim redom zelo visoko (0,956). Primerjava Slovenije na 10. mestu po WEF in 12. mestom po IMD, vse v letu 2001, ni umestna. Analizo in diagnozo Slovenije in njej referenčnih držav je potrebno opraviti ločeno znotraj vsakega sistema globalne konkurenčnosti in v njem analizirati deželni profil agregatnih rezultatov, razvojnih disparitet, bilance prednosti in slabosti ter iz take diagnoze sklepati glede smeri izboljšanja konkurenčne sposobnosti. Pri tem je razvejanost 11 agregatov pri WEF primernejša za makroekonomske analize predvsem zaradi sodobne in uporabne aplikacije razvojne teorije v času globalizacije. Vzemimo samo primer agregata mreže (clustri), kjer smo v Sloveniji sicer na repu, imamo pa neizkoriščeno priložnost, da s tehnološko razpršitvijo in specializacijo ustvarjamo dopolnilne zmogljivosti, integrirane v grozde podjetij. Novi tehnološki načini vodijo v nove tehnološke kombinacije in večjo specializacijo, vendar so za to potrebni ustrezni strokovni kadri. Pri tem bi partnerstvo med podjetjem in raziskovalno-izobraževalno institucijo morala bolj kot doslej podpirati tudi vlada.

Z objavo GCI, CCI, deželnega profila in bilance prednosti in slabosti pa se možnosti uporabe v 11 agregatov razvrščenih kazalcev ne končajo. Iz njih je možno oblikovati nove področne vsebine, ki ustrezajo razvojnim problemom posamezne države ali skupine referenčnih držav glede na razvojno stopnjo, pa tudi optimalne ali vsaj primerne rešitve za reševanje razvojnih vprašanj. To je lahko tudi vsebina novih prispevkov o globalni konkurenčni sposobnosti Slovenije v letu 2002.

2.2. Merjenje nacionalne konkurenčne sposobnosti (IMD in WEF)

Metodologije merjenja nacionalnih konkurenčnosti, ki se že v kratkih

Tabela 14: Rangir globalne konkurenčnosti 12 držav in Slovenije po sintezni oceni WEF in IMD ter po sestavinah WEF ocene za GCI za leto 2001

Razvrstitev po WEF			Razvrstitev po IMD	Sestava GCI																			
				A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B		
1	Finska	1	1	6,35	1	6,12	1	-		6,58	1	6,59	1	4,82	3	5,25	1	6,42	4	2,37	9		
2	Nizozemska	2	2	5,54	4	4,88	3	-		6,20	3	6,29	3	4,88	2	5,13	2	6,87	1	2,38	8		
3	Irska	6	3	5,20	10	4,43	7	-		5,97	5	5,87	5	5,20	1	4,91	5	6,29	6	4,71	1		
4	Danska	3	5	5,54	2	4,83	4	-		6,25	2	6,42	2	4,28	7	4,74	7	6,47	3	1,17	13		
5	Avstrija	4	4	5,45	5	4,81	5	-		6,09	4	5,98	4	4,46	6	4,91	4	6,57	2	1,44	11		
6	Belgija	5	6	5,54	3	5,19	2	-		5,90	6	5,67	6	4,48	5	4,90	6	6,38	5	1,76	11		
7	Španija	7	7	5,23	9	4,48	6	4,96	6	5,63	8	5,47	7	4,82	4	5,03	3	6,19	7	3,04	2		
8	Portugalska	9	10	5,27	8	3,58	10	5,28	3	5,68	7	5,25	8	4,24	9	4,41	11	5,97	8	2,18	10		
9	Madžarska	8	8	5,39	7	3,30	11	6,19	1	5,30	11	5,20	9	4,04	10	4,64	8	4,35	12	2,53	7		
10	Slovenija	10	12	5,18	11	3,80	9	5,24	4	5,47	9	4,90	10	4,02	11	4,41	10	4,63	10	2,61	6		
11	Grčija	13	9	4,62	13	3,95	8	4,15	7	5,14	12	4,50	11	4,26	8	4,60	9	5,18	9	2,65	4		
12	» eöka	11	11	5,39	6	3,24	12	6,03	2	5,45	10	4,04	13	3,81	12	4,12	12	4,38	11	2,61	5		
13	Poljska	12	13	4,75	12	2,98	13	5,15	5	4,90	13	4,40	12	3,75	13	3,98	13	4,28	13	2,74	3		

Opomba: GCI indeks za tehnol. napredne ("core") države sestavljajo kazalci tehnologije (50%), javnih institucij (25%) in makroek. okolja (25%) za tehnol. "non core" države pa: tehnologije (33,3%), javnih institucij (33,3%) in makroek. okolja (33,3%)

Tehnol. indeks za "core" države s kazalci za: inovacije (50%), inform.komunik.tehnologijo (50%)

Tehnol. indeks za "non core" deele s kazalci za: inovacije (12,5%), tehnološki transfer (37,5%), informac.komunikac.tehnologijo (50%)

Javne institucije (indeks) s kazalci za: pogodbe in pravo (50%), korupcijo (50%)

Makroekonomsko okolje (indeks) s kazalci za: makroek.stabilnost (50%), deželni kreditni rating (25%) in splošne vladne izdatke (25%)

A pomeni oceno (maks. 7,0), B vrstni red.

Vir: The Global Competitiveness Report 2001-2002, Part 1, p. 33-49.

obdobjih spreminjajo, nakazujejo z njimi bodisi probleme neskladanja s sodobno teorijo rasti in gospodarsko-socialnega razvoja, bodisi probleme neustreznosti kazalcev za ocenjevanje raznih vidikov nacionalne konkurenčnosti. Poseben problem pa je tudi izvedbeno-statistične narave, namreč, kako predstaviti različne kazalce z neenakimi vplivi na nacionalno konkurenčnost v sinteznem indeksu oz. rangu.

Če izhajamo iz dosedanje predstave WEF (pred letom 2001), lahko ugotovimo, da sta bila sestava in število kazalcev z letom 1996 bistveno skrčena in prilagojena teoriji rasti, ki je središčno pozornost usmerjala k definiciji konkurenčne sposobnosti: definiciji, ki omogoča trajno doseganje letne rasti bruto domačega proizvoda na prebivalca. Skladno s tem pa so bila iz spiska črtana avtokorelirana, pa tudi tista merila, ki so že posledica konkurenčne sposobnosti.

Nasprotno pa je ostal IMD konservativen in zaradi primerljivosti letnih serij vrsto let na okrog 259 kazalcev, ki so za mednarodne vlagatelje in finančne družbe veliko bolj uporabljivi kot sintezni kazalec ali rang države. Sintezni kazalec namreč ne ponazarja možnosti za dolgoročno gospodarsko rast, saj je sestava kazalcev nekonsistentna. WEF-ov nekdanji CI indeks (sedanji GCI) pa ima v sebi preverjeno prognozično kvaliteto, ki je ex post merljiva in za določeno daljše časovno obdobje dobro korelira z gospodarsko rastjo zajetih držav. Seveda s tem še ni dokazano, da indeks CI tudi ex ante potrjuje zanesljivost pri ocenjevanju bodoče gospodarske rasti, kar je sicer poseben namen WEF-ovega konstrukta, ki pa ga najnovejši preizkusi potrjujejo v zadovoljivi stopnji.

Utemeljenost reprezentativnosti kazalcev, uporabljenih pri WEF, pa ni le edina prednost v primerjavi z naborom 259 IMD kazalcev. Pri WEF gre namreč tudi za previdno uporabljen tehtanje posameznih variabel.

Pri odmeri teže posameznega kazalca v konkretni Državi gre seveda za precejšnje poenostavljanje, saj vsakemu dejavniku konkurenčnosti (osem družin) ne glede na specifičnost posameznih držav pripisuje WEF isti družinski ponder. Šele leta 2000 je WEF začel uporabljati za dve skupini držav tudi različne ponderje. Z drugimi besedami, kljub zelo različni stopnji razvitosti posameznih držav je izhajal iz enotnega globalnega svetovnega tržišča in iz idealne mobilnosti produkcijskih tvorcev, ki le teoretično omogočajo enako vrednotenje njegovih sestavin. Potemtakem bi bilo prav, da imamo tudi rezultate WEF do leta 2001 v določeni meri za hipotetične. Vpeljava ponderjev, čeprav previdna (v ulomkih), nas navaja k sklepu, da se WEF zaveda hipotetičnosti pri vpeljevanju »svetovnega reda« tipa IMF ali WB pri računanju nacionalnih konkurenčnosti. Do leta 2000 uporabljeni ponderji so ustrezali predvsem razvitim gospodarstvom z visoko mednarodno mobilnostjo produkcijskih tvorcev in zato je njihova medsebojna razvrstitev glede nacionalne konkurenčnosti tudi ustrežnejša.

Najmanjša teža je bila do nedavnega pripisana kazalcem managementa (1/18) ter kvaliteti pravnih in političnih institucij (1/18). Domnevamo, da sta oba agregata pri razvitih gospodarstvih transparentna in pod vplivom mobilnosti dokaj homogenizirana, kar pa npr. pri tranzicijskih državah ali državah v razvoju ne bi mogli predpostavljati. Drugi vzrok za nizki ponder pa je bolj utemeljen: vsi kazalci iz obeh agregatov so iz kvalitativnih informacijskih virov, namreč iz ankete okoli 3000 managerjev v 58 deželah. Podcenjevanje ali precenjevanje teh »sodil« ima glede na pomen ponderjev

pri konstrukciji sinteznega indeksa konkurenčne sposobnosti sicer manjši vpliv, ki pa vendar odloča o končni razvrstitvi. Kljub temu sodimo, da je razvrščanje z upoštevanjem ponderjev ustrežnejše kot pa pripisovanje enake teže vsem agregatom, kot je to pri IMD. Do nedavnega je dve tretjini vpliva pripisoval WEF delu, kapitalu in domačemu gospodarskemu sistemu (odprtosti in vladni politiki).

Ker transparentnost pri oblikovanju sintetičnega indeksa nacionalne konkurenčnosti na podlagi kazalnikov iz razpoložljivih letopisov WEF oz. IMD ni natančneje razvidna, si lahko ogledamo problematičnost sestave sintetičnega indeksa oz. njegove interpretacijske poenostavitve na primeru naše sosede Avstrije in to za leti 1996 in 1997, ko je uradno reagirala na veliko znižanje svoje konkurenčne sposobnosti glede na leto poprej.

Tabela 15: Primer istodobne agregatne primerjave in rangov Avstrije po metodi WEF in IMD

WEF	število kazalcev		Rangi		IMD	število kazalcev		Rangi	
	Kvant. podatki	Ocene	1996	1997		Kvant. podatki	Ocene	1996	1997
1 Odprtost	4	20	12	35	1 Domače gosp.	25	3	24	27
2 Vlada	10	13	36	40	2 Odprtost	28	12	20	18
3 Finance	9	11	12	26	3 Vlada	22	21	27	26
4 Infrastruktura	7	10	18	29	4 Finance	9	11	14	21
5 Tehnologija	4	14	13	22	5 Infrastruktura	25	5	13	14
6 Management	-	17	25	17	6 Management	20	14	17	21
7 Delo	7	21	28	31	7 Znanost, raziskave	10	10	11	19
8 Civilne institucije	-	8	16	6	8 »loveški faktor	33	11	5	9
Skupaj	41	114	19	27	Skupaj	172	87	16	20

Vir: The World Competitiveness Yearbook 1998, IMD International 1998.

Kaj se je v Avstriji kot članici EU dogajalo v letu 1997, ko je njena konkurenčna sposobnost po WEF padla za osem mest, po IMD pa za štiri? Kako se lahko zgodi, da v enem letu pride do drastične spremembe agregatnih, sicer dolgoročno-strukturnih pojavov? Ali je bil ta padec razpoznaven tudi iz objektivnih podatkov avstrijskega gospodarstva?

S tem namenom je avstrijski inštitut WIFO zbral vse razpoložljive kvantitativne podatke gospodarske aktivnosti in sposobnosti, a ni mogel ugotoviti takšnega negativnega odklona. Po Pfaffermayru (1997) je Avstrija ocenjena še naprej kot odprto gospodarsko rastišče (nem. Standort) »vrhnjega srednjega razreda«, pa čeprav je bilo hkrati ugotovljeno, da je ogroženo pod vplivom spremenjenih mednarodnih okvirnih okoliščin. V nadaljnjem postopku je bila preizkušena domneva, ali niso kvalitativna opisna merila z odgovori podjetnikov potisnila Avstrije navzdol (to je tudi značilnost ocen slovenskih podjetnikov), kar bi se moralo odraziti v pričakovanih proizvodnje, naročil, prodajnih cen itd. Vendar je bila ta hipoteza zavrnjena z mesečnimi (300 podjetij) in letnimi (1000 podjetij) odgovori o konjunkturi. Nasprotno, zaznan je bil celo rahel konjunktorni razvoj. Vendar pa bi lahko pričakovanja poslabšala prodaja CA Creditanstalta (1997), kar v predstavah managerjev lahko sproži zmanjšanje avstrijskega ugleda v svetu. Vsaka podobnost s sedanjim privatiziranjem bank v Sloveniji je zgolj slučajna, a preverjena bo lahko v naslednjih poročilih. Natančnejša analiza rezultatov vprašalnika je relativizirala to hipotezo, saj se Avstrija skoraj pri vseh posameznih kvalitativnih kazalnikih relativno dobro odreže (Gmeiner, Delovni zvezek 12/1997, Priloga: bilance). Tudi kvantitativni kazalniki

niso kazali kakšnega dramatičnega poslabšanja. Zato je čudno, ugotavlja WIFO, da WEF uvršča v skupini »Odprtost« Avstrijo v letu 1997 na 35. rang, leto prej pa na 12.! Ali so res postale druge države toliko boljše?

Zato WIFO ob pomanjkanju zadovoljivih dokazov domneva, da je nepričakovano nihanje Avstrije v enem letu predvsem posledica težavnih metodoloških problemov pri WEF, a pri IMD padci agregatno niso bili tako drastični, kjer npr. »Odprtost« upošteva 70% kvantitativnih kazalcev.

Vzroki za to bi lahko bili: novi vprašalniki WEF, spremenjeni anketiranci, predvsem pa oblikovanje »sintetičnega« indeksa pri WEF, brez primerljive enote oz. analitične razlage zaradi:

- i) Korelacije med mnogimi variablami iz zbirke indikatorjev pri IMD in delno tudi pri WEF. Izbor torej ni eksplicitno usmerjen in pelje k tehtanju pojava, odvisnega od števila indikatorjev, ne pa od sporočilne vrednosti, ki najbolj reprezentira določen pojav. V taki igri ima pri IMD isto vlogo pri sintetičnem indeksu kazalec delovne produktivnosti kot ocena vpliva AIDSa na gospodarstvo;
- ii) Metodologija merjenja ima implicitno domnevo, da so za konkurenčnost enako pomembni vsi indikatorji za sicer različne države. Če ne bi bilo tako, bi moral vsak imeti za vsako državo različno specifično težo. Teorija impulza zunanje trgovine pa ravno zagovarja razvoj in uspešnost proizvodnje in menjave na komparativnih prednostih, ki se v procesu globalizacije samo še pogloblja. Zato je zanesljivost rangov na osnovi enakih – ne istih ponderjev – brez upoštevanja nacionalne strukture stroškov zelo negotova;
- iii) Državno rangiranje izhaja iz iluzije (IMF, WB), da so lahko multidimenzionalni pojavi merljivi v umetnem indeksu. Kot je sicer agregacija in poenostavitev kompleksnih realnih pojavov v empiričnem in v gospodarsko političnem raziskovanju sicer neizogibna, pa vendar obstoje neke meje sprejemljivosti. Indeks življenjskih stroškov sloni npr. na tipični enoti, pri merjenju konkurenčnosti pa take tipične enote ni. Pri IMD tudi analitično niso ločeni indikatorji po svoji vplivnosti na konkurenčno sposobnost;
- iv) V nasprotju s teorijo mednarodne menjave (ki ni igra ničelne vsote) je lahko rangiranje držav zavajajoče; saj lahko temelji izboljšanje ranga neke države na drugi, ki je pač ustrezno padla v vrstnem redu. Pa vendar se lahko relativna pozicija države ne poslabša.

Iz tega sklepamo, da bi bilo nerealistično domnevati, da so prednosti in slabosti globalne gospodarske dinamike enakomerno porazdeljene. Relativno poslabšanje na konkurenčni moči lahko politika vzame za dokaz o izgubljenih možnostih svojega gospodarstva, ki so jih druge države očitno lahko bolje izkoristile. Še najmanj sporno pa je presojati pomen konkurenčnega indeksa posamezne države predvsem v njegovi analitični vsebini in ukrepih za izboljšanje, ne pa toliko v rangi in rangih držav.

3. ANALIZA GLOBALNE KONKURENČNE SPOSOBNOSTI SLOVENIJE V LETIH 1999-2001 (IMD)

Sistem IMD za spremljanje globalne konkurenčne sposobnosti označimo lahko v letih od 1999–2001 za edinega v tem obdobju celovito in sistematično opredeljuje mesto in sestavo nacionalne konkurenčnosti Slovenije v družbi 47 oz. 49 držav. Evropska banka EBRD sicer izdaja svoje poročilo o napredku 26 tranzicijskih držav srednje in vzhodne Evrope, vendar ga ne moremo primerjati s sistemom IMD, kjer je okolje makroekonomske politike in njenih dosežkov le eno od sestavin nacionalne konkurenčnosti. Gospodarski razvoj v smislu doseganja blaginje in blagostanja je posledica konkurenčnosti in je večdimenzionalni proces, ki ga omenjeno poročilo EBRD ne more niti parcialno nadomeščati, kaj šele ga primerjati z razvitejšimi gospodarstvi. Primerjava Slovenije pa je objektivna in motivacijska tedaj, ko se ne nahaja le na vrhu tranzicijskih držav, ampak v okolju referenčnih, že pridruženih članic EU. Temu ustrezajo do sedaj tri poročila IMD, iz katerih povzemamo naslednje analitične uporabnosti:

- a) **Trendni prikazi:** Poročila kljub spremenjeni metodologiji v letu 2001 omogočajo spremljavo globalne pozicije in njene sestave, kjer analizirane prednosti in slabosti nacionalne konkurenčnosti pridejo v srednjeročnem obdobju že bolj do izraza. Prikazi IMD povzemajo petletni prikaz agregatov in podskupin (za Slovenijo za zdaj triletnega). Zaradi spremenjene metodologije je možna primerjava le za agregate, za podskupine pa le za leto 2001.
- b) **Bilanca prednosti in slabosti:** Poročilo IMD objavlja za vsako državo njen »profil« prednosti (20 najbolje uvrščenih meril) in slabosti (20 najslabše uvrščenih meril). Ta prikaz je možno npr. za Slovenijo še razširiti z ozirom na izbrani cilj analize. Take primerjave prednosti in slabosti bi bile na primeru Slovenije verodostojnejše, če bi jih prikazovali v intervalu dveh standardnih odklonov » δ «,

$$2\delta - \bar{x} + 2\delta$$

v intervalu enega standardnega odklona, ki zajema 66,7% podatkovnih osnov, pa s ciljem prikaza bolj kritičnega merila, torej

$$\delta - \bar{x} + \delta$$

- c) Analiza **Slovenije v družbi primerljivih držav** z ozirom na cilj komparacije. V praksi že vrsto let primerjamo v Ekonomskem ogledalu Slovenijo z 12 evropskimi državami, kjer smo izločili države mejnih faktorskih značilnosti, ki bi sicer po drugih znakih (npr. število populacije) sodile v to družbo (npr. kot nečlanici Švica, Norveška). Vključene so:
- članice EU z nadpovprečnim BDP/pc in daljšim »stažem« v EU: Belgija, Danska, Irska, Nizozemska
 - članici EU z nadpovprečnim BDP/pc in s krajšim stažem: Avstrija, Finska
 - članice s podpovprečnim BDP/pc in s krajšim stažem: Španija, Portugalska, Grčija
 - tranzicijske države s podpovprečnim BDP/pc, ki so kandidatke za članice EU: Madžarska, Češka, Poljska.

Analizo Slovenije bi lahko razširili ne toliko glede mednarodnega tekmovalnega okolja konkurenčne sposobnosti kot glede interesa priključevanja v EU še na Malto, Ciper, Estonijo, Litvo, Latvijo, Slovaško, Bolgarijo, Romunijo. Razširjenost vzorca s prevladujočim odklonom od predpostavljene normalne distribucije 12 zgoraj omenjenih držav pa po našem mnenju ne bi kaj pomembneje prispevala k analitični verodostojnosti mesta Slovenije glede nacionalne konkurenčne sposobnosti in sploh k sistemu za analizo primerjalnih vrednosti.

- d) **Korelacijska matrika** skupin, podskupin ali indikatorjev, računana na podlagi razvrščanja 13 držav in to po Spearmanovem koeficientu ranga

$$r = 1 - \frac{6 \cdot \sum (x - x_1)}{N(N^2 - 1)}$$

kjer pomeni

x... razvrstitev držav po prvem znaku,

x₁...razvrstitev istih držav po drugem znaku,

N... število zajetih držav.

Rezultati »r« leže v intervalu med 1 ter -1. Koeficient ranga bi bil enak 1, če razlik v razvrščanju držav po obeh znakih ne bi bilo.

Velika razlika pri eni ali dveh državah pomeni drugačno obnašanje ali pomen glede na ostale države, zato zasluži analiza nizkih koeficientov ranga razlago vzrokov odstopanja. To se pokaže običajno šele na indikatorski ravni. Tako šele indikatorska raven npr. podskupine »Institucionalna organiziranost«v križanju npr. »Znanstvene infrastrukture« (glej tabelo 16, korelacijsko matriko s koeficientom 0,929) pokaže, kje so vzroki nizke učinkovitosti države na tem področju, kaj bi bilo potrebno izboljšati in koliko bi pomenilo tako izboljšanje, seveda ob predpostavki »rebus sic stantibus«.

Korelacijska matrika podskupin že sama po sebi kaže, kje velja empirična soodvisnost.

- e) **Simulacija sprememb** pri posameznih merilih: Poročilo IMD izračunava na podlagi 20 najslabših meril hipotetično stanje nacionalne konkurenčne sposobnosti, če bi se ta merila popravila na povprečni nivo. Simulacijo lahko ocenimo kot teoretično vajo, ki pa je vseeno zanimiva za ekonomsko politiko: zanjo pomeni izziv, ki zahteva lahko tudi spremembo sektorske prioritete, določena sredstva in časovno obdobje za implementacijo programa odprave slabih točk. Gre lahko celo za oceno uspešnosti vodenja ekonomske politike. Slovenija bi lahko po oceni IMD leta 2000 napredovala s 35. mesta na 32., dejansko pa je – če izločimo vpliv povečanega števila držav – nazadovala na 38. mesto. Poročilo IMD za leto 2001 napoveduje Sloveniji tudi v prihodnje napredek na 35. mesto, če odpravi kritična mesta (IMD 2001, str. 299), podobno tudi Madžarski (od 27. na 24. mesto), za Češko pa celo napredek za sedem mest (na 28. mesto). Ocena simulacije je lahko veliko realnejša ob poznavanju domačih konkretnih razmer (memoranduma o ekonomski politiki in možnosti realizacije nacionalnih programov), kar je vsaj delno razvidno iz državne proračuna Slovenije. V tem oziru je bilanca prednosti in

Tabela 16: Korelacijska matrika podskupin globalne konkurenčnosti - 13 držav, IMD, 2001

	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5	4.1	4.2	4.3	4.4	4.5
1.1 Dom.gosp.		0,489	0,560	0,495	-0,750	0,522	0,390	0,852	0,719	0,780	0,593	0,700	0,841	0,882	0,810	0,747	0,725	0,808	0,648	0,662
1.2 Medn.trgov.	0,489		0,665	0,181	-0,005	0,165	0,187	0,385	0,201	0,511	0,495	0,143	0,286	0,284	0,349	0,739	0,423	0,428	0,264	0,433
1.3 Medn.inv.	0,560	0,665		-0,093	-0,005	0,206	0,022	0,297	0,192	0,341	0,412	0,080	0,440	0,225	0,220	0,297	0,220	0,269	0,195	0,110
1.4 Zaposl	0,495	0,181	-0,093		-0,379	0,462	0,418	0,566	0,544	0,451	0,407	0,473	0,489	0,593	0,522	0,385	0,582	0,448	0,456	0,522
1.5 Cene	-0,750	-0,005	-0,005	-0,379		-0,489	-0,203	-0,560	-0,439	-0,615	-0,621	-0,429	-0,530	-0,758	-0,643	-0,591	-0,648	-0,632	-0,637	-0,242
2.1 Javne fin.	0,522	0,165	0,206	0,462	-0,489		0,714	0,547	0,374	0,500	0,299	0,335	0,433	0,538	0,495	0,511	0,538	0,451	0,558	0,379
2.2 Fisk.pol.	0,390	0,187	0,022	0,418	-0,203	0,714		0,610	0,500	0,451	0,154	0,544	0,286	0,390	0,549	0,349	0,308	0,437	0,516	0,484
2.3 Inst.org.	0,852	0,385	0,297	0,566	-0,566	0,547	0,610		0,907	0,824	0,863	0,777	0,890	0,904	0,942	0,780	0,791	0,929	0,901	0,849
2.4 Poslov.org	0,719	0,201	0,192	0,544	-0,439	0,374	0,500	0,907		0,791	0,709	0,852	0,775	0,824	0,846	0,648	0,758	0,863	0,813	0,813
2.5 Vzgoja	0,780	0,511	0,341	0,451	-0,615	0,500	0,451	0,824	0,791		0,615	0,857	0,648	0,681	0,885	0,758	0,857	0,901	0,648	0,516
3.1 Produkt.	0,593	0,495	0,412	0,407	-0,621	0,299	0,154	0,863	0,709	0,615		0,577	0,846	0,841	0,670	0,764	0,720	0,764	0,687	0,654
3.2 Trg dela	0,700	0,143	0,080	0,473	-0,429	0,335	0,544	0,777	0,852	0,857	0,577		0,692	0,747	0,907	0,692	0,769	0,904	0,824	0,742
3.3 Fin.trg.	0,841	0,286	0,440	0,489	-0,530	0,433	0,286	0,890	0,755	0,648	0,846	0,692		0,879	0,902	0,725	0,791	0,819	0,780	0,736
3.4 Mened.izk.	0,882	0,284	0,225	0,593	-0,758	0,538	0,390	0,904	0,824	0,681	0,841	0,747	0,879		0,852	0,758	0,797	0,830	0,879	0,846
3.5 Vpliv glob.	0,810	0,349	0,220	0,522	-0,643	0,495	0,549	0,942	0,846	0,885	0,670	0,907	0,902	0,852		0,703	0,838	0,951	0,802	0,643
4.1 Baz.inf.	0,747	0,739	0,297	0,385	-0,591	0,511	0,349	0,780	0,648	0,758	0,764	0,692	0,725	0,758	0,703		0,841	0,863	0,780	0,604
4.2 Tehn.inf.	0,725	0,423	0,220	0,582	-0,648	0,538	0,308	0,791	0,758	0,857	0,720	0,769	0,791	0,797	0,838	0,841		0,907	0,742	0,555
4.3 Znan.inf.	0,808	0,428	0,269	0,448	-0,632	0,451	0,437	0,929	0,863	0,901	0,764	0,904	0,819	0,830	0,951	0,863	0,907		0,868	0,681
4.4 Zdravje-ok.	0,648	0,264	0,195	0,456	-0,637	0,558	0,516	0,901	0,813	0,648	0,687	0,824	0,780	0,879	0,802	0,780	0,742	0,868		0,777
4.5 Vredn.sist.	0,662	0,433	0,110	0,522	-0,242	0,379	0,484	0,849	0,813	0,516	0,654	0,742	0,736	0,846	0,643	0,604	0,555	0,681	0,777	

Opomba: Podskupine v skupinah 1 (domače gospodarstvo), 2 (učinkovitost države), 3 (učinkovitost menedžmenta) in 4 (infrastruktura)

1.1 Domače gospodarstvo	2.1 Javne finance	3.1 Produktivnost	4.1 Bazična infrastruktura
1.2 Mednarodna menjava	2.2 Fiskalna politika	3.2 Trg dela	4.2 Tehnološka infrastruktura
1.3 Mednarodno investiranje	2.3 Institucionalna organiziranost	3.3 Finančni trg	4.3 Znanstvena infrastruktura
1.4 Zaposlenost	2.4 Poslovna organiziranost	3.4 Menedžment izkušnje	4.4 Zdravje in okolje
1.5. Cene	2.5 Vzgoja - izobraževanje	3.5 Vpliv globalizacije	4.5 Vrednostni sistem

Vir: The World Competitiveness Yearbook, IMD, 2001

slabosti lahko eno od zelo uporabnih analitičnih sredstev za oceno možnega napredka v naslednjem obdobju.

- f) **Poreklo meril:** merila IMD so po poreklu podatki iz mednarodnih uradnih statističnih virov (UN, WB, WTO, OECD, IMF, ILO, INTERPOL, FAO), iz nacionalnih statistik in ministrstev (v Sloveniji SURS, UMAR, BS, Ministrstvo za zdravje). Drugi, po udeležbi dobrih 36% vseh kazalcev, so ocene, zbrane na podlagi obsežne in reprezentativne ankete s pomočjo partnerskih inštitutov. Kot je razvidno iz tabele 17, predstavitev štirih agregatov z 20 podskupinami, so tri podskupine – management izkušnje, vpliv globalizacije in vrednostni sistem v celoti »soft« izvora, razen enega kazalca pa tudi podskupina »okolje za poslovnost«. Pomembnejši deleži kazalcev »soft« izvora so še v podskupinah »vzgoja – izobraževanje«, »trg dela« in »finančni trg«. To so pa pretežno ravno tista področja nacionalne konkurenčne sposobnosti, ki so v tranzicijskih gospodarstvih v prenovi, ki niso dokončane in so lahko ali pa so že omejevalno okolje za trajnostni razvoj.

Neravnotežje teh področij v primerjavi z (agregatno) nacionalno konkurenčno sposobnostjo je zavora za razvoj domačega gospodarstva, ki predstavlja pri IMD prvo agregatno skupino globalne konkurenčnosti, sestavljeno izključno iz statističnih podatkov (68 kazalcev). Če načrtovanje makroekonomskega okolja ta neravnotežja v podskupinah zanemari in preoptimistično ali brez (ali le z malo) vladnih horizontalnih podpor načrtuje gospodarsko rast, lahko pride do povečanja razvojnih neravnotežij v naslednjih letih. Posebno še, če so to podskupine, ki kažejo v korelacijski matriki trinajstih držav visoko stopnjo prekrivanja z globalno konkurenčno sposobnostjo. Napovedovanje gospodarske rasti oz. razvoja brez upoštevanja izhodiščnega stanja npr. management izkušenj in njegovega napredka v naslednjih letih lahko pogloblja implementacijski deficit. To pa so že razlogi, da metodo IMD ob pomanjkanju domačih ocen (kjer pa bi bila vprašljiva homogenizacija z drugimi državami) upoštevamo v smereh ekonomske politike.

- g) **Lokacijska privlačnost:** IMD, sistem številnih kazalcev, ne bi izpolnil svojega profesionalnega namena, če ne bi opredelil in valoriziral privlačnosti držav za tuja vlaganja tudi v posebnem indeksu, kot reprezentativnem za tri smeri vlaganj zunaj matičnega gospodarstva:
- izdelovanje izdelkov ali polizdelkov
 - raziskovanje in razvoj
 - management in storitve.

Za vsako teh skupin IMD opredeli iz svojega nabora kazalce (med 70 in 130). Pri tem se lahko isti kazalec pojavi v vseh treh skupinah (npr. družbene vrednote). Sprememba metodologije v letu 2001 se ni dotaknila tega razvrščanja in zato lahko navajamo naslednji rang »atraktivnosti« v obdobju 1999-2001 (Tabela 18).

Ker takšna generalna ocena za investicijsko privlačnost ne zadošča, je treba preučiti vse kazalce, ki odločilno vplivajo na konkurenčnost investicijskega programa. Kljub temu pa ima informacija o splošni atraktivnosti odmev v poslovnem svetu, saj dodobra odraža zrcalno sliko nacionalne konkurenčne sposobnosti. Za Slovenijo velja, da lokacijska atraktivnost slabi skozi vse zajeto obdobje in da se je v letu 2001 še posebej poslabšala na področju izdelovanja izdelkov/

Tabela 17: Konkurenčnost držav - rangi podskupin globalne konkurenčnosti in njih podatkovni izvor, IMD 2001

	1.1		1.2		1.3		1.4		1.5		2.1		2.2		2.3		2.4		2.5		3.1		3.2		3.3		3.4		3.5		4.1		4.2		4.3		4.4		4.5		1-4	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Finska	11	2	35	10	35	10	30	7	39	12	18	2	27	3	2	1	1	1	2	1	10	5	1	1	9	3	2	1	1	1	6	1	3	1	6	1	3	2	8	2	3	1
Nizozemska	16	3	8	2	7	3	13	2	19	7	24	5	39	7	4	2	7	4	12	5	9	4	9	3	2	1	3	2	4	2	12	5	10	3	9	3	7	3	7	1	5	2
Irska	4	1	10	4	6	2	10	1	32	10	17	1	12	1	5	3	2	2	7	2	5	2	20	6	14	4	11	3	8	4	21	6	12	4	18	5	21	6	16	4	7	3
Avstrija	27	7	23	6	39	11	17	3	27	9	28	7	33	4	9	4	4	3	13	6	15	6	4	2	21	7	12	4	12	5	11	4	18	5	15	4	1	1	13	3	14	4
Danska	23	5	29	8	21	6	25	5	41	13	27	6	41	9	11	5	9	5	6	3	8	3	15	5	8	2	17	5	7	3	10	3	7	2	8	2	10	4	29	10	15	5
Belgija	20	4	7	1	5	1	35	10	18	6	36	11	48	13	20	7	21	7	14	7	4	1	24	7	16	5	21	6	29	9	9	2	22	6	19	6	22	7	20	5	17	6
Španija	26	6	26	7	15	4	36	11	21	8	22	3	26	2	14	6	25	10	25	9	19	7	36	8	19	6	27	7	20	7	22	7	32	11	28	8	18	5	23	7	23	7
Madžarska	32	8	9	3	23	7	31	8	9	3	37	12	34	5	25	8	23	8	9	4	33	11	13	4	34	10	38	11	19	6	25	9	28	9	27	7	34	11	27	9	27	8
Grčija	37	11	45	12	29	9	42	12	13	4	48	13	43	10	26	9	20	6	26	10	24	8	38	9	29	9	33	9	25	8	44	13	29	10	31	9	25	8	26	8	30	9
Portugalska	38	12	48	13	44	13	18	4	5	2	32	9	40	8	29	10	24	9	40	13	32	10	42	11	23	8	37	10	39	12	36	11	33	12	40	12	28	10	21	6	34	10
» ečka	42	13	21	5	28	8	33	9	1	1	23	4	37	6	31	11	30	11	24	8	34	12	41	10	46	13	49	13	34	11	23	8	26	7	33	10	26	9	34	11	35	11
Slovenija	34	9	32	9	43	12	29	6	34	11	30	8	44	11	39	12	48	13	31	11	28	9	44	12	40	12	30	8	33	10	28	10	27	8	39	11	35	21	41	12	39	12
Poljska	36	10	43	11	19	5	47	13	17	5	35	10	47	12	47	13	45	12	33	12	36	13	45	13	38	11	47	12	48	13	37	12	43	13	42	13	45	13	48	13	47	13

Legenda: A - vrstni red med 49 državami, B - vrstni red v trinajsterici; S1-4 globalna konkurenčnost (286).

Opomba: Podskupine v skupinah 1 (domače gospodarstvo), 2 (učinkovitost držav), 3 (učinkovitost menedžmenta) in 4 (infrastruktura).

Prva številka pomeni številko vseh meril, druga pa iz ankete (survey).

1.1 Domače gospodarstvo (28)/0	2.1 Javne finance (11)/1	3.1 Produktivnost (11)/0	4.1 Bazična infrastruktura (18)/4
1.2 Mednarodna menjava (20)/0	2.2 Fiskalna politika (14)/2	3.2 Trg dela (19)/9	4.2 Tehnološka infrastruktura (13)/4
1.3 Mednarodno investiranje (8)/0	2.3 Institucionalna organiziranost (22)/4	3.3 Finančni trg (14)/6	4.3 Znanstvena infrastruktura (21)/6
1.4 Zaposlenost (8)/0	2.4 Poslovna organiziranost (24)/23	3.4 Menedžment izkušnje (11)/11	4.4 Zdravje in okolje (17)/5
1.5 Cene (4)/0	2.5 Vzgoja - izobraževanje (13)/6	3.5 Vpliv globalizacije(5)/5	4.5 Vrednostni sistem (5)/5

Vir: The World Competitiveness Yearbook, IMD, 2001

Tabela 18: Tabela lokacijske atraktivnosti nekaterih držav

Država	Izdelovanje izdelkov ali polizdelkov			Raziskovanje in razvoj			Management in storitve		
	Leto								
	1999	2000	2001	1999	2000	2001	1999	2000	2001
Finska	4	4	3	2	2	2	2	2	2
Irska	7	7	8	12	12	10	13	13	6
Norveška	22	22	24	16	16	24	15	15	24
Madžarska	20	20	23	25	25	22	27	27	25
Portugalska	26	26	35	28	28	32	26	26	28
Grčija	28	28	29	31	31	28	30	30	27
» eška	33	33	30	35	35	30	42	42	36
Slovenija	41	41	44	43	43	43	44	44	43
Poljska	42	42	47	44	44	48	43	43	47

Vir: The World Competitiveness Yearbook 1999, 2000 in 2001.

polizdelkov, kar je v primerjavi z razvitejšimi gospodarstvi skladno z večletno stagnacijo tehnološkega razvoja.

- h) **Analitična uporabnost 4-nabornega sistema kazalcev:** V letu 2001 je IMD iz 286 podatkov in ocen sestavil 224 meril, ki so bila prej razvrščena v osem agregatov, v štiri agregate. Tako je neposredna primerljivost onemogočena. Z veliko truda se da sestaviti po stari metodologiji 8-agregatno valorizacijo nacionalne konkurenčne sposobnosti. To ni nepomembno za Slovenijo, ki je v novi SGRS06 naštel osem dejavnikov za merjenje konkurenčne sposobnosti proizvodnje in trženja. Vendar je za leto 2000 opravila rekonstrukcijo rezultatov po novi metodologiji, tako da je primerljivi vrstni red Sloveniji referenčnih držav razviden iz Tabele 19.

Tabela 19: Rangji agregatov za izražun globalne konkurenčnosti držav po IMD 2001 in "pripravljenosti za prihodnost"

Vrstni red Konkurenčnosti izbranih držav v letu 2001	1 Ekonomske spremembe		2 Učinkovitost države		3 Učinkovitost managementa		4 Infrastruktura		5= 1/ (2+3+4) Povprečje dveh let	6 Rang "pripravljenosti"
	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001		
	1 Finska	22	33	2	2	3	2	2	2	12,95
2 Nizozemska	6	8	4	12	2	3	5	7	2,05	3
3 Irska	3	6	5	3	4	7	16	15	0,55	12
4 Avstrija	18	27	15	11	17	12	14	11	1,80	4
5 Danska	31	32	11	13	8	9	11	13	2,35	2
6 Belgija	12	10	25	25	18	18	20	18	0,55	13
7 Španija	21	22	20	21	24	23	24	25	0,95	6
8 Madžarska	27	18	21	22	25	29	25	27	0,90	8
9 Grčija	38	39	35	33	29	26	31	26	1,30	5
10 Portugalska	20	35	26	32	36	35	27	33	0,90	7
11 » eška	29	20	36	30	44	43	39	32	0,65	11
12 Slovenija	30	38	45	44	34	34	36	37	0,90	9
13 Poljska	36	41	39	48	41	46	40	48	0,85	10

Vir: IMD, The World Competitiveness Yearbook 2001. Rangji kolone 6 so izražunani iz 224 kazalcev. Izražuni UMAR.

Če spremembe označimo kot zmanjšanje možnosti za makroanalizo nekdanjih 8 agregatov, pa po drugi strani ta poenostavitev omogoča izračune »pripravljenosti države za prihodnost«. Ta sintezni indikator namreč dobimo, če nivo agregata tekočih ekonomskih učinkov (št. 1,

kazalci rasti, nivoja in delitve BDP) primerjamo z nivojem učinkovitosti države (št. 2), poslovnega managementa (št. 3) in infrastrukture, ki s kvaliteto poslovanja organizacije in financiranja naložb dolgoročno opredeljujejo globalno konkurenčnost. Preučevanje celovitosti upravljanja in njegove kvalitete osrednje področje raziskovanja IMD. Rangi v tabeli zajetih držav glede te pripravljenosti – razvojne možnosti za prihodnost – se ob neupoštevanju Belgije in Irske zadovoljivo prekrivajo z razvrstitvijo po globalni konkurenčnosti (0,783).

Slovenija bo ob sedanjem relativnem preferiranju ekonomskih sprememb (glej tabelo 19, kolono 5) uresničila svojo »pripravljenost za prihodnost«, če bo izboljšala učinkovitost državne uprave in tehnološki razvoj kot osrednji sestavini drugega in četrtega agregata v omenjeni tabeli. Pogoj za ohranitev makrostabilnosti (kazalci javni dolg, deficit, investicije, izvoz) in prihodnosti je še posebej v tehnološkem razvoju (IT, biotehnologija, novi materiali) in inovativnosti, ki imata v ponderacijskem sistemu WEF največjo vlogo, pri nas pa – kot kažeta v poglavju 4 posebna prispevka sedanjega stanja – ostajata v praksi zapostavljena. Ne nazadnje zaradi slabega sodelovanja med univerzami in podjetji, znotraj podjetij pa zaradi pomanjkanja povezav malih in srednjih z večjimi podjetji v industrijske grozde (clustre). Analitično uporabnost sedanjega sistema nacionalne konkurenčne sposobnosti IMD na posameznih področjih predstavljamo v naslednjem poglavju.

- i) Vprašljiva **reprezentativnost vzorca in verodostojnost** odgovorov na anketo: zadnjih petnajst let so si raziskovalne razvojne institucije po svetu vse bolj enotne, da vitalnih informacij o konkurenčnosti in pogojih za njen napredek ni na razpolago v uradnih statistikah. Sistem IMD je v primerjavi z WEF še relativno zmeren v »soft« informacijah, saj jih WEF v povprečju vključuje v 4/5 vseh kazalcev, na posameznih podskupinah konkurenčnosti pa se v celoti zanaša nanje. Kljub temu pa se tudi pri IMD upravičeno pojavi vprašanje, ali je tudi v prejetih odgovorih managerjev spoštovana načrtovana reprezentativnost vzorca, ki naj ustreza stanju proizvodnje, storitev in upravljanja in razvoja institucij ter vrednot v posamezni državi; drugo pa je še vprašanje objektivnosti odgovorov in enakega odnosa različnih managerjev v različnih državah, da z isto mero kritičnosti ocenijo stanje, kar je zlasti pri ocenjevanju lastnega dela – management v podjetju in okolju, ki ga obdaja – vsega premisleka potrebno. Prav gotovo ne zadošča samo poziv na objektivnost, ko npr. ocenjujejo, ali managerjem javnost zaupa (v lestvici 1-10), da so odnosi med njimi in delavci produktivni, da se zaposleni identificirajo s cilji podjetja, da sprejemajo socialno odgovornost do družbe itd. Za primer navajamo ocene izbranih kazalcev infrastrukturnega okolja (skupina 4), ki so na razpolago v triletnem obdobju, ko že kotira Slovenija, in to v primerjavi z našimi najstarejšimi tranzicijskimi tekmeci za vstop v EU (Tabela 20).

Ker ne poznamo IMD metode pri korekciji ne dovolj reprezentativnega vzorca pri prejetih odgovorih, še manj pa usklajevanja logičnih neskladij med anketnimi ocenami in kvantitativnimi kazalci, ki so posledica ali vzrok ocen, lahko samo opozorimo na zelo zahtevno kvalifikacijo poročevalske enote, ki se izraža v tipu podjetja, njegovem področnem delovanju (globalno, lokalno), izobrazbeni strukturi zaposlenih, uporabi računalnikov v podjetju, opredelitvi rasti povprečnega dohodka zadnjih

Tabela 20: Ocene izbranih kazalcev iz Ěetrte agregatne skupine

	Madġarska			» eġka			Slovenija			Poljska		
	1999	2000	2001	1999	2000	2001	1999	2000	2001	1999	2000	2001
1-vzdrġevanje in razvoj infrastrukture sta ustrezno na Ětovana in financirana	4,50	4,50	4,48	3,75	3,62	4,08	3,66	3,89	4,17	3,28	4,00	3,00
2-mesta ne izĚpavajo razpoloġljivih virov v drġavi (policentrizem)	4,63	5,00	4,55	4,79	5,42	5,51	4,32	4,63	5,00	4,14	4,68	4,27
3-elektronsko poslovanje je dovolj razvito	3,96	4,90	3,58	3,18	3,36	4,57	5,51	6,00	5,43	4,75	4,40	3,53
4-znanstvene vede se v ġolah ustrezno pouġujejo	7,88	7,70	7,27	6,64	6,43	5,85	3,50	3,92	4,09	3,79	5,12	4,02
5-znanost in tehnologija vzpodbujata zanimanje mladih	7,13	7,28	7,27	4,89	5,51	3,11	4,21	4,27	4,83	6,08	6,72	6,60
6-zaġita patentov in avtorskih pravic je uġnkovita	6,04	7,00	6,24	4,86	5,13	6,19	4,27	4,76	4,60	4,79	5,72	5,96
7-kvaliteta Źvljenja je visoka	4,29	3,85	4,00	5,54	5,54	5,70	4,76	5,59	5,26	3,16	3,76	3,31
8-infrastruktura za distribucijo blaga in storitev je v glavnem uġnkovita	5,23	5,10	4,48	5,07	5,45	4,08	4,89	4,99	4,17	3,35	3,24	3,00
9-infrastruktura za pomorski in reġni transport	5,43	5,35	4,52	4,71	4,58	4,98	6,20	6,42	6,00	3,60	3,88	2,98
10-vrednote v druġbi pospeġujejo razvoj konkurenġnosti	6,78	6,65	6,12	4,75	4,81	5,47	6,67	6,22	5,69	6,24	5,80	4,67

Vir: Ocenjeno na osnovi ankete IMD, IER in EF v letih 1999-2001.

treh let (10 razredov), strategiji podjetja, izvozne usmerjenosti, oceni podjetja v mednarodni konkurenci (deset kriterijev) itd. Vsekakor bi morali to kvalifikacijo v prejetih odgovorih upoġtevat v eventuelni korekciji dobljenih rezultatov.

4. ANALIZA IN DIAGNOZA NEKATERIH PODROČIJ KONKURENČNOSTI V SLOVENIJI (POROČILO IMD 2001, WEF 2001/2002)

4.1. Ugled države v tujini

Ugled države je težko opredeljiv in še teže merljiv, kljub temu pa zelo vpliva na konkurenčno sposobnost države. Na podlagi indikatorjev, ki jih je razvil inštitut IMD iz Lausanne (IMD), in drugih kazalcev ta vpliv podrobneje prikazujemo, pri čemer glavno pozornost posvečamo vplivu ugleda države na konkurenčnost podjetij, ki pa je tako ali tako praviloma istosmerni spremljevalec nacionalne konkurenčnosti.

Če na kratko opredelimo pojem ugled, je to dobro ime, veljava, spoštovanje, ki ga pripisujemo oziroma si ga zaslužijo osebe, kraji, aktivnosti, dogodki, podjetja, države. Pomensko zelo blizu je pojem imidž, ki pa se od pojma ugled, ki vsebuje ovrednotenje, razlikuje po tem, da je precej nevtralen in lahko nosi tako pozitivni kot tudi negativni predznak¹. Je neke vrste sodba o entiteti, ki je po pravilu izražena v skopih besedah, kar velja tudi za državo. Na področju marketinga in odnosov z javnostmi podjetij ju avtorji obravnavajo na dva načina: kot finančno kategorijo, in sicer kot razliko med knjigovodsko in tržno vrednostjo² (Kotler, 1995), ali pa ju, kot npr. Kline, razumejo predvsem kot socialno psihološko kategorijo (Pristolič, 2000). Neposredno povezana s pojmom ugled in imidž je identiteta. Prva dva pojma obstajata le v očeh opazovalca(-cev)³, identiteta⁴ pa je tisto, kar entiteta izžareva v svoje okolje. Pogoj za vsakršno spremembo imidža ali za povečanje ugleda je torej sprememba oziroma krepitev identitete. Upravljanje z identiteto in s tem vplivanje na imidž pa je zapleten in predvsem stalno trajajoč in nenehno prilagujoč se proces.

Čeprav za finančno ovrednotenje blagovnih znamk podjetij⁵ že vrsto let

¹ Definicije imidža so v literaturi precej neskladne. Variirajo od trditev, da gre za oglaševalski koncept, pri katerem se okoli objekta, entitete, zgradi maska za preslepitev javnosti, da je ta entiteta drugačna, kot je v resnici, do trditev, da gre preprosto za seštevek vtisov, ki si ga v mislih o določeni entiteti ustvari javnost. Vsekakor pa drži, da ima na ravni organizacije dober imidž tudi vlogo prečiščevalca in zavetišča (Groenroos, v Jančič, 1998), pri čemer je mišljena subjektivna reakcija javnosti ob istovrstnih (npr. tehničnih, ekonomskih, ekoloških) težavah. Organizacija oziroma podjetje z visokim imidžem se laže izogne strogi presoji ali obsodbi javnosti kot ta z nizkim ali nevtralnimi imidžem. Tako zavetišče pa ob ponavljajočih se težavah seveda preneha obstajati.

² Ocena, koliko več je kupec pripravljen plačati za podjetje, kot je njegova tržna vrednost, je t.i. dobro ime podjetja (ang. "good will").

³ Ugled in imidž sta odsev tistega, kar je bilo sprejeto, dekodirano (Kapferer, v Jančič, 1998). Ugled države je podoba, ki jo ima javnost o njej na osnovi vseh nakopičenih sporočil. Ta podoba pa je lahko le šibko povezana z realnostjo ali pa je od nje lahko celo čisto drugačna.

⁴ Identiteta države je zelo kompleksen pojem, ki se na zunaj kaže prek njenih simbolov, geografskih značilnosti, kulture in jezika, nacionalnega značaja, kakovosti življenja, bogastva države, vojaške moči, demokratičnosti, religije ipd. Treba pa se je zavedati, da je projicirana identiteta na svoji komunikacijski poti soočena z vplivi okolja in relativizirana z naporji konkurentov, v primeru države z naporji nje konkurenčnih držav.

⁵ Zaradi velikega tehničnega razvoja izdelkov za množično uporabo in čedalje razvitejše tehnologije se izdelki različnih proizvajalcev po kakovosti čedalje manj razlikujejo. Tako postaja blagovna znamka čedaje pomembnejša dobrina podjetij. Le-ta vrednosti svojih zaščitnih znamk zaradi delne subjektivnosti ocene v svojih bilancah stanja in uspeha navadno ne navajajo, čeprav jih

obstaja več načinov (Kotler, 1995), se vloga ugleda države in njegova soodvisnost z imidži vsega, kar se z imenom države povezuje, še vedno pogosto podcenjuje. Kakšen je imidž države v očeh relevantne javnosti, postane pomembno za državo ob vsaki resnejši interakciji na področju mednarodnih odnosov, kjer so države z nižjim ugledom deležne pritiskov in nerecipročnih zahtev ob ekonomski menjavi s tujino, pri vstopanju podjetij v višje cenovne razrede izdelkov in storitev, v turizmu, ob vprašanju neposrednih tujih investicij, ob pridobivanju organizacije večjih svetovnih prirediteljev.

Za merjenje ugleda države v tujini je IMD razvil poseben indikator, ki ga

Tabela 21: Seznam obravnavanih indikatorjev IMD ter njihova korelacija s krovnim indikatorjem nacionalne konkurenčnosti oz. z indikatorjem ugleda države v tujini

št.	Indikator oz. Skupina indikatorjev v okviru podskupine	A	B	št.	Indikator oz. Skupina indikatorjev v okviru podskupine	A	B
	EKONOMSKE SPREMEMBE			8	IZOBRAŽEVANJE	0,8242	0,8462
1	BDP p. c.	0,8517	0,7363		Celotna javna poraba za izobraževanje		
2	NEPOSREDNE TUJE INVESTICIJE V DRŽAVO p. c. (v mrd. US \$)	0,7637	0,6813		Indeks učitej-učenec (osnovno izobraževanje)		
	UČINKOVITOST DRŽAVE				Indeks učitej-učenec (srednje izobraževanje)		
3	IZOGIBANJE DAVKOM	0,7253	0,7527		Vpis v srednje šole		
4	STOPNJA VARNOSTI NALOŽB V DRŽAVI	0,8901	0,7747		Vpis v višje šole		
5	UČINKOVITOST DRŽAVNE UPRAVE	0,9725	0,8736		Izobraževalni dosežki		
	Konsenz o političnih usmeritvah znotraj vladnega kabineta				Izobraževalni sistem		
	Zakonodajne aktivnosti parlamenta podpirajo konkurenčnost nacionalne ekonomije				Univerzitetna izobrazba		
	Vladna ekonomska politika				Nepismenost		
	Vladne odločitve				Funkcionalna pismenost		
	Politični sistem				Izobraženost na področju finančnih zadev		
	Transparentnost				Kvalificirani inženirji		
	Državni uslužbenci				Sodelovanje med podjetji in univerzo		
	Birokracija				UČINKOVITOST MANAGEMENTA		
	Podkupovanje in korupcija			9	TRANSPARENTNOST FINANČNIH INSTITUCIJ	0,9011	0,7692
	Carinska birokracija ne ovira u činkovitega pretoka blaga			10	UGLED DRŽAVE V TUJINI	0,8681	
6	UPOŠTEVANJE PRAVNEGA REDA IN VARNOST	0,8956	0,7088		INFRASTRUKTURA		
	Upoštevanje zakonov			11	INDEKS ČLOVEKOVEGA RAZVOJA (brez Belgije)	0,9121	0,7912
	Osebna varnost in zasebna lastnina			12	PRIZADETOST INFRASTRUKTURE ZARADI ONESNAŽEVANJA	0,9066	0,7747
	Tveganje politične nestabilnosti			13	VREDNOTNI SISTEM	0,8681	0,6813
	Socialna kohezija				Nacionalna kultura		
7	INTEGRACIJA V REGIONALNE TRGOVINSKE TOKOVE	0,9286	0,7418		Fleksibilnost in adaptabilnost		
					Enake možnosti		
					Nadlegovanje in grobost		
					Družbene vrednote		

Vir: The World Competitiveness Yearbook 2001, izračuni UMAR;

A - korelacija indikatorja s krovnim indikatorjem nacionalne konkurenčnosti; B - korelacija indikatorja z indikatorjem ugleda države v tujini

— Nadaljevanje s prejšnje strani

⁵ obravnavajo kot svoje trajno premoženje, obstajajo pa tudi lestvice, ki navajajo ocenjeno vrednost blagovnih znamk. Die Zeit je npr. objavil eno takih lestvic, v kateri je bila ocenjena vrednost Coca-Cole 73 mrd. US \$, Microsofta 70 mrd. US \$, IBM 53 mrd. US \$, Intela 39 mrd. US \$, Nokie 39 mrd. US \$ ipd. (Urbanija, 2000).

po novi metodologiji (2001) uvršča v podskupino Učinkovitost managementa. Gre za kvalitativno merilo ali t. i. mehki indikator, pridobljen na podlagi ankete. Ustreznost izbora vrste indikatorja, za katerega so se odločili strokovnjaki IMD, potrjuje sama narava pojma ugled, ki je socialno psihološka kategorija (Pristolič, 2000). Indikator smo preverjali tako s pomočjo indikatorjev vseh štirih podskupin po novi metodologiji IMD, kot tudi s pomočjo krovnega indikatorja konkurenčne sposobnosti ter 12 drugih indikatorjev, ki v nekem smislu sestavljajo okolje za ustvarjanje ugleda države v tujini. Izbor indikatorjev, ki sestavljajo to okolje, smo še dodatno preverili tako, da smo ugotovili korelacijo ranga med indikatorjem ugleda države in povprečjem izbranih indikatorjev okolja za gradnjo ugleda. Ta korelacija znaša 0,8956 (korelacija ranga med indikatorji okolja ugleda in krovnim indikatorjem nacionalne konkurenčnosti pa znaša 0,9890), če pa iz analize izločimo Belgijo, ki kotira zelo nizko (IMD 2000 in 2001: 10. mesto) in Madžarsko, ki zaradi mednarodnih političnih razlogov kotira zelo visoko (IMD 2000 in 2001: 5. mesto), postane korelacija med indikatorjem ugleda in izbranim okoljem še tesnejša (0,9780).

V analizi smo uporabili 3 t. i. trde indikatorje (BDP p. c., neposredne tuje investicije v državo p. c., indeks človekovega razvoja), en indikator, sestavljen iz 13 tako mehkih kot tudi trdih indikatorjev (izobraževanje) ter sedem mehkih indikatorjev, pri katerih pa smo skušali doseči čim večjo objektivnost s tem, da so kar trije od teh indikatorjev sestavljeni iz 4–10 indikatorjev (izogibanje davkom, učinkovitost državne uprave, upoštevanje pravnega reda in varnost, integracija v regionalne trgovinske tokove, transparentnost finančnih institucij, prizadetost infrastrukture zaradi onesnaževanja ter vrednotni sistem) (Tabela 21).

V skupini poleg 12 manjših evropskih držav primerljivih s Slovenijo (izbor držav Gmeiner, 1999) se je naša glede na indikator ugleda po oceni poslovnih (1–10) v raziskavi IMD 2001 uvrstila na predzadnje mesto

Tabela 22: Rangi ugleda in z njim povezanih sestavin nacionalne konkurenčnosti

Vrstni red Konkurenčnosti izbranih držav v letu 2001	1			2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	1999	2000	2001	IMD 2001												
1 Finska	4	4	2	3	4	1	2	1	1	1	1	1	3	1	2	1
2 Nizozemska	2	2	3	5	3	2	1	3	4	5	5	2	2	5	1	2
3 Irska	1	1	1	2	1	4	4	2	5	3	3	5	6	4	4	3
4 Avstrija	5	6	6	4	7	3	5	4	3	2	6	4	5	2	3	5
5 Danska	3	3	4	1	5	5	3	6	2	4	2	3	4	3	10	4
6 Belgija	9	10	10	6	2	12	8	7	7	6	7	7	1	7	5	6
7 Španija	7	7	7	7	8	6	6	5	8	8	9	8	7	6	7	7
8 Madžarska	6	5	5	12	9	9	11	8	9	10	4	10	12	11	9	8
9 Grčija	10	9	11	9	12	13	9	9	6	7	10	9	8	9	8	10
10 Portugalska	8	8	8	8	11	11	7	11	12	9	13	6	9	8	6	9
11 »eoka	11	12	9	11	6	8	13	10	11	12	8	13	11	10	11	11
12 Slovenija	12	13	12	10	13	7	10	12	10	11	11	11	10	12	12	12
13 Poljska	13	11	13	13	10	10	12	13	13	13	12	12	13	13	13	13

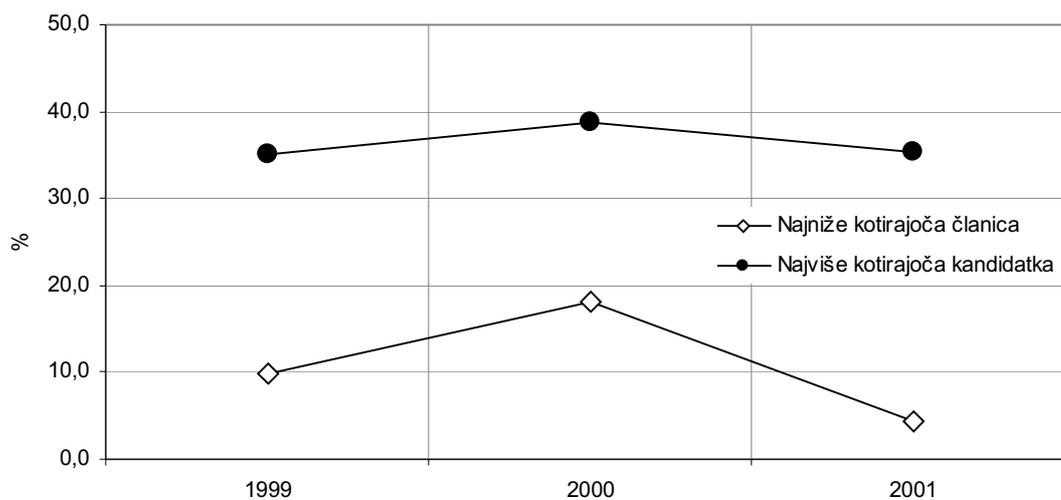
Opombe: 1 - Ugled države v tujini (3.5.05); 2 - BDP p. c. (US \$) (1.1.17); 3 - Neposredne tuje investicije v državo p. c. - preračun UMAR (1.3.04 in 4.1.01); 4 - Izogibanje davkom (2.2.14); 5 - Stopnja varnosti naložb (2.3.04); 6 - Učinkovitost državne uprave (2.3.08-2.3.17); 7 - Upoštevanje pravnega reda in varnost (2.3.18-2.3.21); 8 - Integracija v regionalne trgovinske tokove (2.4.01); 9 - Izobraževanje (2.5.01-2.5.13); 10 - Transparentnost finančnih institucij (3.3.11); 11 - Indeks človekovega razvoja (4.4.09); 12 - Prizadetost infrastrukture zaradi onesnaževanja (4.4.16); 13 - Vrednotni sistem (4.5.01-4.5.05); 14 - 2-13

Vir: IMD, The World Competitiveness Yearbook 1999; IMD, The World Competitiveness Yearbook 2000; IMD, The World Competitiveness Yearbook 2001; dr. P. Gmeiner: Konkurenčnost države - Globalna konkurenčnost; Ekonomsko ogledalo, 7/2001, str. 5; izračuni UMAR

– enako kot leta 1999 in za mesto više kot leta 2000. Od držav kandidatka za vstop v EU tako Češka kot Madžarska kotirata precej više (Češka je na 9., Madžarska pa na 5. mestu).

Količnik zaostajanja Slovenije za najnižje kotirajočo državo med obravnavanimi članicami EU se je leta 2000 (tedaj je bila to Belgija) z 9,8% (leta 1999; Grčija) povečal na 18,2%, leta 2001 pa je padel na 4,2% (Grčija). Količnik zaostajanja Slovenije za najviše rangirano kandidatko za članstvo v EU (vsa tri leta je najviše kotirala Madžarska) je leta 1999 znašal 35%, leta 2000 38,7%, leta 2001 pa se je znižal na 35,3%.

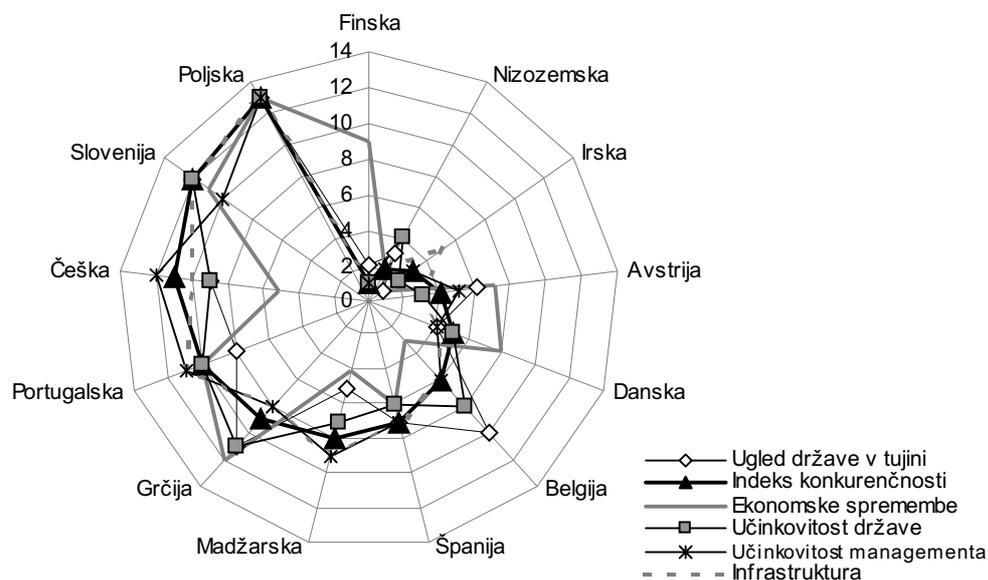
Slika 2: Količnik zaostajanja Slovenije za najviše kotirajočo državo kandidatko za vstop v EU in za najnižje kotirajočo državo članico EU glede na indikator IMD ugleda države v tujini

Viri: The World Competitiveness Yearbook 1999, The World Competitiveness Yearbook 2000, The World Competitiveness Yearbook 2001, izračuni UMAR

Če pogledamo, s katerimi podskupinami po novi metodologiji IMD je ugled države v tujini povezan, ugotovimo, da korelacija ranga obstaja z vsemi podpodročji.

Slika 3: Korelacija ranga med krovnim indikatorjem konkurenčnosti, indikatorjem ugleda države v tujini in indikatorji podskupin v skladu z metodologijo IMD

Vir: The World Competitiveness Yearbook 2001, izračuni UMAR

To pomeni, da ugled države ni odvisen le od njene gospodarske uspešnosti ali morda le od uspehov njene zunanje politike. Obstaja namreč tesna korelacija med ugledom države in nacionalno konkurenčno sposobnostjo države kot celote (spearmanov koeficient ranga med indikatorjem ugleda države v tujini in krovnim kazalcem nacionalne konkurenčne sposobnosti znaša 0,8681).

Najnižjo stopnjo korelacije ranga med indikatorjem ugleda države in posamezno podskupino izkazuje korelacija obravnavanega indikatorja s podskupino Ekonomske spremembe (0,6154), kar je še dodatni argument k trditvi, da gospodarska uspešnost države ni edino merilo za njen ugled v tujini (to potrjuje tudi anketa Evrobarometra – gl. opombo 7). Med indikatorji, ki spadajo v to podskupino, smo izbrali dva, in sicer BDP na prebivalca in Neposredne tuje investicije na prebivalca. Glede na višino bruto družbenega proizvoda je Slovenija prehitela vse obravnavane države kandidatke za vstop v EU, vendar je na področju neposrednih tujih investicij na zadnjem, 13. mestu. Da Slovenija na tem področju dosega zelo skromne rezultate, ugotavlja tudi Program Vlade RS za spodbujanje neposrednih tujih investicij.

Tesneje je z indikatorjem ugleda povezana podskupina Infrastruktura (korelacija znaša 0,7857). Od treh indikatorjev, izbranih iz te podskupine, zaseda Slovenija najvišje mesto glede na Indeks človekovega razvoja⁶. Tu je Slovenija na čelu obravnavanih kandidatk za vstop v EU, toda za vsemi članicami. Glede na indeksa Prizadetost infrastrukture zaradi onesnaževanja in Vrednotni sistem je naša država na 12. mestu, pred zadnjo, Poljsko. Nad slabim mestom glede na oba indikatorja bi se veljalo zamisliti – glede vrednotnega sistema predvsem v kontekstu gradnje identitete, glede indikatorja prizadetosti infrastrukture zaradi onesnaževanja pa velja opomniti na neprestano rastočo ekološko zavest v Evropi⁷, kar, upajmo, velja tudi za Slovenijo.

Še višjo korelacijo z indikatorjem ugleda države v tujini izkazuje podskupina Učinkovitost managementa (0,8077), kamor je uvrščen tudi sam indikator Ugled države v tujini. Prav uvrstitev indikatorja ugleda v to podskupino poudarja dinamično soodvisnost ugleda države in podjetij⁸. Preučevanje imidža države se je močno razširilo predvsem v državah, ki niso bile zadovoljne s svojim mednarodnim gospodarskim (proizvodnim) imidžem (Grčija, Izrael, Irska, Koreja). Prva tovrstna raziskovanja so se začela sredi 60. let in izoblikovala sta se koncepta države izvora (države, v kateri so bili izdelki načrtovani) in države proizvodnje, pri čemer raziskave potrjujejo, da izdelki, izdelani v državah z visokim proizvodnim imidžem, predvsem tisti, ki zahtevajo visoko tehnološko razvitost proizvodnje, na trgu dosegajo

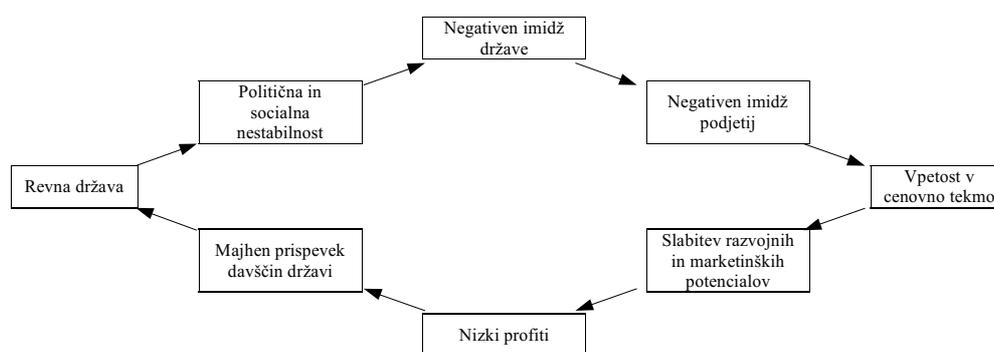
⁶ Indeks človekovega razvoja je sestavljen iz treh indeksov, ki predstavljajo področja razvoja (zdravje, izobrazba, gospodarstvo); prvi kazalec določa pričakovano dolžino življenja, kazalec izobrazbe sestavljata stopnja pismenosti (2/3) in bruto vpisni količnik osnovnega, srednjega in visokega izobraževanja, tretji kazalec pa prikazuje življenjski standard, s tem da določa bruto domači proizvod po kupni moči (Poročilo o človekovem razvoju, 12, 2001).

⁷ V zadnji objavljeni raziskavi Evrobarometra npr. vprašani gospodarski razvitosti sicer pripisujejo velik pomen (75% vprašanih), precej večjega pa spoštovanju človekovih pravic (95%), boju proti organiziranemu kriminalu (93%) ter varstvu okolja.

⁸ O povezavi ugleda države in podjetij obstajajo različne teorije. Ene naglašajo, da je država tista, ki je pomembnejša za gradnjo imidža - da njen imidž vpliva na imidže podjetij, drugi avtorji pa trdijo, da blagovne znamke podjetij oblikujejo proizvodjalni imidž države. Kot primer navajajo korelacijo med imidžem Japonske in podjetij, kot sta Sony in Toyota.

višje cene kot tisti, ki so izdelani v državah brez tega imidža⁹. Kulturni, rasni, politični, zgodovinski predsodki in stereotipi o domnevni izdelovalni sposobnosti ljudi v različnih državah torej še vedno obstajajo¹⁰. Posledice negativnega imidža države kot celote so torej lahko precej drastične, v skrajnem primeru pa lahko država postane vpeta v t. i. verigo revščine (Jančič, 1998), ki poenostavljeno prikazuje tok vzrokov in posledic negativnega imidža države.

Slika 4: Soodvisnost imidžev države in podjetij in veriga revščine

Vir: Jančič, 1998

Iz podskupine Učinkovitost managementa smo izbrali kazalec Transparentnost finančnih institucij. Na tem področju je Slovenija uvrščena na 11. mesto, pred Češko in Poljsko, po vsebini pa se indikator že navezuje na podpodročje, ki z ugledom države izkazuje najtesnejšo medsebojno povezanost, na podpodročje Učinkovitost države.

Pomen učinkovitosti države (korelacija ranga med indikatorjem ugleda in podpodročjem znaša 0,9286) za nacionalno konkurenčno sposobnost naglašata tudi nova Strategija gospodarskega razvoja Slovenije. V tej podskupini so z indikatorjem ugleda države najtesneje povezani indikatorji, nanašajoči se na učinkovitost njene uprave (korelacija indikatorja ugleda z indikatorjem učinkovitosti državne uprave znaša 0,8736), kjer Slovenija kotira na predzadnjem mestu, pred Poljsko¹¹. Indikator stopnje varnosti naložb prikazuje položaj države na lestvici varnosti naložb v tej državi (0–100), ki jo objavlja revija Institutional Investor Magazine. Slovenija je tu prehitela vse tri druge obravnavane kandidatke za vstop v EU, še vedno pa ni prehitela nobene od obravnavanih držav članic. Tako Češko kot Poljsko Slovenija glede na indikatorje IMD prekaša na področju upoštevanja pravnega reda in varnosti, z 10. mestom pa je prehitela tudi Portugalsko (12.). Ugled Slovenije očitno vpliva tudi na njene integracije v regionalne trgovinske tokove (korelacija med indikatorjema znaša 0,7418), kjer Slovenija zaseda 11. mesto, na istem mestu pa je naša država uvrščena

⁹ Rezultati raziskave, izvedene v Izraelu, so pokazali, da so japonske in nemške blagovne znamke, izdelane v Koreji, ovrednotene za 30–40% nižje, kot če bi bile izdelane v državi izvora (Jančič, 1998).

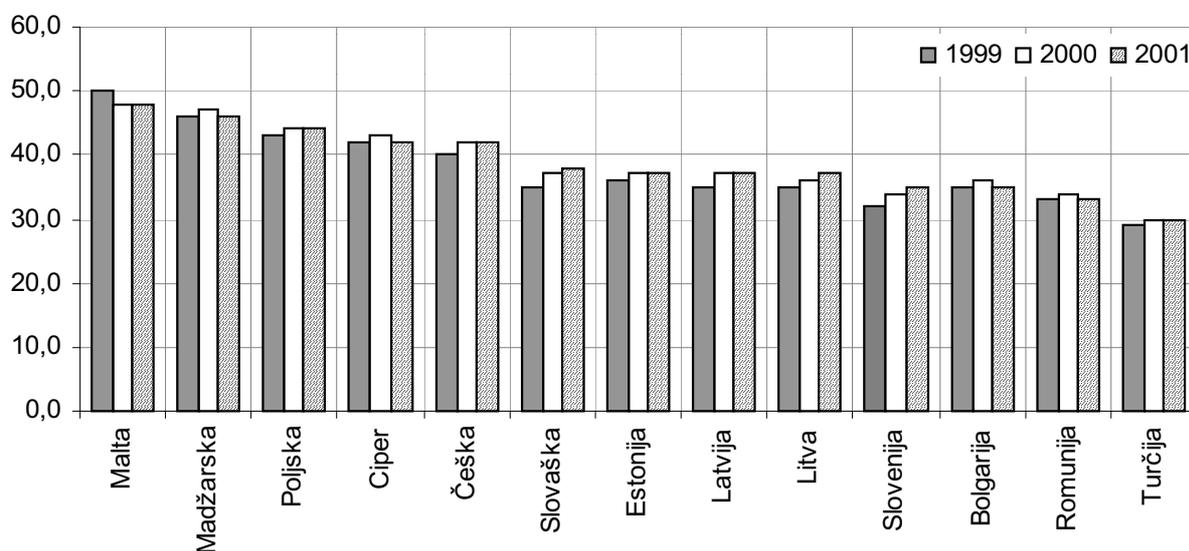
¹⁰ Zato nekateri avtorji državam, ki so prešibke, da bi si samostojno izoblikovale pozitivni imidž, mišljene so države Srednje in Vzhodne Evrope, predlagajo znamko "made in Europe" ... (Schweiger, v Jančič, 1998).

¹¹ Najnovejša ocena Evropske komisije v rednem poročilu o napredku držav kandidat za članstvo v EU (2001) vendarle poudarja napredek Slovenije na področju reforme javne uprave (Kezunovič, 2001).

tudi na področju izobraževanja, kar je glede na to, da je prav znanje eden temeljnih dejavnikov nacionalne konkurenčnosti, kar tudi naglašajo Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001-2006, še posebej zaskrbljujoče. Boljša slika se kaže na področju upoštevanja pravnega reda in varnosti, kjer Slovenija v obravnavani trinajsterici zaseda 10. mesto, še boljša pa se kaže na področju izogibanja davkom, kjer indikator IMD izkazuje boljše stanje od vseh treh obravnavanih držav kandidatk z vstop v EU ter tudi od Portugalske, Grčije in Belgije.

Ustreznost metodologije, ki jo je za prikaz ugleda države v tujini izbral IMD, smo preverili še s pomočjo javnomnenjske raziskave, ki jo vsake pol leta izvaja Evrobarometer. Tu si v zadnji objavljeni anketi Evrobarometra¹², na katero je odgovorilo nekaj več kot 16.000 državljanov EU, po podpori posameznim državam kandidatkam za vstop v EU Slovenija deli mesto z Bolgarijo, za njo pa se uvrščata le še Romunija in Turčija.

Slika 5: Raziskava javnega mnenja v državah članicah EU: Izražena podpora državam kandidatkam za vstop v EU

Vir: Glavič, 1999; Mašanovič, 2000; Mašanovič, 2001

Javnomnenjska podpora vključitvi Slovenije v EU sicer raste (leta 2000 si je s 34% podpore delila predzadnje mesto z Romunijo, leta 1999 pa je bila s 33% podpore celo za njo), še vedno pa ostaja na repu zaželenih držav (proti slovenskemu članstvu se je izreklo v letu 1999 42% državljanov EU, v letu 2000 in 2001 pa 41%), in to kljub relativno dobrim gospodarskim kazalcem. Glede na BDP p. c. Slovenija v letopisu IMD zaseda 10. mesto, kar pomeni, da je prehitela tako Češko kot Poljsko in Madžarsko (glede na ugled v tujini pa je v zadnjem letopisu prehitela le Poljsko (leta 2000 jo je tudi ta prehitela za dve mesti)), ki na lestvici Evrobarometra po zaželenosti vse kotirajo visoko. Madžarska je bila vsa tri obravnavana leta na drugem mestu, Poljska na tretjem, Češka pa na petem mestu.

Kot razlog slabega kotiranja Slovenije navajajo avtorji analize njeno neprepoznavnost, saj jo mnogi državljani EU še vedno zamenjujejo s

¹² V zadnjem polletnem poročilu Evrobarometra zaradi političnih razlogov ni več razpredelnice priljubljenosti kandidatk za članstvo v EU. Po neuradnih podatkih iz junija 2001 pa naj na lestvici priljubljenosti posilk za članstvo ne bi bilo opaznejših sprememb.

Slovaško (Mašanovič, 2001). Ugotovitve o slabi prepoznavnosti Slovenije v tujini pa navajajo še številni drugi avtorji. Program Vlade RS za spodbujanje tujih investicij 2001–2004, ki je nastal na podlagi številnih domačih in tujih raziskav, med slabostmi Slovenije kot lokacije za neposredne tuje investicije na prvem mestu navaja “negativno podobo Slovenije kot lokacije za NTI in neprepoznavnost”. Prav prepoznavnost ali poznanost pa je tisto, s čimer se dejansko začne ugled (Pristolič, 2000). Nadaljuje pa se z nepretrgano gradnjo pozitivnega imidža pri različnih javnostih. Manj kot je namreč informacij o neki entiteti in o elementih njene realne identitete, več je možnosti, da bo imidž razvrednoten in predstava realnosti izmaličena.

Gradnja ugleda države je dolgotrajen, zahteven in drag proces, ki se odvija zelo kompleksno, na različnih ravneh človekovega zavedanja in delovanja, in različne informacijske in druge vire. Danes na svetu praktično ni države, ki ne bi gradila svojega ugleda v domači in mednarodni javnosti. Razlika med majhnimi in velikimi državami je predvsem v tem, da so cilji programov majhnih držav na tem področju praviloma spodbujanje gospodarskega sodelovanja, turizma ipd., najpomembnejši cilj velikih pa je sporočiti svoj pogled na svet in poudarjati svojo vlogo v njem (Serajnik Sraka, 1998).

V nekdanji Jugoslaviji si je Slovenija ustvarila ugled gospodarsko najrazvitejše republike. Slovenska podjetja so imela na tedanjem domačem trgu v številnih panogah dominantne deleže, pa tudi na drugih področjih, kot so kultura, znanost, šport, je bil slovenski imidž zelo pozitiven. Po osamosvojitvi je naša država postala le ena v vrsti novih držav v Srednji in Vzhodni Evropi, predstave o njej pa so se izenačile s klišejskimi predstavami o drugih novih, nekdanj komunističnih državah. Dodatno negativno noto so v naslednjih letih dodale še vojne na tleh nekdanje Jugoslavije, tako da so bile za nepoznavalce Slovenije predstave o njej povezane s ključnimi besedami, kot so komunizem, zaostalo gospodarstvo, nemotivirano, slabo izobraženo prebivalstvo. Ovira za dosego ugleda naj bi bila tudi majhnost Slovenije glede na njeno velikost in število prebivalcev¹³.

Danes se s promocijo Slovenije in gradnjo njenega ugleda ukvarjajo predvsem štiri institucije: Urad Vlade za informiranje, Urad RS za gospodarsko promocijo in tuje investicije, Služba za promocijo gospodarstva pri Gospodarski zbornici Slovenije ter Slovenska nacionalna turistična organizacija¹⁴. Njihova naloga je v očeh javnosti ustvariti podobo države, ki je varna, ima stabilen politični položaj, ekonomsko rast, investicijske priložnosti, kakovostno ponudbo izdelkov in storitev in bogato kulturo.

¹³ Drži sicer, da je Slovenija majhna in neproblematična, kar pomeni, da ne vzbuja zanimanja po senzacionalističnih novicah hlastajočih svetovnih medijev; res je tudi, da so njena sredstva in možnosti za samopromocijo na široki fronti omejeni. Kljub temu pa ni nujno, da je majhnost tudi slabost. Nesmiselnost sklicevanja na majhnost Slovenije kot razlog za njeno slabo prepoznavnost in ugled v svetu navajajo številni avtorji (npr. Taufer, 2001; Bučar, 2001). Trditve krepko podpirajo tudi izsledki lausannskega inštituta. Tako Spearmanov koeficient korelacije med indikatorjem števila prebivalcev in krovnim indeksom nacionalne konkurenčnosti po metodologiji IMD izkazuje celo obratno sorazmerje med indikatorjema (-0,2527), prav tako je obratno sorazmerje med številom prebivalcev in ugledom države (-0,3462).

¹⁴ Promocija Slovenije je tako razdeljena v glavnem na splošno, gospodarsko in turistično, glavna pomanjkljivost tega pristopa pa je ta, da še vedno ni bila sprejeta državna strategija (oziroma nacionalni program) promocije Slovenije, ki bi med drugim pomenila medresorsko koordinacijo med ključnimi dejavniki promocije Slovenije in uskladila kratkoročne in dolgoročne programe promocije.

Vsekakor pa se je treba zavedati, da pozitivne podobe ni mogoče izsiliti in je kljub povezavi ugleda s finančnimi vlaganji ni mogoče kupiti.

Od osnovanja svoje lastne države pa do danes je Sloveniji kljub stanju, ki ga izkazujejo kazalci IMD in Evrobarometra, uspelo že zelo veliko. Umestila se je v redne programe evropske administracije in si ustvarila mesto v svetovnih organizacijah, njena prepoznavnost in ugled se krepi. Dober imidž je pomembna priložnost, ki jo lahko Slovenija s pridom izkoristi. Je sicer neotipljivo, a dragoceno bogastvo, od katerega je odvisen dolgoročni uspeh države in njenih podjetij v konkurenčnih razmerah, ki se bodo v prihodnosti še zaostrovali. Predvsem pa se mora država zavedati, da je podlaga za gradnjo imidža gradnja identitete. Ta pa poteka doma! Le zavedajoč se tega, bomo lahko utrdili svoj položaj na dolgoročno ubranljiv način, kar je še posebej pomembno zdaj, ko se vstop v EU čedalje bolj in čedalje hitreje približuje.

4.2. Učinkovitost države

V IMD sistemu ocenjevanja nacionalne konkurenčne sposobnosti, v katerega je bila Slovenija prvič uvrščena v letu 1999, je učinkovitost države v ožjem smislu podskupina devetih kriterijev, ki sestavlja poleg še drugih petih podskupin agregatno oceno »Vlade« (ki jo razumemo skupaj z državno upravo). Principe konkurenčnosti v svetovnem tekmovanju utemeljuje IMD za skupino »Vlada« z 48 kriteriji, na kratko v treh točkah:

- državna intervencija na poslovne aktivnosti naj bo minimalna in naj se omejuje na ustvarjanje konkurenčnih razmer za podjetja;
- vlada naj načrtuje makroekonomske in socialne okoliščine, ki naj minimizirajo zunanja tveganja za gospodarstvo;
- vlada naj bo v ekonomski politiki fleksibilna glede na spremembe v mednarodnem okolju.

Kot je razvidno iz Tabele 23, je Slovenija v 1999. letu zasedla zadnje mesto v skupini »Vlada« predvsem zaradi ocene v podskupini »Vmešavanje

Tabela 23: Vrstni red držav med 47 zajetimi (A) in med 12 referenčnimi (B) s posebnim ozirom na skupino »Vlada« po metodologiji IMD za leto 1999

		1		2		3		4		5		6		7		8	
		A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
1	Irska	11	4	5	1	8	4	4	2	21	2	10	2	22	2	17	1
2	Finska	3	1	10	2	5	3	2	1	30	4	12	4	40	10	40	11
3	Španija	23	7	13	3	18	6	10	5	20	1	11	3	27	3	18	3
4	Nizozemska	5	2	18	4	11	5	5	3	26	3	27	7	28	4	25	4
5	Danska	8	3	22	5	4	2	9	4	38	9	29	8	46	12	27	6
6	Avstrija	19	5	24	6	2	1	16	6	34	6	33	9	37	8	29	7
7	Portugalska	28	9	25	7	21	7	23	8	33	5	25	6	21	1	32	9
8	Madžarska	26	8	26	8	31	10	19	7	39	10	7	1	39	9	31	8
9	Grčija	31	10	36	9	25	8	30	10	40	11	20	5	35	7	47	13
10	Češka	41	12	42	10	37	11	39	12	37	8	34	10	33	6	19	3
11	Belgija	22	6	43	11	26	9	25	9	45	13	40	12	32	5	44	12
12	Poljska	44	13	44	12	46	13	35	11	35	7	35	11	47	13	37	10
13	Slovenija	40	11	47	13	43	12	44	13	41	12	47	13	43	11	26	5

Legenda: 1 Globalna konkurenčnost, 2 Vlada (skupina iz podskupin 3 do 8), 3 Pravni red, 4 Učinkovitost države, 5 Fiskalna politika, 6 Vmešavanje države, 7 Vladni izdatki, 8 Nacionalni dolg

Vir: The World Competitiveness Yearbook, 1999.

države« in »Učinkovitosti države«. Od tedaj naprej pa Slovenija zmanjšuje zaostajanje in se je v letu 2001 glede državne učinkovitosti že skoraj približala Portugalski, za katero je točkovno zaostajala za 66%.

Pomen podskupine učinkovitosti države za oceno delovanja »Vlade« kot celote razberemo iz korelacijske matrike, kjer se med vsemi podskupinami najbolj prekrivata med seboj (0,945).

Tabela 24: Korelacijska matrika za podskupine iz skupine »Vlada« , IMD 1999

		Nacionalni dolg	Vladni izdatki	Fiskalna politika	Učinkovitost države	Vmešavanje države	Pravna varnost	1-6 Vlada
1	Nacionalni dolg		0,231	0,533	0,225	0,413	0,291	0,387
2	Vladni izdatki	0,231		0,473	0,542	0,374	0,798	0,415
3	Fiskalna politika	0,533	0,473		0,703	0,455	0,500	0,802
4	Učinkovitost države	0,225	0,542	0,703		0,637 (0,860 brez Grčije in Madžarske)	0,830	0,945
5	Vmešavanje države	0,143	0,374	0,455	0,637 (0,860 slabša kljub nevmeš.)		0,513	0,684
6	Pravna varnost	0,291	0,798	0,500	0,830	0,513		0,819
Σ 1-6	Vlada	0,387	0,415	0,802	0,945	0,684	0,819	

Vir: IMD, 1999.

Primerjavo Slovenije z 9 kazalci državne učinkovitosti prikazujemo v letu 1999 v skupini dvanajstih referenčnih držav. Uvrstitev Slovenije v ta vzorec je na repu s povprečno oceno 3,10 ali za 16% slabše od Poljske. Čeprav

Tabela 25: Kazalci učinkovitosti države, IMD 1999

Razvrstitev držav po vrstnem redu globalne konkurenčnosti	1		2		3		4		5		6		7		8		9		Povprečje 1-9	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Finska	7.26	1	8.53	1	7.45	1	7.94	1	7.42	1	7.55	1	7.52	1	7.03	1	9.52	2	7.80	1
Nizozemska	7.09	4	7.65	3	6.61	4	7.00	4	6.98	4	6.07	5	6.91	4	4.98	4	9.23	3	6.95	3
Danska	5.74	7	7.84	2	6.26	6	6.57	6	4.96	10	6.49	4	6.18	6	5.87	2	9.01	6	6.52	5
Irski	7.16	3	7.34	4	7.07	2	7.88	2	6.99	3	6.57	3	7.13	2	5.16	3	9.10	4	7.16	2
Avstrija	5.69	8	7.00	5	6.03	7	5.87	8	6.08	6	5.82	6	5.79	8	3.14	7	9.54	1	6.11	7
Belgija	4.85	11	5.66	8	5.06	11	5.54	9	5.36	8	5.00	8	4.27	10	2.74	8	7.67	9	5.13	9
Španija	7.23	2	6.46	6	6.66	3	7.83	3	7.03	2	6.80	2	7.09	3	4.17	5	8.90	7	6.91	4
Madžarska	6.33	5	6.29	7	6.37	5	6.98	5	6.24	5	5.55	7	6.45	5	3.88	6	8.41	8	6.28	6
Portugalska	5.86	6	4.37	11	5.19	10	6.17	7	5.63	7	4.85	9	6.03	7	2.51	9	9.05	5	5.52	8
Grčija	5.23	9	5.19	9	5.34	9	5.39	10	5.26	9	4.09	10	4.89	9	1.97	12	7.63	10	5.00	10
Slovenija	3.22	13	3.97	12	4.15	12	2.10	13	2.13	13	2.36	13	2.57	13	1.71	13	5.71	11	3.10	13
»eoka«	4.07	12	3.21	13	4.11	13	4.21	12	3.75	11	2.64	12	3.54	12	2.36	10	5.36	12	3.69	12
Poljska	5.20	10	5.18	10	5.42	8	4.37	11	3.60	12	3.53	11	4.77	11	2.09	11	4.64	13	4.31	11

1 - stopnja prilagajanja vladne politike gospodarskim razmeram (najvišja ocena 10.0), 2 - zakonodajna podpora konkurenčnosti, 3 - aktivnost parlamenta pri vzpodbujanju konkurenčnosti, 4 - konsenz o smernicah ekonomske politike znotraj vlade, 5 - transparentnost vlade o namerah ukrepanja, 6 - učinkovitost izvedbe vladnih odločitev, 7 - prilagojenost političnega sistema gospodarskim izzivom, 8 - birokratske ovire poslovnemu razvoju, 9 - riziko politične nestabilnosti

Opombi: A - ocena, B - mesto.

Viri: The World Competitiveness Yearbook 1999, IMD, Lousanne 1999.

lahko del kritične ocene pripišemo sestavi vzorca podjetnikov (vključena so tudi kritična podjetja v upravljanju Slovenske razvojne družbe), pa le ne gre prezreti splošne ocene, da lahko mnogo slabosti odpravimo sami, še posebej, če naši managerji ne prezrejo svoje odgovornosti za izboljšanje konkurenčnosti. Le-to so namreč potrdili z oceno 6,64 (11. mesto med 47-imi državami), kar je v primerjavi z Madžarsko (42. mesto) ali Avstrijo (9. mesto) visoka stopnja zavesti o soodgovornosti. Če bi bile odpravljene slabosti, ki jih omenja Poročilo varuha človekovih pravic za leto 1998 (Poročevalec št. 31/1999, str. 14, 15), bi Slovenija precej izboljšala to oceno. Nekaj od tega se je dejansko uresničilo v letu 2000.

Vzrokov za zadnje mesto ne smemo iskati samo v nizkih ocenah stopnje prilagajanja vladne politike gospodarskim razmeram, konsenzu o ukrepih ekonomske politike znotraj vlade, učinkovitosti izvedbe vladnih odločitev, prilagojenosti političnega sistema gospodarskim izzivom in birokratskih ovir poslovnim izzivom. Zaradi medsebojne povezanosti oz. kompleksnosti sta za tako nizke ocene učinkovitosti države usodni dve podskupini indikatorjev, namreč »Pravna varnost« in »Državno vmešavanje«.

Celovita ocena »Vlade« koincidira namreč poleg že predstavljene podskupine »Učinkovitost države« še s podskupino »Pravni red in varnost« (0,819) ter s podskupino »Fiskalna politika« (0,802), šibkejše za »Vmešavanje države (0,684), slabo pa za »Vladni izdatki« (0,415) ter za »Nacionalni dolg (0,387). V tem vrstnem redu je bila v internem gradivu konference za pripravo SGRS06 (UMAR, 1999) podrobneje analizirana in komentirana uvrstitev Slovenije ter možnost za njeno izboljšanje, kar se je delno tudi uresničilo v letu 2000.

Tabela 26: Korelacijska matrika rangov kazalcev učinkovitosti držav , IMD 2000

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1		0,8846	0,9615	0,8791	0,8242	0,9121	0,9341	0,8596	0,8571
2	0,8846		0,9256	0,7143	0,7473	0,9451	0,7912	0,8736	0,7582
3	0,9615	0,9286		0,7363	0,7198	0,8846	0,8791	0,9011	0,7527
4	0,8791	0,7143	0,7363		0,9286	0,8462	0,8407	0,7473	0,9176
5	0,8242	0,7473	0,7198	0,9286		0,8407	0,7476	0,7253	0,8242
6	0,9121	0,9451	0,8846	0,8462	0,8407		0,8516	0,8791	0,8571
7	0,9341	0,7912	0,8791	0,8407	0,7473	0,8516		0,8791	0,9011
8	0,8956	0,8736	0,9011	0,7473	0,7253	0,8791	0,8791		0,7363
9	0,8571	0,7582	0,7527	0,9176	0,8242	0,8571	0,9011	0,7363	

Vir: The World Competitiveness Yearbook 2000, IMD, Lousanne; oštevilčenje kazalcev je enako kot v tabeli 25.

Stanje, ki ga opisujejo IMD-jevi kazalci v letu 2000, se dokaj sklada s Poročilom slovenskega varuha človekovih pravic (Poročevalec št. 32, 15. maj 2000, str 32/33). Zakone država izvaja in implementira tudi s podzakonskimi akti. Skrb zbujujoča je zlasti počasnost Vlade RS pri sprejemanju podzakonskih aktov, saj šele ti lahko podrobneje definirajo uveljavljanja posameznih pravic, ki jih določajo zakoni, ali pa podrobneje določajo izvajanje v zakonih opredeljenih omejitvah. Brez podzakonskih aktov je izboljšanje dveh kazalcev (odločanje in konsenz o ukrepih) zelo otežkočeno. Eden najbolj zgovornih dokazov takega stanja v Sloveniji je tudi program tehnološkega razvoja, temelječ na posebnem zakonu, ki pa se v praksi ne uresničuje.

V prid izboljšanju stanja tudi ni odveč ponoviti, da velja pripravljati

podzakonske akte hkrati z zakoni in ne prepuščati izvedbe ministrskemu kabinetu. V zvezi s tem je povezana tudi ugotovitev ombudsmana, da je Vlada (Poročevalec, ibidem) pri predlaganju nekaterih pomembnih zakonov prepočasna, zato prihajajo v zakonodajni postopek predlogi zakonov, ki ne zajemajo vseh vidikov problematike na posameznem področju. Slovenija v procesu vključevanja v EU daje prednost prilagajanju pravnemu redu EU, zato nastajajo številne možnosti neskladij, pomanjkljivosti in pravne praznine. Parlamentarna aktivnost vzpodbujanja politike konkurence bi morala bolj upoštevati politiko, ki se prilagaja dinamiki in cikličnosti gospodarskih razmer. Korelacijska matrika daje namreč najvišjo povezavo (0,9615) ravno omenjenima kazalcema državne učinkovitosti. Fleksibilnost vlade in parlamenta glede na gospodarska gibanja ne sme manjkati tudi pri predpisovanju pogojev in postopkov pridobitve koncesij, državnih pomoči ali prodaje državnega premoženja.

Kot kaže Tabela 27, je Slovenija v letu 2000 izboljšala oceno pri vseh kazalci učinkovitosti države (povprečno za 0,60) in tako najavila verjetno zmanjšanje razlike za prvouvrščeno Finsko (od 2,52 na 2,17) ali za zadnjo članico EU Portugalsko (od 1,66 na 1,39) tudi v letu 2001.

Tabela 27: Kazalci učinkovitosti države, IMD 2000

Razvrstitev držav po vrstnem redu globalne konkurenčnosti	Kazalci učinkovitosti države v letu 2000																			
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		Povp. 1-9	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Finska	7.48	1	8.48	1	8.03	1	8.22	1	7.63	1	8.05	1	7.95	1	6.68	1	9.73	2	8.03	1
Nizozemska	7.43	2	8.30	2	7.58	2	7.81	3	7.34	3	6.66	3	6.90	2	5.80	3	9.76	1	7.51	2
Irska	7.20	3	7.63	4	6.70	4	7.97	2	7.50	2	6.53	4	6.87	3	5.93	2	9.32	3	7.29	3
Danska	5.91	6	8.05	3	6.25	6	6.62	5	5.54	6	6.85	2	6.00	6	5.70	4	9.24	4	6.68	4
Avstrija	5.53	7	7.46	5	6.30	5	4.88	10	5.33	9	5.60	6	5.12	8	3.47	7	8.07	9	5.75	7
Belgija	5.42	9	6.10	7	5.67	8	4.96	9	5.87	5	5.01	8	4.81	11	2.89	9	7.60	10	5.37	9
Španija	6.63	5	5.83	8	5.97	7	7.74	4	6.91	4	6.43	5	6.69	5	3.74	6	8.57	6	6.50	5
Madžarska	6.75	4	6.51	6	6.75	3	6.00	8	5.15	10	5.50	7	6.80	4	4.00	5	8.41	7	6.21	6
Portugalska	5.41	10	3.70	12	5.07	11	6.15	7	5.37	8	4.41	10	5.33	7	2.11	11	8.91	5	5.16	10
Grčija	5.47	8	5.50	9	5.67	9	6.25	6	5.51	7	4.69	9	4.98	10	2.08	12	8.33	8	5.39	8
Slovenija	3.87	13	4.73	11	4.19	13	2.81	13	3.14	13	3.35	12	3.27	12	1.89	13	6.05	11	3.70	12
Slo. 99 razlikamesto	0.65	13	0.76	12	0.04	12	0.71	13	1.01	13	0.99	13	0.70	13	0.18	13	0.34	11	0.60	
» eoka	3.94	12	3.51	13	4.75	12	3.48	11	3.16	12	2.87	13	2.87	13	2.58	10	4.87	13	3.56	13
Poljska	5.40	11	4.80	10	5.12	10	3.32	12	3.44	11	3.80	11	5.08	9	3.08	8	5.08	12	4.35	11

1 - stopnja prilaganja vladne politike gospodarskim razmeram (najvišja ocena 10.0), 2 - zakonodajni okvir glede konkurenčnosti, 3 - aktivnost parlamenta pri vzpodbujanju konkurenčnosti, 4 - konsenz o smernicah ekonomske politike znotraj vlade, 5 - transparentnost vlade o namerah ukrepanja, 6 - učinkovitost izvedbe vladnih odločitev, 7 - prilagojenost političnega sistema gospodarskim izzivom, 8 - birokratske ovire poslovnemu razvoju 9 - riziko politične nestabilnosti

Viri: The World Competitiveness Yearbook 2000, IMD, Lusanne; Opombi: A - ocena, B - mesto.

Dejansko se je to tudi uresničilo v letu 2001 kljub nižji povprečni oceni, ki jo gre pripisati spremenjeni metodologiji IMD (tudi v podskupini indikatorjev državne učinkovitosti). Tu je bilo po opravljeni selekciji število povečano na 10 kazalcev s tremi novimi: izpostavljenost javnih služb politiki, podkupovanje in korupcija ter birokracija carinskih postopkov. S tem pa primerjave po prejšnji metodologiji ni bilo možno opraviti. Vendar je bil napredek očiten, saj se je zmanjšala razlika za Finsko (količnik 2,13) in Slovenija je skoraj ujela zadnjo članico EU Portugalsko (1,04) (Tab. 28.)

Državna učinkovitost, podskupina desetih kazalcev, je poleg monetarne dejavnosti centralne banke ter pravičnosti in varnosti najpomembnejši del

Tabela 28: Kazalci državne učinkovitosti, IMD 2001

	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Finska	7.60	2	6,938	1	7,531	2	7.58	1	7,089	1	7,250	1	6,050	1	6,375	1	9,525	1	8,750	1	7,469	1
Nizozemska	7.22	4	6,057	4	6,472	4	5.94	5	6,500	3	6,917	2	5,611	3	4,694	4	7,972	3	7,556	5	6,494	3
Irska	7.61	1	6,893	2	7,536	1	6.04	4	6,643	2	6,691	3	5,643	2	5,643	2	5,536	6	7,636	4	6,587	2
Avstrija	6.64	5	6,080	3	6,600	3	6.36	3	5,960	5	6,240	4	4,240	5	4,120	5	6,920	4	8,000	3	6,116	4
Danska	5.80	6	3,971	12	4,958	9	6.96	2	5,437	6	5,577	6	4,648	4	4,042	3	9,029	2	8,338	2	5,976	5
Belgija	4.96	9	4,985	7	6,000	6	4.96	8	4,388	9	5,552	7	2,567	9	2,776	8	5,224	7	5,333	10	4,575	7
Španija	7.39	3	6,000	5	6,319	5	5.65	6	6,203	4	6,000	5	4,203	6	3,971	6	5,565	5	6,551	6	5,785	6
Madžarska	4.64	7	5,879	6	5,333	8	4.91	7	5,273	7	4,667	9	2,727	7	3,212	7	2,485	11	4,909	11	4,504	8
Grčija	5.17	8	4,700	8	5,400	7	4.15	9	4,780	8	4,683	8	2,098	13	2,341	10	3,000	9	6,293	7	4,262	9
Portugalska	4.04	11	3,407	13	3,519	13	3.63	10	4,185	11	3,741	10	2,185	12	2,222	11	3,887	8	5,741	8	3,656	11
» eöka	4.72	10	4,528	9	4,566	11	3.47	11	4,189	10	3,660	11	2,566	10	2,566	9	2,340	12	4,906	12	3,751	10
Slovenija	3.49	12	4,000	11	4,600	10	3.17	12	3,886	12	3,600	12	2,429	11	1,629	13	2,771	10	5,457	9	3,503	12
Poljska	3.19	13	4,159	10	4,067	12	2.73	13	3,538	13	3,231	13	2,636	8	1,714	12	1,363	13	3,033	13	2,966	13

Legenda: 1 - Konsenz znotraj vlade; 2 - Aktivnost parlamenta pri novi zakonodaji; 3 - Prilaganje ekonomske politike; 4 - Izvajanje vladnih odločitev; 5 - Prilaganje politike sodobnim izzivom; 6 - Transparentnost nameravane vladne politike; 7 - Izpostavljenost javnih služb političnim vplivom; 8 - Razširjenost birokracije; 9 - Podkupovanje in korupcija; 10 - Birokracija carinskih postopkov; A - ocena (10.0 je maksimum); B - vrstni red.

Vir: The World Competitiveness Yearbook 2001.

podindeksa narodnogospodarskega institucionalnega okolja (skupaj jih je 20, pet pa jih sestavlja enega izmed štirih indeksov vhodnih faktorjev agregatnega indeksa nacionalne konkurenčnosti, Učinkovitost vlade – glej tabelo: Rangir podskupin globalne konkurenčnosti, IMD 2001). Institucionalno okolje je namreč po analizi vzorca Sloveniji 12 referenčnih držav takorekoč skoraj popolno skladno z globalno konkurenčno sposobnostjo (Spearmanov koeficient 0.995), z državno učinkovitostjo pa le nekoliko slabše (0.989). Pri institucionalnem okolju smo med 49 državami pristali na 39. mestu, v agregatu »Učinkovitost vlade« pa na 44. mestu.

Podskupina desetih kazalcev državne učinkovitosti ne prispeva enako k njenemu skupnemu rezultatu. S pomočjo matrike, izračunane iz omejenega vzorca držav, izločimo lahko pet nosilnih kazalcev državne učinkovitosti, ki so razporejeni v naslednjem vrstnem redu pomembnosti (imajo Spearmanov koeficient nad 0,901): i) transparentnost vlade - jasna komunikacija namer vladnih politik; ii) prilaganje političnega sistema sodobnim razvojnim izzivom; iii) razširjenost birokracije kot ovira poslovnemu razvoju; iv) stopnja konsenza o smereh razvojnih politik znotraj vladnega kabineta in v) učinkovito izvajanje že sprejetih vladnih odločitev.

Nekoliko manj pomembno (0,802 do 0,901), a za posamezne države nič manj odločilno (sploh če pade vrednost ocene iz intervala dveh standardnih deviacij), pa je empirična razvrstitev preostalih kazalcev: vi) prilaganje vladne ekonomske politike tekočim spremembam gospodarskega okolja; vii) izpostavljenost oz. imunost javnih podjetij in služb pred političnimi vplivi; viii) podkupovanje in korupcija v javnem sektorju; ix) birokracija carinskih postopkov kot ovira učinkovitega tranzita blaga in na koncu x) zakonodajna aktivnost parlamenta pri soočanju z novimi zahtevami konkurenčnosti gospodarstva.

Glede na izhodišče pred petimi leti zastavljenega projekta reforme slovenske javne uprave o »nerazvitosti inštitucij, ki so nepremostljiva ovira nadaljnemu razvoju in dograditvi uprave v smeri večje učinkovitosti, odgovornosti in nadzora« in conditio sine qua non – kot pogoj za globalno

konkurenčno sposobnost RS, z dosedanjimi rezultati ne moremo biti posebej zadovoljni. To potrjujejo tudi ocene IMD. V najpomembnejši skupini je namreč kazalec birokracije kot ovira poslovnim odločitvam. Slabi sta tudi oceni izpostavljenosti javnih storitev političnim vplivom ter podkupovanje in korupcija, ki padeta iz intervala dveh standardnih deviacij. Omenjene tri deviacije nakazujejo sklop nalog za povečanje učinkovitosti, ne nazadnje tudi s predlogom zakona o državni upravi. Vlada se tega zaveda (poseben projekt odprave administrativnih ovir pri vzpostavljanju kakovosti državne uprave). Sistem IMD omogoča tudi oceno učinkov možnih ukrepov. Simulacija učinka izboljšanja omenjenih najslabših področij na povprečno raven naše državne učinkovitosti bi pomenila premik Slovenije za 2 mesti višje (prehiteli bi Portugalsko in Češko).

Tabela 29: Matrika kazalcev državne učinkovitosti, IMD 2001

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Σ=11
1		0,819	0,896	0,879	0,989	0,934	0,937	0,948	0,764	0,714	0,945
2	0,819		0,931	0,637	0,830	0,846	0,709	0,714	0,527	0,574	0,802
3	0,896	0,931		0,770	0,914	0,902	0,731	0,783	0,676	0,687	0,901
4	0,879	0,637	0,770		0,901	0,907	0,824	0,951	0,901	0,896	0,942
5	0,989	0,830	0,914	0,901		0,962	0,835	0,940	0,816	0,827	0,967
6	0,934	0,846	0,902	0,907	0,962		0,802	0,912	0,890	0,846	0,978
7	0,937	0,709	0,731	0,824	0,835	0,802		0,907	0,714	0,670	0,865
8	0,948	0,714	0,783	0,951	0,940	0,912	0,907		0,819	0,783	0,967
9	0,764	0,527	0,676	0,901	0,816	0,890	0,714	0,819		0,937	0,857
10	0,714	0,574	0,687	0,896	0,827	0,846	0,670	0,783	0,937		0,830
Σ=11	0,945	0,802	0,901	0,942	0,967	0,978	0,865	0,967	0,857	0,830	

Opomba: Oznake kot v tabeli 28.

Vir: The World Competitiveness Yearbook 2001, preračuni UMAR 2002.

Če naj bo državna intervencija na poslovne aktivnosti minimalna in se omejuje na ustvarjanje konkurenčnih pogojev za gospodarstvo, potem mora (*ceteris paribus*) preganjati aktivnosti in okolje, ki škoduje splošnemu načelu maksimalnih javnih koristi. Načelo »salus rei publicae lex maxima« je v praksi bodisi javnih institucij bodisi privatnega sektorja preizkušano s stanjem **podkupovanja in korupcije**, ki vpliva na povečanje narodnogospodarskih stroškov, zmanjšuje učinkovitost države in nacionalno konkurenčno sposobnost nasploh. Celovitih in povezanih merjenj vrste in obsega korupcije je v razvitih državah malo. Nacionalna statistika pri nas temelji na kazenskopравnih definicijah korupcije, kar ne moremo enačiti s celoto pojava. Za mednarodne primerjave je znan indeks zaznavnosti korupcije (Transparency Internatioinal, Berlin).

V analizi nacionalne konkurenčne sposobnosti je pomembno opredeliti okolje, ki omogoča oz. je rastišče korupcije. Opredelili smo ga s šestimi kazalci, ki v sistemu IMD leta 2001 izvirajo iz agregatov »Učinkovitost države« (4 kazalci) in »Poslovne učinkovitosti« (2 kazalca). V letu 2001 je WEF prvič ocenil Slovenijo v posebnem »korupcijskem subindeksu« kot sestavnem delu agregata »Javne institucije«. Korupcijo v javnem sektorju sestavlja sedem kazalcev. Skladnost tega podindeksa z nacionalno konkurenčno sposobnostjo (GCI) 12 Sloveniji referenčnih držav je zelo visoka (0,940), zato pripisuje WEF kar polovico vrednosti ocene javnih institucij temu podindeksu. Z njim se seznanjamo potem, ko analiziramo slovensko okolje za korupcijo v sistemu IMD za obdobje 1999–2001.

Med 288-imi indikatorji po metodologiji IMD za leto 1999 smo našli kot najbolj primernih 6, ki so domnevni izvori za korupcijo, jih rangirali in tudi izračunali medsebojno odvisnost, posebej pa še odvisnost s skupino indikatorjev »Vlada« (48 indikatorjev) in sploh z nacionalno konkurenčno sposobnostjo. Rezultati Slovenije v letu 1999 so zaskrbljujoči, vendar v procesu vrednostno-etičnega razsojanja tranzicije in uveljavljanja novega sistema vrednot (samoodgovornost za lastni položaj in razvoj, pa tudi solidarnost), razumljivi. Razreševali se bodo v »trapezu« ekonomske učinkovitosti, svobodne (globalne) konkurence na trgu, socialnega ravnotežja in pravne države. Vzemimo samo oceno percepcije državljanov in podjetij, da morajo vsi plačevati davke in prispevke po enakih načelih, kar je seveda povezano z občutkom pripadnosti družbi in z etiko ravnanja posameznika. V času visoke brezposelnosti je močno načeto zaupanje v družbene inštitucije in večja pripravljenost za vključevanje v sivo ekonomijo, če je priložnost za to. Te okoliščine so zlasti v nereguliranih javnih naročilih, v slabem zagotavljanju zaupnosti finančnih transakcij, slabi transparentnosti in v zmanjševanju zaupanja managerjem v podjetjih.

Tabela 30: Indikatorji okolja za korupcijo, IMD 1999

	1			2			3			4			5			6			7			8			9		
	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	C	C	C	C	C	C		
Finska	4.26	11	4	7.02	4	1	9.26	2	2	9.11	1	1	7.93	1	1	7.57	2	1	7.53	1	2	1					
Nizozemska	4.17	14	7	5.67	14	2	7.58	10	3	8.24	8	3	7.76	4	2	7.02	9	3	6.74	3	4	2					
Danska	4.15	15	8	5.43	17	4	9.34	1	1	8.38	4	2	7.72	5	3	7.24	4	2	7.04	2	5	3					
Irska	3.72	24	10	4.84	20	6	6.51	16	4	7.91	14	6	6.61	22	8	6.94	12	4	6.09	6	1	4					
Avstrija	4.87	3	1	5.47	15	3	5.85	21	6	8.23	9	4	7.08	18	7	6.85	14	5	6.39	4	6	5					
Belgija	4.41	8	2	2.45	40	12	4.21	26	8	7.24	21	9	7.55	8	4	6.45	21	7	5.39	8	10	6					
Španija	4.39	10	3	5.09	18	5	5.91	20	5	7.77	15	7	7.11	16	6	6.71	16	6	6.16	5	3	7					
Madžarska	4.20	13	6	3.06	30	8	2.78	29	10	7.50	19	8	6.35	25	9	5.53	37	10	4.90	9	8	8					
Portugalska	3.76	23	9	2.92	32	10	4.27	25	7	8.10	12	5	7.12	15	5	6.37	24	8	5.92	7	7	9					
Grčija	4.23	12	5	2.09	43	13	2.92	28	9	6.37	34	10	6.06	26	10	6.22	28	9	4.65	10	9	10					
Slovenija	2.19	45	13	2.94	31	9	2.61	31	11	4.77	46	13	4.31	41	12	4.50	44	12	3.55	12	13	11					
» eöka	2.75	41	11	2.54	35	11	2.04	37	12	5.43	39	11	4.11	42	13	3.36	47	13	3.37	13	11	12					
Poljska	2.64	42	12	3.23	28	7	1.77	40	13	5.22	42	12	4.70	40	11	5.19	41	11	3.79	11	12	13					

Legenda: 1 - siva ekonomija, 2 - izogibanje davkom, 3 - podkupovanje in korupcija v javnem sektorju, 4 - zagotovljena zaupnost finančnih transakcij, 5 - transparentnost finančnih inštitucij, 6 - zaupanje javnosti managerjem, 7 - povprečje 1-6, 8 - skupina indikatorjev "Vlada", 9 - nacionalna konkurenčna sposobnost - sinteza 8 skupin; A - ocena, največ 10, B - rang med 47-imi državami, C - rang v trinajsterici.

Viri: The World Competitiveness Yearbook 1999, IMD.

Korelacijska matrika z najvišjimi Spearmanovimi koeficienti ranga tudi nakazuje, kje bi se moral klobčič najprej začeti odmotavati. To je relacija s povečanjem zaupanja javnosti podjetniškim managerjem (na osnovi prevlade moči poštenega poslovanja), zmanjšanja podkupovanja v javnem sektorju in zagotavljanja zaupnosti finančnih transakcij v finančnih inštitucijah. To je povprečna slika Sloveniji referenčnih dežel, ki je v letu 2000 tudi z ratifikacijo in izvajanjem kazenskopravne konvencije o korupciji zavezana k izboljšanju sposobnosti za boj proti korupciji. Kdaj bo Slovenija v svojih zakonskih in drugih ukrepih dala težišče omenjenemu klobčiču, pa ostaja še odprto.

V letu 2000 je Slovenija izboljšala oceno okolja za korupcijo in zaostanek za Finsko zmanjšala od količnika 2,12 v letu 1999 na 1,78, prav tako pa za najslabše uvrščeno članico Grčijo od 1,31 na 1,07 v letu 2000.

EU je v poročilu o kandidatkah za članstvo v EU povezala oceno korupcije

Tabela 31: Korelacijska matrika indikatorjev - okolje za korupcijo (1-6) po IMD 1999 za skupino dvanajstih, Sloveniji referenčnih držav

	1	2	3	4	5	6	7 =1-6	8	9
1		0.162	0.464	0.462	0.538	0.489	0.425	0.638	0.536
2	0.162		0.728	0.742	0.632	0.747	0.783	0.687	0.679
3	0.464	0.728		0.920	0.868	0.978	0.969	0.882	0.934
4	0.462	0.742	0.920		0.871	0.923	0.959	0.830	0.896
5	0.538	0.632	0.868	0.871		0.879	0.901	0.687	0.868
6	0.489	0.747	0.978	0.923	0.879		0.973	0.871	0.948
7	0.425	0.783	0.969	0.959	0.901	0.973		0.849	0.937
8	0.638	0.687	0.882	0.830	0.687	0.871	0.849		0.830
9	0.536	0.679	0.934	0.896	0.868	0.948	0.937	0.830	

Opomba: V okviru so najvišji koeficienti.
Vir: podatkov in označbe kot v tabeli 30.

v javnem sektorju z nizkimi plačami in z ekstenzivno in birokratsko kontrolo v gospodarstvu. Problem Evropska komisija poudarja zato, ker v povezavi s finančnimi nepravilnostmi in gospodarskim kriminalom korupcija pospešuje nezaupanje državljanov v vlado in reforme. Skoraj vse kandidatke sicer sprejemajo protikorupcijske programe – žal pa se stanje povečini ne izboljšuje. Po izkušnjah razvitih držav lahko prispevamo k zmanjšanju korupcije tudi z uveljavljanjem moralno etičnih načel javnih uslužbencev in managerjev. V Sloveniji smo kodeks etike javnih uslužbencev, ki celovito in za vse javne uslužbence enotno ureja etične standarde, sprejeli v letu 2000. Slovenija je kot ena prvih držav ratificirala kazenskopravno konvencijo Sveta Evrope o korupciji, v postopku pa je tudi civilno pravna konvencija Sveta Evrope o korupciji in konvencija OECD v boju proti podkupovanju tujih uradnih oseb. V letu 2000 je bil ustanovljen tudi Urad za boj proti korupciji. Samo sprejemanje protikorupcijskega prava ne bo rešilo korupcijskih deliktov, tudi izboljšanje plač državnih uslužbencev in managerjev ne. Praksa iz evropskih držav namreč kaže, da je problem največji ravno pri implementaciji zakonov, torej tam, kjer naj bi vodili boj proti korupciji.

Tabela 32: Indikatorji okolja za korupcijo, IMD 2000

	Indikatorji korupcije																							
	1			2			3			4			5			6			7		8	9		
	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	C	C	C		
Finska	4.68	3	1	6.79	6	1	9.53	1	1	9.21	1	1	8.40	1	1	7.63	2	1	7.71	1	3	1		
Nizozemska	4.10	10	4	5.83	12	2	7.83	10	3	8.54	5	3	8.05	3	2	7.44	4	2	6.97	3	2	2		
Danska	4.56	4	2	5.64	15	4	9.17	2	2	8.48	6	4	7.84	7	3	7.22	7	3	7.15	2	5	4		
Irska	3.97	17	7	4.88	22	6	6.48	17	5	8.03	12	5	6.73	22	7	6.73	17	6	6.14	5	1	3		
Avstrija	4.51	5	3	5.73	13	3	6.67	15	4	8.92	4	2	7.46	17	5	7.19	8	4	6.75	4	6	5		
Belgija	3.73	27	9	2.43	42	13	5.03	24	7	7.87	16	7	7.74	10	4	6.83	14	5	5.61	7	10	6		
Španija	3.80	23	8	5.09	19	5	5.29	21	6	7.23	27	9	6.49	24	8	5.74	39	10	5.61	7	4	7		
Madžarska	3.35	35	10	3.85	26	7	3.25	28	10	7.40	22	8	6.35	25	9	5.95	35	9	5.03	9	7	8		
Portugalska	4.04	12	5	2.82	38	11	4.30	25	8	7.89	15	6	7.04	18	6	6.19	27	7	5.38	8	8	9		
Grčija	4.00	14	6	2.74	40	12	2.45	36	12	6.41	33	10	6.16	30	10	6.12	29	8	4.65	10	9	10		
Slovenija	2.95	40	12	3.84	27	8	3.57	27	9	5.48	42	13	5.19	40	12	4.92	44	12	4.33	12	13	11		
» eöka	2.87	42	13	2.99	34	10	1.77	41	13	5.57	40	12	3.83	46	13	3.33	47	13	3.39	13	11	12		
Poljska	3.14	38	11	3.64	30	9	2.88	30	11	6.16	36	11	5.56	36	11	5.12	42	11	4.42	11	12	13		

Opomba: označbe kot v tabeli 30.

Vir: The World Competitiveness Yearbook 2000, IMD.

Kljub spremenjeni metodologiji IMD v letu 2001 je možno okolje za

korupcijo nadaljevati kot v prejšnjih prikazih. Slovenija je v letu 2001 zmanjšala zaostajanje za Finsko (količnik 1,96) in za Grčijo (1,22). Primerjava s podindeksom korupcije pri WEFu (glej kolono 10 v tabeli 33) je dobra (0,912), sicer pa jo rahlja predvsem razlika pri Grčiji zaradi slabih ocen WEF pri poštenosti politikov in postopkih pri pridobivanju naročil. Glavna teža razlik pa odpade v splošnem na različno sestavo indikatorjev, ki so pri WEF konkretizacija oz. pojavne oblike okolja, ki rojeva korupcijo.

Tabela 33: Indikatorji okolja za korupcijo, IMD 2001

	1			2			3			4			5			6			7			8			9			10			
	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	
Finska	5,42	6	2	6,42	7	1	9,53	1	1	8,99	2	1	8,10	2	1	7,53	1	1	7,67	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Nizozemska	5,20	11	4	5,86	13	2	7,97	8	3	7,89	9	3	7,53	5	2	7,03	9	3	6,91	2	12	4	2	3	3	3	3	3	3	3	3
Irska	4,98	14	5	5,50	16	4	5,54	21	6	7,79	12	5	6,75	18	5	6,46	15	5	6,17	5	3	2	3	6	6	6	6	6	6	6	6
Avstrija	6,33	1	1	5,68	14	3	6,92	14	4	8,24	4	2	7,06	15	4	7,20	5	2	6,90	3	11	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Danska	4,91	16	6	5,49	17	5	9,03	2	2	7,83	10	4	7,30	10	3	6,80	11	4	6,89	4	13	5	5	2	2	2	2	2	2	2	2
Belgija	4,64	22	8	2,69	41	12	5,22	22	7	6,88	24	8	6,36	24	7	6,30	23	6	5,68	7	25	8	6	5	5	5	5	5	5	5	5
Španija	5,33	7	3	4,78	22	6	5,57	20	5	7,00	21	6	6,32	25	8	5,94	31	9	5,82	6	21	6	7	7	7	7	7	7	7	7	7
Madžarska	4,24	33	11	2,91	36	9	2,49	35	11	6,79	26	9	5,45	33	10	5,33	41	10	4,54	10	22	7	8	8	8	8	8	8	8	8	8
Grčija	4,83	19	7	2,39	43	13	3,00	30	9	6,49	29	10	5,80	31	9	6,10	27	7	4,77	9	33	11	9	12	12	12	12	12	12	12	12
Portugalska	4,58	25	9	2,70	40	11	3,89	27	8	6,91	22	7	6,63	20	6	6,00	28	8	5,12	8	32	10	10	9	9	9	9	9	9	9	9
» eöka	4,30	32	10	3,15	34	8	2,34	36	12	6,15	35	11	4,11	47	13	3,43	49	13	3,91	12	30	9	11	13	13	13	13	13	13	13	13
Slovenija	2,46	48	13	4,00	29	7	2,77	31	10	5,04	46	13	4,60	40	11	4,66	46	12	3,92	11	44	12	12	10							
Poljska	3,08	43	12	2,89	37	10	1,36	45	13	5,09	45	12	4,56	42	12	4,76	45	11	3,62	13	48	13	13	11	11	11	11	11	11	11	11

Legenda: kot v tabelah 30 in 32.

Vir: The World Competitiveness Yearbook 2001, IMD.

Sestava podindeksa korupcije pri WEF s 7 indikatorji (Tabela 34) s področja javnih institucij daje Sloveniji ugodnejšo sliko kot okolje za korupcijo pri IMD. Z desetim mestom Slovenija prehiteva Grčijo za 12%, za 42% pa

Tabela 34: Konkurenčnost države - korupcija v javnem sektorju po WEF 2001

	Indikatorji korupcije																	
	1		2		3		4		5		6		7		8		9	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Finska	6,7	1	6,9	1	6,9	1	6,6	1	6,7	2	6,6	1	5,4	1	6,54	1	1	1
Nizozemska	6,5	3	6,5	3	6,5	3	5,8	4	6,4	3	5,5	4	5,4	2	6,09	3	2	2
Irska	5,9	5	6,2	4	5,9	5	5,5	6	6,0	6	5,3	7	3,2	7	5,43	6	3	3
Avstrija	6,0	4	6,1	5	6,1	4	5,6	5	6,1	5	6,2	3	4,0	5	5,73	4	5	5
Danska	6,5	2	6,7	2	6,6	2	6,3	2	6,7	1	6,4	2	5,2	3	6,34	2	4	4
Belgija	5,8	6	6,0	6	5,9	6	5,8	3	6,2	4	5,5	5	3,8	6	5,57	5	6	6
Španija	5,4	9	5,9	7	5,8	7	4,9	7	5,9	6	5,3	8	4,4	4	5,37	7	7	7
Madžarska	5,6	8	5,8	8	5,7	8	4,8	8	5,2	8	5,3	6	2,6	10	5,00	8	9	9
Grčija	5,2	11	5,0	11	3,6	13	3,3	12	4,9	9	4,3	13	2,5	11	4,11	12	11	11
Portugalska	5,6	7	5,7	9	5,0	10	4,3	9	5,5	7	4,8	11	3,2	8	4,87	9	8	8
» eöka	3,9	13	4,5	13	4,3	12	3,1	13	3,9	13	5,1	9	1,9	13	3,81	13	12	12
Slovenija	5,3	10	5,3	10	5,2	9	4,1	10	4,7	10	4,8	12	3,0	9	4,62	10	10	10
Poljska	4,0	12	4,7	12	4,7	11	3,6	11	4,7	11	4,9	10	2,4	12	4,14	11	13	13

Legenda: 1 - neregularna plačila v zunanji trgovini, 2 - posebna plačila podjetij za pridobitev javne koristi, 3 - posebna plačila podjetij v zvezi z letnimi davki, 4 - posebna plačila podjetij za pridobitev naročil/inv. projektov, 5 - posebna plačila podjetij v zvezi s plačili, 6 - relevantnost stroškov zaradi korupcije za podjetja, 7 - javno zaupanje v poštenost politikov, 8 - povprečje 1 do 7, 9 - rang nacionalne konkurenčne sposobnosti (GCI), A - ocena iz ankete (maks. je 7,00), B - vrstni red med 13 državami

Vir: WEF, 2001/2002, Part 3, str. 405-408.

zaostaja za Finsko. Najbolj zaostaja glede zaupanja javnosti v poštenost politikov in glede ocene podkupovanja v zvezi s projekti.

V procesu doseganja partnerstva z EU je bilo v letu 2001 poslano v postopek 22 zakonov s področja javne uprave, ki zmanjšujejo med drugim tudi vplivno okolje za korupcijo. Vendar je sama nova zakonodaja (ki bo sprejeta v letu 2002) premalo, ker je treba spreminjati tudi miselnost in navade javnih uslužbencev, kar lahko traja še dlje kot večletna priprava zakona o javnih uslužbencih. V tem smislu je treba poročilo evropske komisije o napredku Slovenije v letu 2001 pri prilagajanju normativni podobi članic EU kljub spodbudni oceni jemati predvsem kot zelo resno notranjo obveznost parlamenta in izvršne oblasti, da dopolni in predvsem implementira načrtovano institucionalno okolje, zmanjša možnosti za delovanje korupcije ter uresniči vlogo države v njem: usposobitev za opravljanje njene vloge pri vodenju ekonomske in razvojne politike v smislu treh principov omenjenih na začetku in v smeri trajnostnega razvoja.

4.3. Nacionalni trg in konkurenca

Opazovanje trga in konkurence na nacionalnem nivoju¹⁵, dveh ključnih povezanih ekonomskih pojavov, je proti pričakovanjem zahtevno. Odvisno je od definicije in možnosti indikatorjev za njuno spremljanje. Trg je institucionalna ureditev transakcij med celicami in pomeni odnose med njimi, kupovanje in prodajanje blaga in storitev glede na ponudbo in povpraševanje. Izraz pomeni formalno ali neformalno institucionalno ureditev družbe. Ti odnosi na trgu imajo lahko več značilnosti in so lahko prosti, ko so prepuščeni tržnim silam, ali omejeni s strani vlade, zakonodaje in institucij, ki jih urejajo. Odnosi imajo vpliv na strukturo in učinke-izide trga. Konkurenca pa je ena izmed osnovnih tržnih sil, ki zaznamuje odnose na trgu. Opredelimo jo lahko kot proces trgovinske tekme med kupci in prodajalci. Od stopnje konkurence je odvisna učinkovitost trga in njegovih celic.

4.3.1 Koncept prostega trga

Spremljanje in merjenje nacionalnega trga in konkurence na njem je možno z indikatorji institucionalnih odnosov in rešitev, ki prosti trg kot institucijo omogočajo. IMD ima svojo definicijo konkurenčnosti držav, kjer se neposredno dotika nacionalnega trga in konkurence na njem. Sistem indikatorjev IMD meri konkurenčnost držav in nacionalna okolja razporeja po sposobnosti, ali podpirajo konkurenčnost podjetij. Konkurenčnost podjetij je odvisna od učinkovite strukture družbe, učinkovitega trga in konkurence, institucij in politik.

Konkurenčnost držav je do neke mere lahko prisposodba za omogočanje učinkovite konkurence in prosto delujoče tržne sile na nacionalnem trgu. Prosto delujoče tržne sile so eden osnovnih principov **koncepta nacionalne konkurenčnosti**, zato so nekateri indikatorji IMD prirejani za njihovo spremljanje.

Po področjih indikatorjev razporejeni **principi IMD**, ki se **trga in**

¹⁵ Nacionalni trg kot skupek trgov različnih sektorjev in nivojev.

konkurence neposredno dotikajo, so:

Gospodarski rezultati:

- blaginja in razcvet države je odsev preteklih ekonomskih rezultatov
- konkurenca na trgu, ki je posledica tržnih sil, izboljšuje ekonomske rezultate države
- več kot je konkurence v domačem gospodarstvu, večja je verjetnost za večjo konkurenčnost domačih podjetij na tujem trgu (konkurenčnost domačega gospodarstva)
- uspeh države v mednarodni trgovini je odvisen od konkurenčnosti domačega gospodarstva
- odprtost trga za mednarodne ekonomske aktivnosti (tujo konkurenco) povečuje ekonomske rezultate države

Učinkovitost vlade:

- vladna intervencija na trgu (poslovnih aktivnosti) mora biti poleg tega da se vzpostavljajo konkurenčni pogoji za podjetja zmanjšana na minimum,

Učinkovitost podjetij:

- dobro razvit, mednarodno integrirani finančni sektor (trg) države podpira mednarodno konkurenčnost države
- vzdrževanje visokih življenjskih standardov zahteva integracijo z mednarodnim gospodarstvom (odprtost trga)

Prvi korak tega prispevka je iz 286 kazalcev po sistemu IMD izoblikovati reprezentativen izbor kazalcev, ki bi zajel vso širino trga in institucionalne odnose, ki so pomembni za stanje trga in konkurence na njem, in potem opisano stanje »indikatorja trga« primerjati s stanjem kot ga kaže agregatni indeks konkurenčnosti (WCI). Kakšna stopnja korelacije obstaja med ožjim izborom trga in torej kako pomemben je ta ali bolje, kako sovpada z višino agregatnega indeksa konkurenčnosti države.

V sistemu IMD so indikatorji o ureditvi odnosov in stanju strukture na trgu razporejeni po vseh štirih indeksih vhodnih faktorjev. Potrebno jih je prepoznati in jih zbrati v nabor. Sledi **poskusni izbor 73 indikatorjev**, ki ga imenujemo **nabor indikatorjev konkurence na trgu**. Gre tako za kvalitativne kot kvantitativne indikatorje delovanja, razširjenosti in odprtosti trga in zagotavljanja osnovnih procesov trga (regulacije, zakonov, institucij). Vsakemu indikatorju smo tudi opredelili njegov cilj spremljanja.

Tabela 35: Nabor indikatorjev konkurence na trgu, IMD 2001

INDEKS VHODNIH FAKTORJEV 1 USPEŠNOST		
podindeks 2 MEDNARODNA TRGOVINA	Mera, opis	Cilj spremljanja
1.2.15 Uvoz dobrin&tržnih storitev	% BDP	Odprtost trga - stopnja konkurence na trgu
1.2.16 Uvoz dobrin in tržnih storitev - realna rast	% sprem. v nac. valuti v stal. cenah	Odprtost trga - stopnja konkurence na trgu
1.2.18 Stopnja trgovine glede na BDP	$(uvoz+izvoz)/(2*BDP)$	Odprtost trga - stopnja konkurence na trgu
podindeks 3 MEDNARODNE INVESTICIJE		
podrožje INVESTICIJE		
1.3.03 Direktno investicije v tujino - realna rast	% sprem v nac. valuti v stalnih cenah	Odprtost trga - stop. konkurenčn. domačih dobaviteljev
1.3.06 Direktno investicije v državo - realna rast	% sprem v nac. valuti v stalnih cenah	Odprtost trga - stopnja konkurence na trgu

Nadaljevanje na naslednji strani

INDEKS VHODNIH FAKTORJEV 2 U» INKOVITOST VLADE		
podindeks 1 JAVNE FINANCE	Mera, opis	Cilj spremljanja
2.1.11 Potrošnja javnega sektorja	% v BDP	Omejitve trga - netržno poslovanje - omejitve konkurence.
podindeks 2 FISKALNA POLITIKA		
2.2.01 Vsi zbrani davčni prihodki	% v BDP	Omejitve trga - netržno poslovanje - omejitve konkurence.
2.2.14 Utaja davkov	"je ustaljena praksa v državi ali ni"	Motnje trga - stopnja konkurence - transakcijski stroški
podindeks 3 INSTITUCIONALNO OKOLJE		
CENTRALNA BANKA		
2.3.02 Strošek kapitala	"ne ovira razvoja podjetij"	Motnje trga - stopnja, podpora konkurence - transakc. stroški.
2.3.06 Menjalna politika	"podpira konkurenčnost podjetij"	Omejitve trga - netržno poslovanje - omejitve konkurence.
UPRAVLJANJE DRŽAVE		
2.03.08 Konsenz o smereh politike v vladnem kabinetu	"je visok"	Motnje trga, stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
2.03.09 Zakonodajna dejavnost parlamenta	"zadovoljuje potrebam konk. v gosp."	Motnje trga, stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
2.03.10 Vladne ekonomske politike	"vlada prilagaja politike sprem. v ekon. okolju"	Motnje trga, stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
2.3.13 Transparentnost	"vlada jasno sporoča namere svojih politik"	Motnje trga, stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
2.3.14 Javne storitve	"so imune na politično vmešavanje"	Motnje trga, stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
2.3.15 Birokracija	"ne zavira razvoja podjetij"	Motnje trga, stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
2.3.16 Podkupovanje in korupcija	"ne obstaja v javnem sektorju"	Motnje trga, stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
2.3.17 Birokracija carine	"ne zavira učinkovitega tranzita dobrin"	Motnje trga, stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
PRAVI» NOST IN VARNOST		
2.3.18 Pravičnost	"je pošteno zagotovljena v družbi"	Motnje trga, stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
2.3.19 Osebna varnost in privatna lastnina	"sta ustrezno zašteni"	Motnje trga, stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
podindeks 4 POSLOVNO OKOLJE		
ODPRTOST ALI REGULACIJA TRGA		
2.4.01 Integracija v regionalne trgovin. bloke	"zagotavlja dovolj dostopa na tuje trge"	Odpriost trga - stopnja podpore trž.proc. - transakc. stroški
2.4.02 Protekcionizem	"okolje ne preprečuje uvoza tujih izdelkov in storitev"	Odpriost trga - stopnja podpore trž.proc. - transakc. stroški.
2.4.03 Pogodbe v javnem sektorju	"so zadovoljivo odprte tujim natečajnikom"	Odpriost trga - stopnja podpore trž.proc. - transakc. stroški.
2.4.04 Izvozni krediti in zavarovanje	"po razumni ceni dostopni podjet., ki jih izvoz zanima"	Odpriost trga - stopnja podpore trž.proc. - trans. stroš.
2.4.05 Vzoredno gospodarstvo (Erni trg, barter, sivi trg)	"ne slabi gospodar. razvoja"	Odpriost trga, stopnja podpore trž.proc., trans. stroški.
REGULACIJA KONKURENCE		
2.4.06 Vladne subvencije	Privatnim in javnim podjetjem kot delež BDP.	Motnje trga, stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
2.4.07 Pravni okvir	"ne škodi konkurenčnosti države"	Motnje trga, stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
2.4.08 Konkurenčna zakonodaja	"preprečuje nepravilno konkurenco v državi"	Motnje trga, stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
2.4.09 Proizvodna in storitvena odgovornost	"zakonodaja ne omejuje preveč podjetij"	Motnje trga, stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
2.4.10 Cenovne kontrole	"ne vplivajo na postavljanje cen v večini industrij"	Motnje trga, stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
REGULACIJA DELOVNE SILE		
2.4.11 Regulacije delovne sile	"so dovolj fleksibilne"	Motnje trga, stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
2.4.12 Zakonodaja o nezaposlenosti	"zagotavlja spodbudo za iskanje dela"	Motnje trga, stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
2.4.13 Zakoni o imigraciji	"ne preprečujejo podjetja pri uvozu delovne sile"	Odpriost trga - stopnja, podpora konk., transakc. stroš.

Nadaljevanje na naslednji strani

INDEKS VHODNIH FAKTORJEV 2 UČINKOVITOST VLADE (nadaljevanje)		
REGULACIJE TRGA KAPITALA		
2.4.14 Zakonska regulacija finan. institucij	"je primerna za za finančno stabilnost"	Motnje trga, stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
2.4.15 Pravice in odgovornosti delničarjev	"so dobro določene"	Motnje trga, stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
2.4.16 Zaupnost finančnih transakcij	"je zagotovljena"	Motnje trga, stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
2.4.17 Čezmejni sporazumi	"so lahko pogajani s tujimi partnerji brez intervencij vlade"	Odprtost trga - stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
2.4.18 Tuji investitorji	"lahko pridobijo nadzor v domačih podjetjih"	Odprtost trga - stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
2.4.19 Tuja in domača podjetja	"so obravnavana enako"	Odprtost trga - stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
2.4.20 Tuje finančne institucije	"imajo dostop na domače trge"	Odprtost trga stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
2.4.21 Dostop do lokalnih trgov kapitala	"ni omejen za tuja podjetja"	Odprtost trga - stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
2.4.22 Dostop do tujih trgov kapitala	"ni omejen za domača podjetja"	Odprtost trga - stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
2.4.23 Spodbude za investiranje	"so privlačne za tuje investitorje"	Odprtost trga - stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
2.4.24 Sheme za zaščito investicij	"obstajajo tudi za tuje partnerske države"	Odprtost trga stopnja, podpora konk., transakc. stroš.
podindeks 5 IZOBRAZBA		
2.5.1 Celotno javno trošenje za izobraževanje	Odstotek BDP.	Omejitve trga - netržno poslovanje - omejitve konkurence
2.5.07 Sistem izobraževanja	"ali zadovoljivo pokriva potrebe konkurenč. gospodarstva"	Motnje trga - stopnja konkurence - transakcijski stroški
2.5.08 Univerzitetna izobrazba	"zadovolji potrebe konkurenčnega gospodarstva"	Motnje trga - stopnja konkurence - transakcijski stroški
2.5.13 Sodelovanje med podjetji in univerzo	"je zadovoljivo"	Učinkovitost konkurence na trgu
INDEKS VHODNIH FAKTORJEV 3 UČINKOVITOST PODJETIJ		
podindeks 4 POSLOVNO UPRAVLJANJE		
	Mera, opis	Cilj spremljanja
3.4.01 Prilagodljivost	"podjetja se hitro prilagodijo spremembam na trgu"	Učinkovitost konkurence na trgu
3.4.02 Etične metode	"so uporabljene v podjetjih"	Učinkovitost konkurence na trgu
3.4.05 Delničarjeva vrednost	"je učinkovito upravljana"	Učinkovitost konkurence na trgu
3.4.06 Zadovoljstvo kupca	"je poudarjena v državi"	Učinkovitost konkurence na trgu
3.4.07 Podjetnost	"vodje imajo smisel za podjetnost"	Učinkovitost konkurence na trgu
3.4.08 Ustanavljanje podjetij	"je pogosto v državi"	Učinkovitost konkurence na trgu
3.4.10 Družbena odgovornost	"poslovni vodje ne zanemarjajo svoje družbene odgovornosti"	Učinkovitost konkurence na trgu
podindeks 5 VPLIV GLOBALIZACIJE		
3.5.01 Globalizacija	"ne ogroža gospodarstva"	Odprtost trga - stopnja podpore trž.proc. - transakc. stroški
3.5.02 Naklonjenost k globalizaciji	"je pozitivna v državi"	Odprtost trga - stopnja podpore trž.proc. - transakc. stroški
3.5.03 Realokacija proizvodnje	"ni grožnja ekonomski prihodnosti gospodarstva"	Odprtost trga - stopnja podpore trž.proc. - transakc. stroški
INDEKS VHODNIH FAKTORJEV 4 INFRASTRUKTURA		
podindeks 3 ZNANSTVENA INFRASTRUKTURA		
	Mera, opis	Cilj spremljanja
4.3.01 Izdatki za R&R	mio USD	Omejitve trga - netržno poslovanje - omejitve konkurence
4.3.03 Izdatki za R&R	delež BDP	Omejitve trga - netržno poslovanje - omejitve konkurence
4.3.05 Poslovna izdatki na R&R per capita	USD	Učinkovitost konkurence na trgu
4.3.17 Število patentov, danih prebivalcem	št.	Motnje trga - stopnja konkurence - transakcijski stroški
4.3.18 Sprememba v št. patentov prebivalcem	odstotna sprememba	Motnje trga - stopnja konkurence - transakcijski stroški
4.3.19 Število patentov domačim prebivalcem, izdanih v tujini	št.	Motnje trga - stopnja konkurence - transakcijski stroški
4.3.20 Zaščita patentnih in avtorskih pravic	"je zagotovljena v državi"	Motnje trga - stopnja konkurence - transakcijski stroški

INDEKS VHODNIH FAKTORJEV 4 INFRASTRUKTURA (nadaljevanje)		
podindeks 3 ZNANSTVENA INFRASTRUKTURA	Mera, opis	Cilj spremljanja
4.3.21 število patentov v veljavi	na 100.000 prebivalcev	Motnje trga - stopnja konkurence - transakcijski stroški
4.4.01 Skupni poraba za zdravje	% BDP	Omejitve trga - netržno poslovanje - omejitve konkurence
4.4.02 Javna poraba za zdravje	odstotek skupne porabe	Omejitve trga - netržno poslovanje - omejitve konkurence
4.4.17 Okoljevarstveni zakoni	"ne ökodujejo podjetjem"	Motnje trga - stopnja konkurence - transakcijski stroški
4.5.01 Nacionalna kultura	"je odprta tujemu vplivu"	Odprtost trga - stopnja podpore trž.proc. - transakc. stroški
4.5.02 Prilagodljivost in spremenljivost	"ljudje so fleksibilni pri spoznav. in uporabi novih izzivov"	Motnje trga - stop., podpore trž.proc.
4.5.03 Enake možnosti	"diskriminacija ne predstavlja slabosti v druöbi"	Motnje trga - stopnja podpore trž.proc. - transakc. stroški
4.5.05 Vrednote v druöbi	"podpirajo konkurenönost"	Motnje trga - stopnja podpore trž.proc. - transakc. stroški

Vir: IMD 2001.

V skladu s teoretičnimi opredelitvami so **cilji indikatorjev**, ki opravičujejo izbiro indikatorja v nabor, štirje. Indikatorji spremljajo v grobem:

- odprtost trga,
- motnje trga,
- omejitve trga
- in učinkovitost konkurence.

Zbrane indikatorje smo primerjali med 13 državami za leto 2001 in opazovali uvrstitev Slovenije med 49 državami. Nastala je primerljiva slika o trgu, saj smo s preračunom vrednosti meril v standardizirane vrednosti in izračunom uvrstitev neposredno primerjali Slovenijo z ostalo dvanajsterico in analizirali izziv nekaterih slabših ocen.

Ker smo preračunane standardizirane vrednosti vseh indeksov lahko med seboj neposredno primerjali, smo za površen opis stanja lahko napravili izračun **agregatnega indeksa konkurence na trgu**, ki je podal **ново agregatno uvrstitev držav** glede na trg in konkurenco. Tako smo lahko primerjali vrednosti naše in drugih držav s stanjem, kot ga dosegajo pri agregatnem indeksu nacionalne konkurenönosti.

V agregatnem indeksu konkurence na trgu je Slovenija leta 2001 dosegla predzadnje, 12. mesto v skupini 13, s Slovenijo primerljivih manjših evropskih držav. Torej eksperimentalna merila nacionalnega trga uvrščajo Slovenijo na nič kaj zavidljivo 12. mesto, kot ga dosegamo pri krovnem agregatu, indeksu nacionalne konkurenönosti. Odstopanje od enake uvrstitve pri obeh agregatih kaöeta le Nizozemska in Irska, ki se v vrstnem redu tesno skupaj ravno zamenjata. Morda bi to lahko interpretirali kot posledico izredno pro-tržno usmerjenih zadnjih ekonomskih politik Irske, ki pa na splošno uvrstitev Irske še nimajo takega vpliva, da bi v IMD metodologiji spremljanja prehitela Nizozemsko. Možna pa je tudi razlaga, da je vzdržni mešani pristop nizozemskega modela za zdaj uspešnejša alternativa in zato njene boljše agregatne uvrstitve pri indeksu nacionalne konkurenönosti.

Standardizirana vrednost 12. uvrstitve, ki jo dosegamo, je 65,26 in je od najnižje uvrščene Poljske večja za 12 enot, najvišje uvrščena Finska pa jih

Tabela 36: Globalne uvrstitve trinajsterice

TRINAJSTERICA					
v - std vrednost r - rang med 13 državami		Indeks konkurence na trgu (UMAR)	Indeks nacionalne konkurenčnosti (IMD)	Povprečje standardnih odklonov in rang povprečij	Povprečje rangov
Slovenija	v	-65,26	42,49	-0,91	0,00
	r	12	12	12	10
Finska	v	67,58	83,38	0,93	0,00
	r	1	1	1	3
Nizozemska	v	56,34	81,46	0,77	0,00
	r	3	2	2	4
Irska	v	47,46	79,20	0,65	0,00
	r	2	3	3	4
Avstrija	v	39,20	72,54	0,54	0,00
	r	4	4	4	4
Danska	v	35,87	71,79	0,49	0,00
	r	5	5	5	5
Belgija	v	15,83	66,03	0,22	0,00
	r	6	6	6	6
Španija	v	-8,45	60,14	-0,12	0,00
	r	7	7	8	8
Madžarska	v	-8,20	55,64	-0,11	0,00
	r	8	8	7	8
Grčija	v	-24,00	49,96	-0,33	0,00
	r	9	9	9	9
Portugalska	v	-35,18	48,36	-0,48	0,00
	r	10	10	10	9
» eöka	v	-43,78	46,68	-0,60	0,00
	r	11	11	11	10
Poljska	v	-77,39	32,01	-1,06	0,00
	r	13	13	13	11

Vir: IMD 2001, izračuni UMAR.

ima 67.58. Povprečje standardnih odklonov -0,90, Slovenijo ravno tako uvršča na 12 mesto in pomeni, da smo pri vsakem uporabljenem merilu za 0,9 standardnega odklona pod povprečno vrednostjo vseh 13 uvrščenih držav in smo bližje 13. uvrščenim Poljakom, z -1,05, kot pa 11. uvrščenim Čehom (-0,59).

Če pogledamo kumulativne vrednosti meril konkurence na trgu po štirih indeksih vhodnih faktorjev, opazimo sledečo situacijo:

- I. Uspešnost poslovanja: prva je Irska (9,5), zadnja je Grčija (-3,64), Slovenija (-1,0282) pa je za Poljsko, Češko in Madžarsko.
- II. Učinkovitost vlade: tukaj so rekorderji Finci (46,293), Slovenci pa smo njihov vidnejši antipod (-53,539), malo pred nami so Poljaki (-51,96) precej pa Čehi (-25,41).
- III. Učinkovitost podjetij: tu so prvi Nizozemci (11,68), tesno za petami so jim Finci (11,49), mi smo na osmem mestu (-7,844) takoj za Madžari, zadnji so Poljaki (-11,28).
- IV. Infrastruktura: tu so zopet prvi Finci (13,47), zadnji so Poljaki (-13,24), Slovenci pa se uvrščamo na predzadnje mesto (-8,3924).

Poglejmo, kaj nam povejo preproste opisne statistike. Med izbranimi merili poskusnega indeksa Slovenija pri 61-ih beleži podpovprečno vrednost

(83%), več takih imata Češka in Poljska, in je po tem merilu Slovenija na 11 mestu, čeprav jo vsota teh vrednosti zopet vrne na 12. mesto (-74,42). Z nadpovprečnimi vrednostmi meril zberemo 4,67 enot, kar nas postavi pred Češko in Poljsko, vendar še vedno zelo zaostajamo za prvouvrščeno Finsko, ki zbere 73,70 enot standardizirane vrednosti. **Iztočnica za vsebinsko analizo** so morda merila, kjer je država na zadnjem mestu. Imamo največ meril, pri katerih smo zadnje uvrščeni (mesto si delimo s Poljsko). Tu je Slovenija rekorderka, saj je z 20 zadnje uvrščenimi merili zbrala rekordnih -37,37 podpovprečnih enot (Poljaki -32).

Tabela 37: Deskriptivne statistike uvrstitev trinajsterice, IMD 2001

öt - ötevílo, v - vsota vrednosti		ä tevílo meril pod povpreĎjem dvanajsterice	ä tevílo meril nad povpreĎjem dvanajsterice	ä tevílo meril z zadnjo uvrstitvijo	ä tevílo meril s prvo uvrstitvijo
Slovenija	öt	61	11	20	0
	v	-70,42360215	4,673496003	-37,37896244	0
Finska	öt	12	61	0	42
	v	-6,127987998	73,70844719	0	62,05935924
Nizozemska	öt	9	64	0	4
	v	-2,224012504	57,99762476	0	9,332038311
Irska	öt	12	61	1	7
	v	-8,184454725	53,92692054	-2,521830909	11,17494714
Avstrija	öt	14	58	0	5
	v	-6,345145791	45,54120732	0	6,252540513
Danska	öt	18	55	3	5
	v	-13,43506295	49,30678623	-5,016538301	10,14373294
Belgija	öt	27	45	1	3
	v	-11,19067792	25,49761533	-1,548724299	6,300934427
ä panija	öt	45	28	2	1
	v	-20,60010811	12,1513451	-2,299541758	2,008775488
Madüarska	öt	45	28	2	3
	v	-27,61940109	18,9196639	-2,861661217	4,874730348
GrĎija	öt	51	22	8	1
	v	-36,35458272	12,35027056	-11,06386009	3,228787585
Portugalska	öt	55	18	6	1
	v	-42,92575988	7,749367857	-8,605259329	2,806505469
» eöka	öt	64	9	7	1
	v	-48,46240549	3,84666018	-11,35349876	1,635452325
Poljska	öt	69	4	20	0
	v	-79,08925584	1,699895586	-31,94469284	0

Vir: IMD, 2001, izraĎuni UMAR 2002.

Podobni statistični testi **dajo varljiv občutek za relativen položaj slovenskega trga**, kot ga uspe izmeriti IMD, in ta občutek je podvržen vsem že v prvih poglavjih nanizanim omejitvam. Zato se moramo pri vsebinskem opazovanju kvalitativnih meril indikatorja konkurence na trgu ogniti razpravi o dejanski teži posameznih meril Slovenije za dejansko stanje na našem trgu. Iz opazovanja si lahko ustvarimo mnenje o ključnih področjih prednosti in slabosti naše družbe, o dejanskih teži le-teh za naš nacionalni trg in o ukrepih pa lahko v tej fazi le sklepamo (Tabela 38).

Ĉe gremo skozi razpredelnico **zadnjih mest Slovenije v trinajsterici** in pogledamo vsebinska področja meril, si lahko ustvarimo sliko, kateri cilj izmed štirih, ki jih indikatorji v našem naboru spremljajo, je najbolj zastopan. **Najveĉji izziv in slabost** nacionalnega trga predstavlja po IMD

Tabela 38: Merila s standardnimi vrednostmi, kjer je Slovenije zadnje uvrščena (13.), IMD 2001

Zadnja mesta Slovenije													
	SI	FI	NL	IRL	AUT	DK	BEL	ES	HU	GR	P	CZ	POL
2.4.20 Tuje finančne institucije	-2,85	0,83	0,65	0,42	0,81	0,71	0,28	-0,30	0,10	0,54	-0,21	-0,04	-0,95
2.4.21 Dostop do lokalnih trgov kapitala	-2,76	0,71	0,58	0,67	0,89	0,68	0,48	-0,11	-0,08	0,30	0,14	-0,35	-1,15
2.4.24 Sheme za zaščito investicij	-2,52	0,62	0,29	0,60	1,07	0,20	0,50	0,07	0,05	0,86	0,00	-0,11	-1,62
2.4.23 Spodbude za investiranje	-2,46	0,17	0,70	1,69	0,49	-0,62	0,14	0,21	0,82	-0,36	-0,26	0,40	-0,92
2.3.06 Menjalna politika	-2,23	1,23	0,30	0,63	0,96	0,81	0,05	-0,02	0,44	0,22	-0,22	-0,46	-1,71
2.4.19 Tuja in domača podjetja	-2,16	1,32	1,02	0,34	1,15	0,77	-0,06	-0,05	-0,87	0,53	-0,46	-0,60	-0,93
2.4.18 Tuji investitorji	-2,14	0,89	0,75	0,64	0,60	0,83	0,28	-0,34	0,58	0,10	-0,73	0,38	-1,85
2.4.22 Dostop do tujih trgov kapitala	-2,05	1,04	0,78	0,66	0,95	0,84	0,29	0,11	-1,02	0,16	0,20	-0,29	-1,66
2.4.17 » ezmejni sporazumi	-2,05	1,14	0,83	0,96	0,98	0,73	-0,03	-0,81	0,62	-0,07	-0,90	-0,16	-1,23
4.3.20 Zaščita patentnih in avtorskih pravic	-1,79	1,26	1,16	0,88	1,17	1,03	0,21	-0,69	-0,55	-0,58	-0,76	-0,59	-0,76
4.4.17 Okoljevarstveni zakoni	-1,71	2,11	-0,67	1,22	0,61	-0,10	-0,21	0,19	0,71	-0,43	-0,70	0,01	-1,02
2.4.16 Zaupnost finančnih transakcij	-1,70	1,71	0,76	0,68	1,06	0,71	-0,11	-0,01	-0,19	-0,45	-0,08	-0,74	-1,65
2.4.14 Zakonska regulacija finančnih institucij	-1,62	1,11	1,06	0,42	1,00	1,10	0,42	-0,01	-0,39	-0,36	0,14	-1,59	-1,27
2.4.13 Zakoni o imigraciji	-1,60	1,12	0,77	0,50	-1,25	0,78	0,48	-1,14	0,93	0,15	1,06	-0,79	-1,01
3.4.01 Prilagodljivost	-1,58	0,03	1,10	0,77	1,03	0,46	-0,51	0,37	1,43	0,05	-1,33	-1,46	-0,36
2.5.13 Sodelovanje med podjetji in univerzo	-1,54	2,17	0,73	0,96	0,42	0,40	0,23	-0,83	0,34	-0,42	-1,06	-0,71	-0,70
2.4.12 Zakonodaja o nezaposlenosti	-1,30	-0,59	-0,18	1,69	0,45	-0,97	-1,08	-0,01	1,43	1,33	0,25	-0,08	-0,94
2.4.11 Regulacije delovne sile	-1,26	0,16	0,15	1,06	-0,02	1,63	-1,11	-0,71	1,69	-0,23	-0,62	0,44	-1,17
2.3.15 Birokracija	-1,26	1,83	0,74	1,35	0,36	0,96	-0,51	0,27	-0,23	-0,79	-0,87	-0,65	-1,20
2.4.05 Vzporedno gospodarstvo (črni trg, barter, sivi trg)	-0,80	-0,08	-0,13	-0,18	0,15	-0,20	-0,27	-0,10	-0,36	3,23	-0,28	-0,35	-0,64
4.3.19 število patentov domačim prebivalcem, izdanih v tujini		0,52	2,67	-0,53	0,57	0,23	0,45	-0,21	-0,66	-0,76	-0,76	-0,74	-0,77

Vir: IMD 2001, izračuni UMAR 2002.

odprtost trga. Tu je deset meril, kjer je Slovenija zadnja. Naslednje področje so merila motenj na trgu, kjer je kar 7 najslabših uvrstitev, 2 spremljata učinkovitost in 1 omejitve. Absolutno največji odklon od povprečja trinajsterice so dosegle ocene menedžerjev o **stanju na trgu kapitala** kot segmenta nacionalnega trga. Največji odklon beleži indikator, da tuje finančne institucije nimajo prostega dostopa na domače trge. Naslednji je indikator omejitve dostopa tujih podjetij do lokalnih trgov kapitala, takoj nato pa so merila s področja tujih investicij in institucionalnih rešitev na tem področju, ki izkazujejo stanje, da Slovenija ne omogoča uveljavitev principa prostega trga in učinkovite konkurence. Omenjeni indikatorji merijo odprtost trga. Potem je tu indikator menjalne politike, ki po mnenju menedžerjev ne podpira konkurenčnosti podjetij. To je indikator motenj na trgu, hkrati pa tudi njegovih omejitev.

Poglejmo tudi **najslabše vrednosti predzadnjega (12.) mesta Slovenije.**

Tukaj beleži Slovenija **največji izziv** pri merilih **motenj na trgu**. Od 13 meril jih kar 8 meri motnje na trgu. Relativno najslabše stanje izkazuje **indikator konkurenčne zakonodaje**, ki po mnenju menedžerjev ne preprečuje nepravične konkurence v državi. Razvojno moramo omeniti, da je indikator slabo zasnovan in ne spremlja delovanja institucij za varstvo konkurence, ampak je to presoja le ene od skupin družbenih akterjev. Menedžerji imajo svojo opredelitev pravične konkurence in je drugačna, kot jo imajo kupci, zaposleni in lastniki, sploh pa izraz pravična konkurenca ni primeren in ga je zamenjal izraz učinkovita konkurenca. Ker je to področje v Sloveniji novo in v nastajanju in sovpada s procesom lastninjenja, je pogojev za nasilne (morda lahko z zadržanostjo rečemo nepravične) strategije akterjev sicer dovolj in predvsem s tega vidika indikator mirno lahko vzamemo resno.

Med zadnjih pet se uvrščajo še: slaba ocena dostopnosti in cene izvoznih kreditov in zavarovanja (indikator odprtosti); zanimiv je indikator prilagodljivosti in spremenljivosti, saj menedžerji ugotavljajo, da so ljudje v Sloveniji relativno nefleksibilni pri spoznavanju in uporabi novih izzivov (indikator motenj na trgu); proizvodna in storitvena odgovornost, kjer zakonodaja po mnenju preveč omejuje podjetja (motnje trga); ter strošek kapitala, ki bolj kot ne ovira razvoj podjetij in posredno izhaja tudi iz problema odprtosti trga (motnje trga). Tukaj najdemo še indikatorje cenovne kontrole, pravic in odgovornosti delničarjev, protekcionizma, pravnega okvira, transparentnosti vladnih politik, konsenza vlade o politikah, pogodbe v javnem sektorju in nacionalno kulturo, ki je po mnenju bolj hermetična in v Sloveniji v povprečju ni odprta tujemu vplivu.

Tabela 39: Merila s standardnimi vrednostmi, kjer je Slovenija predzadnja (12.), IMD 2001

Predzadnja mesta Slovenije													
	SI	FI	NL	IRL	AUT	DK	BEL	ES	HU	GR	P	CZ	POL
2.4.08 Konkurenčna zakonodaja	-1,67	1,41	1,04	0,47	0,90	0,91	0,28	0,18	-0,16	-0,37	-0,28	-0,95	-1,75
2.4.04 Izvozni krediti in zavarovanje	-1,52	0,99	0,99	0,35	1,31	0,84	0,59	0,10	-0,55	-0,32	-0,17	-0,61	-2,01
4.5.02 Prilagodljivost in spremenljivost	-1,46	1,38	1,27	1,07	-0,14	-0,55	0,15	-0,24	0,83	0,13	0,35	-1,18	-1,61
2.4.09 Proizvodna in storitvena odgovornost	-1,41	1,26	0,72	-1,12	0,73	0,85	-1,55	0,26	0,94	0,34	0,15	0,19	-1,37
2.3.02 Strošek kapitala	-1,26	1,20	1,09	1,11	0,41	0,71	0,34	0,25	-0,85	-0,21	0,28	-1,25	-1,82
2.4.10 Cenovne kontrole	-1,26	1,86	0,59	0,90	1,25	0,45	-0,29	-0,01	-1,59	-0,83	0,11	-0,63	-0,55
2.4.15 Pravice in odgovornosti delničarjev	-1,25	1,61	0,67	0,90	0,73	1,18	-0,41	-0,17	-0,46	-0,25	0,09	-1,92	-0,72
2.4.02 Protekcionizem	-1,23	1,18	0,71	0,73	0,90	0,65	0,41	-0,84	-0,29	0,35	0,19	-0,42	-2,35
2.4.07 Pravni okvir	-1,17	1,26	1,05	0,80	1,24	1,24	-0,17	-0,20	-0,11	-0,61	-1,16	-1,20	-0,99
2.3.13 Transparentnost	-1,17	1,47	1,23	1,07	0,74	0,26	0,24	0,57	-0,40	-0,39	-1,07	-1,13	-1,44
2.03.08 Konsenz o smereh politike v vladnem kabinetu	-0,95	0,41	0,28	0,41	0,09	2,86	-0,46	0,34	-0,24	-0,39	-0,77	-0,54	-1,05
2.4.03 Pogodbe v javnem sektorju	-0,80	1,38	0,87	-2,52	0,79	1,03	-0,02	-0,28	-0,26	0,20	0,27	-0,02	-0,64
4.5.01 Nacionalna kultura	-0,73	-0,14	2,35	0,77	-0,51	-0,70	1,15	-0,05	-0,50	-0,61	0,85	-1,21	-0,68

Vir: IMD 2001, izraĕni UMAR 2002.

Ob razdelitvi najslabših mest po področjih vidimo, da največ indikatorjev spada v indeks vhodnih faktorjev nacionalne konkurenčnosti – učinkovitost vlade v njegova dva podindeksa **institucionalno okolje** (znotraj njega pa v področje centralne banke in učinkovitosti države) in **poslovno okolje** (področja odprtosti ali regulacije trga, regulacije konkurence, regulacije delovne sile in regulacije trga kapitala).

Pri skoraj vseh zgornjih merilih je bilo opaziti negativno korelacijo med uvrstitvami Slovenije in nižje uvrščenih držav in uvrstitvami prvih štirih – Finske, Nizozemske, Irske in Avstrije. Kjer beleži Slovenija minus, Finska praviloma beleži plus. Preden preverimo povezanost med posameznimi spremenljivkami in agregatnimi indeksi, lahko pogledamo, na katerih področjih indeksa konkurence na trgu **se Slovenija najbolj odreže**. Zajete so najvišje uvrstitve, najvišja je 3. Mesto, do naše srednje uvrstitve, to je 6. mesto.

Tabela 40: Merila s standardnimi vrednostmi, kjer je Slovenija relativno najbolj ocenjena, IMD'01

Najboljše ocene Slovenije														
r - rang, v - std. vred.	SI r	SI v	FI	NL	IRL	AUT	DK	BEL	ES	HU	GR	P	CZ	POL
4.4.02 Javna poraba za zdravje	3	0,93	-0,01	-0,63	0,03	-0,62	0,58	1,40	0,05	0,01	-2,06	-1,00	1,64	-0,33
3.5.03 Realokacija proizvodnje	4	0,60	1,58	1,11	-0,28	0,59	1,41	-1,00	-0,28	-0,33	-0,22	-1,16	-0,33	-1,68
2.4.06 Vladne subvencije	4	0,76	1,07	-0,01	-0,62	0,87	1,80	0,50	-0,11	0,21	-1,22	-0,71	-0,84	-1,70
3.4.10 Družbena odgovornost	5	0,39	1,42	1,18	0,31	1,10	0,91	0,27	-0,25	-1,08	-0,78	-0,65	-1,43	-1,40
2.2.01 Vsi zbrani davčni prihodki	5	0,65	1,20	0,27	-0,42	0,74	1,74	1,05	-1,18	-0,52	-1,10	-1,17	-0,36	-0,91
4.4.01 Skupni poraba za zdravje	6	0,18	-1,00	1,31	-0,50	0,75	0,78	1,46	-0,84	-1,05	1,01	0,05	-0,55	-1,59
1.2.18 Stopnja trgovine glede na BDP	6	0,34	-0,73	0,64	1,86	-0,15	-0,67	1,51	-1,02	0,42	-1,25	-0,72	0,72	-0,96
1.2.15 Uvoz dobrin&tržnih storitev	6	0,49	-1,05	0,56	1,71	-0,15	-0,88	1,52	-1,12	0,50	-1,10	-0,51	0,83	-0,81

Vir: IMD 2001, izračuni UMAR 2002.

Relativno **najvišje je Slovenija uvrščena** pri javni porabi za zdravje. To merilo je retroaktivno merilo trga in sicer njegove razširjenosti v javnem sektorju, zato višina javne porabe lahko pomeni omejevanje trga kot principa na področju javnega sektorja. Kasneje pri preverjanju korelacije bomo lahko pogledali, v kakšnem razmerju je to merilo z indeksom nacionalne konkurenčnosti in indeksom konkurence na trgu, že na prvi pogled pa lahko opazimo, da so tri od štirih prvouvrščenih držav tukaj uvrščene "nizko" oziroma pod povprečno (beležijo minus). Podobne lastnosti imajo še: merilo vladnih subvencij, vseh izbranih davčnih prihodkov in skupna poraba za zdravje. Zadnji dve spremenljivki, stopnja trgovine glede na BDP in uvoz dobrin in tržnih storitev, kažeta na odvisnost države od mednarodne trgovine. Prvouvrščene države se med seboj zelo razlikujejo, opazen je predvsem kontrast med v mednarodno trgovino najbolj nadpovprečno vpeto Irsko (1,86) in podpovprečno Finsko (-0,73), vmes pa sta vsaka na svoji strani Nizozemska (0,64) in Avstrija (-0,15). Slovenija je v sredi med njimi (0,34). Še bolj od nje so vpete Belgija (1,51) in tudi Češka (0,72) ter Madžarska (0,42).

Korelacijo posameznega merila za indeks konkurence na trgu med sabo

in med obema agregatoma lahko ugotovimo z izračunom beta koeficientov. Sicer bomo o odnosu med spremenljivkami bolj ugibali (vzrok/posledica/tretja spremenljivka), oziroma smo to že storili pri izboru nabora meril. Ne glede na to, da ne moremo biti o tem prepričani, pa lahko korelacije uporabimo za sklepanje.

Korelacija agregatnega indeksa konkurence na trgu z agregatnim indeksom konkurenčnosti oz. njuno prekrivanje je zelo visoko (0,9918). Lahko rečemo,

Tabela 41: 26 meril z najvišjimi beta koeficienti korelacije z agregatnim indeksom trga, IMD 2001

26 ključnih indikatorjev				
Indikator	β koeficient	Vhodni indeks	Cilj spremljanja	Uvrstitev Slovenije
2.4.8 Konkurenčna zakonodaja	0,963671	Učinkovitost vlade - poslovno okolje (regulacija konkurence)	Motnje trga	12
2.3.13 Transparentnost	0,953235	Učinkovitost vlade - institucionalno okolje (upravljanje države)	Motnje trga	12
2.4.16 Zaupnost finančnih transakcij	0,948832	Učinkovitost vlade - poslovno okolje (regulacije trga kapitala)	Motnje trga	13
2.4.07 Pravni okvir	0,941151	Učinkovitost vlade - poslovno okolje (regulacija konkurence)	Motnje trga	12
4.3.20 Zaščita patentnih in avtorskih pravic	0,930562	Infrastruktura - znanstvena infrastruktura	Motnje trga	13
3.05.01 Globalizacija	0,921126	Učinkovitost podjetij - vpliv globalizacije	Odprtost trga	10
2.3.15 Birokracija	0,921118	Učinkovitost vlade - institucionalno okolje (upravljanje države)	Motnje trga	13
2.4.04 Izvozni krediti in zavarovanje	0,920698	Učinkovitost vlade - poslovno okolje (odprtost ali regulacija trga)	Odprtost trga	12
3.5.02 Naklonjenost k globalizaciji	0,914023	Učinkovitost podjetij -vpliv globalizacije	Odprtost trga	11
4.5.05 Vrednote v družbi	0,912864	Infrastruktura - sistem vrednot	Motnje trga	11
2.3.02 Strošek kapitala	0,906707	Učinkovitost vlade - institucionalno okolje (centralna banka)	Motnje trga	12
2.4.14 Zakonska regulacija finančnih institucij	0,906487	Učinkovitost vlade - poslovno okolje (regulacije trga kapitala)	Motnje trga	13
2.3.18 Pravičnost	0,891701	Učinkovitost vlade - institucionalno okolje (pravičnost in varnost)	Motnje trga	9
2.3.16 Podkupovanje in korupcija	0,887805	Učinkovitost vlade - institucionalno okolje (upravljanje države)	Motnje trga	10
2.5.13 Sodelovanje med podjetji in univerzo	0,887086	Učinkovitost vlade - izobraževanje	Učinkovitost konkurence	13
2.4.17 » ezmejni sporazumi	0,88699	Učinkovitost vlade - poslovno okolje (regulacije trga kapitala)	Odprtost trga	13
3.4.02 Etične metode	0,876338	Učinkovitost podjetij -poslovno upravljanje	Učinkovitost konkurence	9
2.3.06 Menjalna politika	0,86899	Učinkovitost vlade - institucionalno okolje (centralna banka)	Omejitve trga	13
2.5.07 Sistem izobraževanja	0,867462	Učinkovitost vlade - izobraževanje	Motnje trga	10
2.3.19 Osebna varnost in privatna lastnina	0,867286	Učinkovitost vlade - institucionalno okolje (pravičnost in varnost)	Motnje trga	10
2.4.02 Protekcionizem	0,864508	Učinkovitost vlade - poslovno okolje (odprtost ali regulacija trga)	Odprtost trga	12
2.5.08 Univerzitetna izobrazba	0,861757	Učinkovitost vlade - izobraževanje	Motnje trga	10
2.4.22 Dostop do tujih trgov kapitala	0,855914	Učinkovitost vlade - poslovno okolje (regulacije trga kapitala)	Odprtost trga	13
2.4.01 Integracija v regionalne trgov. bloke	0,851067	Učinkovitost vlade - poslovno okolje	Odprtost trga	11
2.4.19 Tuja in domača podjetja	0,84835	Učinkovitost vlade - poslovno okolje (regulacije trga kapitala)	Odprtost trga	13
2.4.15 Pravice in odgovornosti delničarjev	0,846028	Učinkovitost vlade - poslovno okolje (regulacije trga kapitala)	Motnje trga	12

Vir: IMD 2001, izračuni UMAR 2002.

da se vzorec meril odprtosti trga in konkurence sklada z omenjenimi predpostavkami v prvi točki in drži trditev, da je "konkurenčnost držav do neke mere lahko prisposodba za omogočanje učinkovite konkurence in prosto delujoče tržne sile na nacionalnem trgu". Če pogledamo, katera merila izražajo največjo povezavo z agregatom konkurence na trgu, pridemo do ožjega izbora 2-ih pojasnjevalnih indikatorjev.

15 indikatorjev opisuje **motnje na trgu**, manjšo polovico predstavljajo indikatorji odprtosti trga (8), ostala dva pa omejitve in učinkovitost konkurence.

Najvišjo stopnjo korelacije z indeksom konkurence in trga izkazuje **indikator konkurenčne zakonodaje**. O tem indeksu smo zgoraj pisali, da spada v indeks vhodnih faktorjev učinkovitosti vlade v podskupini regulacije konkurence, kjer je Slovenija tudi najslabše uvrščena. Hkrati pa izkazuje tudi najvišjo korelacijo z agregatnim indeksom konkurenčnosti držav. Iz iste skupine visoko korelira tudi kazalec **pravni okvir**, ki je četrti po moči korelacije. Večina (22) indikatorjev, razen štirih, spada v **indeks vhodnih faktorjev učinkovitosti vlade** in tako označujejo njeno ključno vlogo za izboljšanje stanja na trgu. Najpomembnejši je podindeks poslovnega okolja in v njem predvsem področje regulacije konkurence in regulacije trga kapitala. To pomeni, da je stanje na nacionalnem trgu še posebno odvisno od indikatorjev motenj in odprtosti na trgu, le-ti so skoraj v celoti odvisni od vladne učinkovitosti, večina jih pripada poslovnemu okolju (10), ključni med njimi so v skupinah regulacije konkurence in regulacije trga kapitala ter institucionalnemu okolju (6).

Slovenija med 26 ključnimi indikatorji zaseda devet zadnjih mest, kar je dovolj velik razlog za premislek. Pri kazalcih poslovnega okolja dosega pet zadnjih mest in 5 predzadnjih. Zadnja mesta beležimo še pri podindeksu institucionalnega okolja (indikatorja birokracije in menjalne politike), podindeksu izobraževanja – merilo sodelovanja med podjetji in univerzo, ter indeksu vhodnih faktorjev infrastrukture, merilo zaščite patentnih in avtorskih pravic. Za zaključek dela o indikatorjih nacionalnega trga lahko pogledamo katera merila, ki smo jih vključili v agregatni indeks, razmeroma šibko korelirajo z agregatom.

Tabela 42: Merila z beta koeficienti korelacije med -0,3 in 0,3

26 ključnih indikatorjev	
Indikator	fl korelacije
4.3.18 Sprememba v št. patentov, danih prebivalcem	-0,29488
1.2.16 Uvoz dobrin in tržnih storitev - realna rast (1999)	-0,08915
4.4.02 Javna poraba za zdravje	-0,06438
2.4.05 Vzporedno gospodarstvo (Ārni trg, barter, sivi trg)	0,047788
3.4.08 Ustanavljanje podjetij	0,122504
1.2.15 Uvoz dobrin&tržnih storitev (1999)	0,130488
1.3.06 Neposredne tuje investicije - realna rast	0,157921
2.4.12 Zakonodaja o brezposelnosti	0,194371
1.3.03 Neposredne investicije v tujino - realna rast	0,207961
1.2.18 Stopnja trgovine glede na BDP (1999)	0,264895
2.4.03 Pogodbe v javnem sektorju	0,304742
4.5.01 Nacionalna kultura	0,316941
4.4.01 Skupna poraba za zdravje	0,318428
2.3.17 Birokracija carine	0,325393

Vir: IMD 2001, izraĀni UMAR.

4.3.2. Motnje in odprtost nacionalnega trga

Pogosto se srečamo z vprašanjem: Kako povečati nacionalno konkurenčnost? V zgornji točki smo ugotovili precejšnjo skladnost z globalno konkurenčnostjo države in konkurenčnostjo meril nacionalnega trga. Zatorej je naslednje vprašanje kako povečati konkurenčnost nacionalnega trga oziroma kako omogočiti institucijo trga, ki bo omogočala dobro delujoče odnose, pravice in izide in ravno pravšnje stopnjo konkurence.

Kako na prvi stopnji omogočiti tržne sile, institucije in izide učinkovite konkurence, da bo na drugi stopnji omogočen učinkovit razvoj konkurenčnih sposobnosti najboljših idej, inovacij podjetij, ki bodo na tretji stopnji dvigale v družbi blaginjo in omogočale trajnosten razvoj?

Katere gumbe pritisniti, da bo učinek ukrepa pravi? Pri našem opazovanju nacionalnega trga na tem mestu prvič izpostavimo merljiv¹⁶ raziskovalni problem:

“Kako vplivati na motnje na trgu, kako trg kot institucijo omogočiti in zmanjšati transakcijske stroške njenega delovanja in do katere stopnje omogočiti odprtost nacionalnega trga, da bodo izidi za družbo učinkoviti?”

Uporabili bomo shemo korelacij z indeksom nacionalne konkurenčnosti in nacionalnega trga. Od tam bomo izdvojili najvišje korelirana merila nacionalnega trga in pogledali, katera merila najskladnejše nihajo z njimi. Tako bomo ekonomsko sklepanje o ukrepih za zmanjšanje motenj in omejitev trga na temelju “ekonomskih” značilnosti s statističnim ugotavljanjem temeljnih odnosov in njih “statističnih značilnosti” med indikatorji še nadgradili. Po ugotovitvi statističnih značilnosti odnosov med področji bomo s pomočjo uvrstitev Slovenije nakazali možno relativno težo ukrepov vlade RS na teh področjih.

Stanje na nacionalnem trgu je v IMD zaobjeto predvsem s tremi podskupinami indikatorjev indeksa vhodnih faktorjev **učinkovitosti vlade**. Spadajo v **podindeks poslovno okolje** in so **regulacija konkurence**, **regulacija trga kapitala** ter **odprtost ali regulacija trga**. Izračun korelacijskih koeficientov teh meril z agregatom nacionalnega trga nam ponudi idejo o sočasnosti gibanj meril in ekonomsko idejo o vplivih posameznega dejavnika, ki ga merilo meri, podkrepi ali oslabi. Hkrati pa moramo upoštevati možnost, da gre za katero skupno tretjo spremenljivko, ki hkrati vpliva na obe preučevani spremenljivki. Ko zberemo merila z najvišjimi koeficienti, jih zopet analiziramo tako, da ugotovimo korelacijo z ostalimi merili in zasledimo možne vzroke in posledice.

V nadaljevanju bomo pogledali **korelacije** med indikatorji podskupin z agregatom konkurence na trgu. **Ključne indikatorje** med njimi bomo še posebej analizirali, da bi dobili sliko, s katerimi koraki vlada lahko na njih in tako na izboljšanje stanja na trgu predvidoma najbolj vpliva.

¹⁶ Postavitev merljivega problema je pomembna predvsem glede na dejstvo, da je v družbi vprašanje nacionalne konkurenčnosti na nacionalnem trgu ponavadi postavljeno zelo splošno. To pomeni da so tako nedoločeni in popolnoma različni lahko tudi pristopi za vpliv nanj. Ljudje in splošen razum v ta namen sprejmejo lahko prav vse ukrepe vlade. To se v politiki pogosto dogaja, ko se za pojasnjevanje neracionalnih in neučinkovitih trošenj politika pogosto sklicuje na dvig nacionalne konkurenčnosti, ki je na vrhu vseh retorik tudi v nacionalnem interesu.

4.3.3. Regulacija konkurence

Učinkovitost vlade pri regulaciji konkurence meri IMD s petimi anketnimi merili. Slabost anketnih meril smo že večkrat prej omenili in pri teh bi bilo verjetno možno vsaj za štiri indikatorje pridobiti poleg mnenja slovenskih menedžerjev tudi dopolnilne ali nadomestne kvantitativne indikatorje. Ne glede na to smo vseh pet meril uvrstili v indeks stanja na trgu **kot cilj spremljanja motenj na trgu**.

Tabela 43: Merila učinkovitosti vladne regulacije konkurence, beta koeficienti korelacije z indeksom nacionalnega trga in uvrstitvami trinajsterice, IMD 2001

Merila regulacije konkurence															
r - rang,	fl. koef,	SI	SI - r	FI	NL	IRL	AUT	DK	BEL	ES	HU	GR	P	CZ	POL
2.4.06 Vladne subvencije	0,56177	0,76	4	1,07	-0,01	-0,62	0,87	1,80	0,50	-0,11	0,21	-1,22	-0,71	-0,84	-1,70
2.4.07 Pravni okvir	0,94115	-1,17	12	1,26	1,05	0,80	1,24	1,24	-0,17	-0,20	-0,11	-0,61	-1,16	-1,20	-0,99
2.4.08 Konkurenčna zakonodaja	0,96367	-1,67	12	1,41	1,04	0,47	0,90	0,91	0,28	0,18	-0,16	-0,37	-0,28	-0,95	-1,75
2.4.09 Proizvodna in storitvena odgovornost	0,47495	-1,41	12	1,26	0,72	-1,12	0,73	0,85	-1,55	0,26	0,94	0,34	0,15	0,19	-1,37
2.4.10 Cenovne kontrole	0,77898	-1,26	12	1,86	0,59	0,90	1,25	0,45	-0,29	-0,01	-1,59	-0,83	0,11	-0,63	-0,55

Vir: IMD 2001, izračuni UMAR 2002.

4.3.3.1. Politika konkurence

V Tabeli 43 vidimo kako je IMD oblikoval indikatorje regulacije konkurence in kako skromno je zastopano precej široko področje politike konkurence. Preden se lotimo izračuna lastnega indeksa politike konkurence in analiziramo nekatere vplive in vzroke stanja institucionalne ureditve trga, področje politike podrobneje opredelimo.

Vlada deluje na več načinov in ima več vlog. Ena je izražena skozi javne finance, zbiranje davkov in trošenje javnih sredstev, prav tako pa se spušča v regulacijo obnašanja podjetij in posameznikov.

Izhodišče vladnega poseganja je v paradigmi popolne konkurence. Na žalost pa se ekonomska realnost redko trdno drži modela popolne konkurence iz učbenikov (trgi z malim številom ponudnikov, monopoli, potrošniki, ki uporabljajo tvegane proizvode, delavci, ki sprejemajo tvegana dela, oboji lahko ne razumejo popolnoma možne posledice njihovih akcij). Vlada ima zato na voljo dva tipa mehanizmov regulacij, da z njimi naslavlja odmike od popolno konkurenčnega modela:

- 1.) Mehanizem cenovnih spodbud (davki ...)
- 2.) In direktni nadzor obnašanja:
 - področje politike konkurence, ko vlada eksplicitno reagira za preprečitev spojitve, ki bi lahko ogrožale konkurenčni značaj trga;
 - področje regulacije javnih storitev;
 - področje regulacije zdravja, varnosti in okolja;

Vlada s posebnim mehanizmom direktnega nadzora obnašanja naslavlja

odmike od popolno konkurenčnega modela. Doseg vsebin politike konkurence je zelo širok. Nekatere vsebine zadevajo direktno vladne pristojnosti, pri nekaterih področjih pa je vlada dolžna le zagotoviti institucionalno osnovo (pravice, institucije, delovanje in zagotavljanje) v okviru države. Takrat omogoča trg kot institucijo. Državne institucije (Vlada, Urad za varstvo konkurence-UVK, specializirana sodišča) sledijo učinke obnašanja akterjev na trgu, zagotavljajo institucionalno ureditev trga in s posegi omogočajo (ščitijo in razvijajo) družbeno zaželeno "učinkovito konkurenco". Politika konkurence ima v okviru osrednjih ciljev učinkovitosti (omejevanje konkurence in zloraba prevladujočega položaja, spojitve, liberalizacija trgov, državne pomoči...) in enakosti (zaščita blaginje potrošnikov, omogočanje vstopa konkurentov...) več področij dejavnosti.

V tem delu bomo govorili o **ne-reguliranem sektorju gospodarstva**. Se pravi se bomo ukvarjali z industrijami in sektorji, ki niso pod vladnim nadzorom proizvodnih standardov, cen, dobičkov, vstopa ali izstopa iz trga. To so sektorji kjer je **trg in konkurenca na njem primarni mehanizem** na katerem temelji družba pri proizvodnji dobrih gospodarskih rezultatov.

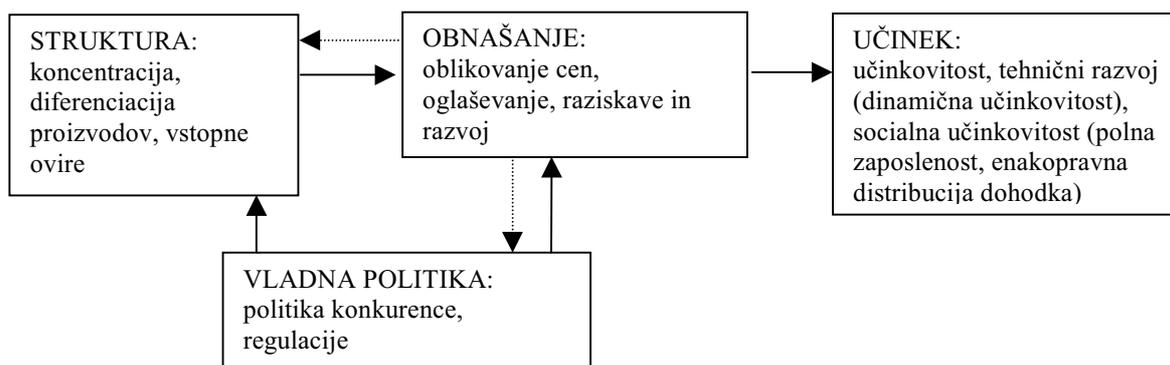
V splošnem verjamemo, da naj politika konkurence poskuša **ustvariti ali vzdrževati tržno okolje, ki povečuje konkurenco**. Področje ekonomije z imenom industrijska organizacija se ukvarja s tem ciljem. Seznanjanje s snovjo industrijske organizacije ima za cilj razumevanje strukture in obnašanja sektorjev gospodarstva (proizvajalci dobrin in storitev). Osrednje teme so velikost strukture podjetij (eno ali več, koncentriranih ali ne), vzroki za tako strukturo (predvsem ekonomije obsega), učinki koncentracije na konkurenco, učinki konkurence na cene, investicije inovacije itd. (George J. Stigler, *The Organisation of Industry* (Homewoods, III.: Irwin, 1968), p.1.).

Za razumevanje politike konkurence je potreben pregled nekaterih pomembnih tem in konceptov, ki so se razvili na tem področju.

Teorija tržne strukture, kot jo predstavljajo učbeniki mikro ekonomije, vsebujejo modele popolne konkurence, monopola, oligopola in monopolistične konkurence. Ker so ti teoretični modeli precej abstraktni predstavljajo le omejeno vrednost za ekonomiste, ki želijo razumeti realni svet. Ekonomisti so pri industrijski organizaciji razširili modele in teorijo tržne strukture v več različnih smeri, in jih s tem poskušali narediti uporabne za spremljanje realnosti. Uporabili so bolj **merljive koncepte in bogatejši set spremenljivk**. Teorija iger je bila široko uporabljena pri analizi oligopolnih trgov.

Ekonomisti s Harvarda so v 30 in 40 letnih uporabljali splošen metodološki pristop ekonomske analize trgov, ki temelji na treh ključnih konceptih: 1. struktura, 2. obnašanje in 3. učinek. Pristop se v angleščini imenuje structure-conduct-performance od to ime SCP.

Hipotezna povezava med tremi koncepti je, da struktura (število prodajalcev, težavnost vstopa itd) trga do neke mere pojasnjuje ali določa velik del obnašanja udeležencev na trgu (cenovne politike, oglaševanje, itd) in učinek na trga je preprosto ocena rezultatov obnašanja (učinkovitost, tehnični napredek). Med ekonomisti obstajajo neskladja glede **vzročnih povezav**. Nekateri pojasnjujejo, da ni dobrih teoretičnih niti praktičnih

dokazov za podporo hipoteze, da struktura določa obnašanje, med tem ko nekateri trdijo ravno obratno. Vedno vplivnejši pa je pogled, da so razlike med industrijami tako kompleksne, da so preproste posplošitve (recimo, da manj prodajalcev vodi k visokim stopnjam dobičkov) neveljavne. Konsenzualno je priporočljivo preučevati **primer za primerom**, z uporabo in prilagajanjem ekonomskih modelov posameznemu sektorju oz. industriji.

Vsekakor pa **SCP metodologija** predstavlja uporaben okvir za organizacijo in debate o številnih pomembnih konceptih. Črtkasta puščica v zgornjem prikazu SCP med kvadratom **obnašanja in strukture** ponazarja, da lahko obnašanje včasih **povratno vpliva** na spremembo strukture. Obstaja veliko načinov kako obnašanje obstoječih podjetij na trgu lahko vpliva na prihodnjo strukturo trga. Recimo da podjetja z investiranjem v raziskave in razvoj znižajo svoje stroške in z nizkimi cenami počasi izrinejo svoje konkurente iz trga. Po drugi strani pa podjetja vplivajo na tržno strukturo z vplivom na odločitve možnih konkurentov o vstopu na trg. Dobičkonosnost vstopa novih podjetij na trg je pod vplivom odločitev obstoječih podjetij na trgu, ki lahko strateško manipulirajo ceno in kapital. Morda najostrejši primer kako se to lahko dogaja je povezovanje podjetij. Kombinacija sodelovanja obstoječih podjetij na trgu neposredno vpliva na tržno strukturo in bodoče potencialne konkurente. Poglejmo vsebino strukture trga.

Koncentracija na trgu

Teorije konkurence, oligopola in monopola temeljijo na tipičnih predpostavkah, da so prodajalci na trgu enakih velikosti in zato posebej določajo le njihovo število na trgu (veliko, malo, eden). V realnosti pa industrije vsebujejo prodajalce neenakih velikosti in koncentracija na strani ponudbe je poskus zavzetja distribucije velikosti prodajnih podjetij (lahko bi govorili tudi koncentracijo na strani povpraševanja). Preprosta mera koncentracije, ki je pogosto v uporabi je **indeks stopnje koncentracije**, ki razvršča podjetja glede na njihov tržni delež (seštejemo lahko tržni delež recimo največjih štiri podjetij). Vsekakor je stopnja koncentracije štirih največjih podjetij boljša mera distribucije velikosti ponudnikov, ker ponuja uteži neenakosti velikosti. Sicer bi preprosto štetje recimo deset največjih podjetij obravnavalo deseto in prvo podjetje enako. Na tem mestu le omenimo, da je pri tej debati definicija trga osrednjega pomena in je osnova za izračun tržnih deležev. Definicija trga je pogosto najpomembnejši problem v politiki konkurence.

Vstopne ovire

Na tej stopnji lahko opredelimo vstopne ovire kot nekaj, kar viša stroške vstopa ali pa vstop otežuje. Pomen vstopnih ovir je omogočanje višjih cen obstoječim ponudnikom na trgu, nad konkurenčnim nivojem in brez bojazni pred novimi vstopniki. Primer je patent proizvoda, ki nima bližnjih substitutov. **Definicija vstopnih ovir** je polemične narave. Zato bomo vsebino ponazorili z različnimi primeri. Če imajo potencialni vstopniki oz. potencialni konkurenti za vse nivoje proizvoda absolutno višje stroške kot obstoječa podjetja na trgu, lahko temu rečemo vstopna bariera. Prav tako nekateri utemeljujejo relativno velike ekonomije obsega ponudnikov, glede na celotno tržno povpraševanje, kot vstopne ovire. Sem pa lahko spada tudi močna pripadnost kupcev določeni tržni znamki, katero so podjetja ustvarila z agresivnim in intenzivnim oglaševanjem.

Diferenciacija proizvoda

Če potrošniki zaznavajo, da obstajajo med proizvodi dejanske razlike, se lahko konkurenčna taktika prodajalcev usmerja predvsem na oglaševanje in oblikovanje proizvodov, bolj kot bi veljalo v primeru, da med proizvodi ni bistvenih razlik. Takrat so proizvodi homogeni in je cena primarno sredstvo konkurence. Zato je diferenciacija pomemben element strukture s svojim vplivom na značaj taktik konkuriranja.

Elementi kvadrata obnašanja so razumljivi in so jasni sami po sebi, med tem ko kvadrateg učinkov vsebuje elemente, med katerimi sta prva dva pomembna za našo analizo: - učinkovitost in tehnološki napredek. Večina avtorjev bi se strinjala, da morajo učinki industrije služiti in pospešiti polno zaposlenost dela in ostalih virov proizvodnega procesa. Prav tako lahko utemeljemo, da bi morale operacije vseh sektorjev gospodarstva ustvarjati pravično distribucijo dohodkov. Medtem ko so ti dodatni elementi učinkov zelo pomembni, pa so večinoma pod težkim vplivom različnih makroekonomskih politik, kot je davčna politika, in le mejno s strani politike konkurence. Zato se v tej zgodbi le teh ne bomo dotikali in bomo usmerjali našo pozornost na učinkovitost in tehnični napredek. Z izrazom tehnični napredek ekonomska literatura pravzaprav opisuje dinamično učinkovitost. To je učinkovitost, s katero sektorji gospodarstva (katere opisujemo kar z mednarodnim pojmom industrija) izpolnjujejo tehnične spremembe - razvijajo nove in boljše proizvodnje metode in proizvode. Izraz učinkovitost pa se nanaša na učinkovitost razporeditve in uporabe virov na določeni stopnji tehnologije.

Dva osrednja elementa kvadrata **vladne politike sta politika konkurence in regulacija**. Puščice kažejo, da oba dejavnika, tako politika konkurence kot regulacija, lahko vplivata na strukturo in obnašanje industrije, da bi izboljšala ekonomske učinke gospodarstva. Odločitev politike konkurence lahko vodi v razpustitev monopola v številne neodvisne prodajalce. To bi neposredno vplivalo na koncentracijo ali strukturo industrije. Taka vladna odločitev je lahko tudi uporaba zakonodaje o konkurenci proti fiksiranju cen, kar vpliva pretežno na kvadrat obnašanja. Črtkane puščice pa nakazujejo na povratni učinek obnašanja akterjev na vladno politiko. Podjetja pogosto vsebujejo oddelke za vpliv z javnimi zadevami in lobisti, katerih namen je poskušanje spreminjati politiko vlade v njihovo korist.

Z uporabo SCP modela si olajšamo prepoznavanje značilnosti posamezne industrije in morda nekih vzorcev, vendar je potrebno specifično razumevanje ekonomije kako se posamezne panoge obnašajo hkrati pa je nujno poznavanje vpliva vladnih politik.

Sedaj si lahko ogledamo, kako prikazujejo stanje regulacije konkurence v Sloveniji indeksi IMD.

4.3.3.2. Stanje regulacije konkurence v Sloveniji

Slovenija je pri vseh merilih, razen pri merilu vladnih subvencij, uvrščena na nizko predzadnje mesto trinajsterice.

Izračun korelacij z agregatoma nacionalnega trga in nacionalne konkurenčnosti je pokazal, da ima merilo **konkurenčne zakonodaje**, ki meri oceno menedžerjev, kako uspešno zakonodaja preprečuje nepravilno konkurenco v državi, najvišjo stopnjo korelacije z agregatom nacionalnega trga v primerjavi z vsemi ostalimi 73 merili in je zato kot prvi umeščen v izbor ključnih 26 indikatorjev nacionalnega trga. Drugo merilo, ki ga bomo tudi poudarili, pa je merilo **pravnega okvira**, ki ne škodi konkurenčnosti države.

Beta koeficient konkurenčne zakonodaje z indeksom nacionalnega trga znaša 0.9636, z agregatom nacionalne konkurenčnosti pa 0.947143, kjer višjo korelacijo izkazuje le še indeks transparentnosti vladnih politik (0,962065). Lahko rečemo, da je visoka uvrstitev pri merilu učinkovitosti konkurenčne zakonodaje "statistično" močan indikator (proxy) visoke konkurenčnosti države in tudi indikator relativno dobrega stanja na nacionalnem trgu. Ali je učinkovita konkurenčna zakonodaja vzrok oz. pogoj ali posledica visoke konkurenčne sposobnosti države, se tukaj ne želimo opredeljevati, lahko pa pogledamo, kateri indikatorji najvišje korelirajo s samim merilom konkurenčne zakonodaje, in iz njih sklepamo o ključnih področjih ukrepov za vplivanje na nacionalno konkurenčno sposobnost (Tabela 44).

Merila so v Tabeli 44 razvrščena po višini koeficienta korelacije. **Države, ki so dobro uvrščene pri indikatorju konkurenčne zakonodaje, so beležile visoko uvrstitev tudi** pri zagotavljanju zaupnosti finančnih transakcij, dostopnosti izvoznih kreditov in zavarovanja po razumni ceni podjetjem, ki jih izvoz zanima, zakonski regulaciji finančnih institucij, ki je primerna za finančno stabilnost, in vseh v tabeli prisotnih merilih:

- strošek kapitala, ki ne ovira razvoja podjetij,
- menjalna politika, ki podpira konkurenčnost podjetij,
- transparentnost namer vladnih politik, ki jih vlada jasno sporoča,
- dostop do tujih trgov kapitala, ki ni omejen za domača podjetja,
- podkupovanje in korupcija, ki ne obstajata oz. sta problem v javnem sektorju,
- pravni okvir, ki ne škodi konkurenčnosti države,
- integracija v regionalne trgovinske bloke, ki zagotavlja dovolj dostopa na tuje trge,
- zaščita patentnih in avtorskih pravic, ki je zagotovljena v državi,
- tuja in domača podjetja, ki so obravnavana enako,
- vrednote v družbi, ki podpirajo konkurenčnost,
- protekcionizem, ko okolje ne preprečuje uvoza tujih izdelkov in

Tabela 44: Beta koeficienti korelacije merila konkurenčne zakonodaje, IMD 2001

2.4.08 Konkurenčna zakonodaja						
Indeks	fl koef.	Slovenija rang stdw		Indeks	fl koef.	Slovenija rang stdw
2.4.16 Zaupnost finančnih transakcij	0,977	13	-1,69	4.3.20 Zaščita patentnih in avtorskih pravic	0,892	13 -1,78
2.4.04 Izvozni krediti in zavarovanje	0,965	12	-1,51	2.4.19 Tuja in domača podjetja	0,889	13 -2,16
2.4.14 Zakonska regulacija finančnih institucij	0,956	13	-1,60	4.5.05 Vrednote v drubi	0,888	11 -0,77
2.3.02 Strošek kapitala	0,923	12	-1,26	2.4.02 Protekcionizem	0,877	12 -1,22
2.3.06 Menjalna politika	0,918	13	-2,23	2.3.15 Birokracija	0,872	13 -1,25
2.3.13 Transparentnost	0,914	12	-1,17	2.3.19 Osebna varnost in privatna lastnina	0,860	10 -0,46
2.4.22 Dostop do tujih trgov kapitala	0,913	13	-2,05	3.4.02 Etične metode	0,858	9 -0,48
2.3.16 Podkupovanje in korupcija	0,908	10	-0,84	2.4.21 Dostop do lokalnih trgov kapitala	0,856	13 -2,76
2.4.07 Pravni okvir	0,899	12	-1,17	2.4.15 Pravice in odgovornosti delničarjev	0,855	12 -1,24
2.4.01 Integracija v regionalne trgovinske bloke	0,894	11	-1,11	2.4.17 »ezmejni sporazumi	0,850	13 -2,05

Vir: IMD 2001, izračuni UMAR 2002.

storitev,

- birokracija, ki ne zavira razvoja podjetij,
- osebna varnost in privatna lastnina, ki sta ustrezno zaščiteni,
- etične metode, ki so uporabljene v podjetjih,
- dostop do lokalnih trgov kapitala, ki ni omejen za tuja podjetja,
- pravice in odgovornosti delničarjev, ki so dobro določene,
- čezmejni sporazumi, ki so lahko pogajani s tujimi partnerji brez intervencij vlade.

Z ugotovitvami na stopnji statističnih odnosov med indikatorji trinajsterice se lahko spustimo na nivo indikatorjev Slovenije. **Slovenija pri** ključnem merilu stanja na nacionalnem trgu izkazuje precej slabo sliko, uvrsti se na 12. mesto in je 1,6 standardnega odklona nižje od povprečne ocene trinajsterice (več kot 90% pod najvišjimi ocenami). Kako so izražene možne povezave s statističnimi kazalci in kje so možnosti za izboljšanje politike Slovenije, je razvidno iz tabele 44. Siva polja označujejo še posebno slabe uvrstitve (zadnje 13. mesto ali več kot 2 standardna odklona pod sredino) in kjer sta dva, je stanje kazalca za Slovenijo po tej strani kritično. Kazalci, ki izkazujejo visoko korelacijo s konkurenčno zakonodajo in agregatom nacionalnega trga in hkrati izkazujejo zadnjo oz. kritično uvrstitev Slovenije, so:

- 1) zaupnost finančnih transakcij, ki je slabo zagotovljena;
- 2) zakonska regulacija finančnih institucij, ki ni primerna za finančno stabilnost;
- 3) menjalna politika, ki slabo podpira konkurenčnost podjetij;
- 4) dostop do tujih trgov kapitala, ki je omejen za domača podjetja;
- 5) zaščita patentnih in avtorskih pravic, ki je slabo zagotovljena v državi;
- 6) tuja in domača podjetja, ki niso obravnavana enako;
- 7) birokracija, ki zavira razvoj podjetij;
- 8) dostop do lokalnih trgov kapitala, ki je omejen za tuja podjetja;
- 9) čezmejni sporazumi, ki so težko dosegljivi s tujimi partnerji brez intervencij vlade.

Vendar pa Slovenija pri vseh dvajsetih indikatorjih, ki izkazujejo visoko stopnjo korelacije z indikatorjem konkurenčne zakonodaje, ne preseže 9. uvrstitve, v povprečju pa je predzadnja. Lahko bi tudi rekli, da je odklon Slovenije od povprečja trinajsterice, ki je večji od -1 znak za koncentracijo ukrepov na tem področju. Takih meril je v primeru politike konkurence 16 (od 20), če bi se odločili ukrepati na vseh visoko koreliranih področjih. Zaključimo lahko, da smo zbrali več kot dovolj namigov za sinergične ukrepe na povezanih področjih.

Tabela 45: Beta koeficienti korelacije merila pravnega okvirja, IMD 2001

2.4.07 Pravni okvir							
Indeks	fl koef.	Slovenija rang stdw		Indeks	fl koef.	Slovenija rang stdw	
2.4.07 Pravni okvir	1	12	-1,17	2.4.16 Zaupnost finančnih transakcij	0,885	13	-1,69
2.3.18 Pravičnost	0,941	9	-0,54	3.4.02 Etične metode	0,879	9	-0,48
4.3.20 Zaščita patentnih in avtorskih pravic	0,933	13	-1,78	2.4.14 Zakonska regulacija finančnih institucij	0,879	13	-1,62
2.3.15 Birokracija	0,900	13	-1,25	2.4.15 Pravice in odgovornosti delničarjev	0,875	12	-1,24
2.4.08 Konkurenčna zakonodaja	0,899	12	-1,66	2.3.14 Javne storitve	0,871	11	-0,85
2.3.13 Transparentnost	0,897	12	-1,17	2.3.19 Osebna varnost in privatna lastnina	0,865	10	-0,46
2.3.16 Podkupovanje in korupcija	0,889	10	-0,84	2.5.13 Sodelovanje med podjetji in univerzo	0,850	13	-1,53
3.5.01 Globalizacija	0,885	10	-0,49	4.3.01 Skupna poraba na R&R	0,850	7	-051

Vir: IMD 2001, izračuni UMAR 2002.

Podoben postopek sklepanj lahko uporabimo za indikator pravnega okvira. Ta je eno izmed ključnih meril nacionalnega trga in visoko korelira tudi z indikatorjem konkurenčne zakonodaje. Problematične točke so razvidne iz tabele 45. Slovenija je pri pravnem okviru, ki naj ne škodi konkurenčnosti države, 1,17 standardnega odklona pod povprečno oceno trinajsterice. Merilo visoko korelira z:

- 1) Merilom pravičnosti, ki odraža oceno menedžerjev, ali je pravičnost pošteno zagotovljena v družbi;
- 2) Zaščito patentnih in avtorskih pravic;
- 3) Birokracijo, ki ne zavira podjetij.

Omenimo še zaupnost finančnih transakcij, zakonsko regulacijo finančnih institucij in sodelovanje med podjetji in univerzo, kjer Slovenija dosega zadnje mesto. Kot zelo visoko korelirana merila se tudi tu pojavljajo področja transparentnosti vladnih politik, podkupovanja in korupcije itd.

4.3.3.3. Indeks politike konkurence

Poleg konkurenčne zakonodaje, pravnega okvira, bi za opis stanja politike konkurence lahko uporabili še dodatna merila, prikazana v Tabeli 46.

Slovenija izkazuje glede na zbrane kazalce enako predzadnje mesto kot pri ostalih dveh agregatih. Razlika je v povprečni standardizirani vrednosti, ki je tukaj še nekoliko manjša (-1,13) in je s tem uvrstitev Slovenije pri poskusnem indeksu politike konkurence slabša od uvrstitve pri indeksu nacionalnega trga.

Razen pri indikatorju vladnih subvencij privatnim in javnim podjetjem kot deležem BDP in indikatorju pravičnosti je uvrstitev Slovenije nizka. Tudi če pogledamo subvencije, vidimo, da imamo še vedno velik delež subvencij in da smo v svetovnem merilu 37., kar nas postavlja globoko pod najvišje uvrščeni. Tema subvencij v okviru politike konkurence je v času pridružitve Slovenije v EU še posebej aktualna zaradi strogih pravil Evropske komisije¹⁷.

Tabela 46: Nabor indikatorjev politike konkurence, IMD 2001

Indeks politike konkurence														
	SI		FI	NL	IRL	AUT	DK	BEL	ES	HU	GR	P	CZ	POL
r - rang, v- vrednos	v	r	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
2.4.02 Protekcionizem	-1,23	12	1,18	0,71	0,73	0,90	0,65	0,41	-0,84	-0,29	0,35	0,19	-0,42	-2,35
2.4.18 Tuji investitorji	-2,14	13	0,89	0,75	0,64	0,60	0,83	0,28	-0,34	0,58	0,10	-0,73	0,38	-1,85
2.4.19 Tuja in domača podjetja	-2,16	13	1,32	1,02	0,34	1,15	0,77	-0,06	-0,05	-0,87	0,53	-0,46	-0,60	-0,93
2.4.03 Pogodbe v javnem sektorju	-0,80	12	1,38	0,87	-2,52	0,79	1,03	-0,02	-0,28	-0,26	0,20	0,27	-0,02	-0,64
2.4.17 » ezmejni sporazumi	-2,05	13	1,14	0,83	0,96	0,98	0,73	-0,03	-0,81	0,62	-0,07	-0,90	-0,16	-1,23
2.4.01 Integracija v regionalne trgovinske bloke	-1,12	11	0,95	0,62	0,82	0,91	0,62	0,47	0,41	-0,83	0,43	0,15	-1,29	-2,15
4.5.01 Nacionalna kultura	-0,73	12	-0,14	2,35	0,77	-0,51	-0,70	1,15	-0,05	-0,50	-0,61	0,85	-1,21	-0,68
2.03.10 Vladne ekonomske politike	-0,80	10	1,52	0,68	1,52	0,79	-0,51	0,31	0,56	-0,22	-0,16	-1,65	-0,82	-1,22
2.4.07 Pravni okvir	-1,17	12	1,26	1,05	0,80	1,24	1,24	-0,17	-0,20	-0,11	-0,61	-1,16	-1,20	-0,99
2.03.08 Konsenz o smereh politike v vladnem kabinetu	-0,95	12	0,41	0,28	0,41	0,09	2,86	-0,46	0,34	-0,24	-0,39	-0,77	-0,54	-1,05
2.3.13 Transparentnost	-1,17	12	1,47	1,23	1,07	0,74	0,26	0,24	0,57	-0,40	-0,39	-1,07	-1,13	-1,44
2.4.10 Cenovne kontrole	-1,26	12	1,86	0,59	0,90	1,25	0,45	-0,29	-0,01	-1,59	-0,83	0,11	-0,63	-0,55
2.4.06 Vladne subvencije	0,76	4	1,07	-0,01	-0,62	0,87	1,80	0,50	-0,11	0,21	-1,22	-0,71	-0,84	-1,70
2.4.08 Konkurenčna zakonodaja	-1,67	12	1,41	1,04	0,47	0,90	0,91	0,28	0,18	-0,16	-0,37	-0,28	-0,95	-1,75
2.3.18 Pravičnost	-0,54	9	1,19	1,01	0,69	1,34	1,14	-0,13	-0,69	-0,19	0,07	-1,46	-1,03	-1,40
2.3.19 Osebna varnost in privatna lastnina	-0,47	10	1,38	0,28	0,60	1,64	0,90	-0,24	0,03	-0,28	-0,06	-0,77	-0,91	-2,09
4.3.20 Zaščita patentnih in avtorskih pravic	-1,79	13	1,26	1,16	0,88	1,17	1,03	0,21	-0,69	-0,55	-0,58	-0,76	-0,59	-0,76
INDEKS POLITIKE KONKURENCE	-19,28	12	19,56	14,46	8,48	14,86	14,01	2,45	-1,97	-5,07	-3,62	-9,15	-11,97	-22,77
POVPRE» NA STANDARDNA VREDNOST	-1,13	12	1,15	0,85	0,50	0,87	0,82	0,14	-0,12	-0,30	-0,21	-0,54	-0,70	-1,34
POVPRE» NI RANG		11												
AGREGATNI INDEKS	42,49	12	83,38	81,46	79,20	72,54	71,79	66,03	60,14	55,64	49,96	48,36	46,68	32,01
INDEKS NACIONALNEGA TRGA	-65,26	12	67,58	56,34	47,46	39,20	35,87	15,83	-8,45	-8,20	-24,00	-35,18	-43,78	-77,39

Vir: IMD 2001, izračuni UMAR 2002.

¹⁷ V času nastajanja tega prispevka je Evropska komisija prvič vložila tožbo na Evropskem sodišču proti 15 članicam Evropskega sveta, ker niso upoštevale določil pri dodeljevanju subvencij (primer Portugalske).

4.3.3.4. Viri politike konkurence v Sloveniji

Informacije o politiki konkurence v Sloveniji so dostopne javnosti iz splošnega poročila Urada za varstvo konkurence (UVK) in iz zakonov, razprav v parlamentu ter samih odločb vlade. Viri politike konkurence v Sloveniji potrjujejo stanje, kot ga opisujejo nekateri IMD indikatorji.

V nadaljevanju pogledjmo nekatere sintezne zaključke poročila UVK. Leta 2001 je UVK usmerjal svoje delovanje v jasno izvajanje zakonov, usposabljanje in neodvisnost institucij, poudarjal pa je ključno vlogo usposobljenih sodišč za učinkovito sodno varstvo in sankcioniranje kršilcev. Ta je trenutno v Sloveniji kritična. Poleg primerov politike konkurence, ki predstavljajo nadzorno in represivno ex post funkcijo UVK, in katerih statistike bomo analizirali, je stanje na trgu zaznamovalo širjenje konkurenčne kulture, zavest o pomenu učinkovite konkurence in o škodljivosti njenega omejevanja, kar predstavlja preventivno informativno delovanje Urada. Usmeritve Slovenije so bile poostrena presoja klasičnih omejevanj konkurence, sodelovanje pri liberalizaciji trgov in dvig konkurenčne kulture. Kot osrednje področje je bilo navedeno tudi opozarjanje na do sedaj neizvedeno sankcioniranje ugotovljenih kršilcev, ki ostaja naloga neučinkovitega pravnega sistema.

Tabela 47: Izdane odločbe Urada za varstvo konkurence leta 2001 in 2000

število izdanih odločb	leto 2001	leto 2000
Koncentracije:	40	39
- odobrene	24	31
- pogojno odobrene	8	4
- niso podrejene ZPOmK	8	4
Zlorabe prevladujočega položaja	0	4
Omejevalni sporazumi:	7	9
- posamične izjeme	3	5
- negativni izvidi	1	4
- prepovedani sporazumi	3	0
Skupaj	47	52

Vir: Urad za varstvo konkurence.

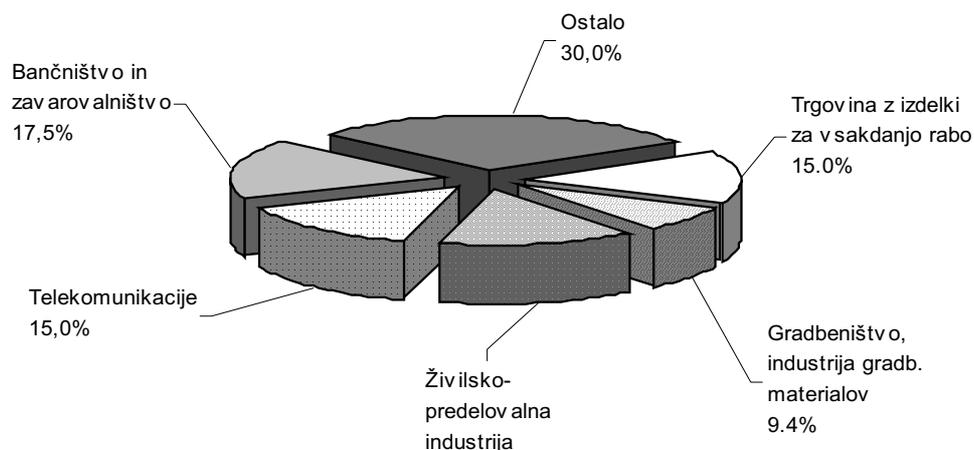
Na področju omejevanja konkurence z omejevalnimi sporazumi (horizontalnimi, vertikalnimi in sklepi združenj in usklajena ravnanja), katerih cilj ali učinek je preprečevati, ovirati ali izkrivljati konkurenco v Sloveniji, je UVK lani izdal manj odločb, 7 (14,9 % vseh odločb v letu 2001), za 3 sporazume so bile izdane posamične izjeme, in samo 1 negativni izid, novost pa so 3 prepovedani sporazumi. Leta 2000 je bila slika drugačna, saj je izdal 9 odločb, med katerimi so bile pri petih dane posamične izjeme, za 4 pa je izdal negativni izvid.

Tukaj navaja UVK med drugim primere podelitev posamične izjeme za dobo treh let in presoja posamične pogodbe o ustanovitvi gospodarskega interesnega združenja GIZ Suma, podelitev posamične izjeme o skupnih vlaganjih med Lekom in Sanofi-Synthelabo za dobo 15 let in izdajo odločbe o negativnem izidu o poslovno tehničnem sodelovanju med letalskima prevoznikoma Alpe Air d.o.o in Laus Air d.o.o. Lahko rečemo, da se je teža pozornosti leta 2001 preusmerila na sporazume, ki dejansko omejevalno vplivajo na konkurenco.

Drugačno sliko kažejo obravnave zlorab prevladujočega položaja na trgu, ko podjetje lahko ravna in spreminja ceno razmeroma neodvisno od svojih konkurentov, odjemalcev in končnih kupcev proizvodov ali storitev. Prevladujoči položaj na trgu ni sam po sebi prepovedan, zato je bistvo obravnave njegova zloraba, neutemeljeno omejevanje ali oviranje konkurence na trgu. Tukaj zakon ne predvideva izjem, ampak so prepovedi zlorabe absolutne. V letu 2001 UVK ni izdal nobene odločbe s področja zlorab, leta 2000 pa 4 odločbe. Primer je tudi ABM d.o.o. proti Telekomu Slovenije, ki je kot legalni monopolist zlorabil svoj prevladujoči položaj na trgu fiksne govorne telefonije in je neutemeljeno diskriminiral podjetje ABM.

Stanje na omenjenih področjih dela kaže na to, da se je relativna teža obravnave koncentracij (število odločb na tem področju je leta 2000 znašalo 39), v letu 2001 še povečala, saj je UVK izdal 40 odločb (85,1%). Na tem področju Slovenijo pesti relativno slaba seznanjenost udeležencev na trgu z določili zakonodaje in pomanjkanje znanja o lastnem položaju in strukturi na trgu, kar se kaže tudi kot pomanjkanje podatkov in analiz o položaju podjetja na upoštevanem trgu. Leta 2001 je bilo 24 koncentracij odobrenih, kar je 7 manj kot leto poprej, 8 odločb je bilo izdanih s pogojno odobritvijo (100 % več kot leta 2000), za 8 koncentracij pa je UVK izdal odločbo, da niso podrejene zakonu (100 % več kot leta 2000).

Slika 6: Struktura odločb, izdanih v letu 2001, po glavnih dejavnostih v koncentracijah udeleženih podjetij

Vir: UVK, 2001.

Lahko ugotovimo, da je tudi na tem področju Urad ciljal več kritičnih primerov na trgu in se je z uporabo tega merila učinkovitost politike konkurence povečala.

Glede na stanje, razvidno iz gornje analize, je potrebno poudariti ključni problem: **transparentnost politike konkurence Vlade Slovenije**. Na problem netransparentnosti in pomanjkanja celovitega dokumenta politike konkurence opozarjata indikatorja IMD transparentnosti vladnih politik in konkurenčne zakonodaje, ki izkazujejo tudi visoko stopnjo korelacije.

4.3.3.5. Ugotovitve o regulaciji konkurence v Sloveniji

Izdani zakoni in podzakonski akti temeljijo na skupnih vrednotah in ciljih, ki jim Urad in Vlada pri svojih odločbah sledita. Delno so cilji razvidni iz

členov zakona, ki opisujejo omejitve in opredeljuje izjeme omejitev, delno pa so globalne postavke politike konkurence podane tudi v Strategiji gospodarskega razvoja Slovenije SGRS06 kot mehanizem usposobitev za izvajanje politik v okviru pravil in notranjega trga EU. Vendar jih ne vlada in njene institucije ne pravni sistem ne sporočajo dovolj zaznavno v prostor, kar bi omogočilo boljše zavedanje in sodelovanje ostalih akterjev ter zmanjšalo stopnjo nepredvidljivosti in stroškov. Razen zakonskih okvirov politika konkurence Slovenije še ni koherentno, sistematično in transparentno vpeta v javni prostor, druge politike in institucije.

Očitno se tako gospodarski subjekti (zato UVK omenja potrebo po širjenju konkurenčne kulture, preventivnem izobraževanju in konstruktivnem sodelovanju s subjekti, pomanjkanje znanja in informiranosti subjektov, zato pomanjkanje podatkov in zamujanje prigrasitev) kot tudi sodišča (UVK omenja težavo neizvrševanja izrečenih odločb in potrebo po pripravljenosti sodišč za visoko specifično področje politike konkurence) soočajo s težavami poznavanja politike konkurence in njenih ciljev, za katere se je Vlada republike Slovenije opredelila ali zaradi zahtev ob pridruženju v EU ali zaradi analize koristi in stroškov za družbeno blaginjo. Prav tako ni razvidno, da bi bili subjekti, ki jih politika konkurence zadeva, seznanjeni s pristopom in načinom analize primerov, iz katere bi si lahko tolmačili verjetnost, da so njihova dejanja v skladu s politiko konkurence Vlade Republike Slovenije. Ker politika konkurence posega tudi na področja drugih ekonomskih politik (industrijske ali politike konkurenčnosti itd.), pa lahko ob njeni nezadostni transparentnosti prihaja poleg omenjenih težav (ki so nič drugega kot stroški za družbo) tudi do neželenih učinkov, ki se lahko kažejo kot neusklajenost vladnih služb in ministrstev, preobremenjevanje posameznega ministrstva, nerazumevanja in neseznanjenosti javnosti, ki se odraža kot vplivanje na obstoječo zakonodajo s strani medijev ali poslancev v imenu t.i. nacionalnega interesa (primer dveh januarских predlogov spremembe zakonov o prevzemih in preprečevanju omejevanja konkurence). Tako stanje pa je strošek za vlado in posredno tudi za družbo.

Brez transparentnosti področja tudi ne bo mogoče sistematično izvajati ukrepov, ki jih predvideva SGRS06, in sicer (i) uskladitev ciljev politik, (ii) transparentnega izvajanja politike, (iii) ocenjevanja učinkov ukrepov politike konkurence, (iv) učinkovitega delovanja sodišč in upoštevanja odločitev, (v) okrepitev analitične podlage vodenja politike konkurence. Zato je za izvajanje SGRS na tem področju nujen dokument politike konkurence, ki podobno kot so to storile vlade razvitih gospodarstev (Kanada, ZDA, države EU), jasno opredeli cilje in vrednote¹⁸, ki jih Vlada v RS zastopa, in instrumente, ki se jih njene institucije pri obravnavi držijo oz. poslužujejo. Le tako bi lahko aktivno vladno vlogo regulacije konkurence naredili transparentno in jo povezali v enotno politiko, ki se smiselno vključuje v okvir ostalih politik, ki jih zadeva, omejuje ali dopolnjuje in je hkrati skladna z zahtevami EU.

Na tem mestu je potrebno izraziti tudi potrebo po povečanju pasivne vloge vlade, da z institucijami konkurence ex ante transparentno usmerja, napoveduje in konstruktivno sodeluje z akterji na trgu, ki jih politika konkurence zadeva, poleg izvajanja njene že sedaj izražene aktivne vloge (tehtanje ciljev in normativne odločbe in uveljavljanje konkurenčne zakonodaje).

4.3.4. Transparentnost vladnih politik in ukrepov

Problem **transparentnosti vladnih politik in ukrepov** je za dvig nacionalne konkurenčnosti in za učinkovito delovanje trga najpomembnejši. To merilo je hkrati najmočnejši proxy stopnje nacionalne konkurenčnosti, saj je njegov faktor korelacije 0,962 z agregatnim indeksom konkurenčnosti največji. Brez dvoma lahko zapišemo, da je transparentnost pogoj za uspeh družb in kvaliteto družbenega sobivanja vseh nivojev. Merilo niha zelo skladno tudi z obema ključnima indikatorjema nacionalnega trga – konkurenčne zakonodaje in pravnega okvira. Iz Tabele 48 vidimo, kaj lahko na transparentnost vladnih politik vpliva oz. kaj spremlja čim večjo transparentnost. Še posebej je zanimiva povezava konkurenčnosti z merili:

- 1) vrednot v družbi, ki podpirajo konkurenčnost,
- 2) vladnimi ekonomskimi politikami, ki jih vlada prilagaja spremembam v okolju,
- 3) konkurenčno zakonodajo,
- 4) globalizacijo, ki ne ogroža gospodarstva,
- 5) birokracijo, ki ne zavira razvoja podjetij.

Merila v Tabeli 48 smiselno zapolnjujejo zgodbo o zrelosti družbe in stopnji sinergije vseh družbenih celic, ki se kaže tudi v tem, da si vlada lahko privoščiti transparentnost svojih dejanj in tako podpira in usmerja k produktivnemu sodelovanju pri rasti in razvoju vseh ostalih akterjev v družbi (Vlada kot vrh ledene gore). Toda tukaj gre tudi za obratni proces in stopnja transparentnosti vlade vpliva na vse ostale dejavnike v družbi, med drugimi tudi tiste, ki so v Tabeli 48 naštetih.

Sedaj poskušajmo izsledke indikatorja transparentnosti ukrepov in vladnih politik povezati s transparentnostjo politike konkurence v Sloveniji. Osrednje pravice in odgovornosti družbenih akterjev na trgu izražajo zakoni. Zakoni izražajo tudi odgovornosti pristojnosti vlade za delovanje trga kot institucije. Vlada svoje pristojnosti udejanja skozi oblikovanje trga kot institucije in omogočanje njegovega delovanja in cilji politike konkurence za zagotavljanje izidov učinkovite konkurence. Izdani zakoni in podzakonski

Tabela 48: Beta koeficienti korelacije merila transparentnosti ukrepov in vladnih politik, IMD 2001

2.4.07 Transparentnost ukrepov in vladnih politik							
Indeks	fl koef.	Slovenija rang stdw		Indeks	fl koef.	Slovenija rang stdw	
2.3.13 Transparentnost	1	12	-1,17	2.3.14 Javne storitve	0,889	11	-0,85
4.5.05 Vrednote v družbi	0,959	11	-0,77	2.4.16 Zaupnost finančnih transakcij	0,888	13	-1,69
2.03.10 Vladne ekonomske politike	0,924	10	-0,79	2.3.02 Strošek kapitala	0,886	12	-1,26
3.5.02 Naklonjenost h globalizaciji	0,922	11	-0,77	3.4.02 Etične metode	0,876	9	-0,48
2.4.08 Konkurenčna zakonodaja	0,914	11	-1,11	2.4.04 Izvozni krediti in zavarovanje	0,859	12	-1,51
3.5.01 Globalizacija	0,908	10	-0,49	2.3.16 Podkupovanje in korupcija	0,855	10	-0,84
2.3.15 Birokracija	0,905	13	-1,25	2.4.14 Zakonska regulacija finančnih institucij	0,848	13	-1,62
2.4.07 Pravni okvir	0,897	12	-1,17	4.3.20 Zaščita patentnih in avtorskih pravic	0,845	13	-1,78

Vir: IMD 2001, izračuni UMAR 2002.

¹⁸ Dva osrednja cilja politike konkurence v svetu, ki se odražata tudi v EU in v Sloveniji: doseganje pravičnosti na trgu (potrošnikov presežek, konkurenčnost malih in srednjih podjetij, človekove pravice...), doseganje učinkovitosti na trgu (blaginja, učinkovita konkurenca, skupni trg...).

akti politike konkurence temeljijo na skupnih vrednotah in ciljnih politike konkurence, ki jim UVK in Vlada pri svojih odločbah sledita. Za javnost so cilji delno razvidni le iz členov zakona, in še to le negativno, kjer so v zakonu opisane izjeme in omejitve, delno pa so v nekaj besedah globalne postavke politike konkurence podane tudi v Strategiji gospodarskega razvoja Slovenije SGRS.

Nezavedanje pravic in odogovornosti vseh akterjev na trgu, ima za posledico temu primerno kulturo konkurence in kooperacije. Zelo je problematično, če pravice in odogovornosti institucije in pravni sistem ne sporočajo dovolj zaznavno v prostor, kar bi omogočilo boljše zavedanje in sodelovanje ostalih akterjev ter zmanjšalo stopnjo nepredvidljivosti in stroškov. Poleg tega pa je izziv še večji, kadar se "netransparentni institucionalni odnos" (skupaj pravice, cilji, rešitve, politike, zakoni) po vrhu vsega ne izvajajo učinkovito ali sploh ne izvajajo.

4.3.5. Stanje odprtosti in regulacije trga

Odprtost in regulacijo trga meri IMD s podskupino petih meril indeksa vhodnih faktorjev učinkovitosti vlade. Merila so razporejena v podindeksu poslovnega okolja. Slovenija je zadnja pri merilu vzporednega gospodarstva, ki po oceni menedžerjev slabi gospodarski razvoj, vendar odklon od sredine vrednosti trinajsterice ni kritičen. V celoti mnenja menedžerjev ne izkazujejo kritičnega stanja, čeprav smo v povprečju pri vseh merilih v Tabeli 49 predzadnji v trinajsterici.

Tabela 49: Merila učinkovitosti vlade odprtosti in regulacije trga z beta koeficienti korelacije in uvrstitvami trinajsterice, IMD 2001

r - rang, v - std. vred.	kor. koef.	SI	SI rang	FI	NL	IRL	AUT	DK	BEL	ES	HU	GR	P	CZ	POL
2.4.01 Integracija v regionalne trgovinske bloke	0,851	-1,12	11	0,95	0,62	0,82	0,91	0,62	0,47	0,41	-0,83	0,43	0,15	-1,29	-2,15
2.4.02 Protekcionizem	0,864	-1,23	12	1,18	0,71	0,73	0,90	0,65	0,41	-0,84	-0,29	0,35	0,19	-0,42	-2,35
2.4.03 Pogodbe v javnem sektorju	0,304	-0,80	12	1,38	0,87	-2,52	0,79	1,03	-0,02	-0,28	-0,26	0,20	0,27	-0,02	-0,64
2.4.04 Izvozni krediti in zavarovanje	0,920	-1,52	12	0,99	0,99	0,35	1,31	0,84	0,59	0,10	-0,55	-0,32	-0,17	-0,61	-2,01
2.4.05 Vzporedno gospodarstvo (Āni trg, barter, sivi trg)	0,047	-0,80	13	-0,08	-0,13	-0,18	0,15	-0,20	-0,27	-0,10	-0,36	3,23	-0,28	-0,35	-0,64

Vir: IMD 2001, izraĀuni UMAR 2002.

Tri področja so ključna za stanje na nacionalnem trgu in spadajo med 26 ključnih meril nacionalnega trga: integracija v regionalne bloke, ki v Sloveniji po oceni ne zagotavlja dovolj dostopa na tuje trge, indikator protekcionizma, ki izraĀa mnenje menedžerjev, da domaĀe okolje prepreĀuje uvoz tujih izdelkov in storitev, ter izvozni krediti in zavarovanje, ki prav tako po mnenju niso dostopni podjetjem, ki jih izvoz zanima, po razumni ceni.

Dva izmed gornjih ključnih indikatorjev, indikator protekcionizma in indikator izvoznih kreditov in zavarovanja, izkazujeta še posebej visoko korelacijo z indeksom nacionalnega trga. Poglejmo korelacije z ostalimi merili, na katerih področjih bi lahko v Sloveniji hkrati vlekli smiselno povezane ukrepe s sinergičnimi uĀinki (Tabela 50).

Videti je, da so izvozni krediti in zavarovanja dostopni po razumni ceni podjetjem, ki jih izvoz zanima, predvsem v drĀzavah, ki so visoko uvršĀene

Tabela 50: Beta koeficienti korelacije merila izvoznih kreditov in zavarovanja v Sloveniji, IMD 2001

2.4.02 Izvozni krediti in zavarovanja							
Indeks	fl koef.	Slovenija rang stdw		Indeks	fl koef.	Slovenija rang, stdw	
INDEKS NABORA INDIKATORJEV - TRG	0,92	12		2.3.06 Menjalna politika	0,88	13	-2,23
2.4.01 Integracija v regionalne trgovinske bloke	0,91	11	-1,11	2.3.16 Podkupovanje in korupcija	0,87	10	-0,84
AGREGATNI INDEKS	0,91	12		2.3.19 Osebna varnost in privatna lastnina	0,86	10	-0,46
2.4.02 Protekcionizem	0,91	12	-1,22	2.3.13 Transparentnost	0,86	12	-1,17
2.3.02 Strošek kapitala	0,90	12	-1,26				

Vir: IMD 2001, izraĕuni UMAR 2002.

v indeksu nacionalnega trga. Hkrati lahko reĕemo, da te drŕzave najpogosteje z integracijami v regionalne trgovinske bloke podjetjem zagotavljajo dovolj dostopa na tuje trge, dosegajo visoko nacionalno konkurenĕnost, okolje ne prepreĕuje uvoza tujih izdelkov in storitev, strošek kapitala v drŕzavi ne ovira razvoja podjetij, prav tako menjalna politika podpira konkurenĕnost podjetij, podkupovanje in korupcija v javnem sektorju ne obstaja, osebna varnost in privatna lastnina sta ustrezno zašĕiteni in transparentnost namer vladnih politik je jasno zagotovljena. Ćeprav je kritiĕno stanje izraŕeno le pri menjalni politiki, se Slovenija nikjer ne uvršĕa viŕše kot na 10. mesto.

Po mnenju menedŕerjev ima vlada RS veĕ kot dovolj rezerve in moŕnosti za poveĕanje nacionalne konkurenĕne sposobnosti z odprtjem trga s sinergiĕnimi ukrepi na podroĕju izvoznih kreditov in zavarovanja.

Naslednje tako podroĕje je indikator protekcionizma. Ekonomisti s protekcionizmom razumemo vrsto trgovinske politike. Ekonomska teorija v sploŕnem opredeljuje ŕtiri vrste trgovinske politike: politika proste trgovine, protekcionizma, praviĕne trgovine in strateŕske trgovine. Glavni cilj klasiĕnega protekcionizma je prepreĕevanje ali upoĕasnitev gospodarskih prilagajanj, ki bi jih drŕzavno gospodarstvo drugaĕe moralo izvesti zaradi mednarodne trgovine. Izogniti se je moĕ prilagoditvam geografske realokacije proizvodnje, spremembi proizvodnih linij in premiku delovne sile. V primeru protekcionizma je uĕinkovitost ŕrtvovana v interesu viŕjega dohodka in veĕje zaposlenosti zašĕitenega sektorja. Ukrepi protekcionizma uporabljajo carine, kvote in ostale oblike administrativne zašĕite, ki poveĕajo ceno ali pa omejujejo koliĕino uvoŕenim storitvam in dobrinam.¹⁹

IMD je razvil anketni indikator, v katerem se menedŕerji opredelijo, ali okolje ne prepreĕuje uvoza tujih izdelkov in storitev. V Tabeli 51 so navedeni vsi indikatorji, ki z omenjenim visoko korelirajo.

Kot je razvidno iz Tabele 51, vsa merila, ki izkazujejo dokaj visoko stopnjo korelacije z indikatorjem protekcionizma, pripadajo indeksu uĕinkovitosti vlade, skoraj vsa pa spadajo v podroĕje odprtosti ali regulacije trga in konkurence. Na podlagi precej visoke korelacije lahko sklepamo, da v drŕzavah z visoko stopnjo konkurenĕnosti okolje ne prepreĕuje uvoza tujih izdelkov in storitev, kar je vsebina indikatorja protekcionizma, ter da imajo drŕzave z malo protekcionizma tudi visok indeks nacionalnega trga. Indikator protekcionizma je zelo skladen s kazalci stanja na trgu kapitala

¹⁹ Nollen D. Stanley, Quinn P. Dennis: Free Trade, fair trade, strategic trade and protectionism in the US Congress, 1987 - 1988. International Organisation, World Peace Foundation and MIT. 1994.

Tabela 51: Beta koeficienti korelacije merila protekcionizma v Sloveniji, IMD 2001

2.4.02 Protekcionizem							
Indeks	fl koef.	Slovenija rang stdw		Indeks	fl koef.	Slovenija rang, stdw	
2.4.04 Izvozni krediti in zavarovanje	0,91	12	-1,51	AGREGATNI INDEKS	0,85	12	
2.4.22 Dostop do tujih trgov kapitala	0,89	13	-2,05	2.4.18 Tuji investitorji	0,84	13	-2,13
2.4.01 Integracija v regionalne trgovinske bloke	0,88	11	-1,11	2.3.19 Osebna varnost in privatna lastnina	0,83	10	-0,46
2.4.16 Zaupnost finančnih transakcij	0,88	13	-1,69	2.4.24 Sheme za zaščito investicij	0,82	13	-2,51
2.4.08 Konkurenčna zakonodaja ³	0,88	12	-1,66	2.4.14 Zakonska regulacija finančnih institucij	0,82	13	-1,62
2.3.06 Menjalna politika	0,87	13	-2,23	2.4.17 » ezmejni sporazumi	0,81	13	-2,05
INDEKS NABORA INDIKATORJEV - TRG	0,86	12	-0,90	2.4.21 Dostop do lokalnih trgov kapitala	0,81	13	-2,76
2.3.02 Strošek kapitala	0,86	12	-1,26				

Vir: IMD 2001, izračuni UMAR 2002.

kar nakazuje veliko stopnjo sinergičnosti učinkov ukrepov na trgu kapitala za stanje protekcionizma v državah in nacionalno konkurenčno sposobnost. In kot vidimo, je po mnenju menedžerjev to področje v Sloveniji res skrajno nekonkurenčno urejeno, saj ta merila izkazujejo kritične vrednosti (več o indikatorjih regulacije trga kapitala še v naslednji točki).

IMD je še pred spremembo metodologije spremljanja nacionalne konkurenčnosti držav v okviru skupine internacionalizacije gospodarstva spremljal nacionalni protekcionizem²⁰. Podskupina je vsebovala 8 kazalcev nacionalnega protekcionizma, večinoma tistih, ki so zgoraj v tabeli korelacij s kazalcem protekcionizma najvišje korelirani. Z uporabo že znane metode lahko izračunamo lasten indikator protekcionizma, ki ga v našem primeru sestavljajo vsi zgornji indikatorji. Pri tem indikatorju beleži Slovenija bistveno slabši odklon od sredine oz. povprečje standardnih odklonov. Vrednost znaša -1,67733 in v primerjavi s povprečjem pri indeksu nacionalnega trga (-0,9064) opredeljuje precejšen izziv za vlado. Slovenija pri indeksu nacionalnega protekcionizma doseže zadnje, 13. mesto.

4.3.6. Stanje regulacije trga kapitala

Regulacijo trga kapitala meri IMD s podskupino meril indeksa učinkovitosti vlade, ki je razporejena v pod-indeksu poslovnega okolja. Slovenija je v tej podskupini uvrščena najslabše. Pri vseh merilih razen pri pravici in odgovornosti delničarjev smo na zadnjem mestu. Sedem meril izkazuje kritično stanje, to pomeni, da smo zadnji in več kot dva standardna odklona pod povprečjem uvrstitev trinajsterice.

Kritična merila kapitalskega trga nam razlagajo "kritično zgodbo". Zgodba je vtis IMD leta 2001 s še malenkost starejšimi anketnimi merili. Relativno najslabše stanje je stanje tujih finančnih institucij pri nas, ki po oceni nimajo dostopa na slovenske trge. Temu sledi indikator gospodarske svobode podjetij, saj ocena kaže, da čezmejnih sporazumov s tujimi partnerji

²⁰ Glej Ekonomsko ogledalo 2/2001, str. 5.

podjetja ne morejo izpogajati brez intervencij vlade RS. Tuji investitorji ne morejo pridobiti nadzora v domačih podjetjih, saj tuja in domača podjetja niso obravnavana enako. Dostop do lokalnih trgov kapitala je za tuja podjetja omejen, prav tako naj bi bil po oceni menedžerjev domačim podjetjem omejen dostop do tujih trgov kapitala. Spodbude, ki jih Slovenija daje za investiranje, naj bi bile po oceni neprivlačne za tuje investitorje, sheme za zaščito investicij pa pri nas tudi za tuje partnerske države ne obstajajo.

Štiri zgornja področja so uvrščena tudi med 26 ključnih meril nacionalnega trga, večina pa jih visoko korelira z ostalimi indikatorji, ki jih v tem prispevku obravnavamo, kar daje slabim ocenam še večjo težo.

Tabela 52: Merila učinkovitosti vladne regulacije trga kapitala z beta koeficienti korelacije in uvrstitvami trinajsterice, IMD 2001

Merila regulacije trga kapitala															
	kore. koef.	SLO	SLO r	FIN	NIZ	IRS	AVS	DAN	BEL	ä PA	MAD	GR»	POR	» Eä	POL
2.4.14 Zakonska regulacija finančnih institucij	0,90648	-1,62	13	1,11	1,06	0,42	1,00	1,10	0,42	-0,01	-0,39	-0,36	0,14	-1,59	-1,27
2.4.15 Pravice in odgovornosti delničarjev	0,84602	-1,25	12	1,61	0,67	0,90	0,73	1,18	-0,41	-0,17	-0,46	-0,25	0,09	-1,92	-0,72
2.4.16 Zaupnost finančnih transakcij	0,94883	-1,70	13	1,71	0,76	0,68	1,06	0,71	-0,11	-0,01	-0,19	-0,45	-0,08	-0,74	-1,65
2.4.17 » ezmejni sporazumi	0,88699	-2,05	13	1,14	0,83	0,96	0,98	0,73	-0,03	-0,81	0,62	-0,07	-0,90	-0,16	-1,23
2.4.18 Tuji investitorji	0,83780	-2,14	13	0,89	0,75	0,64	0,60	0,83	0,28	-0,34	0,58	0,10	-0,73	0,38	-1,85
2.4.19 Tuja in domača podjetja	0,84835	-2,16	13	1,32	1,02	0,34	1,15	0,77	-0,06	-0,05	-0,87	0,53	-0,46	-0,60	-0,93
2.4.20 Tuje finančne institucije	0,75592	-2,85	13	0,83	0,65	0,42	0,81	0,71	0,28	-0,30	0,10	0,54	-0,21	-0,04	-0,95
2.4.21 Dostop do lokalnih trgov kapitala	0,79364	-2,76	13	0,71	0,58	0,67	0,89	0,68	0,48	-0,11	-0,08	0,30	0,14	-0,35	-1,15
2.4.22 Dostop do tujih trgov kapitala	0,85591	-2,05	13	1,04	0,78	0,66	0,95	0,84	0,29	0,11	-1,02	0,16	0,20	-0,29	-1,66
2.4.23 Spodbude za investiranje	0,62481	-2,46	13	0,17	0,70	1,69	0,49	-0,62	0,14	0,21	0,82	-0,36	-0,26	0,40	-0,92
2.4.24 Sheme za zaščito investicij	0,73048	-2,52	13	0,62	0,29	0,60	1,07	0,20	0,50	0,07	0,05	0,86	0,00	-0,11	-1,62

Vir: IMD 2001, izračuni UMAR 2002.

Dodatna dva izmed gornjih indikatorjev, ki sta ravno tako ključna indikatorja nacionalnega trga, zakonska regulacija finančnih institucij in zaupnost finančnih transakcij, izkazujeta še posebej visoko korelacijo z indeksom nacionalnega trga. Poglejmo kaj nam namigujejo korelacije z ostalimi merili, in če lahko logično sklepamo, na katerih področjih bi morali v Sloveniji hkrati vleči smiselne ukrepe (Tabela 53).

Indeks zaupnosti finančnih transakcij z več merili korelira s koeficientom korelacije, večjim od 0,84, kot pa to lahko vidimo pri merilu zakonske regulacije finančnih institucij. Oba indeksa najvišje korelirata ravno z merilom konkurenčne zakonodaje. Ureditev konkurenčne zakonodaje v Sloveniji tako, da preprečuje nepravilne konkurence v državi, kot menijo menedžerji, v širšem smislu nakazuje na neizpodbitno nujnost, da Slovenija uredi svojo koherentno politiko konkurence. S povečanjem transparentnosti bo zmanjšala tveganje v družbi, in če nadaljujemo sklepanje iz tabel korelacij merila konkurenčne zakonodaje, bo lažje omogočiti tudi zaupnost finančnih

Tabela 53: Beta koeficienti korelacije meril zakonske regulacije finančnih institucij in zaupnosti finančnih transakcij, IMD 2001

2.4.14 Zakonska regulacija finančnih institucij				2.4.16 Zaupnost finančnih transakcij			
Indeks	fl koef.	Slovenija stdw rang		Indeks	fl koef.	Slovenija stdw rang	
2.4.08 Konkurenčna zakonodaja	0,96	-1,66	12	2.4.08 Konkurenčna zakonodaja	0,98	-1,66	12
2.3.02 Strošek kapitala	0,92	-1,26	12	2.4.04 Izvozni krediti in zavarovanje	0,93	-1,51	12
2.4.04 Izvozni krediti in zavarovanje	0,92	-1,516	12	2.3.06 Menjalna politika	0,93	-2,23	13
2.4.16 Zaupnost finančnih transakcij	0,92	-1,695	13	2.4.14 Zakonska regulacija finančnih institucij	0,92	-1,62	13
2.4.15 Pravice in odgovornosti delničarjev	0,92	-1,247	12	2.4.22 Dostop do tujih trgov kapitala	0,91	-2,05	13
2.3.16 Podkupovanje in korupcija	0,89	-0,84	10	2.3.02 Strošek kapitala	0,90	-1,26	12
3.4.02 Etične metode	0,89	-0,48	9	4.5.05 Vrednote v družbi	0,90	-0,77	11
2.4.01 Integracija v regionalne trgovinske bloke	0,89	-1,116	11	2.3.15 Birokracija	0,90	-1,25	13
2.4.07 Pravni okvir	0,88	-1,17	12	4.3.20 Zaščita patentnih in avtorskih pravic	0,90	-1,78	13
2.4.22 Dostop do tujih trgov kapitala	0,88	-2,05	13	2.4.19 Tuja in domača podjetja	0,89	-2,16	13
4.3.20 Zaščita patentnih in avtorskih pravic	0,88	-1,78	13	2.3.13 Transparentnost	0,89	-1,17	12
2.4.19 Tuja in domača podjetja	0,87	-2,16	13	2.4.07 Pravni okvir	0,88	-1,17	12
2.3.13 Transparentnost	0,85	-1,17	12	2.4.02 Protekcionizem	0,88	-1,22	12
				2.3.16 Podkupovanje in korupcija	0,88	-0,84	10
				2.3.19 Osebna varnost in privatna lastnina	0,87	-0,46	10
				2.4.15 Pravice in odgovornosti delničarjev	0,87	-1,24	12
				2.4.17 » ezmejni sporazumi	0,87	-2,05	13
				2.4.01 Integracija v regionalne trgovinske bloke	0,86	-1,11	11
				2.4.21 Dostop do lokalnih trgov kapitala	0,85	-2,76	13
				2.5.13 Sodelovanje med podjetji in univerzo	0,84	-1,53	13
				2.4.10 Cenovne kontrole	0,84	-1,26	12

Vir: IMD 2001, izračuni UMAR 2002.

transakcij, oblikovan bo zakonski okvir regulacije finančnih transakcij, ki bodo transparentne in predvidljive, in omogočena bo finančna stabilnost, strošek kapitala pa se bo znižal. Hkrati pa mora vlada vleči tudi poteze na področju menjalne politike, omogočati mora dostop do tujih trgov kapitala, zmanjšati transakcijske stroške in motnje zaradi podkupovanja in korupcije, ter zagotavljati trden in izvajan pravni okvir. Še več namigov za poteze za izboljšanje stanja na trgu kapitala lahko dobimo na področjih iz Tabele 53.

4.3.7. Zaščita patentnih in avtorskih pravic in birokracija

Doslej smo podrobneje obravnavali kar sedem ključnih meril indikatorja nacionalnega trga. V zadnjem delu nam preostaneta še dve ključni merili izmed prvih osem najvišje koreliranih meril²¹, to sta zaščita patentnih

²¹ Merila globalizacije zaradi širine vsebinsko ne bomo obdelali.

pravic in birokracija.

Zaščita patentnih in avtorskih pravic je eno ključnih institucionalnih ureditev trga, saj predstavlja osrednjo svoboščino a hkrati lahko tudi motnjo in omejitev trga, saj država s tem trg retroaktivno tudi omeji. Da bi spodbudila inovativnost lahko zavre določene učinkovite rešitve, kar lahko družbi povzroči visoke transakcijske stroške. V Sloveniji se tega za enkrat še ni bati, saj je zadnja med opazovanimi državami. Negotovost na trgu je s tem zelo visoka in transakcijski stroški veliki, kar zmanjšuje učinkovitost izidov trga kot institucije.

Birokracija lahko predstavlja učinkovit člen institucionalne ureditve trga ali pa predstavlja motnjo in trg omejuje. Med vsemi obravnavanimi merili nacionalnega trga smo zasledili visoko korelacijo z merili patentnih in avtorskih pravic ter birokracije. V Tabeli 54 so merila, ki kažejo soodvisnost in povezanosti ukrepov na različnih področjih.

Tabela 54: Beta koeficienti korelacije meril zaščite patentnih in avtorskih pravic in merila birokracije, IMD 2001

4.3.20 Zaščita patentnih in avtorskih pravic				2.3.15 Birokracija			
Indeks	fl koef.	Slovenija stdw.... rang		Indeks	fl koef.	Slovenija stdw...rang	
2.4.07 Pravni okvir	0,93	-1,17	12	2.3.14 Javne storitve	0,95	-0,85	11
INDEKS NABORA INDIKATORJEV - TRG	0,93	-0,9	12	INDEKS NABORA INDIKATORJEV - TRG	0,92	-0,90	12
AGREGATNI INDEKS	0,900		12	AGREGATNI INDEKS	0,92		12
2.4.17 » ezmejni sporazumi	0,899	-2,05	13	2.3.13 Transparentnost	0,91	-1,17	12
2.4.19 Tuja in domača podjetja	0,897	-2,16	13	2.4.07 Pravni okvir	0,90	-1,17	12
2.4.16 Zaupnost finančnih transakcij	0,895	-1,69	13	2.4.16 Zaupnost finančnih transakcij	0,90	-1,69	13
2.4.08 Konkurenčna zakonodaja	0,89	-1,66	12	4.5.05 Vrednote v družbi	0,88	-0,77	11
2.4.14 Zakonska regulacija finančnih institucij	0,88	-1,62	13	3.5.02 Naklonjenost h globalizaciji	0,88	-0,77	11
2.5.13 Sodelovanje med podjetji in univerzo	0,88	-1,53	13	2.4.08 Konkurenčna zakonodaja	0,87	-1,66	12
2.4.04 Izvozni krediti in zavarovanje	0,86	-1,51	12	2.5.13 Sodelovanje med podjetji in univerzo	0,87	-1,53	13
2.3.18 Pravičnost	0,86	-0,54	9	2.2.14 Utaja davkov	0,87	-0,12	7
2.3.15 Birokracija	0,86	-1,25	13	3.5.01 Globalizacija	0,87	-0,49	10
3.5.01 Globalizacija	0,85	-0,49	10	2.3.16 Podkupovanje in korupcija	0,86	-0,84	10
				4.3.20 Zaščita patentnih in avtorskih pravic	0,86	-1,78	13
				2.4.15 Pravice in odgovornosti delničarjev	0,84	-1,24	12

Opomba: Merila globalizacije zaradi širine vsebinsko ne bomo obdelali.

Vir: IMD 2001, izračuni UMAR 2002.

4.3.8. Izid analize konkurenčnosti nacionalnega trga Slovenije

V poglavju smo izluščili nekatere indikatorje, ki kažejo na ključna področja. Ta visoko korelirajo z indeksom nacionalne konkurenčnosti, indeksom konkurenčnosti nacionalnega trga ter med seboj. S tem smo pridobili nekaj namigov o možnih sinergičnih ukrepih za celotno gospodarstvo. Nekatera uporabljena preprosta statistična orodja korelacije nam ponujajo

celo domnevo, da je ureditev trga kot institucije osrednjega pomena za globalno konkurenčnost države. Brez dvoma je prihodnost slovenskega gospodarstva kritično odvisna od ureditev teh področij.

Sočasnost merila z agregatnim indeksom globalne konkurenčnosti in nacionalnega trga pomeni možnost njegovega pomena in vpliva za globalno konkurenčnost. Slaba uvrstitev Slovenije pri tem merilu je za nas znak, da je ukrep na tem področju še posebej smiseln. Nič pa ne moremo reči o teži ukrepa na tem področju za celotni trg in konkurenčnost države, in o zagotovih sinergičnih učinkih na ostala področja. Analiza nacionalnega trga kot institucije z indikatorji nacionalnega trga IMD prikazuje vrsto meril, ki med seboj niso enako pomembna in ne morejo imeti enake teže. Iz zagate si lahko pomagamo z nekaterimi sodobnimi ugotovitvami teorije rasti. Ekonomska teorija je prepoznala tri med seboj prepletene mehanizme, ki sodelujejo pri **gospodarski rasti**. Prvi je učinkovita alokacija virov, ki temelji na tržni konkurenci in specializirani delitvi dela. Drugi mehanizem je akumulacija kapitala, ki vsebuje poleg ostalih tudi človeški kapital. Tretji mehanizem gospodarske rasti pa je tehnološki napredek preko dveh procesov, tehnoloških inovacij in razpršitve tehnologije. Vsi trije mehanizmi so pomembni, vendar je njihova relativna teža odvisna od razvojne stopnje države. Tretji, tehnološki mehanizem, ima temeljni učinek, zato je teža učinkovitih ukrepov s tega področja največja.

S pomočjo teh ugotovitev teorije relativno ocenimo vplive in pomembnost uvrstitev Slovenije pri indikatorjih in ukrepih na posameznih področjih. Pri obravnavi kritičnih mest Slovenije je potrebno upoštevati, da imajo različni faktorji rasti različne vloge na različnih stopnjah razvoja. In če pogledamo konkretno, indikatorji IMD pripisujejo najslabše rezultate Sloveniji predvsem pri učinkovitosti vlade in njenih institucij, da omogočijo konkurenčno poslovno okolje. Torej osrednje mesto v uvrstitvi Slovenije po konkurenčnosti nacionalnega trga igrajo institucije in institucionalni odnosi. Kako pomembni so ti za samo rast in razvoj, predvsem pa, ali so ukrepi na teh področjih tudi pravi vzvodi in ali so vzvodi za omenjena področja tudi drugje? Ugotovitve teorije rasti pripisujejo javnim institucijam in njihovem razvoju na nižji in srednji stopnji razvoja držav večjo vlogo, kot pa pri visoko razvitih državah, kjer kvaliteta institucij manj niha in so države že dosegle zadovoljivo stopnjo učinkovitosti institucionalne ureditve²². To bi pravzaprav pomenilo, da ukrepanje s tega področja za Slovenijo kot visoko razvito družbo sploh ni osrednjega značaja. Kot kaže analiza konkurenčnosti nacionalnega trga, je sklepanje iz ravni slovenskega BDP zavajajoče, saj institucionalni odnosi niso kvalitetni in na ravni, ki odgovarja ravni BDP. Stopnja blaginje je v našem primeru slab proxy za kvaliteto družbenih rešitev in odnosov. S temi predpostavkami je razumljivo, da je v Sloveniji kljub razmeroma visoki blaginji kvaliteta institucij še slaba. Novo nastala država nekatere institucije postavlja na novo in prvič in se učinkovitih institucionalnih odnosov šele uči.

Za razvojno zelo pomembne ukrepe s sinergičnim ukrepom za učinkovitost celotne družbe lahko opredelimo tiste, ki vzpostavljajo čiste institucionalne

²² John W. McArthur, Jeffrey D. Sachs. The Growth Competitiveness Index: Measuring technological Advancement and the Stages of Development. Center for International Development, Harvard University.

Robert J. Barro: "Economic Growth in a Cross-Section of Countries," Quarterly Journal of Economics CVI (1991):407-443.

odnose na nacionalnem trgu. Analizo motenj in odprtosti nacionalnega trga Slovenije lahko mirno sklenemo v opozorilo in poudarek, da je za izboljšanje globalne konkurenčnosti Slovenije izjemnega pomena izboljšanje učinkovitosti vlade na področju institucionalnega in poslovnega okolja. Konkurenčnost podjetij in blaginja prebivalstva sta usodno odvisna od kakovosti institucij, jasnosti in predvidljivosti odnosov nad vsemi družbenim akterji na trgu in od pravnega sistema, ki bo skrbel za zagotavljanje pravic in pogodb. To je na področju regulacije konkurence in trga, trga kapitala, bančnega sistema in fiskalne politike, ki vzpostavijo splošno makroekonomsko stabilnost skupaj s fiskalnim ravnotežjem in zdravim bančnim sistemom s širokim dostopom do kreditov. Naslednje tako področje ukrepov je področje ureditve trga dela (stroškov, odnosov in razvitosti ponudbe spretnosti).

Med ključnimi izzivi Slovenije pa že sam IMD navaja predvsem povečanje tujih investicij s povečanjem vladnih spodbud, povečanje učinkovitosti aparata javne administracije, konsolidacijo in privatizacijo bančnega in zavarovalniškega sektorja, izboljšanje njunega nadzora, privatizacija in deregulacija ključnih sektorjev infrastrukture (telekomunikacije, energetika...).

4.4. Predelovalne dejavnosti in nacionalna konkurenčnost

Razvita gospodarstva se gibajo v smeri postindustrijske in informacijske družbe, kjer je gibalno ekonomske aktivnosti mednarodno konkurenčen storitveni sektor. Ne glede na to so aktivnosti ekonomske politike za dvigovanje nacionalne konkurenčnosti usmerjene na vsa področja gospodarskih dejavnosti, v primarni, sekundarni in storitveni sektor. Težišče te analize bo usmerjeno na področje predelovalnih dejavnosti²³ (predelovalne industrije), ki kljub dejstvu, da je njihov pomen v zadnjih 25-ih letih relativno upadel vis a vis storitvenim dejavnostim, ohranjajo vlogo sektorja, ki je vitalnega pomena za gospodarsko rast. Relativno znižanje deleža predelovalnih dejavnosti in industrije nasploh v strukturi BDP in skupni zaposlenosti ni nujno pokazatelj upadanja konkurenčnosti tega sektorja (*Dmitrovič, 1998*), temveč gre za samo dialektiko razvoja, nakazano na začetku. Z veliko verjetnostjo smemo pričakovati, da se v prihodnje pomembnost predelovalne industrije v strukturi BDP ne bo zmanjševala. Po eni strani gre za interakcijo med posameznimi sektorji v gospodarstvu, pri kateri je velik delež storitvenih dejavnosti (finančne, zavarovalniške, trženjske storitve idr.) neposredno vezan na proizvodno aktivnost primarnega in sekundarnega (industrijskega) sektorja, po drugi strani pa je sama predelovalna industrija v zadnjih letih v fazi (p)restrukturiranja v smeri tehnološko zahtevnejših panog, kot so mikroelektronika, nanotehnologija, novi materiali, informacijska tehnologija, farmacija, genski inženiring idr.

Predelovalne dejavnosti v Republiki Sloveniji ohranjajo tradicionalno vlogo najmočnejšega sektorja v okviru proizvodne strukture bruto domačega proizvoda. V letu 2000 so ustvarile 24.0% celotne dodane vrednosti

²³ Predelovalne dejavnosti (angl.: "manufacturing production") so v klasifikaciji NACE, kot jo uporablja Statistični urad RS, označene kot področje D. Skupaj z rudarstvom (področje C) in oskrbo z elektriko, plinom in vodo (področje E) predstavljajo celoten industrijski sektor.

slovenskega gospodarstva²⁴, delež zaposlenih v dejavnosti glede na skupno zaposlenost v državi pa je dosegel 32,9%²⁵. Po podatkih Agencije za plačilni promet predstavljajo predelovalne dejavnosti gospodarsko panogo, v okviru katere je v letu 2000 poslovalo 16,6% vseh gospodarskih družb v Republiki Sloveniji, ki so z 32,5% skupnega kapitala ustvarile 43,2% dodane vrednosti, 36,1% skupne realizacije ter 40,6% čistega dobička in 27,5% čiste izgube vseh gospodarskih družb²⁶.

Z vidika krepitev konkurenčne sposobnosti slovenske države je zato temeljnega pomena doseči mednarodni nivo konkurenčnosti v predelovalnih dejavnostih, saj je v njih akumulirana velika kapaciteta produkcijskih faktorjev in imajo visok multiplikativni učinek na dosežke celotnega gospodarstva.

Možnih analitičnih pristopov diagnosticiranja dejavnikov, ki vplivajo na konkurenčno sposobnost predelovalnih dejavnosti je več. V tej študiji predstavlja osnovo analitičnega preučevanja sistem indikatorjev, ki jih je razvil International Institute for Management Development (IMD) iz Lausanne. Na podlagi diagnoze ključnih parametrov konkurenčnosti bomo poskušali oblikovati nabor aktivnosti in ukrepov, ki bodo nosilcem ekonomske politike v Sloveniji v pomoč pri pospeševanju in dvigu alokacijske atraktivnosti slovenske predelovalne industrije v mednarodnem merilu.

4.4.1. Alokacijska atraktivnost predelovalnih dejavnosti skozi indikatorje IMD

Iz nabora 284-ih indikatorjev, ki jih IMD²⁷ uporabi za rangiranje 49-ih držav glede na doseženi nivo nacionalne konkurenčnosti, je izločena skupina 84 indikatorjev, od tega 33 kvantitativnih in 51 kvalitativnih indikatorjev, ki opredeljujejo alokacijsko atraktivnost predelovalnih dejavnosti.

Kriterij alokacijske atraktivnosti poskuša določiti in ovrednotiti najboljšo možno lokacijo za ustanovitev podjetja ali razširitev obstoječih poslovnih aktivnosti znotraj sektorja predelovalnih dejavnosti. Izbrani indikatorji alokacijske atraktivnosti predelovalnih dejavnosti so enako kot v izvorni klasifikaciji IMD razporejeni po štirih osnovnih indeksih vhodnih faktorjev: narodnogospodarska uspešnost, učinkovitost vlade, učinkovitost podjetij in infrastruktura (Tabela 55).

Na podlagi tako zbranih indikatorjev smo analizirali konkurenčno pozicijo slovenskih predelovalnih dejavnosti v mednarodnem okolju. Pri rangiranju držav smo se zaradi ustreznije primerljivosti in preglednosti odločili za

²⁴ Slovenija se po tem kriteriju približuje primerljivim deležem članic EU, kjer so v predelovalnih dejavnostih leta 1997 v povprečju ustvarili 20.7% celotne dodane vrednosti. Med posameznimi državami je največji delež s 33.2% dosegla Irska, sledijo pa ji s 26.1% Finska, s 23.5% Portugalska in s 23.4% Nemčija. V večini ostalih držav je delež predelovalnih dejavnosti v skupni dodani vrednosti že padel pod 20% (Eurostat Yearbook 2000, str. 220).

²⁵ Vir: UMAR, Jesensko poročilo, 2000 – statistična priloga

²⁶ Agregat gospodarskih družb v RS je v letu 2000 ustvaril približno 60% dodane vrednosti slovenskega gospodarstva.

²⁷ Vir: Word Competitiveness Yearbook, IMD, 2001

Tabela 55: Nabor indikatorjev alokacijske atraktivnosti predelovalnih dejavnosti

INDIKATOR			VSEBINSKI POMEN
INDEKS VHODNIH FAKTORJEV 1: NARODNOSKUPARSKA USPEŠNOST			
podindeks 1 DOMA» A EKONOMIJA			
1	1.1.01	Bruto domači proizvod	za leto 2000, v mrd US\$
2	1.1.08	Bruto domači proizvod	za leto 2000, realna rast v domačih cenah
podindeks 2 MEDNARODNA TRGOVINA			
3	1.2.07	Izvoz blaga	za leto 2000, v mrd US\$
4	1.2.08	Izvoz blaga	za leto 2000, v % BDP
podindeks 3 MEDNARODNE INVESTICIJE			
5	1.3.04	Neposredne tuje investicije	pritoki v letu 1999, v mrd US\$
6	1.3.05	Neposredne tuje investicije	stanje v letu 1999, v mrd US\$
podindeks 4 ZAPOSLOVANJE podindeks 5 CENE			
7	1.5.01	Inflacija	za leto 2000, povprečna letna stopnja
8	1.5.02	Indeks življenjskih stroškov	za leto 2000, košarica dobrin in storitev v N.Y.C. = 100
INDEKS VHODNIH FAKTORJEV 2: U» INKOVITOST VLADE			
podindeks 1 JAVNE FINANCE podindeks 2 FISKALNA POLITIKA			
9	2.2.07	Povprečna stopnja davka na dobiček	za leto 1999, % od dobička pred obdavčitvijo
10	2.2.09	Prispevna stopnja za zdravstveno zavarovanje	za leto 2000, kot % BDP/prebivalca
11	2.2.11	Efektivna stopnja davka na dobiček #	za leto 2001, ovira / ne ovira podjetniško aktivnost
12	2.2.12	Prihodki od davka na premoenje in kapital	za leto 1999, v % BDP
13	2.2.13	Prihodki od DDV	za leto 1999, v % BDP
podindeks 3 INSTITUCIONALNO OKOLJE			
14	2.3.06	Politika deviznega tečaja #	za leto 2001, podpira / ovira konkurenčnost podjetij
15	2.3.07	Stabilnost deviznega tečaja	za leto 2000, paritetna sprememba nacionalne valute do PP» pri IMF
16	2.3.11	Vladne odločbe #	za leto 2001, so / niso učinkovito implementirane
17	2.3.13	Transparentnost #	za leto 2001, vlada jasno / nejasno sporoča namere svojih politik
18	2.3.15	Birokracija #	za leto 2001, ovira / ne ovira podjetniškega razvoja
19	2.3.16	Podkupovanje in korupcija #	za leto 2001, obstaja / ne obstaja v javnem sektorju
20	2.3.17	Birokracija carine #	za leto 2001, ovira / ne ovira učinkovit mednarodni pretok blaga
21	2.3.18	Pravičnost #	za leto 2001, je / ni zagotovljena v družbi
22	2.3.19	Osebna varnost in privatna lastnina #	za leto 2001, je / ni ustrezno zaščitena
podindeks 4 POSLOVNO OKOLJE			
23	2.4.01	Integracija v regionalne trgovske povezave #	za leto 2001, zagotavlja / ne zagotavlja učinkovitega dostopa do tujih trgov
24	2.4.02	Protekcijem #	za leto 2001, predstavlja / ne predstavlja zaščito domače industrije
25	2.4.08	Konkurenčna zakonodaja #	za leto 2001, ošiti / ne ošiti pred nelojalno konkurenco
26	2.4.09	Proizvodna in storitvena odgovornost #	za leto 2001, zakonodaja omejuje / ne omejuje poslovno aktivnost podjetij
27	2.4.10	Cenovne kontrole #	za leto 2001, vpliva / ne vpliva na določanje cen v posameznih sektorjih
28	2.4.11	Regulacija delovne sile #	za leto 2001, je / ni zadostno fleksibilna

Nadaljevanje na naslednji strani

INDEKS VHODNIH FAKTORJEV 2: U» INKOVITOST VLADE			
podindeks 4 POSLOVNO OKOLJE (nadaljevanje)			
29		2.4.12 Zakonodaja o nezaposlenosti #	za leto 2001, zagotavlja / ne zagotavlja vzpodbude za iskanje delov. mesta
30		2.4.16 Zaupnost finančnih transakcij #	za leto 2001, je / ni zagotovljena
31		2.4.17 » ezmejni sporazumi #	za leto 2001, so / niso lahko realizirani brez vladnih intervencij
32		2.4.18 Tuji investitorji #	za leto 2001, lahko / ne morejo pridobiti nadzora v domačih podjetjih
33		2.4.19 Tuja in domača podjetja #	za leto 2001, imajo / nimajo enakih pogojev poslovanja
34		2.4.23 Spodbude za investiranje #	za leto 2001, privlačijo / ne privlačijo tujih investitorjev
35		2.4.24 Sheme za začetno investicij #	za leto 2001, obstajajo / ne obstajajo za tuje partnerske drave
podindeks 5 IZOBRAŽEVANJE			
36		2.5.04 Dokončana srednja izobrazba	za leto 1997, % relevantne starostne skupine s polno srednješolsko izobrazbo
37		2.5.07 Sistem izobraževanja #	za leto 2001, pokriva/ ne pokriva potreb konkurenčnega gospodarstva
38		2.5.08 Univerzitetna izobrazba #	za leto 2001, pokriva/ ne pokriva potreb konkurenčnega gospodarstva
39		2.5.13 Sodelovanje med podjetji in univerzo #	za leto 2001, je / ni učinkovito
INDEKS VHODNIH FAKTORJEV 3: U» INKOVITOST PODJETIJ			
podindeks 1 PRODUKTIVNOST			
40		3.1.08 Produktivnost v industriji	za leto 2000, v US\$ / zaposlenega (PPP)
podindeks 2 U» INKOVITOST TRGA DELA			
41		3.2.01 Zasluki/prejemki zaposlenih	za leto 2000, v US\$ / zaposlenega
42		3.2.02 stroški dela/zaposl. v predel. dejavnostih	za leto 2000, % sprememba
43		3.2.04 Nagrajevanje/plače menedžmenta	za leto 2000, v US\$
44		3.2.05 Opravljene delovne ure	za leto 2000, povprečno št. delovnih ur na leto
45		3.2.06 Odnosi med zaposlenimi #	za leto 2001, odnosi so produktivni / sovražni
46		3.2.07 Motiviranost zaposlenih #	za leto 2001, se pokriva / ne pokriva s cilji podjetja
47		3.2.08 Industrijski spori, konflikti (stavke)	za leto 2001, kot št. izgubljenih delovnih dni na 1000 prebivalcev
48		3.2.09 Izobraževanje zaposlenih #	za leto 2001, je / ni prioriteta v podjetju
49		3.2.14 Usposobljena delovna sila #	za leto 2001, je / ni na razpolago na domačem trgu dela
50		3.2.17 Mednarodne izkušnje menedžerjev #	za leto 2001, imajo / nimajo izkušnje v mednarodnem poslovanju
51		3.2.18 Razpoložljivost vodilnih menedžerjev #	za leto 2001, so / niso na razpolago na domačem trgu dela
podindeks 3 FINAN» NI TRG			
podindeks 4 OBNAŠANJE MENEDŽMENTA			
52		3.4.11 Zdravje, varnost in skrb za okolje #	za leto 2001, so / niso upoštevani pri odločitvah menedžerjev
podindeks 5 VPLIV GLOBALIZACIJE			
53		3.5.01 Globalizacija #	za leto 2001, ogroža / ne ogroža domače ekonomije
54		3.5.02 Odnos do globalizacije #	za leto 2001, negativen / pozitiven
55		3.5.03 Realokacija proizvodnje #	za leto 2001, ogroža / ne ogroža domače ekonomije
INDEKS VHODNIH FAKTORJEV 4: INFRASTRUKTURA			
podindeks 1 BAZI» NA INFRASTRUKTURA			
56		4.1.05 Infrastruktura in razvoj #	za leto 2001, je / ni ustrezno planirana in vzdrževana

Nadaljevanje na naslednji strani

INDEKS VHODNIH FAKTORJEV 4: INFRASTRUKTURA		
podindeks 1 BAZI» NA INFRASTRUKTURA (nadaljevanje)		
57	4.1.06 Ceste	za leto 2001, razpredenost cestne mreže v km / na km ²
58	4.1.07 Distribucijska mreža za dobrine in storitve #	za leto 2001, je / ni učinkovita
59	4.1.08 železniška mreža	za leto 2001, razpredenost železniške mreže v km / na km ²
60	4.1.09 Letalski promet	za leto 1999, št. prevoženih potnikov v 1000
61	4.1.10 Vodni transport #	za leto 2001, izpolnjuje / ne izpolnjuje zahtev poslovanja
62	4.1.18 Cena elektrike za industrijske uporabnike	za leto 2000, v US\$ / kwh
podindeks 2 TEHNOLOŠKA INFRASTRUKTURA		
63	4.2.01 Investicije v telekomunikacije	za leto 1998, kot % BDP
64	4.2.02 Telefonske linije	za leto 2000, št. glavnih vodov na 1000 prebivalcev
65	4.2.07 Računalniški potencial	za leto 1998, delež svetovnega pretoka računalniških informacij
66	4.2.08 Računalniški potencial na prebivalca	za leto 1998, delež svetov. pretoka računalniških informacij na 1000 prebiv.
67	4.2.09 Uporaba interneta	za leto 2000, št. uporabnikov na 1000 prebivalcev
68	4.2.10 Nova informacijska tehnologija #	za leto 2001, izpolnjuje / ne izpolnjuje zahtev poslovanja
69	4.2.11 Elektronsko poslovanje #	za leto 2001, je / ni razvita za vzpodbujanje poslovanja
70	4.2.12 Razpoložljivost informacijskega kadra #	za leto 2001, so / niso na razpolago na domačem trgu dela
71	4.2.13 Tehnološko sodelovanje #	za leto 2001, je / ni pogosto v poslovni praksi

Opomba: # Kvalitativni indikator

Vir: IMD 2001.

izbor 13-ih držav²⁸ (Slovenija, Finska, Nizozemska, Irska, Avstrija, Danska, Belgija, Španija, Madžarska, Grčija, Portugalska, Češka in Poljska) in znotraj te skupine preučevali uvrstitve Slovenije.

V smislu medsebojne primerljivosti in možnosti statistične analize smo za vsak posamezni indikator izračunali povprečne vrednosti (aritmetično sredino), standardno deviacijo in standardizirane vrednosti²⁹. To nam je omogočilo izdelati korelacijsko matriko rangov 13 držav za vseh 84 predstavljenih indikatorjev. Rezultate in ugotovitve bomo predstavili v nadaljevanju³⁰ (Tabela 56).

Slovenija je v pregledu za leto 2001 tako v agregatnem indeksu konkurenčnosti kot tudi indeksu alokacijske atraktivnosti predelovalnih dejavnosti zasedla nezavidljivo 12. mesto in na lestvici trinajstih držav prehitela le Poljsko, zaostala pa je za drugima dvema kandidatka za vstop v Evropsko unijo: Madžarsko in Češko. Na prvih treh mestih se po

²⁸ Utemeljitev izbora v Gmeiner, P.: Koncept in empirični rezultat merjenja nacionalne konkurenčne sposobnosti v Sloveniji za obdobje 1995 – 1998 in napovedi do leta 2000, Delovni zvezek UMAR, 1998, št. 11, str. 6.

²⁹ Pri izračunih vrednosti za Slovenijo smo izločili indikatorje 4.2.07, 4.2.08 in 4.2.09, za katere IMD ni uspel pridobiti podatka.

³⁰ Ob uporabi β -korelacijskih koeficientov kot temeljnega statističnega orodja v tej analizi se zavedamo pomanjkljivosti in omejene možnosti, ki jo nudi to orodje pri izvedbi zaključnih sklepov (vprašanje vzroka oz. posledice gibanja neke spremenljivke, možnost vpliva preko tretje spremenljivke), vendarle pa nam bo v pomoč pri potrditvi oz. zavrnitvi nekaterih teoretičnih postulatov iz teorije konkurence in njenih aplikacij v slovenski prostor.

Tabela 56: Globalne uvrstitve Slovenije v primerjavi z izbrano dvanajsterico držav, IMD 2001

Predzadnja mesta Slovenije																										
	SI		FI		NL		IRL		AUT		DK		BEL		ES		HU		GR		P		CZ		POL	
	v	r	v	r	v	r	v	r	v	r	v	r	v	r	v	r	v	r	v	r	v	r	v	r	v	r
A	42,49	12	83,38	1	81,46	2	79,20	3	72,54	4	71,79	5	66,03	6	60,14	7	55,64	8	49,96	9	48,36	10	46,68	11	32,01	13
B	-67,82	12	63,98	1	60,80	2	41,41	3	40,79	4	37,61	5	23,31	6	1,52	7	-16,92	8	-24,93	9	-37,33	10	-39,72	11	-84,33	13
C	-0,84	12	0,76	1	0,72	2	0,49	3	0,49	4	0,45	5	0,28	6	0,02	7	-0,20	8	-0,30	9	-0,44	10	-0,47	11	-1,00	13
D		10,0		3,6		4,3		5,1		4,6		5,5		6,3		7,3		7,5		8,3		9,1		8,7		10,4

Opombe: v - STD vrednost

r - rang med 13 državami

A: AGREGATNI INDEKS konkurenčnosti

B: NABOR INDIKATORJEV - ALOKACIJSKA ATRAKTIVNOST PREDELOVALNIH DEJAVNOSTI

C: POVPREČJE STANDARDIZIRANIH VREDNOSTI IN RANG POVPREČJE

D: POVPREČJE RANGOV

Vir: IMD 2001, preračuni UMAR, 2002.

obeh kriterijih nahajajo 3 razvita majhna gospodarstva Finska, Nizozemska in Irska. Identičnost rezultata pri rangiranju izbranih 13 držav ter uvrstitev Slovenije po obeh krovnih indikatorjih nas ne presenečata³¹, saj je konkurenčnost na nacionalni ravni v tesni povezavi oz. posledica konkurenčnosti najvplivnejšega gospodarskega sektorja – predelovalnih dejavnosti.

Standardizirna vrednost 12. uvrstitve, ki jo dosega Slovenija pri indikatorju alokacijske atraktivnosti predelovalnih dejavnosti, znaša -67,82 in je od zadnjjevrščene Poljske večja za približno 16 enot, prvouvrščena Finska pa dosega standardizirano vrednost v višini 63,98. Povprečje standardiziranih vrednosti, ki ga lahko tolmačimo kot povprečje standardnih odklonov indikatorjev od njihove aritmetične sredine, nam pove, da Slovenija v povprečju pri vsakem izmed 84-ih (dejansko 81-ih) indikatorjev za 0,84 standardnega odklona zaostaja za povprečno vrednostjo vseh 13-ih primerjanih držav. Doseženo 12. mesto Slovenije pri krovnem indikatorju alokacijske atraktivnosti predelovalnih dejavnosti tako glede na primerjavo standardnih odklonov (-0,84) skupaj z zadnje uvrščeno Poljsko (-1,00) močno negativno izstopa iz skupine 13 držav. Za primerjavo povemo, da sicer 11. Češka (le en rang više kot Slovenija) s približno za polovico nižjim standardnim odklonom (-0,47) mnogo bolje lovi priključek s skupino 10-ih, pred njo uvrščenih držav.

Iz Tabele 57 lahko razberemo, da med izbranimi merili krovnega indikatorja alokacijske atraktivnosti predelovalnih dejavnosti Slovenija dosega podpovprečno standardizirano vrednost kar pri 73 indikatorjih (90,1%), kar nas uvršča na zadnje mesto. Po tem kriteriju zaostajamo celo za Poljsko, vendar nas nižje povprečje standardiziranih vrednosti (oz. standardnih deviacij) pri vseh 84-tih indikatorjih v globalni uvrstitvi (gl. Tabela 56) vendarle uvršča pred to državo Višegradske četverice.

Z 8 nadpovprečnimi uvrstitvami zbere Slovenija 5,85 enot standardizirane vrednosti, kar nas enako kot v globalni uvrstitvi uvršča na predzadnje 12. mesto. Po pričakovanju je vodilno pozicijo dosegla Finska, ki je sicer zbrala manj nadpovprečnih uvrstitev kot drugouvrščena Nizozemska, vendar je dosegla višji seštevek standardiziranih vrednosti oz. višji seštevek pozitivnih standardnih deviacij pri teh indikatorjih. Finska je dosegla tudi

³¹ β -korelacijski koeficient rangov 13-ih držav med krovnim indikatorjem nacionalne konkurenčnosti in indikatorjem alokacijske atraktivnosti predelovalnih dejavnosti znaša 0,99.

Tabela 57: Opisne statistike vrednosti meril (indikatorjev) trinajsterice, IMD 2001

öt - ötevílo v - vsota standardiziranih vrednosti (std w)		ä tevílo meril std w pod povprečjem 13-erice	ä tevílo meril std w nad povprečjem 13-erice	ä tevílo meril std w z zadnjo uvrstitvijo	ä tevílo meril std w s prvo uvrstitvijo
Slovenija	öt	73	8	22	1
	v	-73,6657	5,8463	-31,7112	1,9461
Finska	öt	22	62	2	38
	v	-12,7904	76,7657	-1,5753	52,2214
Nizozemska	öt	14	70	1	9
	v	-5,9009	65,3816	-0,9175	16,7732
Irska	öt	22	62	2	6
	v	-12,9122	54,3207	0,8867	10,7739
Avstrija	öt	21	63	2	9
	v	-10,8050	51,4662	3,8776	7,3598
Danska	öt	23	61	3	4
	v	-12,1349	49,7418	2,2227	2,3482
Belgija	öt	28	56	2	3
	v	-14,1916	37,1072	0,0201	3,7177
ä panija	öt	47	37	1	4
	v	-21,3135	20,2057	1,3172	2,8202
Madüarska	öt	54	30	3	5
	v	-41,0039	24,0791	-2,5117	-1,7250
Grëija	öt	63	21	2	0
	v	-34,3180	9,3875	-2,3414	0,0000
Portugalska	öt	69	15	4	1
	v	-49,2851	11,9560	-5,7327	2,8065
» eöka	öt	68	16	5	3
	v	-52,4860	12,7668	-4,5488	2,1229
Poljska	öt	74	10	32	1
	v	-89,0927	4,7604	-50,6651	-1,5056

Viri: IMD 2001, prerašuni UMAR.

najvišje število meril s prvo uvrstitvijo in sicer pri 38 indikatorjih. Slovenija je prvo mesto in s tem najvišjo standardizirano vrednost dosegla le pri indikatorju "3.2.08 Industrijski spori, konflikti (stavke)", ki ovrednoti število izgubljenih delovnih dni zaradi konflikta interesov med delodajalci in delojemalci in ki posledično vpliva na motivacijsko sposobnost in produktivnost zaposlenih.

Težišče nadaljevanja prispevka bo usmerjeno v preučevanje skupine 40-ih meril oz. indikatorjev, pri katerih je Slovenija dosegla zadnjo (13.) oziroma predzadnjo (12.) uvrstitev ali pa zaradi pomanjkanja podatkov ni bila razvrščena, ter v analizo in medsebojno odvisnost posameznega indikatorja s krovnicima indikatorjema nacionalne konkurenčnosti in alokacijske atraktivnosti predelovalnih dejavnosti (gl. Tabela 58). Na tej osnovi bomo poskušali ob upoštevanju nekaterih teoretičnih izhodišč (predvsem se bomo oprli na Porterjevo razvojno teorijo) izolirati nabor aktivnosti in ukrepov v državi, ki so nujni in bodo najbolj pripomogli k dvigu konkurenčne sposobnosti in mednarodne atraktivnosti slovenskih predelovalnih dejavnosti.

4.4.1.1. Mednarodno-konkurenčna pozicija slovenskih predelovalnih dejavnosti

4.4.1.1.1. Teoretično izhodišče

Moderno pojmovanje konkurenčne sposobnosti države in njenih ključnih panog je predmet številnih preučevanj. Med najodmevnejše zagotovo sodi Porterjeva teorija konkurenčnih prednosti³², ki najznačilneje nakazuje v slovenski strokovni javnosti večkrat izpostavljeno dilemo podjetniško usmerjenega gospodarskega razvoja. Sintezo Porterjeve teorije konkurenčnih prednosti predstavlja "diamant", ki ga sestavljajo štiri skupine dejavnikov konkurenčnosti:

- **faktorski pogoji** (gre za položaj države pri razpoložljivosti, ustvarjanju in izpopolnjevanju produkcijskih faktorjev³³),
- **pogoji povpraševanja** (kvalitetno in zahtevno domače povpraševanje je prvi pogoj za konkurenčno uveljavitev podjetij na zahtevnih tujih trgih, še posebej v panogah oz. dejavnostih, ki se nahajo v fazi uvajanja novih izdelkov in tehnologij),
- **obstoj in struktura sorodnih in podpornih panog** (zelo pomembna je prisotnost dobaviteljev ter ostalih podpornih dejavnosti, kot so finančne, svetovalne in druge institucije, ki so prav tako mednarodno konkurenčne) in
- **strategija podjetja, njegova struktura in konkurenca** (pomemben dejavnik je tudi institucionalni okvir, ki narekuje pravila igre glede ustanavljanja podjetij, njihove pravne in poslovne organiziranosti, nivoja menedžerskih znanj ter intenzivnost konkurence v panogi).

Medsebojna odvisnost in interakcija determinat sistema ob učinkoviti, a pasivni vlogi državne razvojne politike tvori okolje, ki uspešnim podjetjem omogoča sinergijske poslovne učinke in predstavlja temeljne vzvode konkurenčnih prednosti celotnega gospodarskega sistema in njegovih ključnih sektorjev.

4.4.1.1.2. Analiza indikatorjev

Metodologija IMD ne določa uteži za vpliv posameznega indikatorja na agregatni indeks nacionalne konkurenčnosti oz. indeks alokacijske atraktivnosti predelovalnih dejavnosti, torej interpretacijo vzrokov za (v našem primeru) nizko raven konkurenčnosti slovenske predelovalne industrije in vrstni red odpravljanja slabosti prepusti analitiku. V ta namen smo si pomagali s prioriteta, ki izhajajo iz Porterjevega teoretičnega pristopa ter statističnim preučevanjem β -korelacijskih koeficientov, ki nakazujejo stopnjo povezanosti posameznega indikatorja s krovnicima indikatorjema nacionalne konkurenčnosti in alokacijske atraktivnosti predelovalnih dejavnosti.

³² Več o tem v Porter, M.E.: The Competitive Advantage of Nations, 1990, str. 7.

³³ Porter razlikuje med temeljnimi (delo, kapital) in razvojnimi proizvodnimi faktorji. Država ali panoga izboljšuje konkurenčnost predvsem z razvojem posebnih institucionalnih mehanizmov za nenehno ustvarjanje in izpopolnjevanje razvojnih proizvodnih faktorjev, kot so znanost in tehnologija, visoko izobražen človeški kader,...

V Tabeli 58 je zbrana skupina 37-ih indikatorjev, pri katerih je Slovenija dosegla najslabšo, 12. ali 13. uvrstitev v primerjavi z 12-imi referenčnimi državami in trije indikatorji 4.2.07, 4.2.08 in 4.2.09, za katere IMD za Slovenijo ni uspel pridobiti podatkov in nas v luči mednarodne primerjave uvrščajo za izbrano konkurenco. Standardizirane vrednosti teh indikatorjev so v intervalu med -0,73 in -2,52, v povprečju pa je Slovenija za 1,31 standardnega odklona zaostajala za aritmetično sredino vrednosti navedenih indikatorjev. V analizi se bomo osredotočili na izbor tistih, pri katerih β -korelacijski koeficient (β -kk) ranga 13 držav izkazuje zelo močno ali močno stopnjo povezanosti oziroma korelacije³⁴ do indikatorja alokacijske atraktivnosti predelovalnih dejavnosti. V prvi, najpomembnejši skupini, so indikatorji, pri katerih β -korelacijski koeficient presega vrednost 0,90:

- 1) 2.3.11 implementacija vladnih odločitev,
- 2) 2.3.13 transparentnost,
- 3) 2.3.15 birokracija,
- 4) 2.4.08 konkurenčna zakonodaja,
- 5) 2.4.16 zaupnost finančnih transakcij,
- 6) 3.1.08 produktivnost v industriji,
- 7) 3.2.06 odnosi med zaposlenimi,
- 8) 3.2.07 motiviranost zaposlenih,
- 9) 3.2.18 razpoložljivost vodilnih menedžerjev,
- 10) 4.2.08 pretok računalniških informacij/prebivalca,
- 11) 4.3.11 razvoj in aplikacija novih tehnologij,
- 12) 4.3.20 zaščita patentnih in avtorskih pravic,
- 13) 4.4.15 trajnostni razvoj

Našteta področja prioriteta ukrepanja nosilcev ekonomske politike dvigajo konkurenčne sposobnosti slovenskih predelovalnih dejavnosti.

V drugo skupino po pomembnosti sodijo indikatorji, za katere ugotavljamo močno stopnjo korelacije s krovnim indikatorjem alokacijske atraktivnosti predelovalnih dejavnosti:

- 14) 1.5.01 inflacija – CPI,
- 15) 2.3.06 politika deviznega tečaja,
- 16) 2.4.02 protekcionizem,
- 17) 2.4.10 cenovne kontrole,
- 18) 2.4.17 čezmejni sporazumi,
- 19) 2.4.18 tuji investitorji,
- 20) 2.4.19 tuja in domača podjetja,
- 21) 2.4.23 spodbude za investiranje,
- 22) 2.4.24 sheme za zaščito investicij,
- 23) 2.5.13 sodelovanje med podjetji in univerzo,
- 24) 3.2.14 usposobljenost delovne sile,
- 25) 4.2.09 število uporabnikov interneta/1000 prebivalcev,
- 26) 4.4.16 onesnaževanje okolja,
- 27) 4.4.17 okoljevarstvena zakonodaja,
- 28) 4.5.02 prilagodljivost in spremenljivost.

³⁴ Pri tem se bomo držali naslednjega kriterija:

- a) β - kk > 10,901: zelo močna korelacija;
- b) $10,901 > \beta$ - kk > 10,601: močna korelacija;
- c) $10,601 > \beta$ - kk > 10,401: zmerne korelacije;
- d) $10,401 > \beta$ - kk > 10,201: šibka korelacija;
- e) β - kk < 10,201: ni korelacije

Tabela 58: Seznam indikatorjev s standardiziranimi vrednostmi, kjer je Slovenija dosegla najslabše uvrstitve (12. ali 13. mesto) in pripadajoči fl- korelacijski koeficienti rangov 13-ih držav do krovnih indikatorjev nacionalne konkurenčnosti in alokacijske atraktivnosti

v - STD w ; r - rang med 13 državami	SLO		FIN		NIZ		IRS		AVS		DAN		BEL		äPA		MAD		GR»		POR		» Eä		POL		Nacionalna Konkuren.	Atraktivnost predel. dejav.
	v	r	v	r	v	r	v	r	v	r	v	r	v	r	v	r	v	r	v	r	v	r	v	r	v	r		
INDIKATORJI (# Mehki indikator)																												
1.1.01 BDP v mrd \$ (2000)	-1,03	13	-0,33	7	1,32	2	-0,52	10	0,13	4	-0,06	6	0,39	3	2,63	1	-0,84	12	-0,39	8	-0,44	9	-0,82	11	-0,04	5	0,29	0,35
1.2.07 Izvoz blaga v mrd \$ (2000)	-0,91	13	-0,40	7	2,23	1	0,15	4	-0,04	5	-0,28	6	1,80	2	0,71	3	-0,57	9	-0,87	12	-0,67	11	-0,59	10	-0,55	8	0,54	0,57
1.3.04 NTI - pritek v mrd \$ (1999)	-0,79	13	-0,54	8	1,90	2	0,71	3	-0,58	9	-0,13	5	2,23	1	-0,07	4	-0,65	10	-0,73	12	-0,72	11	-0,40	7	-0,23	6	0,46	0,47
1.3.05 NTI - stanje v mrd \$ (1999)	-0,79	13	-0,59	11	2,31	1	-0,19	4	-0,49	7	-0,28	5	1,81	2	0,81	3	-0,56	10	-0,50	8	-0,54	9	-0,60	12	-0,40	6	0,41	0,44
1.5.01 Inflacija - CPI v % (2000)	1,89	13	-0,48	7	-0,72	3	0,22	10	-0,81	1	-0,62	5	-0,73	2	-0,45	8	1,54	11	-0,56	6	-0,62	4	-0,31	9	1,64	12	-0,58	-0,66
2.2.13 Prihodki od DDV kot % BDP	1,04	12	0,56	10	-0,98	2	0,95	11	-0,49	6	1,59	13	-0,62	4	-2,06	1	0,54	9	0,25	7	0,49	8	-0,60	5	-0,66	3	0,08	0,01
2.3.06 Politika deviznega tečaja #	-2,23	13	1,23	1	0,30	6	0,63	4	0,96	2	0,81	3	0,05	8	-0,02	9	0,44	5	0,22	7	-0,22	10	-0,46	11	-1,71	12	0,82	0,87
2.3.07 Stabil. deviznega tečaja	-1,37	12	0,42	6	0,37	9	0,99	1	0,42	5	0,52	4	0,38	8	0,38	7	-2,62	13	0,02	10	0,55	3	0,66	2	-0,70	11	0,46	0,49
2.3.11 Implementacija vladnih odločitev #	-1,21	12	1,67	1	0,60	5	0,66	4	0,87	3	1,26	2	-0,22	8	0,41	6	-0,07	7	-0,57	9	-0,91	10	-1,01	11	-1,49	13	0,93	0,93
2.3.13 Transparentnost #	-1,17	12	1,47	1	1,23	2	1,07	3	0,74	4	0,26	6	0,24	7	0,57	5	-0,40	9	-0,39	8	-1,07	10	-1,13	11	-1,44	13	0,96	0,96
2.3.15 Birokracija #	-1,26	13	1,83	1	0,74	4	1,35	2	0,36	5	0,96	3	-0,51	8	0,27	6	-0,23	7	-0,79	10	-0,87	11	-0,65	9	-1,20	12	0,92	0,90
2.4.02 Protekcijonizem #	-1,23	12	1,18	1	0,71	4	0,73	3	0,90	2	0,65	5	0,41	6	-0,84	11	-0,29	9	0,35	7	0,19	8	-0,42	10	-2,35	13	0,85	0,86
2.4.08 Konkuren. zakonodaja #	-1,67	12	1,41	1	1,04	2	0,47	5	0,90	4	0,91	3	0,28	6	0,18	7	-0,16	8	-0,37	10	-0,28	9	-0,95	11	-1,75	13	0,95	0,97
2.4.09 Proizv. in storitv. odgovornost #	-1,41	13	1,26	1	0,72	6	-1,12	3	0,73	5	0,85	4	-1,55	11	0,26	8	0,94	2	0,34	7	0,15	10	0,19	9	-1,37	12	0,43	0,48
2.4.10 Cenovne kontrole #	-1,26	12	1,86	1	0,59	4	0,90	3	1,25	2	0,45	5	-0,29	8	-0,01	7	-1,59	13	-0,83	11	0,11	6	-0,63	10	-0,55	9	0,78	0,77
2.4.11 Regulacija delovne sile #	-1,26	13	0,16	5	0,15	6	1,06	3	-0,02	7	1,63	2	-1,11	11	-0,71	10	1,69	1	-0,23	8	-0,62	9	0,44	4	-1,17	12	0,46	0,45
2.4.12 Zakonodaja o nezaposlenosti #	-1,30	13	-0,59	9	-0,18	8	1,69	1	0,45	4	-0,97	11	-1,08	12	-0,01	6	1,43	2	1,33	3	0,25	5	-0,08	7	-0,94	10	0,15	0,15
2.4.16 Zaupnost fin. transakcij #	-1,70	13	1,71	1	0,76	3	0,68	5	1,06	2	0,71	4	-0,11	8	-0,01	6	-0,19	9	-0,45	10	-0,08	7	-0,74	11	-1,65	12	0,93	0,94
2.4.17 » ezmejni sporazumi #	-2,05	13	1,14	1	0,83	4	0,96	3	0,98	2	0,73	5	-0,03	7	-0,81	10	0,62	6	-0,07	8	-0,90	11	-0,16	9	-1,23	12	0,84	0,86
2.4.18 Tuji investitorji #	-2,14	13	0,89	1	0,75	3	0,64	4	0,60	5	0,83	2	0,28	8	-0,34	10	0,58	6	0,10	9	-0,73	11	0,38	7	-1,85	12	0,80	0,84
2.4.19 Tuja in domača podjetja #	-2,16	13	1,32	1	1,02	3	0,34	6	1,15	2	0,77	4	-0,06	8	-0,05	7	-0,87	11	0,53	5	-0,46	9	-0,60	10	-0,93	12	0,81	0,86
2.4.23 Spodbude za investiranje #	-2,46	13	0,17	7	0,70	3	1,69	1	0,49	4	-0,62	11	0,14	8	0,21	6	0,82	2	-0,36	10	-0,26	9	0,40	5	-0,92	12	0,60	0,62
2.4.24 Sheme za zaščito investicij #	-2,52	13	0,62	3	0,29	6	0,60	4	1,07	1	0,20	7	0,50	5	0,07	8	0,05	9	0,86	2	0,00	10	-0,11	11	-1,62	12	0,68	0,75
2.5.13 Sodelov. med podjetji in univerzo #	-1,54	13	2,17	1	0,73	3	0,96	2	0,42	4	0,40	5	0,23	7	-0,83	11	0,34	6	-0,42	8	-1,06	12	-0,71	10	-0,70	9	0,85	0,85
3.1.08 Produk. v industriji (PPP) v \$/zap.	-1,15	12	0,85	4	1,70	1	1,02	3	0,35	6	0,46	5	1,03	2	0,09	7	-0,89	9	-0,16	8	-0,95	11	-0,92	10	-1,43	13	0,92	0,93
3.2.06 Odnosi med zaposlenimi #	-1,49	12	0,98	4	1,07	2	0,56	5	1,36	1	1,06	3	-0,45	10	-0,09	7	0,25	6	-0,83	11	-0,31	8	-0,31	9	-1,80	13	0,89	0,90
3.2.07 Motiviranost zaposlenih #	-1,33	12	1,14	2	0,69	5	0,72	4	1,68	1	1,04	3	0,06	6	-0,41	8	-0,07	7	-0,52	9	-0,53	10	-0,90	11	-1,57	13	0,92	0,93
3.2.14 Usposobljenost delovne sile #	-1,79	13	0,69	4	-0,03	7	-0,30	10	1,42	1	0,97	3	0,46	5	-0,07	8	1,27	2	-0,26	9	-1,58	12	0,15	6	-0,94	11	0,57	0,64
3.2.18 Razpolož. vodilnih menedžerjev #	-1,71	12	0,88	3	0,86	4	0,69	6	0,92	2	0,95	1	0,72	5	0,09	8	0,15	7	0,08	9	-0,94	10	-1,72	13	-0,97	11	0,86	0,90
4.1.09 Letalski promet	-0,90	13	-0,29	8	1,22	2	0,36	3	-0,29	7	-0,30	9	0,14	4	2,74	1	-0,75	11	-0,27	6	-0,15	5	-0,76	12	-0,73	10	0,38	0,40
4.2.07 Delež sv. pretoka računal. inf.	np	np	-0,02	5	1,76	2	-0,71	9	0,02	4	-0,12	6	0,34	3	2,13	1	-0,83	10	-0,86	11	-0,69	8	-0,88	12	-0,15	7	0,42	0,47
4.2.08 Pretok računal. inf./prebivalca	np	np	1,61	1	0,88	3	0,61	4	0,52	5	1,28	2	0,48	6	-0,48	7	-0,96	9	-1,00	10	-0,74	8	-1,00	11	-1,19	12	0,92	0,93
4.2.09 št. upor. interneta/1000 prebivalcev	np	np	1,53	2	0,71	3	0,32	6	0,58	4	1,70	1	0,36	5	-0,71	8	-1,14	12	-0,79	9	-0,85	10	-0,61	7	-1,10	11	0,85	0,88
4.3.11 Razvoj in aplikacija tehnologije #	-1,02	12	1,93	1	0,91	3	1,15	2	0,49	4	0,37	5	0,24	6	-0,40	9	0,06	7	-0,27	8	-0,78	10	-0,99	11	-1,68	13	0,96	0,94
4.3.20 Zaščita patent. in avtorskih pravic #	-1,79	13	1,26	1	1,16	3	0,88	5	1,17	2	1,03	4	0,21	6	-0,69	10	-0,55	7	-0,58	8	-0,76	11	-0,59	9	-0,76	12	0,90	0,92
4.4.15 Trajnostni razvoj #	-1,86	13	1,36	1	1,14	3	0,54	5	1,16	2	0,75	4	0,18	7	0,27	6	-0,56	9	-0,25	8	-0,80	11	-1,27	12	-0,67	10	0,88	0,92
4.4.16 Onesnaževanje okolja #	-0,96	12	1,70	1	0,26	5	0,65	4	1,47	2	1,24	3	-0,28	7	-0,18	6	-0,95	11	-0,48	9	-0,31	8	-0,70	10	-1,47	13	0,86	0,86
4.4.17 Okoljevarstvena zakonodaja #	-1,72	13	2,05	1	-0,70	10	1,18	2	0,57	5	-0,13	7	-0,24	8	0,58	4	0,66	3	-0,46	9	-0,72	11	-0,02	6	-1,03	12	0,66	0,66
4.5.01 Nacionalna kultura #	-0,73	12	-0,14	6	2,35	1	0,77	4	-0,51	8	-0,70	11	1,15	2	-0,05	5	-0,50	7	-0,61	9	0,85	3	-1,21	13	-0,68	10	0,51	0,50
4.5.02 Prilagodljivost in spremenljivost #	-1,46	12	1,38	1	1,27	2	1,07	3	-0,14	8	-0,55	10	0,15	6	-0,24	9	0,83	4	0,13	7	0,35	5	-1,18	11	-1,61	13	0,76	0,75

Vir: IMD 2001, preračuni UMAR

V povezavi s Porterjevim diamantom, s katerim so opredeljeni osnovni razvojni vzvodi v okviru 4-ih skupin dejavnikov dviga konkurenčnosti panoge, lahko ob pomoči 28-ih izoliranih indikatorjev določimo presek polj, ki definirajo največje slabosti slovenskih predelovalnih dejavnosti v mednarodnem merilu.

V okviru faktorskih pogojev je prvi in temeljni problem predelovalnih dejavnosti v nezadostni uveljavitvi sodobne informacijske in komunikacijske tehnologije kot osnovnega podpornega stebra pri organizaciji in vodenju poslovnih procesov³⁵ (na to indicira tudi dejstvo, da IMD v Sloveniji za indikatorja 4.2.08, 4.2.09 ni pridobil podatkov). "Informacijski" deficit na eni strani reflektira v višjih proizvodnih in transakcijskih stroških, na drugi strani pa ne nudi zadostne podpore in impulza razvojno-raziskovalni dejavnosti v podjetjih (to indicirata indikatorja 2.5.13, 4.3.11), ki v večini primerov bazira na uporabi te tehnologije. Posledica obeh procesov je vidna v ponudbi tehnološko nezahtevnih izdelkov, ki se uvrščajo v nižje cenovne razrede in prinašajo nižjo dodano vrednost na zaposlenega od mednarodne konkurence³⁶. Druga značilnost slovenskih predelovalnih dejavnosti, ki spada v domeno Porterjevega razumevanja faktorskih pogojev, je zanemarjanje človeškega kapitala kot primarnega dejavnika razvoja. To se odraža predvsem v nizki izobrazbeni strukturi zaposlenih in majhni pripravljenosti delodajalcev za dodatna izobraževanja zaposlenih (3.2.07, 3.2.14) in ima lahko na dolgi rok pogubne posledice. Če je prejšnje stoletje obvladovala poslovanje podjetij bilanca uspeha, kjer je bil človek stroškovna postavka, potem bodo prihajajoča stoletja označena z bilanco premoženja, kjer bo najpomembnejša postavka človek, njegovo znanje, vrednote in podjetnost (Rebernik, 2001).

Kot je bilo predstavljeno v predhodnem poglavju, so pogoji in predvsem narava domačega povpraševanja zelo pomembni za konkurenčno uveljavitev podjetij slovenskih predelovalnih dejavnosti na zahtevnih tujih trgih. Zaradi učinkov globalizacije in liberalizacije mednarodnih blagovnih tokov so slovenski potrošniki in podjetja zelo dobro informirani o ponudbi izdelkov, proizvodov in polproizvodov na mednarodnih trgih, kar pomeni, da so njihova pričakovanja, ko se odločajo za nakupe in s tem povprašujejo na domačem trgu, zelo visoka. Raven kvalitete domačega povpraševanja tako ni sporna. Problem obstaja le v kvantiteti (za razvoj in prodajo določenih tehnološko zahtevnih izdelkov je potrebna ustrezno visoka kritična masa povpraševanja), ki je omejena z velikostjo domačega trga, kar nakazuje indikator velikosti bruto domačega proizvoda (1.1.01). Ker pa vrednost b-korelacijskega koeficienta pokaže nizko stopnjo korelacije do krovne indikatorja alokacijske atraktivnosti predelovalnih dejavnosti (gl. Tabela 58), ocenjujemo, da to področje ni vzrok za nizko raven mednarodne atraktivnosti.

Polje obstoja in strukture sorodnih panog razkriva nekatere dodatne slabosti, ki znižujejo mednarodno konkurenčnost slovenskih predelovalnih dejavnosti. Kot ključni problem je identificirana slaba vključenost domačih

³⁵ To potrjujejo tudi študije Jovana, V., Riharja, M. in Bučar, M. v : Bučar, M.: Razvojno dohitevanje z informacijsko tehnologijo, FDV, Ljubljana, 2001, str. 172, do podobnih zaključkov pa pridemo tudi na podlagi WEF-ove študije globalne konkurenčnosti (gl. poglavje 4.4.2.1.3.)

³⁶ Več o mednarodni primerjavi dodane vrednosti na zaposlenega za leto 1999 v Kovačič, G., 2001, str.29

podjetij v mednarodne strateške povezave. V povezavi z nizko ravnijo tujih neposrednih investicij tako v dejavnosti predelovalne industrije, kakor tudi v ostalih sektorjih gospodarstva (Rojec, 2001) ter neustrezno strukturo domačega trga, za katero je značilna visoka stopnja kapitalске razpršenosti in nepovezanosti (2.4.16, 2.4.17, 2.4.18, 2.4.19, 2.4.23, 2.4.24), povzroča nekooperativen odnos med sorodnimi panogami in zato nizke eksterne učinke v celotni predelovalni industriji.

V okviru področja, ki opredeljuje strategijo podjetja, njegovo strukturo in ostalih konkurenčnih dejavnikov na trgu, so vzroki za nizko mednarodno atraktivnost predelovalnih dejavnosti porazdeljeni med podjetniški sektor in nosilce ekonomske politike v državi. Osnovni dejavnik nizke prilagodljivosti in fleksibilnosti poslovanja glede na mednarodno konkurenco je zastareli tradicionalni pristop k vodenju podjetij v dobi globalizacije. V slovenskem prostoru primanjkuje prodornih in ustvarjalnih menedžerjev Schumpetrovega, Kirznerjevega ali Baumolovega tipa (3.2.18), ki bi uspeli v podjetja vnesti sodobne menedžerske prijeme, fleksibilne organizacijske sheme in bi preferirali inovativnost, ustvarjalnost in podjetnost na vseh ravneh proizvodnega, upravljalškega in informacijskega procesa. Na drugi strani nosilcem ekonomske politike še ni uspelo izdelati in implementirati celovitega koncepta politike konkurence³⁷, ki bi nudila podjetjem iz predelovalnih dejavnosti učinkovit sistemski okvir za poslovanje ob nižjih transakcijskih stroških (2.4.02, 2.4.08). Še posebej pereč problem predstavljajo aktivnosti vlade na področju cenovnih kontrol (2.4.10), ki neposredno vplivajo na višino proizvodnih stroškov osnovnih inputov proizvodnje. V primeru slovenskih predelovalnih dejavnosti (Vlada RS jo neustrezno določa) cena električne energije, ki preferira potrošnje gospodinjstev na račun industrijskih porabnikov, znižuje stroškovno konkurenčnost predelovalnih dejavnosti. Drugo pomembno področje je zaščita intelektualne lastnine. Ta zakonodajni sklop, ki določa vrste pravic intelektualne lastnine in postopke za podelitev, registracijo ter sodno in drugo varstvo navedenih pravic (patenti, blagovne in storitvene znamke, modeli, in geografske označbe, avtorske in sorodne pravice), predvsem pa obstoječa poslovna in sodna praksa, v Sloveniji ne dosegata nivoja razvitih držav (4.3.20). Dejansko pa predstavlja izredno pomemben mehanizem za vzpodbujanje raziskovalno-inovacijske dejavnosti v podjetjih. Prav tako (lahko) predstavlja sodoben pravni okvir zaščite pravic intelektualne lastnine pomembno okoliščino za višji priliv tujih investicij v slovensko predelovalno industrijo.

S slednjim se že dotikamo novega polja Porterjevega diamanta, ki pomembno, pa vendarle manj neposredno, vpliva na determinante sistema, ki opredeljujejo konkurenčno pozicijo predelovalnih dejavnosti. V mislih imamo vlogo države (oz. vladnih institucij) kot nosilca ekonomske politike, ki skrbi za stabilne makroekonomske okvire gospodarstva in zagotavlja institucionalno pravni okvir, znotraj katerega se vršijo poslovne aktivnosti gospodarskih subjektov. Slovenska vlada je uspešno prebrodila prvo obdobje gospodarske tranzicije, za katero je značilna vzpostavitev makroekonomske stabilnosti. Z izjemo povprečne inflacijske stopnje je uspelo Vladi RS relativno hitro zagotoviti notranje in zunanje narodno-gospodarsko ravnovesje, ki se kaže v za evropske razmere nizkem proračunskem deficitu in dolgoročno uravnoteženem tekočem računu plačilne bilance. V tem okviru nosilci ekonomske politike niso zaviralno

³⁷ Več o tem v poglavju 4.3. Nacionalni trg in konkurenca.

vplivali na konkurenčnost slovenske predelovalne industrije. Večjo odgovornost za nizko raven konkurenčnosti pa morajo nosilci ekonomske politike prevzeti pri uvajanju transparentnega in učinkovitega institucionalno-pravnega sistema (2.3.11, 2.3.13 in 2.3.15). Podjetniški sektor je bil v tem primeru v primerjavi z mednarodno konkurenco kontinuirano depriviligiran. Zaradi pomanjkanja ali zaostankov pri uvajanju reform, predvsem na finančnem, pa tudi drugih področjih (skrbniški računi Banke Slovenije, vzdrževan sistem indeksacije na vseh ravneh poslovnih kalkulacij, administrativne ovire pri ustanavljanju podjetij, "sovražen" odnos do tujega kapitala), ki jih lahko opredelimo kot podporne panoge, je bilo poslovanje podjetij predelovalnih dejavnosti manj učinkovito.

4.4.1.2. Smeri ukrepov za dvig konkurenčne sposobnosti slovenskih predelovalnih dejavnosti

Na podlagi analize indikatorjev lahko opredelimo seznam prednostnih nalog in smeri ukrepov, ki jih je potrebno uveljaviti v okviru sodobno zasnovane industrijske politike, da se okrepijo razvojni potenciali v podjetjih in poveča mednarodna konkurenčnost slovenskih predelovalnih dejavnosti. Razdelimo jih v pet širših sklopov, ki jih morajo nosilci ekonomske politike v državi med seboj učinkovito koordinirati in jim nuditi polno institucionalno podporo, težišče aktivnosti znotraj navedenih skupin ukrepov pa mora na svoja ramena prevzeti podjetniška iniciativa:

- (i) posodobitev podjetij, ki poudarja potrebo po čim večji internacionalizaciji in razvoju industrijske kooperacije (ne nujno na kapitalski oz. lastniški osnovi),
- (ii) spodbujanje raziskav in razvoja ter investicij v smislu hitrega tehnološkega posodabljanja proizvodnih programov ter uvajanje tehnoloških in organizacijskih inovacij v poslovno prakso, kar bo vzpodbudilo razvoj novih izdelkov in prehod v višje kakovostne in s tem cenovne razrede slovenske ponudbe,
- (iii) krepitev menedžerskega znanja in sodobnih upravljalških metod,
- (iv) vlaganja v razvoj človeškega dejavnika,
- (v) odpravo nepotrebnih in poenostavitev vseh administrativnih postopkov, ki bodo pospešili in vzpodbudili razvoj malih in srednje velikih podjetij ter njihovo povezovanje v podjetniške mreže.

* * *

Sklenemo lahko, da slovensko gospodarstvo, kakor tudi predelovalne dejavnosti v zaključni fazi tranzicije ciljajo v popolno integracijo v mednarodni ekonomski prostor. Glede na rezultate analize in identifikacijo ključnih slabosti, ki v tem trenutku definirajo nizko raven mednarodne konkurenčnosti in alokacijske atraktivnosti slovenskih predelovalnih dejavnosti, bo potrebno za izboljšanje stanja izbrati strategijo ofenzivnega prestrukturiranja. Ena izmed ključnih ugotovitev preučevanja konkurenčne pozicije slovenskih predelovalnih dejavnosti s pomočjo metodologije IMD je v tem, da Slovenija kar 28 od 40-ih najslabših mest dosega na področjih kvalitativnih oz. "mehkih" indikatorjev. Zato lahko potegnemo vzporednico s Strategijo gospodarskega razvoja Slovenije 2001 – 2006, v kateri je kot ključni vzvod povečevanje gospodarske rasti in blaginje prebivalstva

predvideno pospeševanje "mehkih" dejavnikov razvoja, kot so človeški kapital, in na znanju temelječa družba. Podoben nabor prednostnih ukrepov, ki bodo izboljšali mednarodno konkurenčnost in alokacijsko atraktivnost slovenskih predelovalnih dejavnosti, je bil identificiran tudi v tej analizi.

4.5. Tehnološki razvoj in inovacije

4.5.1. Znanost in tehnologija: od domačih poizkusov do sistema IMD 2001

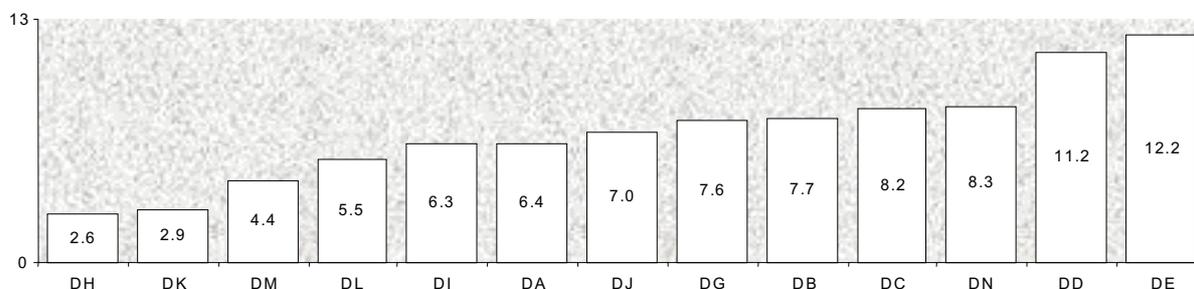
V pripravi na Strategijo gospodarskega razvoja Slovenije do leta 2000 smo ob izostanku Slovenije iz mednarodnih raziskav tehnološkega razvoja v UMAR oblikovali »tehnološki indeks« na podlagi razpoložljivih domačih statističnih informacij, novih in opuščeni programov ter inovacijske dejavnosti v predelovalnih dejavnostih. Novejši podatki Statističnega urada RS o inovacijski dejavnosti v predelovalnih dejavnostih so rezultat statističnega raziskovanja, ki je usklajeno z mednarodno OECD-jevo metodologijo OSLO. Pri tem pomeni inovacija proces spreminjanja ideje v izdelek, postopek ali storitev oziroma proces preoblikovanja ustvarjalnosti v dodano vrednost in dobiček. Tehnološke inovacije zajemajo nove izdelke, postopke in storitve ter njihove pomembne tehnološke spremembe. Vključujejo vrsto znanstvenih, tehnoloških, organizacijskih, finančnih in gospodarskih aktivnosti.

Po rezultatih raziskave (Kos, 1999) se je v Sloveniji z inovacijsko dejavnostjo v letu 1998 ukvarjalo 33% vseh podjetij zajetih v raziskavo (zaposlujejo 57% zaposlenih, zajetih v raziskavi) oz. je število inovativnih podjetij, v primerjavi z leti 1994–1996 poraslo za 18%. 79% teh podjetij je uvedlo tako inovacijo izdelka kot tudi inovacijo postopka, saj je za realizacijo izdelka potrebna tudi inovacija proizvodnega postopka. Kar 84% proizvodnih postopkov pa je v letih 1997–1998 ostalo nespremenjenih. Največji delež inovativnih podjetij je v proizvodnji RTV, komunikacijskih aparatov in opreme (60%), v proizvodnji električnih strojev in aparatov (54.4%) in v proizvodnji kemikalij ter kemičnih izdelkov (53.2%).

Če kombiniramo več različnih kazalcev, kot so delež novih proizvodov in izboljšav, delež novih inovacijskih postopkov, izdatke za inovacije (preračunane na pondersko enoto obsega proizvodnje panoge), izdatke za raziskave in razvoj (preračunane), delež števila podjetij z lastno raziskovalno dejavnostjo v panogi, investicije v stroje in naprave (preračunane), nam ponderirana kombinacija kazalcev približa sliko intenzivnosti teh procesov v panogi (glej graf). Pri takem vrednotenju tehnološkega napredka zasedejo prva mesta s 63% obsega v predelovalnih dejavnostih: proizvodnja izdelkov gume (vpliv tujega vlaganja), proizvodnja strojev in naprav (s pomembnim deležem raziskav, kjer imamo relativne prednosti pri površinskih materialih, visokostorilnostnih kovinah, tehniki spajanja in sestavljanja), vozila (vpliv tujega vlaganja) ter električna in optična oprema (z intenzivnejšimi temeljnimi raziskavami na področju telekomunikacijske obdelave signalov, tenkoslojne tehnologije, optoelektronike, laserske tehnologije). Intenzivnost tehnološkega razvoja v naštetih panogah je bila v letu 1998 rezultat dveh različnih oblik vlaganj: sodobnih strojev in opreme v gumarski in avtomobilski proizvodnji –

izdatki za RR so alocirani predvsem v matičnih podjetjih v tujini – ter intenzivne domače RR dejavnosti v proizvodnji električne in optične opreme ter v proizvodnji strojev in naprav, kjer ima Slovenija vsaj začasno še komparativno prednost (po M. Kos, Ministrstvo za znanost in tehnologijo, 1999).

Slika 7: Rangi intenzivnosti tehnološkega razvoja v predelovalnih dejavnostih Slovenije, 1998

Opombe: Panoga, ki bi v vseh kazalcih izkazovala prva mesta, ima vrednost 1.

Vir: SURS, Statistične inf. št. 81, 18. April 2000, preračuni UMAR. (Gmeiner P.: Ocena fizičnega obsega predelovalnih dejavnosti Slovenije za obdobje od 2000-2006, UMAR, maj 2000).

Priprava na članstvo v EU – tako kot v druge mednarodne organizacije – ustvarja pritisk na harmonizacijo predpisov, pa tudi na ustvarjanje možnosti in spremljanje za trajnostni razvoj. Odprtost mej pomeni za Slovenijo naraščajočo konkurenčnost, vendar tudi nove trge. Priložnost za Slovenijo je po SGRS v načrtnem stopnjevanju po znanju intenzivnih področij. To bo povečalo dodatno vrednost. To ni kakšno novo spoznanje. Dr. Marko Gliha je pred petnajstimi leti teoretično in kasneje večkrat empirično (na evalvaciji podjetniških programov) prikazal stanje stopenjske razvrščenosti podjetniških programov – po zahtevnosti znanja in dodani vrednosti (Gliha, 1992). Znanje, ki narašča, krepi tudi aplikacije programov v drugih sektorjih. Intelktualni kapital, pomemben za podjetja, vsebuje ne samo več znanja in izkušenj zaposlenih, ampak tudi tehnologijo in organizacijo dela. Vrednost proizvoda je vse bolj rezultat »mehkih« komponent in subkontraktorji z manjšim deležem znanja ali le s fizično dodelavo se bodo vse bolj spopadali s konkurenco držav z nižjimi proizvodnimi stroški. V tem procesu se že kaže, ali smo sposobni razviti pomembnejša, da ne rečemo vodilna podjetja v mednarodnem pomenu, ki imajo pri oblikovanju tehnološkega razvoja in predvidevanja odločilno besedo že pri organizaciji priprave, še bolj pa pri njegovi implementaciji. Seveda se ta proces ne more začeti neodvisno od stanja v gospodarstvu in brez kritične analize izvajanja strukturnih reform. Čeprav je npr. v Sloveniji v letu 2000 rast temeljila na hitrem povečanju izvoza, problem premajhne konkurenčnosti slovenskega blagovnega izvoza ostaja. To se kaže v zmanjševanju oziroma ohranjanju tržnih deležev v razvitih državah. Vendar problem premajhne konkurenčnosti in premajhnega deleža proizvodov "high tech" v slovenskem izvozu lahko le deloma pripišemo cenovni in stroškovni konkurenčnosti, bolj pa posledicam prepočasnega prestrukturiranja in nedokončanih reform (tudi na področju konkurenčnega trga), zaostajanja v tehnološkem razvoju in v učinkovitosti upravljanja podjetniškega, zlasti javnega sektorja. To lahko analiziramo iz indikatorskega sistema IMD, kot je veljal v letih 1999 in 2000.

Ugotovitve Evropske komisije za pridružene srednjeevropske države glede

Tabela 59: Znanost in tehnologija po IMD 1999

Mesta Sloveniji referenčnih držav v skupini "Znanost in tehnologija" po metodologiji IMD*															
		1		2		3		4		5		6 = od 1 do 5		7	
		A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
1	Finska	7	1	7	1	1	1	11	3	19	5	6/6	1	3	1
2	Danska	8	2	15	2	5	3	8	1	16	4	9/14	3	8	3
3	Avstrija	19	5	22	5	25	6	18	6	23	6	21/22	6	19	5
4	Nizozemska	10	3	20	3	4	2	17	5	8	2	8/11	2	5	2
5	Belgija	14	4	23	6	20	5	12	4	10	3	18/16	5	22	6
6	Irska	23	7	25	8	13	4	10	2	3	1	11/8	4	11	4
7	Španija	25	8	24	7	28	9	29	9	29	7	26/30	7	23	7
8	Grčija	38	13	37	11	27	8	28	8	33	8	31/33	9	31	10
9	Portugalska	35	12	42	13	32	10	37	12	35	9	38/38	11	28	9
10	»eoka	27	9	34	9	45	13	33	10	47	13	41/37	12	41	12
11	Madžarska	33	11	21	4	26	7	20	7	43	11	27/27	8	26	8
12	Poljska	30	10	35	10	44	12	36	11	46	12	43/44	13	44	13
13	Slovenija	22	6	38	12	43	11	44	13	37	10	36/-	10	40	11

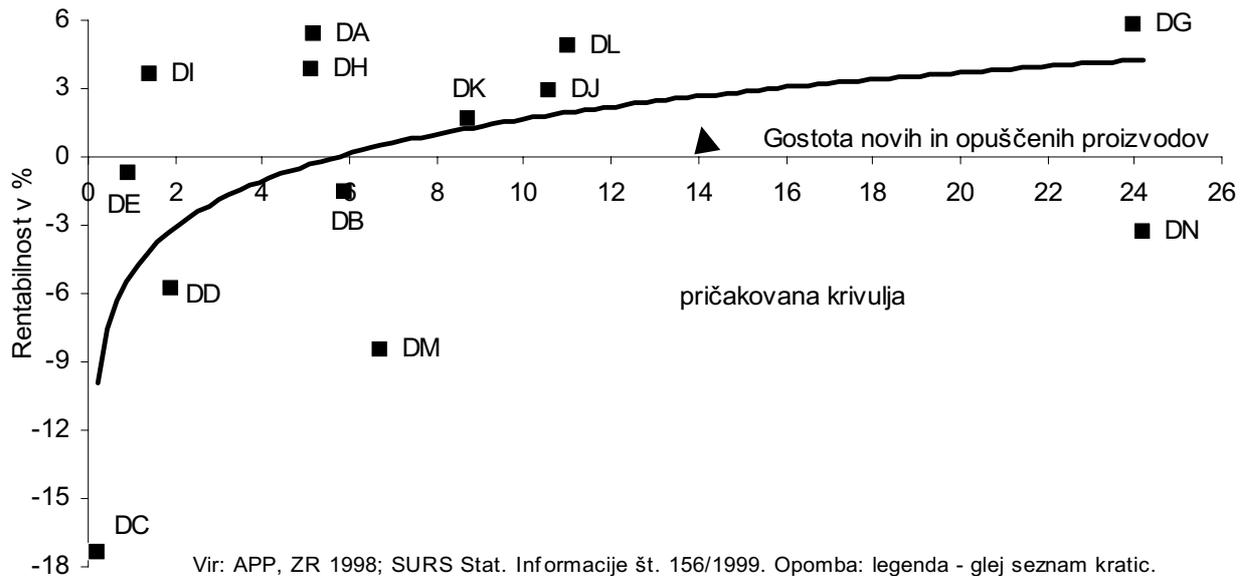
Opombe: 1 - izdatki za raziskave in razvoj (5 indikatorjev), 2 - osebe na področju raziskav in razvoja (6), 3 - tehnološki management (5), 4 - okolje za znanost (5), 5 - intelektualna lastnina (5), 6 - skupaj 1-5 (26), 7 - globalna konkurenčnost (288), A - vrstni red med 47-imi državami. B - vrstni red med Sloveniji referenčnimi državami; v koloni 6 se nanaša prva številka na l. 1999, druga pa na l. 1998.

Vir: World Competitiveness Yearbook, *Mednarodni inštitut za menedžment - IMD, Lusanne, 1999.

politike raziskav, tehnološkega razvoja ter inovacij in strukturne politike so zelo kritične, tudi za slovensko industrijo, kjer je ugotovljena prešibka podpora razvojno-raziskovalnega sistema in industrijskih inovacij. Razlog je v razmeroma togem institucionalnem sistemu in premajhnih vlaganjih v tehnološki razvoj. Podrobno analizo dejavnikov konkurenčne sposobnosti, ki se pripisuje znanosti in tehnologiji, pa je v letu 1999 prvič tudi za Slovenijo opravil IMD. Stanje tehnologije v 47-ih državah je predstavil v petih podskupinah s skupaj 26-imi indikatorji. Kot kaže zgornja tabela dvanajstih referenčnih držav, je sicer deseto mesto Slovenije med njimi boljše od globalne nacionalne konkurenčnosti (11), vendar so med njimi kar tri podskupine praktično na repu: okolje za znanost, tehnološki menedžment in osebe na področju raziskav in razvoja. Tehnološki menedžment ima med petimi indikatorji kar dve zadnji mesti (47): prenos znanja med univerzo in podjetji ter podpora pravnega okolja za razvoj in aplikacijo tehnologije.

Tej oceni lahko pritrdi posvet slovenskih strokovnjakov za spodbujanje gospodarskega razvoja s področja kemijske in procesne industrije. Osnovni problem je pomanjkanje novih izdelkov in tehnologij, česar pa ni več možno reševati z zmanjševanjem izvoznih cen in zatekanjem na vzhodne trge. Zato je potrebno okrepiti smotrne povezave med centri znanja in industrijo, razvijati tehnološke parke in organizirati specializirane študije v procesni industriji. Izhodišče za to pa je dokaj skromno.

Kot kaže Slika 8, je v Sloveniji vpliv sprememb proizvodnih programov v predelovalnih dejavnostih na panožno raven rentabilnosti z enim letom odloga (Statistični podatki iz bilance stanja in bilance uspeha za leti 1997 in 1998) razmeroma šibak, ponekod pa povsem nepomemben (npr. proizvodnja vozil in plovil – DM). Pričakovani krivulji razmerja med gostoto sprememb (novi in opuščeni programi na pondersko enoto fizičnega obsega) in rentabilnostjo se najbolj približa proizvodnja kemikalij in kemičnih izdelkov (DG), ki pa kljub temu še kako čuti nevarnost prešibkega odziva na aktualne tehnološke potrebe in na dramatično opešano zanimanje

Slika 8: Spremembe v proizvodnem programu 1997 in rentabilnost po podpodročjih predelovalnih dejavnosti

za inženirski kemijski študij, ki lahko ogrozi prihodnost velikega dela slovenske procesne industrije.

Tabela 60: Tehnološka in znanstvena infrastruktura v novem sistemu IMD 2001

Rangi podskupin globalne konkurenčnosti v skupinah učinkovitosti menedžmenta in infrastrukture																						
	3.1		3.2		3.3		3.4		3.5		4.1		4.2		4.3		4.4		4.5		1-4	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Finska	10	5	1	1	9	3	2	1	1	1	6	1	3	1	6	1	3	2	8	2	3	1
Nizozemska	9	4	9	3	2	1	3	2	4	2	12	5	10	3	9	3	7	3	7	1	5	2
Irska	5	2	20	6	14	4	11	3	8	4	21	6	12	4	18	5	21	6	16	4	7	3
Avstrija	15	6	4	2	21	7	12	4	12	5	11	4	18	5	15	4	1	1	13	3	14	4
Danska	8	3	15	5	8	2	17	5	7	3	10	3	7	2	8	2	10	4	29	10	15	5
Belgija	4	1	24	7	16	5	21	6	29	9	9	2	22	6	19	6	22	7	20	5	17	6
Španija	19	7	36	8	19	6	27	7	20	7	22	7	32	11	28	8	18	5	23	7	23	7
Madžarska	33	11	13	4	34	10	38	11	19	6	25	9	28	9	27	7	34	11	27	9	27	8
Grčija	24	8	38	9	29	9	33	9	25	8	44	13	29	10	31	9	25	8	26	8	30	9
Portugalska	32	10	42	11	23	8	37	10	39	12	36	11	33	12	40	12	28	10	21	6	34	10
»eoka	34	12	41	10	46	13	49	13	34	11	23	8	26	7	33	10	26	9	34	11	35	11
Slovenija	28	9	44	12	40	12	30	8	33	10	28	10	27	8	39	11	35	21	41	12	39	12
Poljska	36	13	45	13	38	11	47	12	48	13	37	12	43	13	42	13	45	13	48	13	47	13

Legenda: A - vrstni red med 49 državami, B - vrstni red v trinajsterici; 3.1 Produktivnost (11 kazalcev), 3.2 Trg dela (19), 3.3 Finančni trg (14), 3.4 Menedžment izkušnje (11), 3.5 Vpliv globalizacije (5), 4.1 Bazična infrastruktura (18), 4.2 Tehnološka infrastruktura (12), 4.3 Znanstvena infrastruktura (21), 4.4 Zdravje in okolje (17), 4.5 Vrednostni sistem (5), 1-4 globalna konkurenčnost (286).

Vir: IMD, 2001.

S spremembo metodologije IMD v letu 2001 je 26 indikatorjev, ki so do takrat tvorili svojo homogeno skupino »znanost in tehnologija (ZT)«, razdeljenih na tri skupine. Jedro indikatorjev ostaja v skupini »infrastruktura«, kjer sedaj domujeta podskupini »tehnološka infrastruktura« (13 indikatorjev) in »znanstvena infrastruktura« (21 indikatorjev), zunaj njih pa sta še dva indikatorja ZT v skupini »učinkovitosti države«, eden pa v skupini »učinkovitosti menedžmenta«.

Slovenija med 49 državami zaseda 27. mesto v »tehnološki infrastrukturi« in 39. mesto v »znanstveni infrastrukturi«. Vključitev zadnjih treh omenjenih

indikatorjev na spremembo vrstnega reda ne bi vplivala. Če se lotimo izračuna nekdanje skupine ZT po stari metodologiji, bi Slovenija zasedla 39. mesto, v letu 1999 in 2000 smo se med 47 državami uvrstili na 36. oz. 40. mesto. Ta nestabilnost ZT namesto njenega premočrtnejšega razvoja nikakor ni v prid izboljšanju slovenske konkurenčne sposobnosti, saj tako tudi v novi metodologiji ostaja skoraj funkcionalna skladnost med skupino »infrastruktura« in globalno konkurenčnostjo 13 primerjanih držav (spearmanov koeficient 0.973), na drugem mestu pa je učinkovitost poslovnega menedžmenta (0.967).

Iz teh razlogov je na začetku upravičena analitična pozornost prav skupinama poslovnega menedžmenta ter tehnološki in znanstveni infrastrukturi. Če pogledamo po podskupinah, najdemo nič kaj zavidljiva mesta Slovenije; povezavo med posameznimi podskupinami pa korelacijska matrika, v kateri je upoštevanih 133 kazalcev (glej tabelo 61).

Cilje, kako lahko dolgoročna ekonomska politika s povezovanjem področij išče izboljšanje globalne nacionalne konkurenčnosti v razmerah izrazitega vpliva globalizacije na razvoj znanosti (glej koeficient 0.951, brez Belgije celo 0.975) tudi pri nas, lahko izluščimo pravzaprav iz korelacijske matrike: simbioza znanstvene in tehnološke infrastrukture (0.907), kooperacija razvoja znanosti in razpoložljivosti človeškega znanja (0.904) ter vpliv znanosti na zdravje in okolje (0.868), če omenimo le tri izmed najbolj sopovezanih. Od diagnoze stanja je le še korak do ukrepa, zato vzemimo dva najslabša indikatorja Slovenije: oceno za tehnološki transfer tehnologije med podjetji in univerzami oz. znanstvenimi inštituti (tu smo zadnji oz. 3.5-krat zaostajamo za Finsko) ter oceno razpoložljivosti izkušenih inženirjev na domačem trgu dela (46. mesto oz. 1.8-kratni zaostanek za Madžarsko). Če simuliramo izboljšanje stanja znanosti in tehnologije Slovenije (po dosednji metodologiji) na povprečje 49-ih držav, dobimo izboljšanje Slovenije za dve mesti. Seveda tega koraka ni mogoče storiti v kratkem času.

Tabela 61: Korelacijska matrika podskupin učinkovitosti poslovnega menedžmenta in infrastrukture

	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5	4.1	4.2	4.3	4.4	4.5
3.1 Produkt.		0.577	0.846	0.841	0.670	0.764	0.720	0.764	0.687	0.654
3.2 Trg dela	0.577		0.692	0.747	0.907	0.692	0.769	0.904	0.824	0.742
3.3 Fin. trg.	0.846	0.692		0.879	0.902	0.725	0.791	0.819	0.780	0.736
3.4 Mened. izk.	0.841	0.747	0.879		0.852	0.758	0.797	0.830	0.879	0.846
3.5 Vpliv glob.	0.670	0.907	0.902	0.852		0.703	0.838	0.951	0.802	0.643
4.1 Baz. inf.	0.764	0.692	0.725	0.758	0.703		0.841	0.863	0.780	0.604
4.2 Tehn. inf.	0.720	0.769	0.791	0.797	0.838	0.841		0.907	0.742	0.555
4.3 Znan. inf.	0.764	0.904	0.819	0.830	0.951	0.863	0.907		0.868	0.681
4.4 Zdravje-ok.	0.687	0.824	0.780	0.879	0.802	0.780	0.742	0.868		0.777
4.5 Vredn. sist.	0.654	0.742	0.736	0.846	0.643	0.604	0.555	0.681	0.777	

Opomba: Legenda kot v tabeli 60.

Vir: IMD 2001, preračuni UMAR 2002.

Če sprejmemo tezo, da je napredek v slovenski nacionalni konkurenčni sposobnosti dosegljiv v okviru integralnega napredka med seboj povezanih agregatov nacionalne konkurenčnosti, zlasti pa še empiričnih rezultatov agregata znanosti in tehnologije (v povezavi z managementom javnega in podjetniškega sektorja), je nujno odpravljati kritične ocene kazalcev, ki

najbolj potiskajo nazvdol globalno konkurenčnost.

Podrobnejši pregled desetih kritičnih ocen je izbran iz letopisa IMD za leto 2000 in kaže (med Sloveniji referenčnimi državami) za razvoj Slovenije nezavidljivo sliko, ki kritično potiska nazvdol tudi globalno konkurenčno sposobnost. Visoka stopnja prekrivanja nacionalne konkurenčnosti v praksi 12 držav z enakim povprečjem kazalcev, ki odražajo slovenske slabosti (Spearmanov koeficient 0.957), narekuje za uspešno pripravo in učinkovito izvajanje tehnološkega razvoja odpravo vrste slabosti, ki zahtevajo opredelitev in konsenz znotraj vlade.

Tipične slabosti niso le slovenske, saj se zadnji tretjini držav z enakim vzorcem tipičnih slabosti pridružijo še Češka, Poljska in Grčija, vendar je med Slovenijo na 12. mestu in Češko na 11. že 37 odstotkov razlike, da ne omenjamo skoraj dvakratnega zaostajanja za Finsko. Zadnje oziroma predzadnje mesto med 47 državami zasedamo (glej tabelo 62) v ocenah IMD v letu 2000 glede: konsenza v okviru vlade o smereh ekonomske politike, interesa mladine za znanost in tehnologijo, privlačnosti investicijskih pobud za tuje direktne investicije, dostopnosti tujih finančnih institucij in spoštovanja prioritete trajnostnega razvoja.

Tabela 62: Kazalci tipičnih slovenskih slabosti - ocene IMD (od 1 - 10) in rang v letu 2000

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13										
Finska	9.10	9.30	5	6.05	27	8.22	2	7.63	2	8.22	2	9.46	1	8.62	2	7.28	17	7.31	6	8.22	1	1	
Nizozemska	6.30	17	9.17	8	8.07	4	7.81	4	7.34	3	7.72	4	9.22	4	8.49	3	5.95	38	5.75	33	7.72	4	3
Irska	5.00	23	9.43	2	9.32	1	7.97	3	7.50	3	8.00	12	8.78	10	7.93	7	6.88	21	6.73	15	8.00	2	2
Danska	4.50	28	9.29	6	6.16	26	6.62	13	5.54	22	6.96	5	9.13	6	8.35	5	5.77	40	5.72	35	6.96	6	8
Avstrija	7.00	11	8.90	13	7.43	8	4.88	34	5.33	28	7.32	19	9.23	2	7.62	13	7.67	5	6.73	15	7.32	4	6
Španija	7.90	5	8.46	19	7.03	13	7.74	5	6.91	8	7.39	25	8.11	21	6.66	31	6.80	22	6.29	21	7.39	1	4
Madžarska	7.80	6	8.85	14	8.05	5	6.00	21	5.15	32	7.39	17	6.45	37	7.25	22	8.60	1	7.28	7	7.39	2	4
Portugalska	9.50	1	7.63	31	7.26	9	6.15	20	5.37	27	7.05	18	7.70	28	6.63	32	6.07	35	5.78	31	7.05	3	7
Grčija	2.00	45	8.74	15	5.96	29	6.25	18	5.51	25	6.47	21	8.08	23	5.80	39	7.31	16	6.74	14	6.47	2	9
Slovenija	3.50	42	5.19	44	2.84	46	2.81	47	3.14	45	4.16	46	4.92	45	4.49	46	4.96	45	4.27	47	4.16	3	12
» eoka	5.70	20	8.35	20	5.33	36	3.48	43	3.16	44	5.71	23	6.43	38	4.78	44	6.29	33	5.51	38	5.71	5	11
Poljska	6.10	18	6.60	38	6.92	15	3.32	44	3.44	42	5.98	33	6.25	40	6.40	35	6.68	26	6.72	17	5.98	6	10
47 držav	5.72	-	7.77	-	6.11	-	5.67	-	5.40	-	6.60	-	7.57	-	6.91	-	6.71	-	6.23	-	6.60		
12 držav	6.20	-	8.33	-	6.70		5.94		5.50		6.86		7.81		6.92		6.66		6.24		6.86		
% SI glede na 12 držav	9.02		62.3		42.4		47.3		57.1		60.6		63.0		64.9		74.5		68.4		60.6		

1 - Rast v stanju tujih direktnih investicij (preračun UMAR); 2 - Stopnja kontrole FDI v domačih podjetjih; 3 - Privlačnost investicijske iniciative za FDI; 4 - Konsenz znotraj vlade o smereh EP; 5 - Transparentnost vladnih namer; 6 - Dostopnost tujih finančnih institucij; 7 - Dostopnost domačih podjetij na tuje kapitalske trge; 8 - Prioriteta trajnostnega razvoja; 9 - Razpoložljivost usposobljenih inženirjev; 10 - Interes mladine za znanost in tehnologijo; 11 - Povprečje kazalcev 1-10; 12 - Simulacija dviga najslabših kazalcev na povprečje dvigne konkurenčnost (številco mest); 13 - Rang držav v kazalcih največjih slabosti Slovenije.

Vir: IMD, The World Competitiveness Yearbook, junij 2000.

Navsezadnje tipičnost teh mest za splošno konkurenčno sposobnost potrjuje sedem držav, ki bi z izboljšanjem slabosti napredovale na lestvici nacionalne konkurenčne sposobnosti za tri, Poljska in Danska celo za šest mest. Simulacija je sicer teoretična, odpira pa učno uro ekonomski oziroma politiki trajnostnega razvoja, ki jo proklamira nova SGRS06. Implementacija ostaja v naših rokah.

Poseben argument za odpravljanje tipičnih slabosti, ki so pravzaprav indikatorske disparitete glede na povprečno raven nacionalne

konkurenčnosti, je matrika medsebojne odvisnosti glavnih 8 agregatov (s sestavinami tudi indikatorjev tipičnih slabosti), kot jo kaže razvrstitev dvanajstih držav. V tabeli 63 so v zgornjem delu prikazani Spearmanovi koeficienti ranga za leto 1999, v spodnjem delu pa za leto 2000.

Tabela 63: Spearmanovi koeficienti ranga v 1999 in 2000 za osem agregatov nacionalne konkurenčne sposobnosti - Matrika korelacije rangov v globalni konkurenčnosti 12 držav

		2000								
		1	2	3	4	5	6	7	8	9
1999	1		0.839	0.839	0.874	0.762	0.839	0.755	0.797	0.909
	2	0.888		0.958	0.846	0.839	0.797	0.835	0.804	0.916
	3	0.860	0.916		0.867	0.811	0.825	0.835	0.762	0.930
	4	0.818	0.916	0.867		0.832	0.895	0.895	0.846	0.923
	5	0.825	0.811	0.697	0.888		0.902	0.881	0.937	0.916
	6	0.937	0.909	0.867	0.909	0.885		0.874	0.881	0.944
	7	0.895	0.853	0.825	0.874	0.930	0.972		0.860	0.895
	8	0.867	0.762	0.804	0.860	0.958	0.881	0.913		0.909
	9	0.930	0.902	0.874	0.923	0.955	0.976	0.979	0.918	

Opomba: Zaradi spremembe metodologije IMD v letu 2001 ne bo več možno spremljati nacionalne konkurenčnosti v dosedanjih 8 skupinah. Skupine so očevalene kot sledi: 1 - domače gospodarstvo; 2 - internacionalizacija; 3 - vlada; 4 - finančni trg; 5 - infrastruktura; 6 - menedžment; 7 - znanost in tehnologija; 8 - človeški faktor; 9 - nacionalna konkurenčna sposobnost.

Viri: The World Competitiveness Yearbook, IMD, Lousanne 1999 in 2000.

Korelacijska matrika razvojnih agregatov za leto 2000 pripisuje najvišjo odgovornost za napredek nacionalne konkurenčne sposobnosti poleg agregata znanosti in tehnologije ravno managementu javnega in podjetniškega sektorja, ki mora "uporabo" znanosti in tehnologije uresničiti v prodaji novih in izboljšanih proizvodov, v organizaciji poslovnih procesov in/ali tehnologij.

V letu 2000 sta oceni obeh agregatov, managementa ter znanosti in tehnologije, povezani z visokim koeficientom 0,972, kar bi po svoje še posebej pojasnjevalo ne samo interes za tehnološki razvoj, ampak tudi prakso razvitih držav (kot je Švedska), da podjetniška sfera, seveda s podporo Vlade, sama oblikuje vodenje strategije tehnološkega predvidevanja.

Ta poudarek je potreben, ker si razvojnih možnosti za slovensko prihodnost tehnološkega razvoja ne predstavljamo brez tesnejše povezave poslovnega managementa ter znanosti in tehnologije, ki bi lahko ne samo izboljšala nacionalno konkurenčno sposobnost, ampak pripomogla tudi k odpravljanju velikih razlik – disparitet med makroekonomskimi rezultati sedanjega obdobja in ocenami učinkovitosti vlade, učinkovitosti managementa in uspešnosti gospodarske ter družbene infrastrukture. Takšno, štiriagregatno kompozicijo nacionalne konkurenčne sposobnosti si je namreč v letu 2001 zamislil IMD glede na gospodarske spremembe in nova raziskovanja.

Ker agregatne primerjave zakrivajo velike razlike med vključenimi indikatorji, če agregate primerjamo bodisi na podlagi povprečja zajetih držav, po skupinah držav podobnega oziroma kolikor toliko primerljivega razvojnega vzorca ali pa glede na ocenjeno povprečno konkurenčno sposobnost države, je za analizo, diagnozo in prognozo na ravni posamezne države oziroma določenega sektorja vredna pozornosti primerjava ravni posameznega indikatorja glede na ocenjeno raven konkurenčne sposobnosti države. Izbrali smo IMD – skupino 70 indikatorjev, ki oblikujejo sintezno oceno tehnoloških aktivnosti in inovacijskih sposobnosti, pri čemer

niso vključeni samo indikatorji s področja tehnološke in znanstvene infrastrukture (teh je 31), ampak tudi bazične infrastrukture (3), okolja (5), vrednostnega sistema (4) ter tudi iz agregatne skupine ekonomskih sprememb (3) vladne učinkovitosti (fiskalna politika, regulacija trga, dela, konkurence, skupaj 20) in iz agregata poslovne učinkovitosti (4). Tako opredeljeno skupino ima IMD v letopisu za leto 2001 za reprezentativno oceno lokacijske privlačnosti posamezne države tehnoloških aktivnosti zunaj matičnih držav.

Oglejmo si slovenske, avstrijske in finske relativne odklone teh indikatorjev od njihove nacionalne konkurenčne sposobnosti, pri čemer so koeficienti nad 1,00 znamenje zaostajanja, manjši od 1,00 pa preference posameznega indikatorja glede na konkurenčno sposobnost obravnavane države (Tabela 64).

Tabela 64: Odkloni indikatorjev tehnološke aktivnosti in okolja inovacijske sposobnosti od povprečne nacionalne konkurenčne sposobnosti Slovenije, Avstrije in Finske, IMD 2001

Šifra IMD 2001	Indikator	Slovenija	Avstrija	Finska
1304	Tuje neposredne investicije (1999) - tok	1,18	2,29	9,33
1305	Stanje tujih neposrednih investicij	1,15	2,14	13,00
1502	Indeks življenjskih stroškov	0,44	2,14	12,67
2202	Efektivni davek na osebni dohodek (v odstotkih BDP/pc)	1,13	2,71	15,00
2204	Obvezni prispevek za socialno zavarovanje	1,21	3,00	5,33
2206	Demotivacija zaradi osebnih davkov	1,15	1,78	12,33
2209	Obvezni prispevek delodajalca za socialno zavarovanje	0,74	2,71	11,33
2315	Birokratske ovire poslovanja	1,21	1,00	0,66
2318	Delovanje sodstva	0,79	0,07	0,66
2319	Osebna varnost in zaščita privatne lastnine	0,77	0,07	0,66
2407	Vpliv zakonodaje na konkurenčnost države	0,92	0,29	1,00
2411	Fleksibilnost delovnega prava	1,15	1,64	6,66
2413	Zaščita imigracijskega prava	1,15	2,93	3,00
2417	Vladna intervencija pri pogodbah s tujimi partnerji	1,18	0,28	0,66
2418	Kontrola tujih investorjev doma	1,21	0,93	1,00
2423	Privlačnost investicijske iniciative za tujca	1,26	0,43	4,33
2424	Zaščita tujih investicij	1,20	0,21	2,00
2501	Javni izdatki za izobrazbo (v odstotkih BDP)	0,51	1,50	5,67
2505	Odstotek prebivalstva z visoko izobrazbo	-	1,71	1,00
2507	Ustreznost izobraževalnega sistema konkurenčnosti	0,79	0,43	0,33
2508	Ustreznost univerz za izobraževanje o konkurenčnosti	0,92	1,07	0,66
2512	Razpoložljivost usposobljenih inženirjev na trgu dela	1,18	0,92	4,67
2513	Transfer tehnologije med podjetjem in univerzami	1,26	1,00	0,33
3214	Razpoložljivost kvalificiranega dela na trgu	1,20	0,21	5,33
3216	Emigracija dobro izobraženih	0,49	0,57	4,00
3502	Odnos do globalizacije	1,03	1,71	1,33
3504	Realokacija enot RR kot grožnja za razvoj	0,74	0,85	0,66
4105	Ustreznost načrtovanja in financiranja infrastrukture	0,87	0,57	0,66
4109	Zračni transport (številu potnikov)	1,20	2,50	12,00
4201	Investicije v telekomunikacije v odstotkih BDP	0,38	2,36	10,33
4202	Število telefonov na 1000 prebivalcev	0,74	1,50	5,67
4204	Mednarodni telefonski stroški (3 min. v ZDA)	0,49	1,79	10,00
4205	Uporaba računalnikov	-	1,57	8,33
4206	Število računalnikov na 1000 prebivalcev	0,67	1,21	1,00

Nadaljevanje na naslednji strani

ãifra IMD 2001	Indikator	Slovenija	Avstrija	Finska
4207	Moãraãunalnikov (MIPS)	-	1,50	7,33
4208	MIPS na 1000 prebivalcev	-	1,14	1,00
4209	ãtevilu uporabnikov interneta na 1000 prebivalcev	-	0,92	2,00
4210	Ustreznost nove informacijske tehnologije v poslovanju	0,95	1,14	0,33
4212	Razpoloãljivost informacijsko tehnoloãkega znanja	0,85	2,43	3,33
4213	Razvitost tehn. kooperacije med podjetji	0,79	1,07	0,33
4301	Izdatki za RR	1,05	1,36	6,00
4302	Izdatki za RD per capita	0,61	0,92	1,67
4303	Izdatki za RR v odstotkih BDP	0,56	1,21	1,00
4304	Podjetniãki izdatki za RR	0,97	-	5,33
4305	Podjetniãki izdatki za RR pc	0,59	-	1,67
4306	Polno zaposleni raziskovalci (FTE)	0,92	-	6,00
4307	Raziskovalci (FTE) pc	0,38	-	0,33
4308	Raziskovalci (FTE) v podjetjih	0,84	-	5,33
4309	Raziskovalci (FTE) v podjetjih pc	0,46	-	1,00
4310	Ustreznost baziãnih raziskav dolgoroãnega razvoja	1,15	1,36	0,66
4311	Podpora razvoja in aplikacije tehnologije v zakonih	1,05	0,92	0,33
4312	Ovire tehnoloãkemu razvoju s pomanjkanjem financ	0,82	0,79	0,33
4313	Nobelova nagrada po letu 1950	0	1,29	0
4314	Nobelova nagrada na milijon prebivalcev	0	1,00	0
4315	Znanost in izobraãevanje - ustreznost v obveznem ãolanju	0,97	0,43	4,33
4316	Interes znanosti in tehnologije pri mladini	1,13	0,64	1,33
4317	ãtevilu patentov, dano rezidentom	0,85	1,00	5,67
4318	Sprememba ãtevila patentov (1998)	0,69	1,43	10,00
4319	Zaããta patentov v tujini (1988)	-	0,86	4,33
4320	Zaããta patentov je uveljavljena	1,13	0,50	1,66
4401	Stroãki za zdravje v odstotkih GDP	0,54	1,07	9,00
4404	ãtevilu prebivalcev na zdravnika	0,53	0,36	0,33
4405	Ustreznost zdravniãke infrastrukture potrebam	0,64	0,07	2,00
4409	Indeks HDI	0,69	1,14	3,67
4411	Ocena kakovosti ãivljenja	0,82	0,07	2,67
4501	Odprtost nacionalne kulture tujini	0,95	2,14	9,00
4502	Fleksibilnost ljudi za nove izzive	1,05	2,07	2,33
4503	Spoãtovanje enakosti - brez diskriminacije	1,08	0,71	2,33
4505	Podpora vrednostnega sistema konkurenãnosti	0,87	0,57	1,33

Vir: The World Competitiveness Yearbook 2001 in preraãuni UMAR.

Koeficienti imajo kot funkcija konkurenãne sposobnosti drãave razliãne razpone, v Sloveniji so najmanjãi, veãji so v Avstriji, najveãji na Finskem. Teoretiãni in empiriãni razponi so prikazani v Tabeli 65.

Tabela 65: Razponi, frekvenca in povpreãje koeficientov tehnoloãke aktivnosti, IMD 2001

	Teoretiãni		Empiriãni		ãtevilu frekvenc koeficientov <1,0	Povpreãni koef.
	Min	Max	Min	Max		
Slovenija	0,03	1,26	0,38	1,26	37	1,10
Avstrija	0,07	3,50	0,07	3,00	21	1,07
Finska	0,33	16,33	0,33	15,00	16	0,67

Vir: IMD 2001, izraãuni UMAR 2002.

Povpreãni koeficient tehnoloãke aktivnosti (sposobnosti) se v Sloveniji ãe zelo bliãa maksimalni empiriãni vrednosti, zato tudi velika pogostost (37) koeficientov pod 1,00 ne izboljãa njenega poloãaja, saj je kritiãna masa

njihove vrednosti preslabotna. Ali z drugimi besedami: relativna prednost petih indikatorjev pod 0,50 (indeks življenjskih stroškov, emigracija visokih strokovnjakov, porast telekomunikacijskih investicij, število raziskovalcev FTE na prebivalca) ne more odtehtati sivih in črnih pozicij 19 indikatorjev, ki preveč presegajo povprečni koeficient. Iz tega izhaja nauk, da mora Slovenija odpravljati kritične točke in to s sočasnim napredkom v »rezervoarju« (37) relativno prednostnih točk. Simulacija, ki jo daje IMD za odpravo 20 kritičnih točk s preračunom na povprečno vrednost vseh zajetih držav, je v slovenskem primeru le indikativna. Za Slovenijo ima spoznavno vrednost (ki jo mora spremljati politična intervencija) le napredovanje v celotnem nukleusu tehnološke aktivnosti. Le to lahko izboljša položaj Slovenije v nacionalni konkurenčni sposobnosti. Analitika in praksa Finske sta v tem zelo poučni, sicer pa (v IMD prikazu) 20 držav (od 49) izkazuje relativno prednost tehnološke aktivnosti glede na njihovo nacionalno konkurenčnost.

Podskupini tehnološkega managementa in okolja za znanost sta v korelacijski matriki vseh dejavnikov z agregatom »znanost in tehnologija« najtesneje prepleteni, skupaj odločilno determinirata in vplivata na globalno nacionalno konkurenčnost. Predvsem bi se morali posebej posvetiti naslednjim indikatorskim disparitetam tehnološkega managementa ter okolja za znanost, ki so:

- transfer med univerzo in podjetjem (1,26),
- zakonodajno okolje za razvoj in aplikacijo tehnologije (1,05),
- ustreznost bazičnih raziskav glede na dolgoročni razvoj (1,15),
- interes za znanost in tehnologijo pri mladini (1,13),
- razpoložljivost usposobljenih inženirjev na trgu dela (1,18) in
- uveljavljanje zaščite patentov (1,13).

Odpravljanje teh disparitet bi pripomoglo k večji odprtosti in vključevanju Slovenije v evropski prostor, ki ju narekuje EU na osnovi 13 smernic za pospešeni razvoj inovativnosti.

Če ugotovljene disparitete iz analize IMD povzamemo kot kriterij za oblikovanje prioritet pri politiki spodbujanja raziskav, inovacij in tehnološkega razvoja, bi lahko našteali:

- spodbujanje sodelovanja med podjetji in podjetij z raziskovalno sfero;
- povečanje absorpcijske sposobnosti za prenos tehnologije in inovacije;
- večja vlaganja v raziskave in razvoj ter njihova spremenjena struktura;
- razvoj raziskovalnih inštitutov in enot v zasebnem sektorju;
- razvoj spodbudnega okolja za tehnološki razvoj;
- vključevanje znanstveno-raziskovalnih zmogljivosti Slovencev po svetu.

Te prioritete bomo med izvajanjem SGRS06 primerjali z rezultati usmeritev vlade pri aktivnostih za vzpodbujanje tehnološkega razvoja (SGRS 2001-2006, pogl. 5.1.3), kot sledi:

- razpis raziskovalnih nalog v okviru dela programskega financiranja bo vlada preusmerila na inovacijske potrebe proizvodnih in storitvenih podjetij; prednost bodo imeli skupni raziskovalno-razvojni projekti z uspešno inovacijo;
- novim visokotehnološkimi podjetjem bo s prevzemom jamstva omogočila najem rizičnega ali zagonskega posojila pri bankah z bonitetno obrestno stopnjo in namestitvev za določen čas v tehnoloških parkih z nižjo najemnino;

- inovativnim podjetjem bo sofinancirala izdelavo prototipov in druge predkonkurenčne aktivnosti v zvezi z uvajanjem novih proizvodov;
- za ohranitev in povečanje števila delovnih mest v razvojnih in tehnoloških enotah v podjetjih bo subvencionirala del plač visoko in višje izobraženih zaposlenih za določen čas, sofinancirala bo dopolnilno izobraževanje na področjih: 1. inovacijskih strategij, 2. komuniciranja s partnerji, pri čemer gre za zaupne informacije, 3. intelektualne lastnine in postopkov za njeno zaščito;
- pri pospeševanju tehnološkega napredka bo delovala usklajeno z regionalnimi razvojnimi agencijami, garancijskimi skladi, skladi za razvoj malega gospodarstva, ki imajo pomembno funkcijo v pospeševanju tehnološkega razvoja;
- podpirala bo razvoj nacionalne tehniške infrastrukture;
- tehnološki parki bodo zainteresiranim podjetjem za določen čas brezplačno razširili svojo dejavnost k inovacijskemu svetovanju;
- podpirala bo ustanavljanje institucij z javnim in zasebnim udeležnim kapitalom – skladi rizičnega kapitala –, ki bodo pomagali pri ustanavljanju visokotehnoloških podjetij;
- priporočila bo univerzam, da vključijo v svoje programe tudi osnove intelektualne lastnine, management inovacij in tržne inovacijske raziskave.

Da bi lahko odgovorili na vprašanje, ali se prej naštete disparitete zmanjšujejo, bodo poleg nekaterih kazalcev potrebna tudi letna poročila o izvajanju vladnih aktivnosti za vzpodbujanje tehnološkega razvoja.

4.5.2. Inovacije, prenos tehnologije ter informacijske in komunikacijske tehnologije kot središče WEF-ovega modela nacionalne konkurenčne sposobnosti

Dandanes je ekonomsko razmišljanje vse bolj osredotočeno na vprašanje, povezano z doseganjem trajnostne rasti. Zlasti ekonomisti ter strokovnjaki z drugih področij družbenega življenja se skušajo osredotočiti na vsebine, ki določajo in hkrati prispevajo k rasti gospodarstva na ravni posameznih držav ter sveta kot celote. Opozorjanje na različne sestavine (ekonomska, socialna in okoljska) blaginje kot rezultata gospodarske rasti je nujno potrebno, saj je medsebojna prepletenost in soodvisnost teh sestavin na zelo visoki stopnji.

V poročilu Svetovnega gospodarskega foruma (WEF) za obdobje 2001-2002 je globalna konkurenčnost gospodarstva grajena **na treh glavnih agregatih**: na tehnološkem napredku, javnih institucijah in makroekonomskem okolju. Za konkurenčno sposobnost posameznega gospodarstva so pomembne vse tri komponente, vendar je lahko gospodarstvo dolgoročno predvsem po zaslugi razvoja tehnologije relativno dobro uvrščeno na lestvici držav. Tak primer so ZDA, ki so se izključno zaradi moči tehnološkega napredka uvrstile na drugo mesto na lestvici petinsedemdesetih držav z ozirom na nacionalno konkurenčno sposobnost. Nasprotno je Finska, za razliko od ZDA, dosegla raven visoko tehnološko razvitega gospodarstva ob hkratni visoki socialni enakosti prebivalcev, kar jo uvršča na prvo mesto.

Tehnološki napredek je tisti razvojni dejavnik, ki poganja gospodarsko rast predvsem družb, temelječih na znanju. Danes sta inovativnost in

(posledično) tehnološki napredek, tisti dve prepotrebni dejavnosti, ki gospodarskim subjektom dolgoročno edino omogočata uspešno delovanje na visoko integriranih, konkurenčnih in tudi zasičenih trgih. Inovativnost *per se* vpliva in spodbuja konkurenčnost, le-ta pa povratno vpliva na inovativnost na še višji ravni.

Iz ekonomske teorije je znano, da države, ki zaostajajo v ravni življenjskega standarda oziroma blaginje, običajno beležijo višje (visoke) stopnje gospodarske rasti. Taka, pospešena ekonomska rast je mogoča le do meje, ko bodo države z razvojnimi zaostankom ujele razvite države, z zmanjševanjem prepada na ravni razvitosti in dohodkov. Tako imenovana »catch-up« gospodarska rast je omejena sama po sebi, kajti po neki točki zaostajajoče države samo z visoko razvito sposobnostjo absorbiranja novih in naprednih tehnologij ter kapitala razvitih držav ne bodo več sposobne zmanjševati prej omenjenega prepada. Države z razvojnimi zaostankom bodo morale torej narediti kakovosten preboj preko razvoja novih tehnologij. Na ta način si bodo ustvarjale **status »države tehnološke ustvarjalke«** in ne uvoznice.

Dejavniki kot investicije v visokošolsko izobraževanje, dobra informatizacijsko-tehnološka baza, visoka stopnja državnih sredstev za raziskave in razvoj ter učinkovita pravna zaščita intelektualne lastnine podpirajo dejavnost in kulturo raziskovanja in inovativnosti v družbi. Ti dejavniki na gospodarsko rast ne delujejo na kratek rok, pač pa v daljšem časovnem obdobju. V relativno kratkem časovnem obdobju se lahko stanje na področju tehnološkega razvoja izboljša s prepoznavanjem že obstoječih pomanjkljivosti v raziskovalno-inovativnem procesu, z ustreznim sodelovanjem med univerzo in industrijo, z gradnjo inovativne kulture na ravni podjetij (nenehno spodbujanje inovativnosti), s primernim razmerjem med temeljnimi in aplikativnimi raziskavami v korist slednjih in tako dalje (WEF, 2002).

4.5.2.1. Tehnološki indeks

Tehnološki napredek, ki ga merimo s **tehnološkim indeksom**, je opredeljen različno glede na to, v katero skupino držav se uvršča analizirano gospodarstvo. WEF-ova metodologija razlikuje med dvema skupinama držav, in sicer med »periferno«³⁸ oziroma neinovativno ter »osrednjo« oziroma inovativno skupino. Uvrstitev države v ustrezno skupino temelji na dvojem: (i) v kakšni meri je za gospodarsko rast odločilen tehnološki napredek ter (ii) kako je tehnološki napredek določen.

Tehnološki indeks neinovativnih držav tako opredeljujejo tri sestavine: inovacije, prenos tehnologije in informacijsko ter komunikacijske tehnologije (ICT), vendar prenos tehnologije ne določa tehnološkega napredka inovativnih držav (le-te namreč prenašajo tehnologijo v »periferne« države). Razlikovanje med obema skupinama držav je pomembno tudi z vidika vloge posameznih komponent indeksa sposobnosti rasti »GCI« (**Growth**

³⁸ V WEF-ovem Poročilu 2001/2002 so države, zajete v vzorec, razdeljene v dve skupini, in sicer v osrednjo oziroma inovativno ("core") ter periferno oziroma neinovativno ("non-core"). Selektivni kriterij za uvrstitev v skupino temelji na številu patentov, registriranih v ZDA v letu 2000. Za uvrstitev v osrednjo skupino je bilo tako potrebnih 15 patentov na milijon prebivalcev v letu 2000. Izmed skupine trinajstih referenčnih držav, zajetih v našo analizo, so se Avstrija, Belgija, Danska, Finska, Irska ter Nizozemska uvrstile v inovativno skupino.

Competitiveness Index). Na tem mestu je potrebno opozoriti še na uteži znotraj tehnološkega indeksa inovativnih ter neinovativnih držav, in sicer:

Inovativne države

Tehnološki indeks = 1/2 inovacijski podindeks
+ 1/2 podindeks informacijskih in telekomunikacijskih tehnologij

Neinovativne države

Tehnološki indeks = 1/8 inovacijski podindeks
+ 3/8 podindeks prenosa tehnologije
+ 1/2 podindeks informacijskih in telekomunikacijskih tehnologij

Tabela 66: Rangirani tehnološki indeks in njegovih sestavin, 2001

Razvrstitev držav na osnovi tehnološkega indeksa	TEHNOLOŠKI INDEKS			Inovacijski podindeks		Podindeks prenosa tehnologije ¹		Podindeks informacijskih in komunikacijskih tehnologij		Indeks sposobnosti rasti (GCI)	
	A	B	C	A	B	A ²	B ²	A	B	A	B
Finska	3	1	6.35	4	1	-	-	1	1	1	1
Danska	12	2	5.54	15	4	-	-	7	2	14	4
Belgija	13	3	5.54	8	2	-	-	19	6	19	6
Nizozemska	14	4	5.54	14	3	-	-	9	3	8	2
Avstrija	16	5	5.45	16	5	-	-	13	4	18	5
» eöka	20	6	5.39	38	12	3	2	29	10	37	12
Madžarska	21	7	5.39	35	11	2	1	30	11	28	9
Portugalska	25	8	5.27	31	10	13	3	25	7	25	8
Španija	27	9	5.23	20	6	20	6	26	8	22	7
Irska	28	10	5.20	23	7	-	-	18	5	11	3
Slovenija	30	11	5.18	27	9	14	4	28	9	31	10
Poljska	35	12	4.75	43	13	15	5	37	13	41	13
Grčija	38	13	4.62	25	8	31	7	35	12	36	11

Opombe: A - rang med 75. državami, B - rang med 13. državami, C - rezultat iz Poročila WEF, ¹ vključen samo v tehnološki indeks neinovativnih držav, ² rang med 51. oziroma 7. državami.

Vir: The Global Competitiveness Report 2001-2002, WEF.

Tabela 66 prikazuje razvrstitev Sloveniji referenčnih držav na osnovi sestavljenega **tehnološkega indeksa**. Na prvem mestu je tehnološko razvito (tudi v svetovnem merilu) **finsko** gospodarstvo, v katerem je prav spodbujanje inovativnosti ter povečevanje njene kapacitete poganjalo ekonomsko rast. Spodbujanje inovativnih dejavnosti, predvsem preko graditve podjetniških grozdov, je na finskem zasedalo visoko mesto v razvoju sestavin celotnega gospodarstva in je tako vleklo naprej vsesplošno raven blaginje. Na nasprotni strani je **grško** gospodarstvo, čigar relativno visoka življenjska raven je bolj posledica ugodne geografske lege kakor pa inovativnega okolja (WEF, 2002).

Iz ekonomske teorije je znano, da bodo gospodarstva, temelječa na modelu inovativnosti, težila k hitrejši gospodarski rasti kot gospodarstva, temelječa predvsem na naravnih bogastvih oziroma na ugodni geografski legi. Izkazalo se je namreč, da je tehnologija *per se* izredno pomembna v vseh

fazah razvoja neke države, vendar pa bodo gospodarstva ustvarjala večjo raven blaginje, če bodo uspela čim prej preiti fazo od »tehnološkega uvoznika« do »tehnološkega ustvarjalca«. V okviru tega tranzicijskega procesa so izrednega pomena dejavniki: znatne in primerne naložbe v visokošolsko izobraževanje, dobra informacijsko-tehnološka baza, (dovolj) visoke stopnje državnih izdatkov za razvojno-raziskovalno dejavnost v razmerju do BDP ter učinkovita pravna zaščita intelektualne lastnine. Ti dejavniki spodbujajo raziskave in razvoj ter inovativnost, kar se zrcali v tehnološkem napredku, izdelkih in storitvah višje dodane vrednosti ter rasti blaginje.

Z ozirom na tehnološki indeks je umestitev držav odvisna od tega, v katero skupino (inovativna, neinovativna) se posamezna država uvršča, saj je na tej osnovi sam indeks tudi določen. Tehnološki indeks je odvisen od inovacijskega podindeksa in ICT podindeksa ter samo pri skupini neinovativnih držav tudi od podindeksa prenosa tehnologije. Povezanost med obema najprej omenjenima podindeksoma potrjuje statistično značilni in visoki Spearmanov koeficient ranga (0.841), medtem ko je med tehnološkim indeksom in posameznima podindeksoma nekoliko šibkejša (tehnološki indeks in inovacijski podindeks: 0.698; tehnološki indeks in ICT podindeks: 0.791). Skladnost med tehnološkim indeksom in podindeksom prenosa tehnologije je visoka; Spearmanov koeficient ranga je 0.857.

Vsi trije podindeksi, ki sestavljajo tehnološki indeks, so sestavljeni iz dveh vrst podatkov. Na eni strani so »**mehki**« podatki, pridobljeni iz WEF-ove mnenjske ankete (Growth Competitiveness Report Executive Opinion Survey), na drugi strani so »**trdi**« podatki, pridobljeni iz (različnih nacionalnih) statističnih virov. Pomena tako »mehkih« kot »trdih« podatkov ne gre vrednotiti na škodo prvih, kajti rezultati mnenjskih anket pridobivajo čedalje večjo veljavo tudi v okoljih, kjer se le-te šele v zadnjih nekaj letih bolj množično pojavljajo. Pri tem se WEF-ov interval, ki predstavlja posamezne kazalce oziroma njihove rezultate, razteza na lestvici od 1 do 7, pri čemer je 1 najslabši ter 7 najboljši rezultat.

Za dopolnitev slike o tehnološki razvitosti v Evropi je potrebno poleg vzorca referenčnih držav prikazati še nekatere druge države (gl. Tabela 67), ki se ravno tako uvrščajo bodisi v skupino inovativnih bodisi neinovativnih držav.

Uvrstitev Slovenije je z vidika tehnološkega indeksa podobna tudi v razširjenem vzorcu držav (10. mesto v primerjavi z referenčnim 11.). Vrstni red sedemnajstih držav, zlasti tistih, uvrščenih pred Slovenijo, z izjemo Estonije, ni nepričakovan. Slednja se je glede tehnološke razvitosti uvrstila kar na 3. mesto med 17. državami, kar je posledica zelo dobrega rezultata pri podindeksu ICT (prispeva 50% k tehnološkemu indeksu) in podindeksu prenosa tehnologije (prispeva 37.5% tehnološkemu indeksu). Uvrstitev Italije (11. mesto) je tipični primer regionalnih neskladij (razviti sever in bistveno manj razviti jug – Mezzogiorno), ki se nedvoumno izražajo v tehnološki razvitosti na nacionalni ravni.

4.5.2.1.1. Inovacijski podindeks

Inovacijski podindeks je sestavljen iz štirih »mehkih« kazalcev ter dveh »trdih«.

Tabela 67: Rangi tehnološkega indeksa in njegovih sestavin, 2001

Razvrstitev držav na osnovi tehnološkega indeksa	TEHNOLOŠKI INDEKS			Inovacijski podindeks		Podindeks prenosa tehnologije ¹		Podindeks informacijskih in komunikacijskih tehnologij		Indeks sposobnosti rasti (GCI)	
	A	B	C	A	B	A ²	B ²	A	B	A	B
Švedska	6	1	5.81	9	2	-	-	3	2	9	2
Norveška	7	2	5.77	7	1	-	-	6	3	6	1
Estonija	8	3	5.68	26	9	4	1	20	7	29	9
Združeno kraljestvo	10	4	5.56	11	3	-	-	14	5	12	3
Nemčija	15	5	5.49	13	5	-	-	15	6	17	6
Francija	17	6	5.44	12	4	-	-	21	8	20	7
Islandija	19	7	5.41	24	8	-	-	2	1	16	5
Švica	24	8	5.27	22	7	-	-	12	4	15	4
Slovaška	29	9	5.18	44	15	6	2	31	11	40	11
Slovenija	30	10	5.18	27	10	14	4	28	10	31	10
Italija	31	11	5.01	21	6	-	-	27	9	26	8
Latvija	34	12	4.83	36	13	17	5	36	12	47	13
Litva	41	13	4.46	48	16	22	6	43	13	43	12
Romunija	47	14	4.33	53	17	12	3	59	16	56	14
Bolgarija	50	15	4.32	39	14	24	7	50	14	59	15
Rusija	60	16	3.78	28	11	49	9	54	15	63	16
Ukrajina	63	17	3.68	33	12	45	8	62	17	69	17

Opombe: A - rang med 75. državami, B - rang med 17. državami, C - rezultat iz Poročila WEF, ¹ vključen samo v tehnološki indeks neinovativnih držav, ² rang med 51. oziroma 9. državami.

Vir: The Global Competitiveness Report 2001-2002, WEF.

Tehnološka razvitost (3.01): »Ocenite mesto (pozicijo) vaše države z vidika tehnologije«

1 = na splošno zaostaja za večino držav, 7 = je med vodilnimi na svetu

Inovativnost v podjetjih (3.02): »Nenehna inovacijska dejavnost igra vodilno vlogo pri ustvarjanju prihodka«

1 = ni res, 7 = je res

Podjetniški izdatki za R&R (3.06): »Podjetniški izdatki za R&R dejavnost v vaši državi...«

1 = ne obstajajo, 7 = so močno prisotni (relativno glede na mednarodne partnerje)

Sodelovanje na področju R&R med univerzo in industrijo (3.09): »Na področju R&R dejavnosti je sodelovanje med univerzo in industrijo...«

1 = minimalno ali sploh ne obstaja, 7 = intenzivno in se še pogloblja

Uvrstitev prvih petih referenčnih držav je z vidika tehnološkega indeksa in inovacijskega podindeksa praktično skoraj identična; do odstopanj pride v drugi polovici lestvice (gl. Tabela 66). Povezanost med njima je močna (Spearmanov koeficient ranga je 0.698), prav tako je skladnost kazalcev znotraj inovacijske skupine relativno dobra (gl. Tabela 72).

Slovenija se je glede na inovacijski podindeks uvrstila na 9. mesto, torej pred Portugalsko, Madžarsko, Češko in Poljsko, ki zaključujejo »inovacijsko« lestvico (gl. tabela 68). Najslabše smo se izkazali tako pri nizki stopnji inovativnosti v podjetjih kakor tudi pri stopnji sodelovanja med akademsko in raziskovalno ter industrijsko sfero. Čeprav je tako sodelovanje odvisno od vrste industrijske dejavnosti, saj so panoge različno »nagnjene« k

Tabela 68: Rangirani inovacijski podindeksi in njihovih sestavin, 2001

Razvrstitev držav na osnovi inovacijskega podindeksa	Inovacijski podindeks		Tehnološka razvitost (3.01)		Inovativnost v podjetjih (3.02)		Podjetniški izdatki za R&R (3.06)		Sodelovanje med univerzo in industrijo (3.09)		Število patentov, 2000 (3.16)		Vpis v visokošolsko izobraževanje, 1997 (3.19)	
	B	C	B	C	B	C	B	C	B	C	B	na mio preb.	B	Stopnja vpisa, %
Finska	1	6.12	1	6.6	1	6.1	1	5.8	1	6.1	1	119.4	1	74.1
Belgija	2	5.19	6	5.6	3	5.9	3	5.3	2	5.4	4	67.8	2	56.3
Nizozemska	3	4.88	2	6.3	4	5.7	2	5.6	3	5.2	3	78.1	6	47.3
Danska	4	4.83	4	5.8	6	5.7	4	4.9	6	5.0	2	82.3	5	48.2
Avstrija	5	4.81	5	5.7	2	6.1	6	4.7	5	5.1	5	62.1	4	48.3
Španija	6	4.48	8	4.6	9	5.3	7	4.2	8	4.2	8	6.8	3	51.4
Irska	7	4.43	3	5.8	8	5.5	5	4.8	4	5.1	6	32.4	8	41.0
Grčija	8	3.95	13	3.4	10	5.1	13	2.8	10	3.9	11	1.7	7	46.8
Slovenija	9	3.80	10	4.1	12	4.9	8	4.1	12	3.8	7	8.0	10	36.1
Portugalska	10	3.58	12	3.6	13	4.9	12	3.3	13	3.8	12	1.1	9	38.8
Madžarska	11	3.30	9	4.5	11	5.0	9	4.1	7	4.8	9	3.6	12	23.6
»eoka	12	3.24	7	4.7	5	5.7	10	4.0	9	4.1	10	2.2	13	23.5
Poljska	13	2.98	11	3.9	7	5.5	11	3.9	11	3.8	13	0.3	11	24.7

Opombe: B - rang med 13. državami, C - ocena iz Poročila WEF.

Vir: The Global Competitiveness Report 2001-2002, WEF.

inovativnosti, je bilo prav slednje v Sloveniji ugotovljeno že pred leti. Že dlje časa namreč ugotavljamo, da je razmerje med temeljnimi in aplikativnimi raziskavami neustrezno, na škodo zadnjih. Struktura državnih proračunskih sredstev za RRD (temeljne, aplikativne ter razvojne raziskave) tako ostaja še vedno neustrezna in se je v obdobju od 1997–1999 še poslabšala. V letu 1999 (zadnji razpoložljivi podatki) je bila struktura državnih proračunskih sredstev za RRD sledeča: 57.1% za temeljne raziskave (leta 1997 51.2%), 25.4% za aplikativne raziskave (23.1%) in 17.5% za eksperimentalni razvoj (25.7%). Za povečanje inovativnosti v slovenskem prostoru bo tako nujno potrebno spremeniti strukturo izdatkov za RRD v korist aplikativnih raziskav in eksperimentalnega razvoja; tako bosta tudi inovacijsko razmišljanje in kultura zasedli ustrezno mesto na lestvici razvojnih dejavnikov.

Če »povežemo« ta dva kazalca, ugotovimo gibanje v isti smeri (Spearmanov koeficient ranga 0.791), saj pomeni boljše sodelovanje med raziskovalno ter industrijsko sfero tudi večjo inovativnost v podjetjih in obratno. Kadar je sodelovanje med obema poloma močno, se informacije, ideje in (s)podbude dobro pretakajo v obe smeri. Rezultat take pretočnosti je zagotovo višja tehnološka razvitost (Spearmanov koeficient ranga med tehnološko razvitostjo in sodelovanjem med univerzo ter industrijo je še nekoliko višji, 0.879).

Odgovor na vprašanje, kako izboljšati sodelovanje na področju R&R dejavnosti, ni enostaven. Na eni strani je velikost inovacijske kapacitete zgodovinsko pogojena (oblika ekonomskega sistema, institucionalno okolje), na drugi strani je stopnja inovacijske intenzitete odvisna od interakcije med podjetniškimi strategijami zasebnega sektorja ter politikami javnega sektorja (WEF, 2002, str. 102). Povzeto po WEF določajo nacionalno inovacijsko sposobnost trije elementi: (i) splošna inovacijska infrastruktura, (ii) okolje, značilno za specifične gospodarske tvorbe – grozde, ter (iii) kakovost povezav med (i) in (ii).

Če povzamemo, je Slovenija na področju inovacijskega podindeksa dosegla naslednje izrazite prednosti in slabosti v okviru referenčnih držav:

PREDNOSTI	SLABOSTI
3.16 število patentov (7. mesto)	3.02 Inovativnost v podjetjih (12. mesto)
3.06 Podjetniški izdatki za R&R (8. mesto)	3.09 Sodelovanje med univerzo in industrijo (12. mesto)

Na osnovi dveh izrazitih slabosti, ki sta zabeleženi v primeru slovenske inovacijske sposobnosti, ugotavljamo, da bo potrebno izvesti primerne ukrepe na področju sodelovanja med univerzo in industrijo. Ob bojazni, da bo za tako »akcijo« potrebno veliko časa, saj je na eni strani vključen izobraževalni sistem, na drugi pa neuravnotežena sestava panog, ki so različno »nagnjene« k inovativnosti, obstaja delna rešitev ravno v ustvarjanju ugodnih razmer za privabljanje tujih neposrednih investicij v Slovenijo, z namenom povečevanja inovacijske in konkurenčne sposobnosti. Irska je prav s politiko odpiranja tujim naložbam na eni strani (ugoden davčni sistem, spodbude za multinacionalna podjetja,...) in na drugi, preko dobrega sodelovanja med univerzitetnimi središči in gospodarstvom (npr. ustanavljanje tehnoloških centrov), uspela doseči tako hiter razvoj gospodarstva. Zaostanek Slovenije za Irsko je v primeru inovacijskega podindeksa 14.2-odstoten; za Finsko pa znatno večji (37.9-odstoten). Še večji so zaostanki na področju sodelovanja med univerzo in industrijo (Irska: 25.5%, Finska: 37.7%).

Iz analize sledi, da bo za dvig inovacijske dejavnosti v Sloveniji potrebna podpora raziskovalno-razvojne dejavnosti s strani ekonomske politike, saj je inovativnost temeljni dejavnik gospodarske rasti; zagotovo bo potrebno odpraviti tudi zastoj v sodelovanju med univerzo in industrijo, za kar bosta morali pokazati interes obe strani.

4.5.2.1.2. Podindeks prenosa tehnologije

Podindeks prenosa tehnologije je sestavljen iz »mehkega« ter »trdega« kazalca.

Neposredne tuje investicije in prenos tehnologije (3.04): »Pomen neposrednih tujih investicij za vašo državo z vidika novih tehnologij«
1 = prinašajo zelo malo novih tehnologij, 7 = so pomemben vir novih tehnologij

Izvoz heterogene skupine proizvodov (3.23): pri tem kazalcu je potrebno opozoriti, da gre za zelo heterogeno skupino proizvodov, ki na eni strani zahtevajo visoko izobraženo delovno silo, in na drugi nekvalificirano delovno silo. Gre torej za paleto proizvodov, ki ustvarjajo visoko oziroma nizko dodano vrednost. Sicer pa gre za proizvodnjo industrijskih, in ne primarnih, izdelkov zelo različne tehnološke zahtevnosti. Po nekaterih analizah (Gliha, 2000) je slovenska povprečna tehnološka zahtevnost proizvodov v predelovalnih dejavnostih v lestvici štirinajstih stopenj nizka, med četrto in šesto.

Na tem mestu je treba ponovno opozoriti, da je podindeks prenosa tehnologije vključen v tehnološki indeks samo v primeru neinovativnih držav, zato se je referenčni vzorec zmanjšal na sedem držav. Skladnost med tehnološkim indeksom in podindeksom prenosa tehnologije je visoka,

kar potrjuje Spearmanov koeficient ranga, in znaša 0.857.

Tabela 69: Rangirani podindeksi prenosa tehnologije in njegovih sestavin, 2001

Razvrstitev držav na osnovi podindeksa prenosa tehnologije	Podindeks prenosa tehnologije		Tuje neposredne investicije in prenos tehnologije (3.04)		Izvoz heterogene skupine proizvodov, 1997-1999 (3.23)	
	B	C	B	C	B	v % BDP
Madžarska	1	6.19	1	6.2	1	32.8
» eōka	2	6.03	2	6.0	3	28.6
Portugalska	3	5.28	4	5.3	4	15.2
Slovenija	4	5.24	7	4.2	2	29.0
Poljska	5	5.15	3	5.8	6	9.0
Španija	6	4.96	5	5.1	5	11.2
Grčija	7	4.15	6	4.9	7	3.2

Opombe: B - rang med 7. državami, C - ocena iz Poročila WEF.

Vir: The Global Competitiveness Report 2001-2002, WEF.

Kot je razvidno iz Tabele 69, se je Slovenija mnogo bolje uvrstila glede na izvoz heterogene skupine proizvodov, kakor glede na pomen tujih neposrednih investicij, kjer je zasedla v skupini referenčnih držav zadnje mesto. Ker podatek o izvozu prej omenjene skupine izdelkov v BDP ne izkazuje natančne strukture, ne moremo soditi o dejanski uspešnosti proizvodov, merjeni s kazalcem dodane vrednosti na proizvod. V tej skupini proizvodov so namreč zastopani tako proizvodi, ki so tehnološko visoko zahtevni (npr. farmacevtski izdelki, optična oprema in profesionalni, fotografski instrumenti in oprema), kakor proizvodi, ki temeljijo na človeškem kapitalu (npr. glasbeni inštrumenti) oziroma na uporabi nekvalificirane delovne sile (npr. pohištvo, posteljnina, preja, tkanine); definicije proizvodov temeljijo na Standardni mednarodni trgovinski klasifikaciji (*Standard Industrial Trade Classification*).

Tabela 70: Stanje vhodnih tujih neposrednih investicij kot delež v BDP, v %

Razvrstitev držav na osnovi kazalca tujih neposrednih investicij in prenosa tehnologije (3.04)	Vhodne tuje neposredne investicije kot % BDP		
	1995	1999	1999 - 1995
Madžarska	22.4	39.9	17.5
» eōka	14.5	33.0	18.5
Poljska	6.6	17.2	10.6
Portugalska	17.6	21.2	3.6
Španija	23.3	20.5	-2.8
Grčija	16.6	17.7	1.1
Slovenija	9.4	13.2	3.8

Vir: UNCTAD. 2001. World Investment Report 2001. New York and Geneva: United Nations.

Pomen tujih neposrednih investicij v povezavi s prenosom tehnologije v Sloveniji ni prav zavidljiv, kar potrjujejo tudi podatki o njihovem relativno nizkem deležu v BDP. Slovenija ima v skupini neinovativnih držav, izhajajočih iz članic EU in kandidatov za članstvo v EU, najnižji delež stanja tujih neposrednih investicij v BDP. Sicer se je slovenski delež iz leta 1995 (9.4%) v letu 1999 nekoliko povečal (za 3.8 odstotne točke), vendar se je v referenčnih državah kandidatkah za članstvo v EU povečal precej bolj (gl. tabela 70). Iz analize torej sledi, da bo v Sloveniji potrebno spremeniti odnos do tujih neposrednih investicij, saj med drugim pomenijo tudi vir za uporabo (novih) tehnologij. Poleg tega bo treba izboljšati tudi strukturo

proizvodov v korist proizvodnje visoko tehnološko zahtevnih izdelkov.

4.5.2.1.3. Podindeks informacijskih in komunikacijskih tehnologij

Podindeks informacijskih in komunikacijskih tehnologij sestavlja pet »mehkih« in pet »trdih« kazalcev.

Dostop do interneta v šolah (4.03): »Dostop do interneta je ...«

1 = zelo omejen, 7 = neomejen, saj večina otrok uporablja internet vsakodnevno

Kakovost konkurenčnosti dobaviteljev internetnih storitev (4.07): »Ali konkurenca omenjenega sektorja v državi zagotavlja visoko kakovost ter nizke cene storitev in nepogoste motnje?«

1 = ne, 7 = da (kakovost je enaka kot pri najboljših svetovnih ponudnikih)

Favoriziranje ICT s strani vlade (4.08): »Vlada namenja informacijskim in komunikacijskim tehnologijam vsesplošno prioriteto.«

1 = zagotovo ni res, 7 = povsem velja

Uspeh vlade pri promociji ICT (4.09): »Vladni programi, ki spodbujajo uporabo ICT so: ...«

1 = ne preveč uspešni, 7 = zelo uspešni

Obstoj zakonodaje, ki ureja področje uporabe ICT (4.11): »Zakonodaja, ki se nanaša na področje e-trgovine, digitalnih podpisov dokumentov ter varstva potrošnikov ...«

1 = ne obstaja, 7 = je dobro razvita in uveljavljena

Uvrstitev prvih petih referenčnih držav, z dvema izjemama - Belgijo in Irsko, je tudi z vidika podindeksa ICT v odnosu do tehnološkega indeksa skoraj identična; do odstopanj pride v drugi polovici lestvice (gl. Tabela 66). Povezanost med podindeksom ICT in tehnološkim indeksom je močnejša kot v primeru inovacijskega podindeksa (gl. str. 118), saj je Spearmanov koeficient ranga 0.791.

Na področju razvoja in uporabe ICT je prišlo v zadnjih dveh dekadah prejšnjega stoletja na globalni ravni do hitrega tehnološkega razvoja, ki je narekoval velike spremembe tudi na področju zakonodaje. Liberalizacija ICT sektorja je tako prinesla najbolj razvitim državam (Finska, Islandija, ZDA, Švedska) konkurenčno prednost, kar je predstavljalo enega izmed pogojev za hiter razvoj in rast sektorja informacijskih in komunikacijskih tehnologij, pri čemer je bil prisoten tudi učinek »razlitja« (»spill-over effect«) na povezane dejavnosti.

Slovenija se je tudi glede podindeksa ICT uvrstila na 9. mesto, torej pred Češko, Madžarsko, Grčijo in Poljsko (gl. Tabela 71). Najslabše smo se izkazali glede kakovosti konkurenčnosti dobaviteljev internetnih storitev, kjer smo zasedli zadnje, 13. mesto. V Sloveniji bo zato potrebno začeti popolnoma izvajati zakonodajo s področja uporabe ICT, kar bo omogočilo večjo konkurenco na trgu ter tako znižanje stroškov in cen. Slednje še vedno predstavljajo veliko oviro glede dostopa do interneta od doma, kajti kar tri četrtine aktivnih uporabnikov interneta ima dostop ravno od doma (Kmet, 2001). Nič boljša ni umestitev glede favoriziranja ICT s strani vlade, kjer smo zasedli predzadnje mesto. Zaostanek Slovenije za

Tabela 71: Rangi podindeksa informacijskih in komunikacijskih tehnologij (ICT) in njegovih sestavin, 2001

Razvrstitev držav na osnovi podindeksa informacijskih in komunikacijskih tehnologij	Podindeks informacijskih in komunikacijskih tehnologij		Dostop do interneta v öolah (4.03)		Kakovost konkurenčnosti dobaviteljev internetnih storitev (4.07)		Favoriziranje ICT s strani vlade (4.08)		Uspeh vlade pri promociji ICT (4.09)		Obstoj zakonodaje, ki ureja področje uporabe ICT (4.11)		število naročnikov na mobilno telefonijo, 2000 (4.13)		število uporabnikov interneta, 2000 (4.14)		število strežnikov, 2000 (4.15)		število telefonskih linij, 2000 (4.16)		število osebnih računalnikov, 2000 (4.17)	
	B	C	B	C	B	C	B	C	B	C	B	C	B	na 100 preb.	B	na 10,000 preb.	B	na 10,000 preb.	B	na 100 preb.	B	na 100 preb.
Finska	1	6.58	1	6.6	1	6.9	1	6.3	1	5.9	1	6.2	2	72.6	2	3723.0	1	1022.5	3	54.7	2	39.6
Danska	2	6.25	2	5.9	5	6.0	6	5.2	4	4.5	4	5.4	6	61.0	3	3658.5	3	626.6	1	75.3	1	43.2
Nizozemska	3	6.20	3	5.1	2	6.4	4	5.3	6	4.4	3	5.5	3	67.1	5	2381.5	2	1017.5	2	60.7	3	39.5
Avstrija	4	6.09	5	5.0	4	6.2	5	5.3	3	4.7	2	5.5	1	78.6	4	2557.5	4	588.5	6	47.4	6	27.7
Irska	5	5.97	9	4.5	11	5.0	3	5.6	2	5.3	5	5.3	4	66.8	6	2101.9	5	296.4	8	42.6	4	36.5
Belgija	6	5.90	8	4.7	3	6.3	9	4.6	9	4.3	6	5.2	9	54.9	7	1968.3	6	295.4	5	49.9	5	34.5
Portugalska	7	5.68	10	4.4	8	5.5	7	5.0	7	4.3	9	4.3	5	66.5	1	5950.1	13	62.0	7	43.1	10	10.5
španija	8	5.63	11	3.9	7	5.6	2	5.6	5	4.4	7	4.6	7	60.9	8	1327.0	8	112.2	9	42.1	8	14.3
Slovenija	9	5.47	7	4.8	13	4.4	12	4.0	10	3.9	10	4.2	10	54.7	9	1257.0	9	110.1	10	37.8	7	25.1
»eöka	10	5.45	6	4.9	6	5.8	10	4.3	11	3.7	8	4.4	11	42.4	10	976.2	7	155.5	11	37.8	9	12.2
Madžarska	11	5.30	4	5.1	9	5.3	8	4.9	8	4.3	12	3.8	12	29.3	13	699.1	11	102.1	12	37.1	11	8.5
Grčija	12	5.14	13	2.7	10	5.1	11	4.2	12	3.3	13	3.1	8	55.9	11	939.4	10	103.9	4	53.2	12	7.1
Poljska	13	4.90	12	3.6	12	4.7	13	3.4	13	3.3	11	3.9	13	17.4	12	722.3	12	87.7	13	28.2	13	6.9

Opombe: B - rang med 13. državami, C - ocena iz Poročila WEF.

Vir: The Global Competitiveness Report 2001-2002, WEF.

vodilno Finsko je v obeh primerih podoben, in sicer kar 36.2-odstoten v prvem in kar 36.5-odstoten v drugem primeru. Z ustanovitvijo Ministrstva za informacijsko družbo v letu 2000 je bila že izkazana prioriteta ICT sektorju, vendar je časovni horizont prekratek, da bi se le-ta že odrazila v WEF-ovem Poročilu 2001-2002.

Na področju dostopa do interneta v šolah ter števila osebnih računalnikov je Slovenija dosegla dve najboljši uvrstitvi (7. mesto), pri čemer je zaostanek (27.3%) za vodilno Finsko glede dostopa do interneta precej manjši kakor na negativni strani lestvice slovenskih rezultatov na področju ICT. To ni tako glede števila osebnih računalnikov na 100 prebivalcev v letu 2000, saj je slovenski zaostanek kar 41.9-odstoten v primerjavi s podatkom za vodilno Dansko. To kaže, da Slovenija (še ne) vodi aktivne politike razvoja informacijske družbe, saj se je razkorak med Slovenijo in EU pojavil v zadnjem obdobju. EU je namreč ubrala pot aktivne politike na področju družbe, temelječe na znanju, in je tako na Lizbonskem zasedanju pomladi leta 2000 predstavila projekt »Informacijska družba za vse – eEvropa«. Navkljub temu pa je Slovenija glede števila osebnih računalnikov na 100 prebivalcev v letu 2000 dosegla bistveno boljši rezultat od držav kandidatki za članstvo v EU, zajetih v referenčni vzorec (drugouvrščena Češka zaostaja za Slovenijo kar za 51.4%). V podporo temu rezultatu govorijo tudi analize Eurostata, ki so pokazale, da število osebnih računalnikov močno korelira z bruto domačim proizvodom na prebivalca (Kmet, 2001). Vrednost tega slovenskega kazalca je precej večja tudi od referenčnih držav članic EU, ki so po BDP na prebivalca primerljive s Slovenijo (Portugalska, Grčija). To kaže torej razvitost Slovenije nasploh in ne zgolj razvitost ICT sektorja.

Na področju podindeksa ICT je Slovenija dosegla naslednje izrazite prednosti in slabosti v okviru referenčnih držav:

PREDNOSTI	SLABOSTI
4.03 Dostop do interneta v šolah (7. mesto)	4.07 Kakovost konkurenčnosti dobaviteljev internetnih storitev (13. mesto)
4.17 število osebnih računalnikov (7. mesto)	4.08 Favoriziranje ICT s strani vlade (12. mesto)

Iz analize sledi, da država lahko s primerno politiko in (de)regulativo spodbuja razvoj in uporabo ICT, to pa prispeva k povečevanju konkurenčnosti gospodarstva, katerega osnovni razvojni dejavnik je tehnološki razvoj. To velja tudi za Slovenijo, ki ima kljub razmeroma hitremu razvoju informacijske družbe v zadnjih letih ravno na tem področju izrazito slabost.

Tabela 72 prikazuje skladnost med indeksom sposobnosti rasti (GCI) ter posameznimi kazalci, ki sestavljajo tehnološki indeks, kakor tudi skladnost med njimi samimi. Ugotavljamo, da je povezanost med GCI in posameznimi kazalci na splošno velika, v desetih primerih (od šestnajstih) pa prav močna, kar potrjujejo statistično značilni in visoki Spearmanovi koeficienti ranga. Skladnost je največja med GCI in uspehom vladnih programov, ki spodbujajo uporabo ICT, zato ni čudno, da je EU na Lizbonskem zasedanju leta 2000 predstavila projekt »Informacijska družba za vse – eEvropa«. Nadalje je povezanost med GCI in naslednjimi kazalci zelo močna: število osebnih računalnikov (Spearmanov koeficient ranga je 0.885), podjetniški izdatki za R&R (0.874), število patentov (0.868) ter zakonodaja, ki ureja

Tabela 72: Korelacijska matrika kazalcev tehnološkega indeksa - trinajst referenčnih držav, 2001

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	GCI
1																	0.863
2	0.753																0.522
3	0.923	0.703															0.874
4	0.879	0.791	0.890														0.808
5	0.879	0.659	0.951	0.835													0.868
6	0.522	0.571	0.687	0.665	0.703												0.709
7	0.742	0.522	0.698	0.593	0.769	0.231											0.615
8	0.692	0.786	0.703	0.742	0.703	0.670	0.643										0.665
9	0.725	0.379	0.659	0.643	0.621	0.632	0.434	0.582									0.857
10	0.764	0.390	0.698	0.637	0.714	0.604	0.549	0.505	0.923								0.896
11	0.907	0.775	0.857	0.764	0.841	0.681	0.648	0.769	0.758	0.819							0.868
12	0.626	0.440	0.560	0.527	0.615	0.654	0.385	0.577	0.786	0.830	0.808						0.835
13	0.522	0.330	0.516	0.352	0.566	0.582	0.418	0.577	0.637	0.731	0.758	0.835					0.742
14	0.940	0.797	0.890	0.841	0.923	0.632	0.714	0.736	0.648	0.692	0.901	0.676	0.533				0.824
15	0.516	0.445	0.577	0.544	0.709	0.709	0.423	0.665	0.467	0.489	0.610	0.703	0.681	0.687			0.714
16	0.890	0.577	0.912	0.742	0.951	0.626	0.709	0.632	0.654	0.758	0.874	0.665	0.692	0.907	0.709		0.885

Legenda: 1 - Tehnološka razvitost; 2 - Inovativnost v podjetjih; 3 - Podjetniški izdatki za R&R; 4 - Sodelovanje med univerzo in industrijo; 5 - število patentov, 2000; 6 - Vpis v visokošolsko izobraževanje, 1997; 7 - Dostop do interneta v oolah; 8 - Kakovost konkurenčnosti dobaviteljev internetnih storitev; 9 - Favoriziranje ICT s strani vlade; 10 - Uspeh vlade pri promociji ICT; 11 - Obstoječa zakonodaja, ki ureja področje uporabe ICT; 12 - število naročnikov na mobilno telefonijo, 2000; 13 - število uporabnikov interneta, 2000; 14 - število strežnikov, 2000; 15 - število telefonskih linij, 2000; 16 - število osebnih računalnikov, 2000, GCI - indeks sposobnosti rasti.

Vir: The Global Competitiveness Report 2001-2002, WEF; izraženi UMAR.

področje uporabe ICT (0.868). Ti kazalci torej močno vplivajo na potencialno konkurenčno sposobnost v prihodnosti. V Tabeli 73 je predstavljena še uvrstitev Slovenije na področjih relativno naviše skladnosti med kazalci tehnološkega indeksa.

Tabela 73: Uvrstitev Slovenije na področjih velike skladnosti med kazalci tehnološkega indeksa, 2001

	Spearmanov koeficient ranga	R A N G, 2001 ¹		
		Slovenije	D	E
Tehnološka razvitost				
Podjetniški izdatki za R&R	0.923	8	Finska	Grčija
Sodelovanje med univerzo in industrijo	0.879	12	Finska	Portugalska
Število patentov, 2000	0.879	7	Finska	Poljska
Obstoj zakonodaje, ki ureja področje uporabe ICT	0.907	10	Finska	Grčija
Število strežnikov, 2000	0.940	9	Finska	Portugalska
Število osebnih računalnikov, 2000	0.890	7	Danska	Poljska
Favoriziranje ICT s strani vlade				
Uspeh vlade pri promociji ICT	0.923	10	Finska	Poljska

Opombe: ¹ med 13. državami, D - najboljše uvrščena država, E - najslabše uvrščena država.

Vir: The Global Competitiveness Report 2001-2002, WEF; izračuni UMAR.

Iz analize trinajstih referenčnih držav sledi, da na tehnološko razvitost močno vplivajo naslednji dejavniki: število strežnikov, podjetniški izdatki za R&R, zakonodaja, ki ureja področje uporabe ICT, število osebnih računalnikov, sodelovanje med univerzo in industrijo ter število patentov. Velikost podjetniških izdatkov za R&R in število patentov sta skorajda skladni (Spearmanov koeficient ranga je 0.951), prav tako gre za močno povezanost glede na število osebnih računalnikov (0.912), število strežnikov (0.890) in sodelovanje med univerzo in industrijo (0.890). Tudi povezanost med številom patentov in številom osebnih računalnikov (0.951) ter številom strežnikov (0.923) je zelo velika, prav tako skladnost med prioritetami vlade in uspehom vladnih programov, ki spodbujajo uporabo ICT (0.923). In ne nazadnje, zakonodaja, ki ureja področje uporabe ICT, pomeni osnovo za rast števila strežnikov (Spearmanov koeficient ranga je 0.901).

4.5.3. Primerjalna uporabnost IMD in WEF glede na cilje tehnološkega razvoja v SGRS 2001-2006

Ker je pri nas sistem indikatorjev za spremljanje in vrednotenje uresničevanja SGRS06 v fazi preizkušanja in dopolnjevanja (za zdaj 37 merljivih indikatorjev, ki so dopolnjeni z opisom izgrajevanja institucionalnega okvira), lahko pri ugotavljanju stanja in razvoja znanosti in tehnologije izkoristimo od leta 2001 dalje vse prednosti, ki jih ponujata oba v tem delovnem zvezku obravnavana sistema nacionalne konkurenčne sposobnosti. Te prednosti se ne nanašajo samo na ugotavljanje mednarodnih primerjav tehnološkega razvoja Slovenije v družbi 49 (IMD) oz 75 (WEF) držav, in to z naborom 34 kazalnikov tehnološkega razvoja pri IMD (v širšem okviru ugotavljanja alokacijskih prednosti za razvoj tehnologije celo 70) oz. 40 kazalnikov pri WEFu, temveč tudi na ugotavljanje bilance prednosti in slabosti tehnološkega razvoja oz. možnih simulacij nadaljnjega razvoja. Pri tem imata oba sistema različno izhodišče na področju tehnološkega razvoja. WEF ga ima vgrajenega v teoretično in empirično makroekonomijo sposobnosti rasti kot GCI indeks (pred letom CI), ki iz

nabora 40 indikatorjev tehnologije ter informacijsko komunikacijske tehnologije selektivno uporabi 18 oz. 16 kazalcev. Na drugi strani IMD uporabi na tem področju pri ugotavljanju konkurenčnosti (preko standardne mere variacije) vseh 34 kazalcev, pri čemer gre večkrat (8) za različne mere kazalcev (števec je isti), česar pa pri WEF ni slučaj.

Potemtakem WEF poklanja obsegu kazalcev inovacijske in komunikacijske tehnologije (ICT) glede na celotni nabor kar 23% kazalcev, IMD pa 12%. Pomembnejša vprašanja pa so, ali lahko s temi kazalci v zadovoljivem obsegu spremljamo tudi mehanizme za doseganje ciljev tehnološkega razvoja SGRS06, dalje usposabljanje naše razvojne politike v okviru WTO oz. EU oz. kazalce za usposabljanje države za uresničevanje (tehnološkega) razvoja. Pri slednjem mislimo predvsem na državno upravo, njeno učinkovitost, usklajenost ukrepov pri (uravnoveženem) razvoju ter kvaliteto kompleksne interakcije družbenih akterjev za uresničevanje razvojnega konsenza (predvsem partnerstvo, decentralizacija, pokrajine, deregulacija in pravna varnost). To lahko precej nazorno spoznamo iz IMD korelacijske matrike 20 podskupin oz. njihovega križanja s tehnološko in znanstveno infrastrukturo. Te podskupine je IMD v letu 2001 metodološko posodobil in nam omogočajo, da lahko pri navedenih vprašanjih vsaj globalno (v družbi referenčnih 12 držav) merimo napredek ali stagnacijo Slovenije. Takega vpogleda nam klasifikacija kazalcev v 11 skupinah WEF ne omogoča oz. daje zaradi obsega skupin in zlasti skromnega števila kazalcev na področju ugotavljanja kvalitete javnih institucij (razmerje 21:84) premalo možnosti za diagnozo Slovenije na tem področju. Ima pa sistem WEF prednost pri kazalcih instrumentalne politike za inovacijsko in komunikacijsko tehnologijo, saj lahko na 8 področjih (pri IMD le 1) primerjamo stanja oz. letne premike kot npr. subvencije in davčne kredite podjetjem za tehnološke raziskave in razvoj, vladno posredovanje pri naprednih tehnologijah ali izdelkih, pravno podlago za ICT itd.

Selekcionirani kazalci tehnološkega razvoja pri WEFu nakazujejo v matriki kazalcev tehnološkega indeksa odgovore, žal redke, tudi na odvisnost tehnološke razvitosti od instrumentov ekonomske politike.

Sistem IMD omogoča z bogatim naborom kazalcev številne parcialne analize konkurenčne sposobnosti Slovenijem, kot to potrjuje analiza indikatorjev nacionalnega trga. Seveda pa merila niso enako pomembna pri razvrščanju podskupin ali agregatov pri ugotavljanju nacionalne konkurenčne sposobnosti. Selektivna uporaba kazalcev pri razvrščanju nacionalne konkurenčnosti je pri WEF podprta tudi s ponderskim sistemom, ki daje agregatu tehnologije pri razvitih državah veliko prednost, istočasno pa z njim tudi razlikuje stopnje gospodarskega razvoja držav (na to potrebo smo v preteklih delovnih zvezkih že opozarjali.) Slovenija se bo v nekaj letih lahko priključila sistemu, kjer gospodarstva manj nihajo v učinkovitosti in kvaliteti institucij in že imajo implementiran »družbeni« konsenz razvoja, ki proizvodnemu faktorju tehnologije povečuje težo.

Čeprav se je stanje v zadnjem desetletju na področju izbora kazalcev in njihove agregacije z revizijami podatkov že močno izboljšalo v korist konsistentnosti, pa tega ni bilo moč trditi za prikaze, ki bi bili omejeni na relativno homogena področja (referenčni vzorci, razvojni vzorci držav), prav tako pa tudi za upoštevanje teže posameznih kazalcev, agregiranih v posamezne podskupine. V tem primeru gre za problem združevanja podatkov, pri katerih je vpliv na področni rezultat oz. agregatni indeks

lahko zelo različen. V tem je pristop IMD različen od WEF. IMD namreč problem minimalizira, ko med 286 podatki izbere 223 kazalcev (meril) in jih razporedi v 4 agregate, vsakega s petimi podskupinami, rang države pa v enaki meri preko SMD določa vsak kazalec. Na drugi strani pa WEF z zelo selekcioniranim izborom med 174 kazalci, razporejenimi v 11 agregatih, oblikuje dva reprezentativna indeksa GCI (Growth Competitions INDEX) ter CCI (Current Competitions Index) in to ob upoštevanju ponderjev, ki so različni za države proizvajalke inovacij in za pretežne uporabnice tehnološkega transfera.

GCI indeks sestavljajo selekcionirani kazalci tehnologije, javnih institucij ter makroekonomskega okolja, ločeno za dva tipa dežel (tabela 74). Značilno za sistem oblikovanja GCI je favorizacija ekonomske učinkovitosti in zgolj v ozadju upoštevana distribucijska pravičnost in socialna kohezija. To potrjuje ne samo sicer upravičena favorizacija tehnološkega razvoja, ampak (in predvsem) struktura oblikovanja podskupin makroekonomskega okolja. WEF je problem začutil v metodologiji leta 2000/2001, ko je začel razlikovati ponderacijo za »core« in »non core« države.

Tabela 74: Sestava GCI pri WEF 2001/2002

	a CORE ´ države		a NON CORE ´ države		
	Agreg. ponder v %	Grupni ponder	Agreg. ponder	Grupni ponder	Rang ponderja
1. Tehnološki subindeks	50,00		33,33		
2. Javne institucije	25,00		33,33		
3. Makroekonomsko okolje	25,00		33,33		
1. Tehnološki subindeks					
1.1 Inovacije	50,00	25,00	12,50	4,18	8
1.2. Inform. komunik. tehnologija	50,00	25,00	50,00	16,67	1
1.3 Tehnol. transfer	-	-	37,50	12,50	5
2. Javne institucije					
2.1 Pogodbe in pravo	50,00	12,50	50,00	16,66	1
2.2 Korupcija	50,00	12,50	50,00	16,66	1
3. Makroekonomsko okolje					
3.1 Makroek. stabilnost	50,00	12,50	50,00	16,67	1
3.2 Deželni rating	25,00	6,25	25,00	8,33	6
3.3 Splošni vladni izdatki	25,00	6,25	25,00	8,33	6

Vir: The Global Competitiveness Report 2001-2002, New York 2002

Po sistemu IMD, ki je v letu 2001 radikalno spremenil strukturo nacionalne konkurenčne sposobnosti 49 dežel ob skoraj nespremenjenih vhodnih podatkih in kazalcih, pa ni spremenil razlikovanja med razvitejšimi in manj razvitimi državami, saj je ponderski sistem 4 agregatov in 20 podskupin zgolj latenten – izhaja iz relativne udeležbe 223 meril. Agregatu »učinkovitost države« pripisuje tretjino pomembnosti, sledi »infrastruktura«, kjer najdeta svoje mesto tudi podskupini »tehnološka« in »znanstvena« infrastruktura s skupaj 15,3% pomembnostjo (glej tabelo 75), kar je seveda neprimerljivo manj od koncepta nacionalne konkurenčne sposobnosti po WEF (50% ponder). Razliko si verjetno lahko razlagamo tako, da WEF »inkorporira« upravljanje s tehnologijo v najširšem smislu v sestavo tehnološkega indeksa, le-ta pa se pri IMD izraža v izločenem agregatu »učinkovitost menedžmenta«, ki ima glede na udeležbo meril 22,4% teže. Skupaj s »tehnološko« in »znanstveno« infrastrukturo (37,7%) se torej nahaja v ponderskem intervalu WEF med 50,0% in 33,3%, ki velja za »core« in

»non core« dežele. V tej interpretaciji bi torej tehnologija (skupaj z informacijsko) veljala za primarni in odločilni dejavnik pri determinaciji nacionalne konkurenčne sposobnosti.

Prednost kompleksnega razumevanja IMD pri nacionalni konkurenčni sposobnosti je v širšem upoštevanju podskupin eko-socialnega področja kot dela infrastrukture (vrednostni sistem, zdravje, okolje). Vendar pa je treba prihodnosti prepustiti, ali bo koncept WEF oz. indeksa sposobnosti rasti pridobil tudi ostale attribute socialne in ekološke naravnosti, ki dolgoročno vsekakor vplivajo na nacionalno in globalno konkurenčno sposobnost. S tem že posegamo v predpostavke gospodarskega modela kot podlage izbora in sistema konkurenčne sposobnosti, ki pri WEFu počiva na »novi ekonomiji« in zaenkrat dopušča le manjše popravke v socialnem tržnem gospodarstvu.

Tabela 75: Sestava globalne konkurenčnosti pri IMD 2001 in izračunana relativna moč njenih podskupin glede na udeležbo meril

	število podatkov	število meril	Relativna teža meril v %	Teža znotraj podskupine	Vrstni red moč
1. Domače gospodarstvo	68	31	13,90		
1.1. Domače gospodarstvo	28	6	2,69	19,4	15
1.2. Mednarodna menjava	20	10	4,48	32,2	10
1.3. Mednarodno investiranje	8	8	3,59	25,8	13
1.4. Zaposlenost	8	5	2,24	16,1	17
1.5. Cene	4	2	0,90	6,4	20
2. Učinkovitost države	84	74	33,18		
2.1. Javne finance	11	7	3,14	9,4	14
2.2. Fiskalna politika	14	10	4,48	13,5	10
2.3. Institucionalna organiziranost	22	21	9,42	28,3	2
2.4. Poslovna organiziranost	24	24	10,76	32,4	1
2.5. Vzgoja - izobraževanje	13	12	5,38	16,2	9
3. Učinkovitost menedžmenta	60	50	22,42		
3.1. Produktivnost	11	6	2,69	12,0	16
3.2. Trg dela	19	16	7,17	32,0	4
3.3. Finančni trg	14	13	5,84	26,0	6
3.4. Izkušnjave menedžmenta	11	10	4,48	20,0	10
3.5. Vpliv globalizacije	5	5	2,24	10,0	17
4. Infrastruktura	74	68	30,50		
4.1. Bazična infrastruktura	18	16	7,17	23,5	4
4.2. Tehnološka infrastruktura	13	13	5,83	19,1	6
4.3. Znanstvena infrastruktura	21	21	9,42	30,9	2
4.4. Zdravje in okolje	17	13	5,83	19,1	6
4.5. Vrednostni sistem	5	5	2,24	7,4	17
Skupaj 1-4	286	223	100,0		

Vir: The World Competitiveness Yearbook, IMD 2001.

Sestava kazalcev za merjenje tehnološko znanstvene konkurenčnosti in na drugi strani ponderski sistem vplivata pri obeh obravnavanih sistemih nacionalne konkurenčnosti na razvrstitve držav, ki jih spremljamo v referenčni skupini. Na ravni globalne konkurenčne sposobnosti je skladnost vrstnega reda obeh sistemov visoka (0.956), na ravni obravnave nacionalne konkurenčnosti posamezne države, posebno še njenih sestavnih delov (agregatov, podskupin) pa je potrebno upoštevati različno zasnovo obeh sistemov.

Sistem IMD ponuja z bogatim izborom kazalcev različne možnosti za mednarodno primerjavo slovenskega »vzorca« tehnološkega razvoja (glej 4.5.1.), ki je precej blizu tudi politiki inovacij raziskav in tehnološkega razvoja. Sistem WEF pa z določenim izborom kazalcev in ponderacijo, ki je enotna za vse tranzicijske države, nudi rezultat, ki je za analizo »cross country« zelo primeren, na ravni posamezne države pa le z dodatno analizo vključenih in nevklučenih kazalcev tehnološkega razvoja. V slovenskem primeru bi ravno nevklučeni kazalci (vladna podpora visokim tehnologijam, ugodnejše fiskalno okolje za RD, inovacijska kultura itd.), vse v širšem kontekstu mrežne povezave z drugimi agregati, po vsej verjetnosti realnejše merili napredek tehnološkega razvoja. Zato pa ostaja to naloga sistema indikatorjev za spremljanje in uresničevanje SGRS06.

5. SKLEP

Republika Slovenija se je pred desetimi leti soočila s potrebo analize konkurenčne sposobnosti industrije, ko je v tranzicijskih razmerah utirala pot industrijski politiki, njenemu prestrukturiranju in modernizaciji. Takrat je UMAR na osnovi podatkov, kvalitativnih ocen in simulacij ocenila ti. »perspektivno sposobnost« 635 industrijskih podjetij ter oblikovala z njimi reprezentativno panožno sposobnost – konkurenčnost za razvoj v naslednjih letih. Že dobro desetletje prej pa je WEF za razvitejše države tržnega tipa razvil koncept merjenja kompleksne konkurenčne sposobnosti, nekoliko kasneje pa še IMD po svoji metodologiji. Vendar Slovenija ni kotirala vse do leta 1999 ne v eni ne v drugi. Zato je UMAR v letu 1997 eksperimentalno ocenil konkurenčni indeks Slovenije po metodologiji WEF, ne toliko zaradi uvrstitve med takrat že ocenjevanimi državami Češko, Madžarsko in Poljsko, temveč zaradi ugotavljanja prednosti in slabosti v kazalcih, podskupinah in agregatih nacionalnega gospodarstva (ne le industrije), da bi tudi tako meril »približevanje« Evropi. Od tod do konstrukcije »domačega« koncepta merjenja na osnovi 62 kvantificiranih podatkov je minilo še leto, ki je prineslo v začetku leta 1999 tudi projekcijo osmih agregatov slovenske konkurenčne sposobnosti za obdobje štirih let naprej.

Triletni zaporedni uvrstitvi Slovenije v sistemu IMD je lani prvič sledila še uvrstitev med 75 držav po sistemu WEF. Tako je slovenski makroekonomiji ponujena široka osnova primerjave kazalcev in njihovih agregacij, pa tudi simulacij ob predpostavkah spremembe kritičnih parametrov, ki so običajno domena ukrepov makroekonomske politike in procesa institucionalnih reform. Ta osnova je po dosedanji izkušnji Sloveniji ustrežnejša po sistemu IMD. Ne samo zaradi dokaj širše podatkovne osnove, temveč zaradi možnosti fleksibilne uporabe štiriagregatne učinkovitosti v izračunu »pripravljenosti države za prihodnost«, ki omogoča še številne inovacije, prikazane tudi v tem delovnem zvezku na nekaterih sektorskih področjih nacionalnega pomena. Tudi pri WEF uvedena sposobnost rasti (GCI) je sicer upoštevanja vredna determinanta bodoče rasti, vendar bolj v domeni »cross country« analiz kot za uporabo v majhni državi na poti iz tranzicije.

Inovativnosti WEF-ovega sistema pri sofisticiranju razumevanja razvojne dinamike sicer v tem delovnem zvezku nismo posebej preizkušali, vendar je vsaj na primeru agregata tehnološkega razvoja dokazljivo slovenskemu vzorcu ustrežnejši sistem IMD tako za spremljanje ciljev tehnološkega razvoja kot tudi usposabljanja naše razvojne politike, stopnje usklajenosti ukrepov ter kvalitete v interakciji družbenih akterjev za uresničevanje razvojnega konsenza, vse v polju »inovacijske kulture«. Morda je ta vtis preveč pod vtisom oblikovanja GCI pretežno ekonomske učinkovitosti in zgoj v ozadju distribucijske pravičnosti in socialne kohezije. Koliko je od tega odvisna nacionalna konkurenčna sposobnost, bo lahko pokazala posebna analiza, ki pa se ne bo smela zadovoljiti zgoj z dvema skupinama razvojnega vzorca, kot je to pri WEF.

Za UMAR in zbirko Delovni zvezki ostaja zato še vnaprej izziv, da doseženo nacionalno konkurenčnost analiziramo in ponujamo usmeritve, saj je od teh odvisna uspešnost uresničevanja ciljev trajnostnega razvoja.

6. VIRI IN LITERATURA

- Aron, Arthur, Elaine N. Aron: Statistics for the Behavioral and Social Sciences, New York at Stony Brook, P.H.I., 1997
- Aiginger, K., Peneder, M.: Qualität und Defizite des Industriestandorts, Österreich, WIFO, Juli 1997
- Balažič, T.: Merjenje učinkov komuniciranja, *Teorija in praksa. Družboslovna revija*, letnik XXXV, št. 4, Ljubljana, julij-avgust 1998, str. 702-714
- Barro, R. J.: Economic Growth in a Cross-Section of Countries, *Quarterly Journal of Economics* CVI (1991): 407-443
- Bishop, S.; Walker, M.: Economics of EC competition law: Concepts, Application and Measurement, S&M, 1999
- Bobek, V., Potočnik, J., Ravbar, V., Rojec, M., Stanovnik, P., Štiblar, F.: Strategija ekonomskih odnosov s tujino, MEOR, 1996
- Bučar, F.: Slovenija v Evropi, *Nova revija, Mesečnik za kulturo*, letnik X, november 1991, Ampak, str. I-VII
- Bučar, F.: Slovenci v politiki, Samopodoba Slovencev. Zbornik prispevkov za simpozij ob 75-letnici Slovenskega PEN, Ljubljana, 2001
- Bučar, M.: Razvojno dohitevanje z informacijsko tehnologijo, FDV, Ljubljana, 2001
- Cabral, L.: Industrial Organization, Mit Press, 2000
- *Euromoney*, November 2001, Government's lost credibility blights economic prospect, pp. 68-73
- Gassmann H.: Industrial Competitiveness Policies in OECD Countries, OECD, Paris, 1997
- Glavič, B.: (brez naslova), *Dnevnik*, 12. 7. 1999
- Gliha, M.: Vpliv mikroelektronike in informacijskih tehnologij na produkcijsko moč sistema: doktorska disertacija, Ljubljana, Fakulteta za elektrotehniko, 1992
- Gliha, M.: Empirična ocena o stanju tehnološkega razvoja v predelovalnih dejavnostih. IER, Ljubljana, 2000
- Gmeiner P. et.al.: Dokumentacijska priloga k »Izhodišča industrijske politike Slovenije za obdobje 1994-2000«, IER 1994, Ljubljana
- Gmeiner, P.: Raziskave, razvoj in kooperacija kot kritični dejavniki slovenske predelovalne industrije sredi devetdesetih let. IB revija, št. 1-2/1997
- Gmeiner, P.; Figar., L.: Koncept in empirični rezultati merjenja nacionalne konkurenčne sposobnosti Slovenije za obdobje 1995-1998 in napovedi do leta 2002, UMAR, DZ št. 11/1998
- Gmeiner P.: Zasnova za merjenje in rezultati nacionalne konkurenčne sposobnosti Slovenije, UMAR, IB revija, št. 2-3/1999
- Gwartney, J. D.: Economic Freedom of the World – 1998/1999 Interim Report, Florida State University
- Henrekson, M., J. Torstensson, R. Torstensson: Growth effects of European integration, *European Economic Review* 41/1997, str. 1537-1557
- http://europa.eu.int/hellas/5news/embargo%20eb55_en.pdf
- <http://www.gov.si/umar/sgrs>
- Jančič, Z.: Nevidna povezava ugleda države in podjetij, *Teorija in praksa, Družboslovna revija*, november-december 198, let. XXXV, št. 6,
- Juvan, J. et.al.: Rumena knjiga – neodvisna raziskava slovenskega menedžmenta, Ljubljana 1996
- Kezunovič, M.: Redno poročilo o napredku, *Ekonomsko ogledalo*, 12/2001, str. 3
- Kiauta, A.: Konkurenčnost držav, diplomsko delo, Ekonomska fakulteta, Ljubljana, december 1998
- Kmet, R.: Razvoj informacijske družbe v Evropi in Sloveniji. Delovni zvezki Urada za makroekonomske analize in razvoj, št. 9/letnik X/ 2001.
- Kos, M.: Prispevek k Strategiji gospodarskega razvoja Slovenije – Tehnološki razvoj. UMAR, Delovna konferenca 18.-19. februar 1999, Ljubljana
- Kos, M.: Slovenija je v tehnološkem pogledu zaostala država. Delo, Priloga Znanost, 3.

februar 1999

- Kotler, P.: Marketing Management; Analysis, Planning, Implementation and Control; 8th edition, Prentice-Hall International, Inc., 1995
- Kovačič, A.; Stanovnik, P.: Sistem indikatorjev nacionalne konkurenčnosti (zaključno poročilo), IER, julij 2001
- McArthur, J. W.; Sachs, D. J.: The Growth Competitiveness Index: Measuring technological Advancement and the Stages of Development, Center for International Development, Harvard University, 2000
- Mencinger, J.: Približevanje ali oddaljevanje? GG, št. 300, december 1998, EIPF
- Mumel, D.: Tržno komuniciranje v konkurenčnem okolju - nujnost integriranega pristopa. *Teorija in praksa. Družboslovna revija*, letnik XXXV, št. 4, str. 660-671, Ljubljana, julij-avgust 1998
- Pohl, G., Andersen, R.E., Claersens, S., Djankov, S.: Restructuring Industrial Firms in Central and Eastern Europe: Evidence and Policy Options, The World Bank, April 16, 1997
- Potočnik J. et.al.: Strategija gospodarskega razvoja Slovenije – približevanje Evropi, UMAR, 1995, Ljubljana
- Pristolič, T.: Merjenje ugleda, intervju z dr. Mirom Klinejem, *Mladina*, 20. marec 2000, št. 12, str 29
- Schlange, L.E. and Uta Jüttner: Helping Managers to Identify the Key Strategic Issues; Long Range Planning, No. 5/1997, str. 777-786
- Scully, Gerald W.: Constitutional environments and economic growth, Princeton, New Jersey, 1992
- Viscusi, Vernon, Harrington: Economics of Regulation and Antitrust, MIT Press, 2001
- EBRD: Transition Report 2000, 2001
- European Commission: Impact on competition and scale affects, Office for official Publications of EC, 1997
- Financial Times, 2002
- Gospodarski vestnik: Tehnološke skrivnosti Irske, številka 8, leto LI, 25. februarja - 3. marca 2002.
- International Monetary Fund: Republic of Slovenia, Staff Report for the 1997 Article IV Consultation, December 23, 1997
- Letno poročilo 2000, Urad RS za varstvo konkurence³
- Mašanovič, B.: Evrobarometer - Bojazni pred širitvijo, *Delo*, 17.10.2001, str 24;
- Mašanovič, B.: Eurobarometer: Podpora raste tako počasi, da se komaj vidi, *Delo*, 20.4.2000, str. 8,
- Panožne prognoze na podlagi ocenjevanje perspektivne sposobnosti industrijskih podjetij za obdobje 1992-1995, vodja projekta Pavle Gmeiner, DZ št. 11/1992
- Poročilo o človekovem razvoju Slovenija 2000-2001, urednika Hanžek, M., Gregorčič, M.. UMAR, Ljubljana 2001
- Poročilo o delu varuha človekovih pravic, letniki 1997-2000
- Program Vlade RS za spodbujanje tujih neposrednih investicij 2001 - 2004, Republika Slovenija, Ministrstvo za Gospodarstvo, AGENCIJA RS za gospodarsko promocijo Slovenije in tuje investicije, Ljubljana, 2000
- Serajnik Sraka, N.: Kako komunicira država z mednarodnimi javnostmi: primer Slovenije; *Teorija in praksa. Družboslovna revija*, letnik XXXV, št. 4, Ljubljana, julij-avgust 1998, str. 686-702
- Statistični letopis Slovenije, Eksperimentalna ocena njenih prednosti in slabosti po metodi WEF, ZMAR (Pavle Gmeiner), Delovni zvezek št. 12/1997, januar 1998
- Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001-2006, UMAR, 2001
- Strategija povečanja konkurenčne sposobnosti slovenske industrije, MGD, november 1996, Ljubljana
- Strategija RS za vključitev Slovenije v EU, Poročevalec DZ RS št. 48/97, oktober 1997
- SURS: Statistične informacije. Raziskovanje in razvoj, znanost in tehnologija. Raziskovalno-razvojna dejavnost, Slovenija, 1999, št. 237/2001.
- Taufer, V.: Petinsedemdeset let slovenskega P.E.N.a, Samopodoba Slovencev. Zbornik

prispevkov za simpozij ob 75-letnici Slovenskega PEN, Ljubljana, 2001

- The Global Competitiveness Report 2001-2001, WEF 2002.
- The World Competitiveness Yearbook 1998, 1999, 2000, 2001, IMD International (Lausanne)
- UNCTAD: World Investment Report 2001. New York and Geneva: United Nations.
- Urbanija, A.: Konec sanj o svetovni blagovni znamki, *Gospodarski vestnik*, št. 48, 11/2000, str. 10-11
- World Economic Forum: The Global Competitiveness Report 1996 (Geneva), 1997, 2001-2002 (New York)
- World Bank, From Plan to Market, World Development Report, 1996 (Oxford University

Tabela 70: Stanje vhodnih tujih neposrednih investicij kot delež v BDP, v %

Razvrstitev držav na osnovi kazalca tujih neposrednih investicij in prenosa tehnologije (3.04)	Vhodne tuje neposredne investicije kot % BDP		
	1995	1999	1999 - 1995
Madžarska	22.4	39.9	17.5
» ečka	14.5	33.0	18.5
Poljska	6.6	17.2	10.6
Portugalska	17.6	21.2	3.6
Španija	23.3	20.5	-2.8
Grčija	16.6	17.7	1.1
Slovenija	9.4	13.2	3.8

Vir: UNCTAD. 2001. World Investment Report 2001. New York and Geneva: United Nations.

PRISPEVKI V ZVEZI S KONKURENČNOSTJO DRŽAV V EKONOMSKEM OGLEDALU V LETIH 1998-2002 (DO MARCA)

ät.	Naslov	Poudarek
8/1998	Konkurenčnost držav: IMD 1994-1998	Velik napredek Madžarske v zadnjih petih letih
10/1998	Konkurenčnost držav: gospodarska svoboda*	Slovenija - počasnost gospodarskih reform povečuje zaostanek za potencialno možnim BDP
11/1998	Konkurenčnost držav - primerjava metodologij	Merjenje nacionalne konkurenčnosti parcialno : integralno
3/1999	Konkurenčnost držav - deželno tveganje	Turbulence v razredu ekonomskih sprememb
6/1999	Konkurenčnost držav po IMD - učinkovitost države	Države z učinkovitejšo javno upravo napredujejo hitreje
8/1999	Konkurenčnost držav po IMD - globalna konkurenčnost 1997-1999	Z reformo javne uprave v Sloveniji upanje na izboljšanje njene učinkovitosti
10/1999	Konkurenčnost držav po IMD - fiskalna politika	Fiskalna politika ni odločilna za tuja vlaganja
3/2000	Konkurenčnost držav: državno tveganje	Zmanjšanje državnega rizika še ni zadosten pogoj za povečanje neposrednih tujih investicij
1/2000	Konkurenčnost držav po IMD - okolje za korupcijo	Korupcija zmanjšuje državno učinkovitost
1/2000	Konkurenčnost držav: gospodarska svoboda*	Kljub metodološkim spremembam še vedno številne pomanjkljivosti indeksa gospodarske svobode
7/2000	Konkurenčnost države - korporacijska kultura*	Identifikacija delavcev s podjetniškimi cilji - izraz delovnega okolja
8/2000	Konkurenčnost držav - globalna konkurenčnost po IMD 1998-2000	Kritično poslabševanje tehnološke komponente v nacionalni konkurenčni sposobnosti
9/2000	Konkurenčnost države - učinkovitost države	Izboljšanje državne učinkovitosti?
10/2000	Konkurenčnost države - beg možganov	Nevarnosti za povečan beg možganov
11/2000	Konkurenčnost države - korupcija	Koruptivno okolje zmanjšuje nacionalno konkurenčnost
1/2001	Konkurenčnost države - ugled države*	Mednarodni ugled Slovenije pomembno označuje konkurenčno sposobnost
2/2001	Konkurenčnost države - nacionalni protekcionizem	Protekcionizem v nacionalnem interesu?
4/2001	Konkurenčnost države - državno tveganje	Prve perspektive za prehod med trideseterico
5/2001	Konkurenčnost države - tehnološko predvidevanje	Tehnološko predvidevanje prispeva k odpravi tipičnih slabosti globalne konkurenčnosti države
6/2001	Konkurenčnost države - socialna povezanost*	Socialna kohezija je pomemben element konkurenčnosti
7/2001	Konkurenčnost države - globalna konkurenčnost po IMD 2001	Slovenija ima precejšnje možnosti za izboljšanje
8-9/2001	Konkurenčnost države - globalna konkurenčnost podjetniške učinkovitosti ter infrastrukture	Usposobljeni inženirji in kooperacija med raziskovalnimi instituti ter podjetji izboljšuje tehnološki razvoj
10/2001	Državno tveganje po Euromoneyu in rang po IMD	V tretjo deseterico držav predvsem z izboljšanjem ekonomskih kazalnikov
11/2001	Konkurenčnost države - učinkovitost države	Prioritete za izboljšanje državne učinkovitosti
1/2002	Konkurenčnost držav - korupcija po IMD in WEF 2001	Počasi napredek Slovenije pri zmanjševanju korupcije

Opomba: - Neoznačeni prispevki - avtor dr. Pavle Gmeiner

- z * označeni prispevki: mag. Rotija Kmet (gospodarska svoboda), mag. Brigita Lipovšek

Do sedaj izšlo v zbirki **DELOVNI ZVEZKI**

Letnik I, leto 1992

- št.1. Razvojno planiranje na ravni Republike Slovenije. Uredil mag. Matej More, Ljubljana, maj 1992, 59. strani
- št.2. Ocena gospodarskega in socialnega razvoja Slovenije v letih 1991 in 1992 (majska analiza) z dokumentacijo, vodja projekta mag. Andrej Hartman, junij 1992
- št.3. Slovenia in 1991 - 1992. Report on economic developments. Ljubljana, June 1992, 55 strani; (with statistical annex)
- št.4. Radej Bojan: Vrste ekonomskih inštrumentov varstva okolja in njihova uporaba. Naravni viri kot razvojni dejavnik - interdisciplinarni raziskovalni projekt trajnega razvoja. Zavod Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana, maj 1992, 122 strani
- št.5. Finančni rezultati poslovanja gospodarstva Slovenije v prvem polletju 1992 - primerjalni prikaz po posameznih dejavnostih gospodarstva na osnovi podatkov SDK iz periodičnih obračunov pravnih oseb za prvo polletje 1992. Pripravila: Stane Vencelj in Jana Jevševar, 15. september 1992, 30 strani
- št.6. Finančni rezultati poslovanja zavodov s področja družbenih dejavnosti v Sloveniji v prvem polletju 1992 - primerjalni prikaz po posameznih družbenih dejavnostih na osnovi podatkov SDK iz zaključnih računov in periodičnih obračunov zavodov za prvo polletje 1992 in za leto 1991. Pripravila Jasna Kondža, Ljubljana, 7. oktober 1992
- št.7. Finančni rezultati poslovanja javnih podjetij gospodarstva Slovenije v prvem polletju 1992 - primerjalni prikaz po posameznih dejavnostih gospodarstva na osnovi podatkov SDK iz periodičnih obračunov pravnih oseb za prvo polletje 1992. Pripravila Jana Jevševar, oktober 1992, 36 strani
- št.8. Selected indicators from the income statement and balance sheet by sector and by origin of capital of the Slovenian economy in January - June 1991 and 1992
- št.9. Gospodarska gibanja v letu 1992 in kratkoročne perspektive gospodarstva Slovenije v letu 1993 (Jesenska analiza), vodja projekta mag. Andrej Hartman, oktober 1992, Ljubljana
- št.10. Slovenia - Economic Developments in 1992 nad the Outlook for 1993, October 1992
- št.11. Panožne prognoze na podlagi ocenjevanja perspektivne sposobnosti industrijskih podjetij za obdobje 1992 - 1995, vodja projekta dr. Pavle Gmeiner, Ljubljana, november 1992

Letnik II, leto 1993

- št.1. Ali so se stroški uvoza blaga resnično povečali, dr. Janez Potočnik, Ljubljana, januar 1993
- št.2. Bilanca pomembnejših prehranskih proizvodov, Božena Leonardi, Ljubljana, januar 1993
- št.3. Industrijska politika Slovenije - koncept, omejitve, možnosti in usmeritve na narodnogospodarski in sektorski ravni, dr. Pavle Gmeiner, dr. Anton Povše, Ljubljana, februar 1993
- št.4. Analiza gibanja plač in dometa ter učinkovitosti zamrznitve plač v marcu 1993, Bojan Radej, Ljubljana, marec 1993
- št.5. Finančni rezultati poslovanja gospodarstva Slovenije v letu 1992, Jana Jevševar, april 1993
- št.5.1. Lastninjenje družbenega premoženja v gospodarstvu republike Slovenije v letu 1992, Judita Mirjana Novak, maj 1993
- št.5.2. Finančni rezultati poslovanja javnih podjetij v letu 1992 - primerjalni prikazi na osnovi podatkov zaključnih računov za leto 1992, Jana Jevševar, maj 1993
- št.5.3. Finančni rezultati poslovanja zavodov s področja družbenih dejavnosti - Primerjalni prikazi na osnovi podatkov zaključnih računov za leto 1992, Jasna Kondža, maj 1993
- št.5.4. Finančni rezultati poslovanja bank in zavarovalnic v letu 1992, Vida Brus, maj 1993
- št.6. Portfolio analiza slovenske industrije v obdobju 1990-1992, Tanja Česen, junij 1993
- št.7. Nacionalni računi Slovenije- ocena 1990-93 in projekcije 1994-97, vodja projekta Igor mag. Strmšnik, Zavod RS za makroekonomske analize in razvoj, junij 1993
- št.8. Gospodarska gibanja v Sloveniji leta 1993 in perspektive do leta 1997 (Pomladansko poročilo), vodja projekta mag. Andrej Hartman, Zavod RS za makroekonomske analize in razvoj, junij 1993
- št.9. Finančni rezultati poslovanja gospodarstva, zavodov s področja družbenih dejavnosti ter bank in zavarovalnic v prvem polletju 1993- primerjalni prikazi na osnovi podatkov SDK iz periodičnih obračunov pravnih oseb, Jana Jevševar, Dijana Pirc, Vida Brus, september 1993
- št.10. Mesto Slovenije v svetu- mednarodne primerjave podatkov nacionalnih računov, Tanja Česen, september 1993
- št.11. Gospodarska gibanja v letu 1993 in kratkoročne perspektive gospodarstva Slovenije v letu 1994 (Jesensko poročilo), Zavod RS za makroekonomske analize in razvoj, vodja projekta mag. Andrej Hartman, november 1993
- št.12. Izhodišča za pripravo strategije gospodarskega razvoja Slovenije, dr. Janez Potočnik, november 1993

Letnik III, leto 1994

- št. 1. Prebivalstvo in zaposlenost v Sloveniji na prehodu iz osemdesetih v devetdeseta leta in ocena tendenc razvoja do leta 2000, Tomaž Kraigher, januar 1994
- št. 2. Analiza obrestnih mer in obresti v letih 1991 do 1993, Vida Brus, februar 1994
- št. 3. Analiza in perspektiva deželnega rizika Slovenije, dr.Pavle Gmeiner, maj 1994
- št. 4.1 Finančni rezultati poslovanja gospodarstva Slovenije v letu 1993 - primerjalni prikazi na osnovi podatkov zaključnih računov za leto 1993, Judita Mirjana Novak, maj 1994
- št. 4.2. Finančni rezultati poslovanja zavodov s področja družbenih dejavnosti - primerjalni prikazi na osnovi podatkov zaključnih računov za leto 1993, Dijana Pirc, maj 1994
- št. 4.3. Finančni rezultati poslovanja bank in zavarovalnic v letu 1993 - primerjalni prikazi na osnovi podatkov zaključnih računov za leto 1993, Vida Brus, maj 1994
- št. 4.4. Finančni rezultati podjetij v izgubi v letih 1992 in 1993, Slavica Jurančič, junij 1994
- št. 5. Prikaz cenovnih sprememb v letih 1985 do 1993 - izračun verižnih indeksov cen po sektorjih NACE klasifikacije dejavnosti, Jure Povšnar, Nataša Marzidovšek, junij 1994
- št. 6. Gospodarska gibanja v Sloveniji v letu 1994 s projekcijami razvoja do leta 1998 (Pomladansko poročilo), vodja projekta mag. Andrej Hartman, junij 1994
- št. 7. Regionalni vidiki razvoja Slovenije v obdobju 1990 - 1994, Janja Pečar, julij 1994
- št. 8. Finančni rezultati poslovanja Zavodov s področja družbenih dejavnosti in zavarovalnih organizacij v prvem polletju 1994, Judita Novak, Dijana Pirc in Vida Brus, september 1994
- št. 9. Kmetijska pridelava in odkup kmetijskih proizvodov v obdobju 1988 - 1993, Mateja Kovač, oktober 1994
- št. 10. Analiza gospodarskih gibanj v Sloveniji v letu 1994 s projekcijo razvoja v letu 1995 (Jesensko poročilo), vodja projekta mag. Tanja Česen, november 1994
- št. 11. Primerjava med finančnimi rezultati poslovanja slovenskega gospodarstva za leto 1993 po zakonu o računovodstvu in po slovenskih računovodskih standardih, Judita Mirjana Novak, december 1994
- št. 12. Turistični promet v obdobju 1985-1994 in statistični prikaz stanja turizma v Sloveniji, Petra Drobne, december 1994

Letnik IV, leto 1995

- št. 1. Finančni rezultati poslovanja zavodov s področja družbenih dejavnosti v letu 1994, Primerjalni prikazi na osnovi zaključnih računov za leto 1994, Judita Mirjana novak, april 1995
- št. 2. Analiza in perspektiva deželnega rizika Slovenije po dveh scenarijih v obdobju do leta 2000, dr. Pavle Gmeiner, 1995
- št. 3. Finančni rezultati poslovanja bank in zavarovalnic v letu 1994 - primerjalni prikazi na osnovi podatkov zaključnih računov, Vida Brus, junij 1995
- št. 4. Analiza gospodarskih gibanj v Sloveniji v letu 1995 s projekcijo razvoja do leta 2000 (Pomladansko poročilo), vodja projekta Igor mag. Strmšnik, julij 1995
- št. 5. Finančni rezultati poslovanja gospodarstva Slovenije v letu 1994 (na osnovi statističnih podatkov iz bilance uspeha leta 1994, Judita Mirjana Novak, julij 1995
- št. 6. Analiza gospodarskih gibanj v Sloveniji v letu 1995 s projekcijo razvoja v letu 1996 (Jesensko poročilo), vodja projekta Igor mag. Strmšnik, oktober 1995
- št. 7. Nacionalni programi in posebni razvojni zakoni v luči strategije gospodarskega razvoja Slovenije in vpliva na regionalni razvoj, mag. Ana Murn, Ljubljana, november 1995
- št. 8. Značilnosti razvoja slovenskih regij, Janja Pečar, Ljubljana, december 1995
- št. 9. Politika cenovnega nadzora v Sloveniji v letih 1991 do 1995, Nataša Marzidovšek, Ljubljana, december 1995
- št. 10. Pregled posebnih razvojnih dokumentov, ki jih je sprejela država Slovenija, mag. Ana Murn, Ljubljana, 1995
- št. 11. Razmerja v slovenskem gospodarstvu v letih 1992 in 1993 v luči input - output tabel, Vesna Štraser, Ljubljana, 1996
- št. 12. Ocena demografskih računov Slovenije 1981 - 1994, Tomaž Kraigher, Ljubljana, marec 1996

Letnik V, leto 1996

- št.1. Analiza gospodarskih gibanj v Sloveniji leta 1996 s ciljno projekcijo razvoja do leta 2000 (Pomladansko poročilo), vodji projekta mag. Igor Strmšnik in mag. Alenka Kajzer
- št.2. Finančni rezultati poslovanja gospodarstva Slovenije v letu 1995 (na osnovi statističnih podatkov iz bilance stanja in bilance uspeha za leto 1995), Judita Mirjana Novak, Ljubljana, julij 1996
- št.3. Poslovanje bank v letu 1995, Vida Brus, Ljubljana, julij 1996
- št.4. Javnofinančne obveznosti, ki izhajajo iz dokumentov razvojnega načrtovanja in posebnih rajonih zakonov, mag. Ana Murn, Ljubljana, september 1996
- št.5. Finančni rezultati poslovanja zavodov s področja družbenih dejavnosti v letu 1995, Judita Mirjana Novak, Ljubljana, oktober 1996
- št.6. Neposredne tuje investicije v slovensko gospodarstvo in njihov razvojni potencial. Foreign Direct Investment in the Slovenian Economy and its Development Potential, Matija dr. Rojec, Ljubljana, oktober 1996
- št.7. Regionalni vidiki razvoja Slovenije s poudarkom na finančnih rezultatih poslovanja gospodarskih družb v letu 1995, Janja Pečar, Ljubljana, oktober 1996
- št.8. Kazalci finančne uspešnosti gospodarjenja v letu 1995 po sektorjih in regijah, Liljana Figar kot vodja, Peter Beltram, Vida Brus, Mateja Kovač, Judita Mirjana Novak, Janja Pečar, Boštjan Plešec, Jure Povšnar, Ana Sečnik, Ljubljana, november 1996
- št.9. Ocena input-output tabele Republike Slovenije za leto 1995 v tekočih in stalnih cenah, Ivanka Zakotnik, Ljubljana, november, 1996
- št.10. Dejavniki za povečanje konkurenčnosti slovenske predelovalne industrije s posebnim ozirom na kooperacije, razvojne raziskave in tuja vlaganja, dr. Pavle Gmeiner, Ljubljana, december 1996
- št.11. Analiza gospodarskih gibanj v Sloveniji - Jesensko poročilo 1996, vodja projekta dr. Alenka Kajzer, Ljubljana, december 1996
- št.12. Slovenija in Maastrichtski kriteriji konvergence, dr. Ivo Lavrač in mag. Vladimir Lavrač, Ljubljana, februar 1997

Letnik VI, leto 1997

- št.1. Analiza gospodarskih gibanj s ciljno projekcijo do leta 2001 (Pomladansko poročilo), vodja projekta dr. Alenka Kajzer, junij 1997
- št.2. Finančni rezultati poslovanja gospodarskih družb v letu 1996 (na osnovi statističnih podatkov iz bilance stanja in bilance uspeha za leto 1996), Judita Mirjana Novak, julij 1997
- št.3. Ocena kupne moči bruto domačega proizvoda na prebivalca v Sloveniji 1993-1997 in prognoza do 2005, mag. Tanja Česen, julij 1997
- št.4. Regionalni vidiki razvoja Slovenije s poudarkom na finančnih rezultatih poslovanja gospodarskih družb v letu 1996, Janja Pečar, oktober 1997
- št.5. Poslovanje bank v letu 1996, Vida Brus, Ljubljana, oktober 1997
- št.6. Uvod v kupno moč denarne enote in probleme merjenja domačega proizvoda po kupni moči, dr. Pavle Gmeiner, november 1997
- št.7. Ocena gospodarskih gibanj v letu 1997 in možnosti razvoja v letu 1998 (Jesensko poročilo), vodja projekta dr. Alenka Kajzer, november 1997
- št. 8. Finančni rezultati poslovanja izvoznikov v letu 1996, Judita Mirjana Novak, december 1997
- št. 9. Kazalci finančne uspešnosti gospodarjenja v letu 1996 po sektorjih, Liljana Figar kot vodja, Vida Brus, Andrej Hrovat, Mateja Kovač, Judita Mirjana Novak, Mateja Pečar, Jure Povšnar, Ana Sečnik, december 1997
- št.10. SAM Slovenija 1996 (matrika nacionalnih računov), Ivanka Zakotnik, december 1997
- št.11. Slovenija v Evropi regij - Regionalne strukture razširjene evropske zveze, mag. Igor Strmšnik, januar 1998
- št.12. Globalna konkurenčnost Slovenije - Eksperimentalna ocena njenih prednosti in slabosti po metodi Svetovnega ekonomskega foruma. dr. Pavle Gmeiner, januar 1998

Letnik VII, leto 1998

- št. 1. Pregled javnofinančnih prihodkov za leto 1997 (na osnovi Poročila B-2) Agencije RS za plačilni promet, Jasna Kondža, Ljubljana, marec 1998
- št. 2. Projekcije prebivalstva Slovenije 1996 - 2070, Tomaž Kraigher, Ljubljana, marec 1998
- št. 3. Sistem nacionalnih računov SAM (Social Accounting Matrix) Slovenija 1995, dr. Ivo Lavrač, Branka Tavčar, Ivanka Zakotnik, Ljubljana, april 1998
- št. 4. Vladne finančne intervencije v gospodarstvu, Državne pomoči v Evropski uniji, mag. Ana Murn, Ljubljana, 1998
- št. 5. Finančni rezultati poslovanja gospodarskih družb v letu 1997 (na osnovi statističnih podatkov iz bilance stanja in bilance uspeha za leto 1997), Judita Mirjana Novak, Ljubljana, julij 1998
- št. 6. Slovenija v letu 1997 – ocene nacionalnih računov, Ivanka Zakotnik, Ljubljana, avgust 1998
- št. 7. Finančna uspešnost gospodarjenja v letu 1997 po sektorjih, Liljana Figar, Andrej Hrovat, Mateja Kovač, Judita Mirjana Novak, Jure Povšnar, Mateja Pečar, Ana Sečnik, Ljubljana, oktober 1998
- št. 8. Ocena četrletnega bruto domačega proizvoda Slovenije potrošna struktura 1995 – 1997, dr. Tanja Česen, Ljubljana, november 1998
- št. 9. Regionalni vidiki razvoja Slovenije s poudarkom na finančnih rezultatih poslovanja gospodarskih družb v letu 1997, Janja Pečar, december 1998
- št. 10. Razvojni indikatorji za vrednotenje okoljske kakovosti gospodarske rasti, Bojan Radej, februar 1999
- št. 11. Koncept in empirični rezultati merjenja nacionalne konkurenčne sposobnosti v Sloveniji za obdobje 1995-1998 in napovedi do leta 2000, dr. Pavle Gmeiner, Liljana Figar, februar 1999
- št. 12. Prenova regionalne politike, mag. Igor Strmšnik, april 1999

Letnik VIII, leto 1999

- št. 1. Finančni rezultati poslovanja gospodarskih družb v letu 1998 (na osnovi statističnih podatkov iz bilance stanja in bilance uspeha za leto 1998), Judita Mirjana Novak, avgust 1999
- št. 2. Ocenjevanje cen življenskih potrebščin, drobnoprodajnih cen in cen industrijskih izdelkov pri proizvajalcih, Boštjan Plešec, Nataša Marzidovšek, maj 2000
- št. 3. Strategija gospodarskega razvoja Slovenije - razvojni scenarij, koordinatorja: mag. Igor Strmšnk, Branka Tavčar, september 1999
- št. 4. Matrika nacionalnih računov - Slovenija 1998, Ivanka Zakotnik, december 1999
- št. 5. Finančna uspešnost gospodarjenja v letu 1998 po sektorjih, Jure Povšnar, dr. Tanja Česen, Andrej Hrovat, Mojca Koprivnikar Šušteršič, Mateja Kovač, Judita Mirjana Novak, Ana Sečnik, februar 2000
- št. 6. Vzroki primanjkljaja na tekočem računu plačilne bilance v obdobju tranzicije, mag. Rotija Kmet, februar 2000
- št. 7. Poslovanje bančnega sistema v letu 1998, Andrej Hrovat, februar 2000
- št. 8. Regionalni vidiki razvoja Slovenije s poudarkom na finančnih rezultatih poslovanja gospodarskih družb v letu 1998, Janja Pečar, marec 2000
- št. 9. Pregled javnofinančnih prihodkov za leto 1998 in 1999 (na osnovi Poročila B-2) Agencije RS za plačilni promet, Jasna Kondža, april 2000
- št. 10. Zunanje neravnovesje in ekonomska politika v obdobju tranzicije - primer Češke, Madžarske in Poljske z možnimi zaključki za Slovenijo, mag. Rotija Kmet, marec 2000
- št. 11. Sodobne tendence v odnosih med storitveno in industrijsko proizvodnjo v svetu in v Sloveniji, dr. Metka Stare, april 2000
- št. 12. Regionalna politika, Mojca Aljančič, Sara Dragana Bogdanovič, maj 2000

Letnik IX, leto 2000

- št. 1. Neposredne tuje investicije v Slovenijo, trendi, razvoj in politika v obdobju 1997 - 1999, dr. Matija Rojec, 2000
- št. 2. Finančni rezultati poslovanja gospodarskih družb v letu 1999 (na osnovi statističnih podatkov iz bilance stanja in bilance uspeha za leto 1999), Judita Mirjana Novak, september 2000
- št. 3. Plačilna bilanca in napovedovanje njenega razvoja, mag. Jože Markič, Ljubljana, september 2000
- št. 4. Ekonometrična analiza gibanja investicij v osnovna sredstva v Sloveniji, mag. Vesna Štraser, 2000
- št. 5. Poslovanje bančnega sistema v letu 1999, mag. Luka Vesnaver, oktober 2000
- št. 6. Pomen in merjenje osnovne inflacije v Sloveniji, mag. Boštjan Vasle, oktober 2000
- št. 7. Shema indikatorjev monitoringa okoljskega razvoja, mag. Bojan Radej, Jure Povšnar, Mateja Kovač, Ivanka Zakotnik, dr. Pavle Gmeiner, Matjaž Hanžek in dr. Janko Seljak, november 2000
- št. 8. Regionalni vidiki razvoja Slovenije s poudarkom na finančnih rezultatih poslovanja gospodarskih družb v letu 1999, Janja Pečar, mag. Metka Farič, januar 2001
- št. 9. Analiza poslovanja gospodarskih družb v obdobju 1995-1999 po dejavnostih, mag. Rotija Kmet, Janez Kušar, Jure Povšnar, Mateja Kovač, dr. Tanja Česen, mag. Mateja Peternelj, marec 2001
- št. 10. Državne in strukturne pomoči v Evropski uniji, posameznih državah Evropske unije in Sloveniji, Ana Murn, marec 2001

Letnik X, leto 2001

- št. 1. Motivi in strategije tujih investorjev v Sloveniji / Motivation and Strategic Considerations of Foreign Investors in Slovenia, Matija Rojec, Miroslav Stanojevič
- št. 2. Sektorska analiza poslovanja gospodarskih družb v obdobju 1995 - 2000, mag. Rotija Kmet, Gorazd Kovačič, Mojca Koprivnikar Šušteršič, Jure Povšnar, Eva Zver, Mateja Kovač, Janez Kušar, mag. Brigita Lipovšek
- št. 3. Ocenjevanje in projekcija izobrazbenih tokov in izobrazbene sestave prebivalstva, Tomaž Kraigher
- št. 4. Poslovanje gospodarskih družb v letu 2000, Judita Mirjana Novak
- št. 5. Industrijska politika v Republiki Sloveniji (D - predelovalne dejavnosti), Gorazd Kovačič
- št. 6. Regionalni vidiki razvoja Slovenije (in poslovanje gospodarskih družb v letu 2000), Janja Pečar
- št. 7. Povezava med realnim deviznim tečajem in razlikami med realnimi obrestnimi merami (SIT in DEM ter USD), mag. Boštjan Vasle
- št. 8. Analiza obnašanja gospodinjstev v Sloveniji v obdobju 1997–2000 (na podlagi podatkov APG), Ana Tršelič
- št. 9. Razvoj informacijske družbe v Evropi in Sloveniji, mag. Rotija Kmet
- št. 10. Razvoj analize in diagnoze nacionalne konkurenčne sposobnosti Slovenije, Dr. Pavle Gmeiner, Andrej A. Chiaietta, Gorazd Kovačič, mag. Brigita Lipovšek, mag. Ana Sečnik
